

T.C.
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

AL-OKYANUSU 'L-BASÎT FÎ TARCAMATİ 'L-
KÂMÛSU 'L-MUHÎT - “ĞAYN” MADDESİ
(*al-Ğudda^t - al-Ğadra^t*)
GİRİŞ – METİN - SÖZLÜK – DİZİN

Yüksek Lisans Tezi

İsmail GÖRENPINAR

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Faysal Okan ATASOY

Erzincan 2013

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri

Yrd. Doç. Dr. Faysal Okan ATASOY

Jüri

Prof. Dr. Süleyman TÜLÜCÜ

Jüri

Doç. Dr. Faruk GÜRBÜZ

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. 26 / 06 / 2013

Prof. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK

Enstitü Müdürü

**AL-OKYANUSU 'L-BASÎT FÎ TARCAMATÎ 'L-KÂMÛSU 'L-MUHÎT -
“ĞAYN” MADDESİ (al-Ğudda' - al-Ğadra')**
GİRİŞ – METİN - SÖZLÜK – DİZİN

İsmail GÖRENPINAR
Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2013
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Faysal Okan ATASOY

ÖZET

Bu çalışma, *Al-Okyanusu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsu 'l-Muhît* adlı eserin 34 cm boyunda ve üç cilt olarak yapılan 1305/1887 baskısının I. cilt 656-732; II. cilt 48-56 arası sayfalarında yer alan Ğayn maddesinin (bâbu 'l-ğayn) “al-Ğuddat” maddesinden “al-Ğadrat” maddesine kadarki kelimeleri kapsamaktadır. Çalışmada bu maddelerin yazıçevrimi verilmiş, Türkçe ve Arapça bütün kelimelerin dizini hazırlanmıştır. Arapça madde başı kelimeler sözlükteki aslına göre ayrıca dizilmiş ve Asım'ın çevirisi günümüz Türkçesine aktarılarak ayrı bir dizin hâlinde çalışmaya eklenmiştir.

Bu çalışmada amaç Türkçe için önemli bir söz varlığı kaynağı olan “*Al-Okyanusu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsu 'l-Muhît*” adlı eserin yarım kalmış yayımına kaldığı yerden devam etmektir. Sözlük daha önce Hüseyin Atay - İbrahim Atay ve Mustafa Atay tarafından *Arapça Türkçe Büyük Lugat* (C. I. Ankara 1964; C. II. Ankara 1968; C. III. Ankara 1981) adıyla başka sözlüklerden katkılarla çevirilerek yayımlanmaya başlanmış; ancak Ğayn maddesinde kalmıştır.

Al- Kamûsü 'l-Muhît aslen Arapçadan Arapçaya bir sözlüktür ve Muhammed Mecdü 'd-din Yakup Firuzâbâdî tarafından hazırlanmıştır.

Mütercim Âsım, *Kamûsü 'l-Muhît*'i Türkçeye *Al-Okyanusu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsu 'l-Muhît* adıyla çevirmiştir; eser *Kâmûs Tercümesi* olarak tanınır.

Al-Okyanusu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsu 'l-Muhît Arapça sözlüklerde görülen bab-fasıl tekniği ile dizilmiştir. Bu sebeple Sözlükte *tarama yöntemi* kullanılmıştır. Tezin kapsamı içine alınan sayfalar taranarak Ğayn harfi ile başlayan Arapça kelimeler tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Kâmûsu'l-Muhît, Firuzabadi, Mütercim Asım, Sözlük, Ğayn Maddesi.

**AL-OKYANUSU 'L-BASÎT FÎ TARCAMATÎ 'L-KÂMÛSU 'L-MUHÎT – Ğ-ENTRIES (from *al-Ğudda'* - to *al-Ğadra'*)
INTRODUCTION –TEXT - VOCABULARY - INDEX**

İsmail GÖRENPINAR

**Erzincan University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish
Language and Literature**

M.A. Thesis, June 2013

Thesis Supervisor: Assist. Prof. Dr. Faysal Okan ATASOY

ABSTRACT

This study *Al-Okyanusu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsu 'l-Muhît's* work in three volumes of 34 cm tall and made 1305/1887 edition I. skin, 656-732, II. pages 48-56 in the Ğayn entries (bâbu 'l-ğayn) to the skin material from “*al-Ğudda'*” item to “*al-Ğadra'*” include the words ever. Transcription of these substances in the study, given the index of all words in Turkish and Arabic were prepared. According to its origin in the Arabic dictionary words per article also lined up and transferred to a separate directory Asim case of modern Turkish translation added to the study.

In this study the presence of an important source of Turkish “*Al-Okyanusu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsu 'l-Muhît*” resumed publication is from an unfinished work. Dictionary by Hüseyin Atay - İbrahim Atay and Mustafa Atay before *Arapça Türkçe Büyük Lugat* (CI Ankara 1964; C. II. Ankara 1968; C. III. Ankara, 1981) had been published under the name translated into any other contributions to the dictionaries, but remained Ğayn- entries.

Al- Kamûsü 'l-Muhît originally prepared by Arabic Arabic dictionary and designed by Muhammed Mecdü'd-din Yakup Firuzâbâdî.

Mutarcim Âsim, *Kamûsü 'l-Muhît* in Turkish, *Al-Okyanusu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsu 'l-Muhît* as translated; The work is recognized as *Kamus Tercümesi* (The Translation of The Qamus).

Al-Okyanusu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsu 'l-Muhît in Arabic dictionaries bab-chapters are arranged by technique. Dictionary for this reason, the screening method used. Within the scope of the thesis Arabic words beginning with the letter Ğayn from the scanned pages have been identified.

Key words: Qâmûs al-Muhit, Firuzabadi, Mutarcim Asim, Glossary, Ğayn entries.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR VE İŞARETLEMELER	VI
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ	VII
ÖN SÖZ	VIII
GİRİŞ	1
Konu.....	1
Sınırlar.....	1
Yöntem.....	2
Değerlendirme.....	3
I. MÜELLİFİN HAYATI	4
A. Fîrûzâbâdî(ö. h.817/m.1415).....	4
B. Eserleri.....	6
1. Sözlük ve Dil.....	6
a) al-Kāmûsü'l-muhit:	6
b) Tahbîrû'l-müveşşin fî't-ta'birî (fîmâ yukâlû) bi's-sîn ve's-şîn:	6
c) ed-Dürerü'l-mübessese fî'l-gurerî'l-müsellese (el-Gurerü'l-müsellese ve'ddürerü'l-mübessese, el-Müsellesât):	6
d) Celîsü'l-enîs fî esmâ'î (tahrîmî)'l-handiris:	6
e) al-Feraid:.....	6
f) Risâle fî me'âni ba'zî'l-hurûf:.....	6
g) İ'tirâzâtü sâhibi'l-Kāmûs 'ale'l-Cevherî:	6
h) Tarîku'l-esel fî esmâ'î'l-'asel:.....	6
2. Tefsir	7
a) Besâ'iru zevi't-temyîz fî leta'ifi'l-kitâbi'l-'azîz:	7
b) Tenvîrû'l-mikbâs (mikyâs) min Tefsîri İbn 'Abbâs:	7

c) Tefsîru fâtihati (Teysîru fa'ihati) 'l-ihâb (iyab) bi-tefsîri Fâtihati'l-kitâb:	7
d) Nugbetü (Bugyetü) 'r-reşşâf min hutbeti'l-Keşşâf:.....	7
3. Hadis	7
a) Sifrü (Süferü)'s-sa'âde:	7
b) es-Sılâtü ve'l-büşer fi's-salâti 'alâ hayri'l-beşer:	7
c) al-Ehâdîsü'z-za'ife:	8
d) Ed'îye me'sûre mervîyye 'ani'n-nebî:.....	8
e) Urcûze fî mustalahi'l-hadîs:	8
4. Fıkıh-Akaid	8
a) al-İs'âd bi'l-is'âd ilâ dereceti'l-ictihâd:	8
b) İbnü'l-Arabi ile ilgili risâleleri.	8
5. Biyografi.	8
a) al-Bulga fî terâcimi e'immeti'n-nahv ve'l-luga:.....	8
b) İsâretü'l-hacûn ilâ ziyâreti'l-Hacûn:.....	8
c) Tuhfetü'l-ebîh fî men nüsibe ilâ gayri ebîh:	8
d) al-Mirkâtü'l-vefiyye fî tabakati'l-Hanefiyye:.....	8
e) al-Megânimü'l-mutâbe fî me'âlimi Tâbe:	8
II. Mütercimın Hayatı	9
A. Mütercim Âsım Efendi (ö. h.1235/m.1819).....	9
B. Eserleri.....	11
1. “Burhân-ı Kâtı' Tercümesi (Tibyânı-ı Nâfi' der Terceme-i Burhân-ı Kâtı'):.....	11
2. Kâmûs Tercümesi (el-Okyânûsü'l-basit fî tercemeti'l-Kâmûsi'l-muhît):.....	11
3. Tûhfe-i Âsım:	12
4. Târih:.....	12
5. Merahu'l-meâlî fî şerhi'l-Emâlî:	13
6. Terceme-i Siyer-i Halebî:.....	13
7. Makâle-i İstıbsâr-âmiz der Beyân-ı Âmeden-i İngiliz:	13
C. al-Kâmûsu'l-Muhît.....	14
D. Kâmûs'ta Sözcük Bulma.....	18

E. Metnin Okunuşunda İzlenen Yol.....	19
F. Arapça Sözlüğün Hazırlanmasında İzlenen Yol	21
G. Türkçe Dizin-Sözlüğün Hazırlanmasında İzlenen Yol	22
METİN.....	26
ARAPÇA SÖZLÜK.....	80
TÜRKÇE DİZİN-SÖZLÜK.....	105
KAYNAKÇA.....	195
EK- TIPKI BASIM	199

KISALTMALAR VE İŞARETLEMELER

Ar. Arapça

bağ. bağlaç

bk. bakınız

C. Cilt

bs. baskı, basım

TDVİA *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*

ed. edat

ET İnternet Adresine Erişim Tarihi

f. fiil

Far. Farsça

is. isim

KM Firûzâbâdî, *Al-Kâmûsu 'l-Muhît*, Beyrut 1406/1986.

S. Sayı

s. sayfa

sf. sıfat

T. Türkçe

TDK Türk Dil Kurumu

ünl. ünlem

Yun. Yunanca

zf. zarf

zm. zamir

/ Referans numarasındaki cilt ve sayfa numarasını satır numarasından ayırır.

[=] Metinde yer almayıp, Arapça örnek cümlelerin Türkçe anlamının bulunduğu kısmı gösterir.

ÇEVRIYAZI ALFABESİ

ا	e, a, ā	ض	z
ب	b	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṭ	غ	ḡ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, ḡ
خ	ḫ	گ	ḡ
د	d	ل	l
ذ	ẓ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ü, ū, o, ö, ^v
س	s	ه	h, ɛ, a, i
ش	ş	ي	y, ı, i, ì, è
ص	ş	ء	’

ÖN SÖZ

Kamûsü 'l-Muhît aslen Arapçadan Arapçaya bir sözlüktür ve Muhammed Mecdü 'd-din Yakup Firuzâbâdî tarafından hazırlanmıştır. Müellifinin belirttiğine göre iki bin kitaptan yazılmış olan altmış ciltlik aslının kısaltılmış şeklidir. Eser, Arapça sözcükleri en geniş ölçüde içine almakta ve bunların kullanımına örnekler vermektedir.

Mütercim Âsım, Kamûsü 'l-Muhît'i Türkçeye *Al-Okyanusu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsu 'l-Muhît* adıyla çevirmiştir; eser *Kâmûs Tercümesi* olarak tanınır. Ömer Asım AKSOY'a göre *Kâmûs Tercümesi*, aslından da üstün bir eserdir ve Türkçe için de önemli bir söz varlığı kaynağı niteliğindedir. Mütercim Âsım'ın çevirisini üstün eser yapan başlıca özellikler şunlardır:

1) Âsım, eserin Arapça aslını çevirmekle yetinmemiş, müellifin Besâir adlı iki ciltlik tefsirindeki açıklamalarından ve başka sözlüklerden de yararlanarak maddelere gereken bilgileri eklemiştir.

2) Eserle ilgili şerhi satır satır izlemiş, maddeleri daha çok aydınlatmak için şârihin özel düşüncelerini de katmıştır. Bunlarla da yetinmemiş, “mütercim der ki” sözü ile başlayarak kendi düşüncelerini ve madde ile ilgili bilgileri eklemiştir.

3) Maddeler üzerinde çok dikkatle durmuştur: Şârih, müellifin bir açıklamasını tenkit etmişse kendisi ikisi arasında bir yargıçlık yapmış, kimin haklı olduğunu belirtmiştir. Bazen şârihin ilişmediği bir maddede müellifi kendisi tenkit etmiştir. Bazen de şarihin eklediği bir düşünceyi tenkit etmiştir.

4) Bütün bunların üstünde Arapça sözcüklere öz Türkçe karşılıklar göstermiş ve bu karşılıkları çok titizlikle seçmiştir. Arapça sözcüklere yazı dili Türkçesinden karşılık bulamadığında halk ağzından, özellikle kendi bölgesi olan Antep ağzından karşılıklar bulmuştur.

5) Âsım'ın geniş bir sözcükçülük anlayışı vardır. Bazı müelliflerin nezakete aykırı sayarak kullanmadığı Tükçe sözcükleri de hiç çekinmeden kullanmıştır.

6) Kamus'un aslında, ancak ansiklopedilere girebilecek yer, kişi adları hatta zamanlarında ün kazanmış bazı hayvanlara takılan adlar vardır. Bu genişlik, çeviriciye sınırı daha da aşma yolunu açmıştır. Âsım çeviriye eserin aslında bulunmayan, konu ile ilgili birtakım latifeler, hikayeler, daha ileri giderek açık saçık fıkralar eklemiştir. Bazı maddelerde kendi kişiliğinden ve özel hayatından satırlar bile vardır.

Mütercim Âsım Efendi (1755-1819), Osmanlı âlimi, tarih yazarı, dilci, şairdir. Asıl adı Ahmed Âsım'dır. Gaziantep'in tanınmış bir ailesine mensuptur.

Ahmed Âsım Türkiye'de Avrupa ilim ve kavramlarının anlaşılmasında etkili olmuştur. Kendisi Avrupa medeniyetini almaya taraftar fakat Fransız hayranlığına karşıdır. Eserlerinde üslubu sade, dili hayli rahat ve samimi olduğundan Tanzimat yazarları onu kendilerine öncü kabul etmişlerdir. Ahmet Âsım tarihçiliğinden ziyade Kamus mütercimi olarak tanındığından "Mütercim Âsım" lakabı ile tanınmıştır.

Bu çalışmanın her aşamasında bilgisi ve ilgisiyle yanımda olan, böylesi değerli bir projeyi kurgulayıp, bir tez konusu ve çalışması olarak belirleyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Faysal Okan ATASOY'a, metindeki hadisler konusunda yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Adem DÖLEK'e, Arapça bölümlerin irab ve anlamlarında yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Mahmut POLAT'a ve üzerimde emeği olan değerli hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Konu

Bu çalışma, aslen İranlı olan Arap dil bilgini Muhammed Mecdü 'd-din Yakup Firûzâbâdî'nin *Al-Okyanusu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsu 'l-Muhît* adlı eserinin 34 cm boyunda ve üç cilt olarak yapılan 1305/1887 baskısının I. cilt 656-732; II. cilt 48-56 arası sayfalarında yer alan Ğayn maddesinin (bâbu 'l-ğayn) “al-Ğuddat” maddesinden “al-Ğadrat” maddesine kadarki kelimeleri kapsamaktadır. Çalışmada bu maddelerin yazıçevrimi (transkripsiyonu) verilmiş, Türkçe ve Arapça bütün kelimelerin dizini hazırlanmıştır. Arapça madde başı kelimeler sözlükteki aslına göre ayrıca dizilmiş ve Asım'ın çevirisi günümüz Türkçesine aktarılarak ayrı bir dizin hâlinde çalışmaya eklenmiştir.

Sınırlar

Bu çalışma, aslen İranlı olan Arap dil bilgini Muhammed Mecdü 'd-din Yakup Firûzâbâdî'nin *Al-Okyanusu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsu 'l-Muhît* adlı eserinin 34 cm boyunda ve üç cilt olarak yapılan 1305/1887 baskısının I. cilt 656-732; II. cilt 48-56 arası sayfalarında yer alan Ğayn maddesinin (bâbu 'l-ğayn) “al-Ğuddat” maddesinden “al-Ğadrat” maddesine kadarki kelimeleri kapsamaktadır. Çalışmada bu maddelerin yazıçevrimi (transkripsiyonu) verilmiş, Türkçe ve Arapça bütün kelimelerin dizini hazırlanmıştır. Arapça madde başı kelimeler sözlükteki aslına göre ayrıca dizilmiş ve Asım'ın çevirisi günümüz Türkçesine aktarılarak ayrı bir dizin hâlinde çalışmaya eklenmiştir. Konu, eserin aslı esas alınarak işlenmiştir. Metin içindeki Arapça cümle ibareler okunup ünlülendirilmiş, Türkçe karşılıkları verilmiştir.

Yöntem

Al-Okyanusu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsu 'l-Muhît Arapça sözlüklerde görülen bab-fasıl tekniği ile dizilmiştir. Bu sebeple Sözlükte *tarama yöntemi* kullanılmıştır. Tezin kapsamı içine alınan sayfalar taranarak ğayn harfi ile başlayan Arapça kelimeler tespit edilmiştir.

Metin harekesiz olduğu için Mütercim Âsım'ın yaşadığı devir (XIX. yy.) ve yöreye (Gaziantep) ait dil özellikleri dikkate alınarak yazıçevrimi yapılmıştır.

Madde başlarındaki sözcüklerin de harekesiz ve Arapça olması bir kılavuz gerektirmektedir. Bu sözcüklerin okunuşları için Firûzâbâdî'nin *Al-Kâmûsu 'l-Muhît* adlı eserinin Beyrut, 1406/1986 baskısının ilgili bölümleri incelenmiş ve madde başları ona göre harekelenmiştir.

Metin okunurken her satıra referans numarası verilmiştir. Referans numarası verilirken önce cilt numarası, sonra sayfa numarası, sonra da satır numarası yer almıştır. Mesela 1656/031. referans numaralı satırda ilk rakam olan 1, cilt numarasını; 656, sayfa numarasını; 031 de satır numarasını göstermektedir. Her sayfanın başında cilt ve sayfa numarası da köşeli yay içinde [1_656] şeklinde verilmiştir.

Metinde geçen Arapça ayetlerin Kur'an'da geçtiği sure ve sırası, hadislerin yer aldığı kaynaklar metinde geçtikleri yerde anlamları ve kaynakçaları dipnotla belirtilmiştir.

Arapça dizin üç sütun halinde oluşturulmuştur. Birinci sütunda madde başı olan Arapça kelimelerin Latin harfli transkripsiyonu ve kelimenin geçtiği satır numarası, ikinci sütunda kelimenin Arap harfli ve harekeli yazımı, üçüncü sütunda ise kelimenin Kamus'taki anlamlarının günümüz Türkçesine çevrimi yer almaktadır. Kelimelerin birden fazla anlamı olduğu durumlarda üçüncü sütunda farklı anlamlar numaralandırılarak ayrılmıştır.

Türkçe dizin, kelimelerin eser içinde kaç kez geçtikleri, geçtikleri yerlere göre kazandıkları anlamları ve bu anlamda kullanıldıkları yerleri gösteren referans numaraları ile oluşturulmuştur.

Değerlendirme

Kamus Tercümesi, Türkçe için değerli bir söz varlığı hazinesidir. Mütercim Âsım çevirisinde Arapça kelimelere Türkçe karşılıklar bulmakta gayet mahir davranmış; kelime açıklamalarında yer yer ağız sözcüklerine de yer vermiştir. Bu bakımdan çalıştığımız konu Türkçenin tarihi söz varlığının ortaya konması açısından önemlidir.

Bu çalışmaya konu olan 3 ciltlik eserin yaklaşık 10 sayfası ele alınmış, bu 10 sayfadaki 41 satır (toplamda 410 satır) içinden toplam 5179 sözcük ve bunların içinden de 1872 madde başı kelime tespit edilmesi eserin Türkçe için ne kadar geniş söz varlığı hazinesi olduğunu göstermektedir.

I. MÜELLİFİN HAYATI

A. Fîrûzâbâdî(ö. h.817/m.1415)

Müellifin asıl adı Ebu't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed el-Fîrûzâbâdî'dir. *el-Kāmûsu'l-Muhît* adlı sözlüğüyle tanınan Arap dili, hadis ve tefsir âlimi olarak tanınır. 729/1329'da İran'da Şîraz'a bağlı Kâzerûn kasabasında doğdu. Şîrâzî nisbesiyle de anılır. 817/1415'te Zebîd'de vefat etti.¹

“ Babasının dil ve edebiyat âlimi olduğu bilinmekte, ailesi hakkında başka bilgi bulunmamaktadır. İlk tahsilini Kâzerûn'da babasının yanında yapan Fîrûzâbâdî sekiz yaşında Şîraz'a gitti. Burada babasından ve Kıvâmüddin Abdullah b. Mahmûd gibi âlimlerden dil ve edebiyat dersi aldı. Ebû Abdullah Muhammed b. Yûsuf el-Ensârî ez-Zerendî'den *Şahîh-i Buḥârî* ve *Sünen-i Tirmizî*'yi okudu. 745'te (1344-45) Vâsît'a giderek Şehâbeddin Ahmed b. Ali ed-Dîvânî'den kıraat dersi aldı. Bağdat Nizamiye Medresesi müderrisi ve Bağdat Kadısı Abdullah b. Bektâş'ın yanında yıllarca yardımcı olarak çalıştı. 755 (1354) yılında Şam'a geçti. Orada da başta Takiyyüddin es-Sübki olmak üzere 100 civarında hocadan ders aldı ve *Şahîh-i Buḥârî*'yi bir defa daha okudu. Bundan sonra Ba'lebek, Hama, Halep ve Kudüs'e gitti. Kudüs'te bir taraftan Alâî gibi âlimlerin derslerine devam ederken bir taraftan da çeşitli medreselerde ders verdi ve zaman zaman Gazze, Remle ve Kahire'ye gidip geldi. Kahire'de Bahâeddin ibn Akil, Cemâleddin el-İsnevî ve ibn Hişâm en-Nahvî gibi âlimlerle tanıştı, İzzeddin ibn Cemâa ve İbn Nübâte el-Mısri'den ilahiyat ve edebiyat dersleri aldı. 770'te (1368) Mekke'ye giden Fîrûzâbâdî burada da Mâlikî fakihî Ziyâeddin el-Cündî ve Yâfiî gibi âlimlerden faydalandı, ibn Hacer el-Askalânî, Cemâleddin el-Merrâküşî adında bir kişinin Fîrûzâbâdî için 150'yi aşkın âlimin ismini ihtiva eden bir meşyeha hazırladığını haber vermektedir. Fîrûzâbâdî bütün bu hocalardan dil ve edebiyattan başka *Kütüb-i Sitte*, Beyhakî'nin *es-Sünen*'i, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'i, ibn Hibbân'ın *eş-Şahîh*'i, Ebû Bekir İbn Ebû Şeybe'nin *el-Musannef*'i ve Sâgânî'nin *Meşâriku'l-envâr*'ı gibi önemli hadis kitaplarını okuyarak rivayet etme izni aldı.”

¹ Hulusi KILIÇ, “Fîrûzâbâdî”, *TDVİA*, C. 13, s. 142-143.

“794 (1392) yılında tekrar Bağdat’a giden Fîrûzâbâdî buradan İran ve Hindistan’a geçti. Hürmüz’den deniz yoluyla Mekke’ye giderken Yemen’in Aden ve Taiz şehirlerinde kaldı. el-Melikü’l-Eşref er-Resûlî İsmâil b. Abbas, buralardaki âmillerine Fîrûzâbâdî’ye gerekli ilgi ve saygının gösterilmesi için emir verdi ve onu başşehir Zebîd’e davet etti. Daveti kabul eden Fîrûzâbâdî’yi izzet ve ikramla karşıladı. Onu önce Zebîd, daha sonra da 797 (1395) yılında Yemen kadılığına tayin etti. Fîrûzâbâdî, el-Melikü’l-Eşref ve oğlu Nasır Ahmed zamanında ömrünün sonuna kadar bu görevini kesintisiz sürdürdü. Bir taraftan da ders vermeye devam etti. Başta el-Melikü’l-Eşref olmak üzere birçok öğrenci onun derslerine katıldı.”

“Fîrûzâbâdî geniş bir kültüre ve kuvvetli bir hâfızaya sahipti. İbn Hacer el-Askalânî’nin belirttiğine göre her gece 200 satır ezberlemeden uyumazdı. Sözlük çalışmalarından başka hadis, tefsir, fıkıh ve tarihle de meşgul olmuş, bu konularda da eser yazmıştır. Fîrûzâbâdî ile Zebîd’de görüşen İbn Hacer hadis konusunda pek titiz davranmadığını, râviler hakkında fazla bilgisi bulunmadığını, hatta sahte sahâbî Hintli Raten b. Nasr’a inanacak kadar saf olduğunu, Buhârî’ye yazdığı şerhini garip hikâyelerle doldurduğunu, birçok yerde Muhyiddin İbnü’l-Arabî’nin görüşlerine yer verdiğini belirterek kendisini tenkit etmiştir. Ayrıca onun *Tenvîrû’l-mikbâs*’ta İbn Abbas adına topladığı rivayetlerden de hadisteki gücünü anlamak mümkündür. Tasavvufî konularda Muhyiddin İbnü’l-Arabî’yi takdir eden Fîrûzâbâdî onu savunmak üzere iki risâle ile bir fetva kaleme almıştır.”

“Kitaba meraklı olan Fîrûzâbâdî büyük paralar harcayarak çok sayıda kitap toplamış, fakat paraya ihtiyaç duyduğu zamanlarda kitap satmaktan da çekinmemiştir. *el-Kāmûsu’l-Muhît*’in önsözünde bu eserin 2000 kitabın özeti olduğunu söylemektedir. Devrinde yaygın olan üslûbun etkisiyle eserlerinde hem secili bir dil hem de garip kelimeler kullanmış, bu sebeple *el-Kāmûsu’l-Muhît*’in mukaddimesi birçok âlim tarafından ayrıca şerhedilmiştir.”²

² Hulusi KILIÇ, “Fîrûzâbâdî”, *TDVİA*, C. 13, s.142-143.

B. Eserleri

Çok eser veren bir müellif olan Fîrûzâbâdî'nin kaynaklarda yetmişden fazla eserinden söz edilmektedir. Bunlardan yarıya yakın bir kısmının günümüze ulaşmadığı sanılmaktadır. Eserlerinin yaklaşık yirmi dördü dille, dokuzu tefsirle, on biri hadisle, sekizi biyografiyle, sekizi coğrafyayla, altısı akaidle ve fıkıhla, altısı da tarihle ilgilidir. Eserleri ilgili en kapsamlı bilgi TDV *İslam Ansiklopedisi* 'nde vardır³. Başlıca eserleri şunlardır:

1. Sözlük ve Dil

a) al-Kāmûsü'l-muhit: İlim âleminde çok tanınan sözlüklerden biri olan eser Kalküta (I-IV, 1230-1232), Bombay (1272/1884), Leknev (1885), Bulak (1289) ve İstanbul'da (I-IV, 1304) defalarca basılmış, Farsça ve Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

b) Tahbîrû'l-müveşşin fi't-ta'bîri (fimâ yukâlû) bi's-sîn ve's-şîn: Hem "sîn" hem de "şîn" harfleriyle yazılıp okunabilen kelimeler hakkındadır.

c) ed-Dürerü'l-mübessese fi'l gureri'l müsellese (el-Gurerü'l-müsellese ve'ddürerü'l-mübessese, el-Müsellesât): Bu eserde üç hareke ile okunup mânası değişen ve değişmeyen kelimeler bir araya toplanmıştır. Kitabı Ali Hüseyin Bevvâb (Riyad 1982) ve Tâhir Ahmed ez-Zâvî (Trablus-Tunus 1982) neşretmişlerdir.

d) Celîsü'l-enîs fi esmâ'i (tahrîmi)'l-handervis: Şarabın değişik isimleri ve haramlığı hakkında olup A. S. Fulton tarafından yayımlanmıştır (BSOAS, XII [1947-48], s. 579-585).

e) al-Feraid: (Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye, Umumi, nr. 3317; Edeb, nr. 653).

f) Risâle fi me'âni ba'zi'l-hurûf: (Süleymaniye Ktp., Kasîdecizâde Süleyman Sırrı, nr. 664; Riyad Üniversitesi Ktp., Umumi, nr. 2392).

g) İ'tirâzâtü sâhibi'l-Kāmûs 'ale'l-Cevherî: (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 313).

h) Tarîku'l-esel fi esmâ'i'l-'asel: Balın çeşitli isimlerine dair olan bu eser Süyûti tarafından el-Mûzahir'de nakledilmiştir (II, 407-408).

³ Hulusi KILIÇ, "Firuzâbâdî", *TDVİA*, C. 13, s.143-144.

2. Tefsir

a) Besâ'iru zevi't-temyîz fî leta'ifi'l-kitâbi'l-'azîz: Bu eser, aslında el-Melikü'l-Eşref tarafından geniş kapsamlı ansiklopedik bir kitap olarak hazırlanması düşünülen eserin bir bölümüdür. Eser, Kur'ânî ilimlerden fizikteki yakıcı aynalara kadar her biri bir ilme ait "maksad" adı altında altmış bölüm ihtiva edecekti. Muhtemelen ortak bir çalışma ile telifi tasarlanan, ancak Firüzâbâdî tarafından sadece Kur'an ilimleriyle ilgili kısmı yazılan eserin diğer bölümleri el-Melikü'l-Eşref'in vefatı sebebiyle yazılamamıştır. *Besâ'ir*'de, Kur'an hakkında genel bilgilerden sonra her süre "basîret" başlığı altında ele alınarak sürenin nâzil olduğu yer, harf ve kelime sayısı, kurrânın ihtilâfları, hâsılları, sûrenin ismi, maksat ve muhtevası, nâsih, mensuh ve müteşâbihi ile sürenin faziletine dair hadislerle ilgili açıklamalar yapıldıktan sonra Kur'ân-ı Kerîm'de geçen kelimeler alfabetik sıra ile izah edilmektedir. Sonunda da Kur'an'da adı geçen peygamberlerle bunlara karşı gelenler hakkında bilgi verilmektedir.

b) Tenvîrü'l-mikbâs (mikyâs) min Tefsîri İbn 'Abbâs: İbn Abbas'a isnat edilen tefsirle ilgili değişik eserlerdeki rivayetleri bir araya getiren bu çalışmanın Firüzâbâdî'ye aidiyeti şüphelidir. Eser Bulak (1290), Kahire (1316) ve İstanbul'da (1320) Beyzâvî ve Hâzin tefsirleriyle birlikte basılmıştır.

c) Tefsîru fâtihati (Teyşîru fa'ihati) 'l-ihâb (iyab) bi-tefsîri Fâtihati'l-kitâb: (Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye, Tefsir, nr. 6; Bağdat Evkaf Ktp., nr. 4848).

d) Nugbetü (Bugyetü) 'r-reşşâf min hutbeti'l-Keşşâf: (Süleymaniye Ktp., Beşir Ağa, nr. 31, Kadızâde Mehmed, nr. 69, Şehid Ali Paşa, nr. 331, Lâleli, nr. 3712; Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye, Lügat, nr. 300; el-Hizanetü't-Teymüriyye, Tefsir, nr. 500).

3. Hadis

a) Sifrü (Süferü)'s-sa'âde: Hz. Peygamber'in özel hayatını ve ibadetlerini hadislerle anlatan Farsça bir eserdir.

b) es-Sılâtü ve'l-büşer fi's-salâti 'alâ hayri'l-beşer: Hz. Peygamber'e salâtü selâm getirmeye dairdir.

c) **al-Ehâdîsü'z-za'ife:** (TÜYATOK, nr. 1511).

d) **Ed'ıye me'sûre mervıyye 'anı'n-nebî:** (TSMK, 111. Ahmed, nr. 9470).

e) **Urcûze fî mustalahi'l-hadîs:** (Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye, Mecâmî', nr. 706).

4. Fıkıh-Akaid

a) **al-İs'âd bi'l-is'âd ilâ dereceti'l-ictihâd:** (Dârü'l-Kütübi'zZâhiriyye, Umumi, 2351; Fıkıh)

b) **İbnü'l-Arabî ile ilgili risâleleri.**

5. Biyografi.

a) **al-Bulga fî terâcimi e'immeti'n-nahv ve'l-luga:** 422 dil âliminin hayatını kısaca anlatan bir eserdir.

b) **İsâretü'l-hacûn ilâ ziyâreti'l-Hacûn:** (Mekke 1332). Mekke yakınında Hacûn dağında medfun sahâbîlere dair bir eserdir.

c) **Tuhfetü'l-ebîh fî men nüsibe ilâ gayri ebîh:** Babasından başkasına nisbet edilen meşhur şahıslar hakkında bir risâledir.

d) **al-Mirkâtü'l-vefiyye fî tabakati'l-Hanefiyye:** (Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye, nr. 4647; Süleymaniye Ktp., Reîsülküttâb Mustafa Efendi, nr. 671).

e) **al-Megânimü'l-mutâbe fî me'âlimi Tâbe:** Medine ve civarının tarihi, coğrafyası ve Medine ziyaretiyle Fîrûzâbâdî ve hocalarının Medine'de görüşüp tanıştığı kimseler hakkında bilgi veren altı bölümden ibaret bir eserdir. Kitabın sadece coğrafi adlarla ilgili beşinci bölümünü Hamed el-Câsir neşretmiştir (Riyad 1389/ 1969).

Fîrûzâbâdî'nin bunların dışında başka eserleri de vardır.⁴

⁴ Hulusi KILIÇ, "Fîrûzâbâdî", *TDVİA*, C. 13, s.144

II. Mütercim Hayatı

A. Mütercim Âsım Efendi (ö. h.1235/m.1819)

Sözlük ve tarih yazarıdır. 1169 (1755) yılında Antep'te dünyaya gelmiştir. Semerkantlı Şeyh Osman'ın soyundan gelen şair Husûli Efendi'nin torunu ve Antep'in tanınmış âlim ve şairlerinden Antep Şer'iyye Mahkemesi başkâtibi Mehmed Cenâni Efendi'nin oğludur. Ataları arasında *Nazmü'l-leâl* yazarı Şeyh Ahmed Şihâbî Efendi ile Çarpınlı hattat Şeyh Ahmed Efendi gibi şair, lugatçı ve hattat birçok şahsiyet vardır. Mütercim Âsım Efendi, 9 Safer 1235 (27 Kasım 1819) tarihinde İstanbul'da vebadan ölmüş; Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir.⁵

“Ahmed Âsım Antep'te iyi bir eğitim gördü, Arapça, hat ve dinî ilimleri tahsil etti. Şiir ve edebiyatı babasından ve o sırada Antep'te olan Kilisli Rûhî Mustafa Efendi'den öğrendi.”⁶ “Çok zeki ve kabiliyetli olan Âsım az zamanda bilgisi, Türkçe, Arapça ve Farsça'daki geniş kavrayışıyla çevrede tanınmıştır. Her üç dil ile manzumeler yazmıştır.”⁷ “Antep Mahkemesi Kalemî'ne devam ettiği sırada bir taraftan da tanınmış âlim ve şairlerin meclislerinde bulundu. Daha sonra Antep mukâtaası mutasarrıfı Battalzâde Mehmed Nûri Paşa'nın divan kâtibi oldu (1203/1788-89). Sarayla arası açılan Mehmed Nûri Paşa hakkında idam hükmü çıkınca Antep'te çatışmalar başladı. Bu sırada Âsım Efendi de çok sıkıntı çekti ve Kilis'e kaçtı. *Târih*'inde (II, 227) bu felâket sonunda bütün malını ve servetini kaybettiğini, Antep'in zengin bir ailesinden olduğu halde sıkıntıya düştüğünü, özellikle kütüphanesinin yağma edilmesinden büyük üzüntü duyduğunu anlatır. Kilis'te sekiz ay kadar kaldıktan sonra geçim sıkıntısı yüzünden ailesiyle kardeşlerini Antep'e gönderdi, kendisi 1204'te (1789-90) İstanbul'a hareket etti.”

“Âsım Efendi'nin ilim âleminde adının duyulmasına vesile olan çalışması, 1205-1212 (1791-1797) yılları arasında tercüme ettiği ve III. Selim'e sunduğu *Tibyân-ıNâfi' der Terceme-i Burhân-ı Kâti'* adlı eseridir. Padişah bunun üzerine “Sefâret, Vekâyi' tahriri ve nâmenüvislik” gibi bir göreve tayinle kendisine hareket-i

⁵ Mustafa S. KAÇALİN, “Mütercim Âsım”, *TDVİA*, C. 32, s. 200.

⁶ Mustafa S. KAÇALİN, “Mütercim Âsım”, *TDVİA*, C. 32, s. 200-201.

⁷ Ömer Asım AKSOY; *Mütercim Asım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962, s. 11

dâhil rütbesiyle bir medrese ruûsu ve ev verilmesini, ayrıca 300 kuruş maaş bağlanmasını emretti. *Târih*'inde (II, 72) kendisine bağlanan 300 kuruşluk arpalıktan istifade etmemesi için Şeyhülislâm Topal Atâullah Mehmed Efendi'nin Tirsiniklioğlu'nun tasarrufunda bulunan Pravadi kazasını tevcih ettiğini, başlangıçta 50-60 kuruş aldığı halde zamanla bunu da alamadığını belirtir. III. Selim'in Âsım Efendi'ye verdiği ev çıkan bir yangın sırasında yanınca padişah kendisine yeniden ihsan ve atıyelerde bulundu. Arapça öğrenmek isteyenler için *Tuhfe-i Vehbî*'ye nazîre olarak 1213'te (1798) *Tuhfe-i Âsım*'ı yazan Âsım Efendi bir müddet sonra da Halepli İbrâhim b. Mustafa el-Mudarî'nin *Nazmü's-sîre(Siyer-i Halebî)* adlı Arapça kitabının tercümesini tamamladı ve III. Selim'e takdim etti. 1215'te (1800-1801) yine III. Selim'in yardımıyla Mısır üzerinden Hicaz'a gitti ve Medine'de hocası Abdullah Necib Efendi ile görüşerek onun tavsiyesiyle *Şerh-i Siyer-i Halebî*'yi yazdı (Süleymaniye Ktp. Esad Efendi, nr. 2299). Dönüşte Şam ve Halep'e uğradı, oradan 1216'da(1801-1802) Antep'e ve Maraş'a gitti, İstanbul'a ailesiyle birlikte döndü ve Üsküdar'da Nuhkuyusu'ndaki evine yerleşti. İstanbul'a geldiği günlerde çok sıkıntı çekti. III. Selim ile II. Mahmud'dan yardım gördü. 9 Şevval 1215'te (23 Şubat 1801) kendisine Molla Gürânî Mescidi'nde ders okutma ruhsat verildi. 1222'de(1807) Âmir Efendi'nin yerine vak'anüvis oldu, ölünceye kadar bu görevde kaldı.15 Rebülevvel 1229'da (7 Mart 1814) Süleymaniye müderrisi iken Selânik kadılığına gönderildi (Şânizâde, II, 215). Selânik'ten döndükten sonra 9 Safer 1235 (27 Kasım 1819) tarihinde İstanbul'da vebadan öldü.”⁸

Âsım, her üç sözlüğünde geride iyi ad bırakmak için eser yazdığını söyler. *Burhan-ı Katı* ' çevirisinin, *nâfe-i müşk yaflen* maddesinde sözün anlamını verdikten sonra kendisinin olan bir beyitte şu anlama gelen sözle yazar: *Âdem odur ki ayağını çektikten sonra dünyadan, hayırlı sözler ile halk içinde güzel adı kalmalı*. Bunu *Tuhfe-i Âsım*'ın ön sözünde de görürüz: *Maksadım bundan eser kalmaktır/Hayırlı sözler ve dua almaktır.Kamûs*çevirisinin ön sözünde ise şu anlama gelen sözler söylemiştir: *Ad bırakmaya ve fani dünyadan ayrıldıktan sonra hayır ve rahmetle anılmaya vesile olacak güzel bir eser meydana getirmek baş dileğimiz...* Âsım'ın

⁸ Mustafa S. KAÇALİN, “Mütercim Âsım”, *TDVİA*, C. 32, s. 200.

dilediği olmuştur. Meydana getirdiği ölmez eserlerle adı ölümsüzler ve hayır ile, rahmetle anılanlar arasına geçmiştir.⁹

“Âsım Efendi başarısını en çok sözlükçülük alanında göstermiş, Farsça ve Arapça’dan Türkçe’ye çevirdiği iki eserle "Mütercim” unvanını almış, ayrıca vak’anüvis sıfatıyla yazdığı eser ve yaptığı tercümelele tarih alanında adını durmuştur. Üç dilde şiir yazacak kadar güçlü bir edip olan Âsım Efendi’nin, *Tibyân-ı Nâfi* ile *Qâmûs Tercümesi*’nin önsözünde yer alan şiirleri bu alandaki maharetini göstermeye yeterlidir. Ayrıca Mecmûa-i Ebyât u Eş’âr’da şiirleri vardır (Süleymaniye Ktp., Hüseyin Kâzım Kadri, nr.161, vr. 13^a, 15^a, 90^a). *Tibyân-ı Nâfi*’in önsözünde bulunan, en tanınmış gazeline Sümbülzâde Vehbi bir nazire yazmıştır. Âsım Efendi’nin bestelenmiş bazı şiirleri de vardır.”¹⁰

B. Eserleri

Eserleri ilgili en kapsamlı bilgi TDV İslam Ansiklopedisi’nde vardır¹¹:

1. “Burhân-ı Kâti’ Tercümesi (Tibyân-ı Nâfi’ der Terceme-i Burhân-ı Kâti’): Muhammed Hüseyin b. Halef-i Tebrîzî tarafından yazılan Farsça sözlüğün tercümesidir. Âsım Efendi önsözünde *Kâmûsü’l-Acem* diye isimlendirdiği, fakat *Burhân-ı Kâti’ Tercümesi* diye anılan bu sözlükte Farsça kelimelerle birlikte astronomi, astroloji, felsefe, tasavvuf ve hendese gibi ilimlere dair bilgilerin de bulunduğunu belirtir. Tercümelele yaparken sadece aslına bağılı kalmamış, otuzdan fazla sözlükten yararlanarak eseri farklı bir tertibe sokmuştur. Birçok yazma nüshası bulunan *Burhân-ı Kâti’ Tercümesi* birkaç defa basılmış, yeni harflerle son neşrini Mürsel Öztürk ve Derya Örs gerçekleştirmiştir (Ankara 2000; ayrıca bk. BURHÂN-1 KÂTI’).

2. Qâmûs Tercümesi (el-Okyânûsü’l-basit fi tercemeti’l-Kâmûsi’l-muhît): Fîrûzâbâdî’nin *el-Kâmûsü’l-muhît* adlı Arapça sözlüğünün Türkçe’ye tercümesidir. Âsım Efendi’ye bu büyük çalışmayı Medine’de iken hocası Abdullah Necib Efendi tavsiye etmiştir. Beş yılda tamamlanan eser 1814’te II. Mahmud’a takdim edilmiş ve

⁹ Ömer Asım AKSOY; *Mütercim Asım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962, s. 14

¹⁰ Mustafa S. KAÇALİN, “Mütercim Âsım”, *TDVİA*, C. 32, s. 200.

¹¹ Mustafa S. KAÇALİN, “Mütercim Âsım”, *TDVİA*, C. 32, s. 200-201.

hemen basılması için ferman çıkmıştır. (Şânîzâde, II, 217). Âsım Efendi, *el-Kāmûs*’u çevirirken Murtazâ ez-Zebîdî’nin *Tâcü’l-‘arûs* adlı şerhinden de faydalanmış; âyet, hadis ve şiir örnekleri vermiş, ayrıca *el-Muhkem*, *el-‘Ubâb* gibi kaynaklardan yeni kelimeler ve anlamlar eklemiştir. Âsım Efendi, tercümesinde Arapça kelimelere Türkçe karşılık bulmakta büyük gayret ve titizlik göstermiştir, dolayısıyla eser Türkçe’nin de zengin bir sözlüğü niteliğindedir. Özellikle bitki ve hayvan adları gibi bilinmesi güç kelimelerin tesbitinde yöre ağzlarından da yararlanmıştır. Birkaç defa basılan *Ķāmûs Tercümesi* üzerinde (I-III, İstanbul 1230-1233, 1268-1272; I-IV, 1304-1305; I-III, Kahire 1250) çeşitli çalışmalar yapılmıştır. (bk. el-KĀMŪSŪ’L-MUHÎT).

3. Tûhfe-i Âsım: Arapça öğrenmek isteyenler için hazırlanan manzum bir sözlüktür. (Bulak 1254) . 1251 beyitten oluşan eserin girişinde iki mesnevi, alfabenin her harfiyle kafiyeli altmış altı kıta, sonunda da üç mesnevi vardır. Eser tarif edilen eşyanın mâna ve medlûlüne göre fasıllara ayrılmıştır.

4. Târih: Âsım Efendi’ye vak’anüvislik teklif edildiğinde *Ķāmûs Tercümesi*’nin bütün zamanını aldığı öne sürerek kabul etmemişse de ikna edilerek 9 Zilkade 1222 (8 Ocak 1808) tarihinde bu göreve getirilmiştir. Olayları nereden yazmaya başlayacağını tesbit için selefleri Pertev ve Amir efendilerin müsveddelerini istemiş ve eserini 1218 (1804) yılından başlatmıştır. Seleflerinin dağınık ve liste halindeki müsveddelerinden başka Divân-ı Hümâyun kalemlerinden çıkardığı malzemeyi de kullanmıştır. Âsım Efendi 1804-1806 yılları arası olaylarını yazıp sadârete sunmuş, Alemdar Vak’ası’nda Bâbiâli ile birlikte vekâyi’nâmesi de yanmıştır. Sultan Mahmud kendisini III. Selim’in hal’inden itibaren olayları yazmakla görevlendirince Âsım Efendi, takdim ettiği vekâyi’nâmenin müsveddelerinden temize çektiği metni padişaha sunmuştur. Bu nüsha muhtemelen İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi’nde kayıtlı yazmadır. (TY, nr. 6014). Sultan Mahmud eseri beğenmiş ve müellifini taltif etmiştir. Sadâret kaymakamının sunduğu telhise de “devrinin yegâne âlimi” olarak geçim sıkıntısından kurtarılmıştır. Âsım Efendi vekâyi’nâmesini II. Mahmud’un cülûsuna kadar getirmiş, kalan on iki yıllık zabıt müsveddelerini halefi Şânîzâde Mehmed Atâullah’a devretmiştir. Mütercim

Âsım, 1218-1221 vekâyi'nâmesinin ardından yirmi beşer cüz halinde iki cilt daha sunmuştur. Bunlardan ilkinin 1221 sonları ile (1807 başları) 1222 (1807-1808) yılı olaylarından bir kısmını ihtiva ettiği, ikincisinin 1222 sonlarından (1808 başları) II. Mahmud'un cülûsuna kadar (Temmuz 1808) gelen hadiseleri ele aldığı anlaşılmaktadır. Mısırlı Mustafa Fâzıl Paşa'nın ön ayak olmasıyla basılan eseri sonradan verilen tertibi yansıtmaktadır. Matbu metinde müellif tarafından yapılan ilâvelerle bazı kişilerin yaptığı eklemeler de yer almaktadır (I, 2-75). Matbu metnin (İstanbul 1284) ilk cildi ilâve kısımlar istisna edilirse Abdürrahim Muhib Efendi'nin Fransa'ya elçi tayininden III. Selim devri sonlarına kadar gelmekte, II. cildi Kabakçı isyanı, III. Selim'in hal'i, IV. Mustafa dönemi ve II. Mahmud'un cülusu olaylarını ihtiva etmektedir. Mütercim Âsım'ın *Târih*'ini Cevdet Paşa kaynak olarak kullanmış, iktibaslarda bulunmuş, zaman zaman da tenkit etmiştir (İA, XIII, 281). Olayları klasik vekâyi'nâme geleneğine bağlı kalarak rûznâme tarzında yazan Âsım Efendi yer yer yaptığı eleştiri ve yorumlarla gerçek bir tarihçi portresi çizer.

5. Merahu'l-meâlî fi şerhi'l-Emâli: Ali b. Osman el-Ûşî'nin kelâma dair *el-Emâlî* adlı eserinin şerhi olup (İstanbul 1266, 1304) III. Selim'e sunulmuştur.

6. Terceme-i Siyer-i Halebî: İbrâhim b. Mustafa el-Halebî el-Mudarî'nin altmış üç beyitlik *Nazmü's-sîre* adlı eserinin açıklamalı tercümesidir (Kahire 1248). Bazı müellifler tarafından yanlışlıkla Nûreddin el-Halebî'ye izâfe edilen bu eser de III.Selim'e sunulmuştur.

7. Makâle-i İstîbsâr-âmiz der Beyân-ı Âmeden-i İngiliz:On altı varaktan ibaret olup İngilizlerin İstanbul'a gelişini tasvir eder; *Şefiknâme*'ye nazîre olarak yazılmış gibidir. Âsım'ın el yazısıyla olan müsveddenin Fâtih Millet Kütüphanesi'nde olduğu belirtilirse de (*İTA*, I, 578) bu yazma İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (TY, nr. 1638).

Abdurrahman b. Hasan el-Cebertî'nin Mısır'ın Napolyon Bonapart tarafından işgalinden bahseden eserinin Türkçe çevirisi olan *Terceme-i Mazharu(Muzhiru)'t-Takdis bi-Hurûci (Zehâbi, Zevâli Tâifeti Devleti)'l-Fransîs*'in İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde (TY, nr. 2448, 9628) bulunan nüshalarında eserin Seyyid Ahmed Âsım, 19, 2452 ve 6034 numaralarda kayıtlı olanlarda ise Reîsületibbâ Mustafa

Behcet Efendi tarafından tercüme edildiği belirtilmektedir. Bütün bu nüshalar kelimesi kelimesine aynıdır. Eser, Mustafa Behcet Efendi tarafından tercüme edildiği belirtilerek *Rûznâme-i Ceride-i Havadis*'in 171-201. nüshalarında yayımlanmıştır.

C. al-Kāmûsu'l-Muhît

Fîrûzâbâdî'nin (ö. 817/1415) Arapça'dan Arapça'ya sözlüğüdür. Tam adı *el-Kāmûsu'l-Muhît ve'l-Kabesü'l-Vasîtu el-Câmi' limâ Zehebe min Lugati'l-'Arab Şemâtî't*'tir. Fîrûzâbâdî, altmış cilt tutacağını tahmin ettiği *el-Lâmi'u'l-Mu'lemü'l-'Ucâbu el-Câmi' beyne'l-Muhkem ve'l-'Ubâb* adıyla bir sözlük yazmaya başlamıştır. Yaklaşık beş cildini kaleme almış; ancak daha sonra bunun pek kullanışlı olmayacağını dikkate alarak düşüncesinden vazgeçmiştir. Bunun yerine iki ciltlik muhtasar bir sözlük hazırlamıştır. Kāmûs (okyanus) kelimesi eserin şöhret bulmasından sonra “sözlük” anlamında da kullanılır olmuştur. Fîrûzâbâdî eserine bu adı vermekle Arap dilinin bütün kelimelerini kapsadığını iddia etmişse de Cevherî'nin *eş-Şihâh*'inde yer alan 40.000 kelimeye 20.000 daha ekleyerek kelime sayısını 60.000'e çıkarmakla birlikte daha önce yazılan 80.000 kelimelik *Lisânu'l-'Arab*'ın gerisinde kalmıştır. Fîrûzâbâdî eserin ön sözünde Cevherî'nin Arapça kelimelerin en azından yarısını ihmal ettiğini, bunları kendisinin tamamladığını söyler. Halbuki Cevherî mukaddimesinde, Buhârî'nin hadis ilminde yaptığı gibi sadece kendisine göre sahih olan, yani yaygın biçimde kullanılan kelimelere yer verdiğini söylemiştir.¹²

“813(1410) yılında tamamlanan *el-Kāmûsu'l-Muhît*'te kelimeler Cevherî ekolüne göre dizilmiştir. Şairlere kafîye, nâsirlere seci bulma kolaylığı sağlayan bu sistemde son harfi aynı olan kelimeler bir araya toplanır. Kelime köklerinin esas alındığı dizimde kökün son harfi “bab”, ilk harfi ise “fasıl” adıyla ve alfabetik sıraya göre dizilir. Ortada kalan harfler de alfabetik sırayı takip eder. Türemiş kelimeler ilgili köklerin altında açıklanır. Fîrûzâbâdî Arap sözlükçülüğünde ilk defa bazı kısaltmalar kullanmıştır: “ج” çoğul, “ع” yer adı, “د” şehir adı, “س” köy adı, “م” mâruf gibi. *el-Kāmûsu'l-Muhît*, çok beğenilip kullanılmış olmakla birlikte mukaddimede

¹² Hulusi KILIÇ, “el-Kāmûsü'l-Muhît”, *TDVİA*, C. 24, s. 287

açıklanan ilkelere tam uyulmaması, iç düzeninde belli bir sistemin bulunmaması, bazan tanımların anlaşılamayacak derecede kısa ve muğlak olması, birçok durumda kelimenin eş anlamlısının veya karşıtının zikredilmesiyle yetinilmesi, sözlükle doğrudan ilgili olmayan tıbbî bilgilere ve özel isim açıklamalarına yer verilmesi, *eş-Şihâh* üzerine yapılan ilâvelerde garîb, müvelled ve zayıf kelimelerin sıhhat derecelerine işaret edilmemesi ve *eş-Şihâh*'a yönelttiği eleştirilerde Fîrûzâbâdî'nin de hataya düşmesi gibi sebeplerden dolayı eleştirilmiştir.”

“Kalküta (I-IV, 1230-1232), Bombay (1272/1884), Tahran (kenarında Farsça tercümesiyle birlikte 1277), Bulak (1289), Leknev (1885) ve İstanbul'da (I-IV, 1304) defalarca basılan *el-Kāmûsu'l-Muhît* üzerine şerh, hâşiye, ihtisar, ikmal (müstedrek), tenkit ve tercüme türü birçok çalışma yapılmıştır (bu çalışmalar için bk. Hüseyin Nassâr, II, 599-638; Ahmed Şerkâvî İkbâl, s. 222-225, 234-241; Ahmed Abdülgafûr Attâr, s. 207-215, 220-232).”

“Eserin şerh ve hâşiyeleri arasında en önemlisi Murtażâ ez-Zebîdî'nin *Tâcü'l-'arûs (min cevâhiri'l-Kāmûs)* adlı eseridir. Zebîdî bu çalışmasını 100'den fazla eserden yararlanarak hazırlamıştır. Bu bakımdan *Tâcü'l-'arûs* hem şerh, ikmal, tashih ve tenkit özelliği taşımakta hem de *eş-Şihâh*'ı savunmaktadır. On dört yılda tamamlanan ve 120.000 kelime ihtiva eden eser, 1306-1308 (1888-1890) yıllarında Kahire'de on cilt halinde harekesiz olarak basılmıştır. Eserin ilmî neşri, Abdüsettâr Ahmed Ferrâc başkanlığında bir heyet tarafından yapılmakta olup baskısı devam etmektedir (I-XXVI, Kûveyt 1385/1965).”

“*el-Kāmûsu'l-muhît*'in birçok muhtasarı vardır. Tâhir Ahmed ez-Zâvî, önce eseri köklerin birinci harflerine göre alfabetik olarak dizmek suretiyle *Tertîbü'l-Kāmûsu'l-muhît 'alâ tarîkati'l-Misbâhi'l-münîr ve Esâsi'l-belâğa* adıyla yayımlamış (I-IV, Kahire 1378/1959), daha sonra bunu *Muhtâru'l-Kāmûs* ismiyle bir cilt halinde ihtisar etmiştir (Kahire 1964).”

“Sözlük Türkçe'ye iki defa tercüme edilmiştir. Bunlardan ilki olan Merkezzâde Ahmed Efendî'nin *Bâbûs fî tercemeti'l-Kāmûs'u (el-Bâbûsü'l-vasît fî tercemeti'l-Kāmûsi'l-muhît)* henüz basılmamıştır. Mütercim Ahmed Âsım Efendî'nin *Kāmûs Tercümesi* diye de bilinen *el-Okyânûsü'l-basît fî tercemeti'l-Kāmûsi'l-muhît* adını

taşıyan eseri hem tercüme, ikmal, tashih ve tenkit, hem de *eş-Şihâh*'i müdafaa özellikleri taşımaktadır.”

“Bu eserin başlıca özellikleri şunlardır:

el-Kāmûs'ta yetersiz olan hareke zaptı tamamlanmıştır. Açıklama ve delillendirme amacıyla âyet, hadis, şiir vb.den şevâhid ve misaller eklendiği gibi *el-Muhkem*, *el-'Ubâb* ve *et-Tâc* gibi kaynaklardan yeni kelime ve anlamlar eklenmiştir. Kelimelere Türkçe karşılık bulmakta büyük titizlik gösteren Âsım Efendi, bu hususta sadece yazı diliyle yetinmeyip halk ağzından da yararlanmıştır. Bu yönleriyle müstakil bir telif sayılabilecek olan *Kāmûs Tercümesi*, ilk defa II. Mahmud'un iradesiyle mütercimim büyük oğlu Hamid'in nezâretinde basılmıştır (I-III, İstanbul 1230-1233). Eserin daha sonra yine İstanbul'da (I-III, 1268-1272; I-IV, 1304-1305) ve Mısır'da (I-III, 1250) basımları gerçekleştirilmiştir. Ahmed Lutfi Efendi, *Kāmûs Tercümesi*'ndeki kelimeleri alfabe sırasına göre düzenleyerek 53.000 kelimelik *Lugat-ı Kāmûs*'u hazırlamıştır. Aslı Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan eserin elif ve bâ harflerini ihtiva eden ilk iki cüzü basılmıştır (1282, 1286). *el-Kāmûsü'l-muhît* Farsça'ya da birkaç defa çevrilmiştir. Yahyâ b. Muhammed Şefî-i Kazvînî'nin *Tercümânü'l-luğa*'sı bunlar arasında yer alır (*el-Kāmûs* kenarında, Tahran 1277, ayrıca Tahran 1303-1308).”

“Şerh, hâşiye ve tercümelerinde yer yer eleştirilen *el-Kāmûsü'l-muhît* hakkında müstakil tenkit eserleri de yazılmıştır. Muhammed Sa'dullah b. Nizâmeddin el-Hindî el-Murâdâbâdî, *el-Kavlü'l-me'nûs fî sıfâti'l-Kāmûs* adlı eserinde (Râmpûr 1287/1870) *el-Kāmûs*'u otuz beş yönden eleştirmiştir. Ahmed Fâris eş-Şidyâk da *el-Câsûs 'ale'l-Kāmûs*'unda (İstanbul 1299) sözlüğü yirmi dört noktada tenkit etmiştir. Ahmed Teymur Paşa *Tashîhu ağılâti'l-Kāmûsi'l-muhît* (Kahire 1343) ve Kara Dâvud İzmitî *ed-Dürrü'l-lakit fî ağılâti'l-Kāmûsi'l-muhît*(nşr. Mustafa Kılıçlı, Erzurum 1990) adıyla birer eser kaleme almışlardır.”¹³

¹³ Hulusi KILIÇ, “el-Kāmûsü'l-Muhît”, *TDVİA*, C. 24, s. 287-288

Ömer Âsım Aksoy'a göre Mütercim Âsım'ın *Kāmûs* çevirisini üstün eser yapan özellikler şunlardır:¹⁴

1) Âsım, eserin Arapça aslını çevirmekle yetinmemiş, Müellif'in *Besa'ir*'deki açıklamalarından ve başka sözlüklerden de yararlanarak maddelere gereken bilgileri eklemiştir.

2) Şârih'in şerhini satır satır izlemiş, maddeleri daha çok aydınlatmak için, Şârih'in özel düşüncelerini katmıştır.

3) Bunlarla da yetinmemiş, "Mütercim der ki" sözüyle başlayarak kendi düşüncelerini ve madde ile ilgili bilgileri eklemiştir.

4) Maddeler üzerinde çok dikkatle durmuştur: Şârih, Müellif'in bir açıklamasını tenkid etmişse, kendisi ikisi arasında bir yargıcılık yapmış, kimin haklı olduğunu belirtmiştir.

5) Bazen, Şârih'in ilişmediği bir maddede Müellif'i kendisi tenkid etmiştir.

6) Bazen Şârih'in eklediği bir düşünceyi tenkid etmiştir.

7) Bütün bunların üstünde Arapça sözcüklere öz Türkçe karşılıklar göstermiştir ve bu karşılıkları çok titizlikle seçmiştir.

8) Arapça sözcüklere tam karşılık bulmaya o kadar büyük önem vermiştir ki genel yazı dili Türkçesinden karşılık bulamazsa Antep'te halk arasında kullanılan sözcükleri karşılık göstermekten çekinmemiş ve bunu bazan "bizim diyarda ... tâbir olunur" gibi cümlelerle açıkça belirterek, bazan "bizim diyarda" sözünü bile söylemeyerek yapmıştır. Yirmi otuz yıl öncesine kadar konuşma dilinde bile kullanmaya utandığımız ve kullanılmalarını bugün dahi bazı kimselerin alayla karşıladıkları bölge sözcüklerini, o zamanın daha geri düşünüşte olan çevresine karşı hiç çekinmeden, bilimsel bir esere geçirmesi, Âsım'ın sözlükçülük anlayışının ne kadar ileri olduğunu gösterir.

¹⁴ Ömer Asım AKSOY; *Mütercim Asım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962, s. 22-24

9) Anlamları açıklarken kullandığı dil de oldukça sadedir. Bundan dolayıdır ki Namık Kemal bir yazısında: “Mütercim Âsım ve Âkif merhumlar belâgatte (süslü, sanatlı söz söylemede) eslâfî (geçmiştekileri) unutturdular. Lisanımızda yeni bir çığır açılmak kabil olduğunu gösterdiler.” demiştir.

Ziya Paşa da *Şiir ve İnşa* (nazım ve nesir) adlı yazısında: “Bizim doğal nesir yolumuz Âsım’ın *Kāmûs* çevirisinde tuttuğu yazı yoludur.” sözlerini söylemiştir.

Ancak, Âsım başka eserlerinde sade bir dil kullanmadığı için, Fuat Köprülü yukarıdaki düşüncelere tamamiyle katılmamakta, haklı olarak şöyle demektedir: “Âsım’ın lûgat tercümelerinde oldukça sade bir dil kullanması zarurî idi ve daha evvelki Osmanlı lûgatçileri de böyle yapmışlardır. Lâkin diğer eserlerinde Âsım’ın lisanı fazla muğlak ve oyuncaklı, üslûbu da tatsız ve ağırdır... Mamafih Âsım’ın bilhassa Tarih’inde, ifadesinin ekseriyetle ağır ve tatsız olmasına rağmen ara sıra çok canlı ve kuvvetli tasvirleri ve tabii üslûbu ile, edebî nesrimize çok güzel sayfalar bıraktığı muhakkaktır.

10) Âsım’ın gerçekten geniş bir sözlükçülük anlayışı vardır. Bazı müelliflerin nezakete aykırı sayarak kullanmadıkları ve yerine dolambaçlı anlatımlarla başka sözler yazdıkları Türkçe sözcükleri de hiç çekinmeden kullanmıştır.

11) Kamûs’un aslında, ancak ansiklopedilere girebilecek yer, kişi adları, hattâ zamanlarında ün kazanmış bazı hayvanlara takılan adlar vardır. Bu genişlik çeviriciye sınırı daha da aşma yolunu açmıştır. Âsım, çeviriye eserin aslında bulunmayan, konu ile ilgili birtakım lâtifeler, hikâyeler, daha ileri giderek açık saçık fıkralar eklemiştir. Bazı maddelerde kendi kişiliğinden ve özel hayatından satırlar bile vardır.

D. Kāmûs’ta Sözcük Bulma

Kāmûs’ta sözcükler, bildiğimiz sözlüklerde olduğu gibi, baş harflerine göre değil, köklerindeki son harflere göre sıralanmıştır. Alfabenin her harfi içinde bulunan sözcükler ise baş harflerine göre alfabe sırasına konulmuştur. Bundan dolayı *Kāmûs*’ta bir sözcüğü bulmak için:

a) Önce onun kökünü düşünmek gerekir. (Arapça çekimli bir dildir; sözcükler, kökün başına, ortasına, sonuna birtakım harfler eklenerek türetilir.)

b) Sözcükler, köklerindeki son harflere göre alfabe sırasına konulmuş olduğundan, *Kāmûs*'tan alfabenin bu bölümü açılır. (Her bölümde aynı harfle biten sözcükler bulunmaktadır.)

c) Bu bölümlerde sözcükler, bildiğimiz sözlüklerde olduğu gibi sıralanmıştır. Yani sözcüklerin kökündeki baş harflere göre bir alfabe sırası gözetilmiştir. Bu sıra izlenerek aranan sözcük bulunur.

Bu açıklamaya göre *Kāmûs* 'ta “garb” sözcüğünü bulalım:

a) Sözcüğün kökü “g r b”dir.

b) Bu kökün sonunda “b” vardır. “b”alfabede ikinci harftir, öyle ise Kamûs'ta ikinci harfin yeri olan, “Bâbü'l-ba” (sonu “b” olanlar bölümü)yı açacağız.

c) Bölümdeki sözcükler, baş harflerine göre alfabe sırasıyla “fasıl”lar (ayrılar), içinde toplanmış olduğundan “Faslü'l-gayn” (“gayn” harfiyle başlayanlar) ya bakacağız. Burada “g r b”nin türevlerini ve bunlar arasında “garb”ı göreceğiz.

Sözcüklerin böyle sıralanmış olması, aynı kökten gelen sözcüklerin bir arada gösterilmesi gibi bir kolaylık sağlamaktadır. Mütercim Âsım bunu “ahsen-i nizam” ve “ecmel-i intizam” (en güzel sıralama yolu) diye anlatmaktadır.¹⁵

E. Metnin Okunuşunda İzlenen Yol

Metin, harekesiz olduğundan, Mütercim Asım'ın yaşadığı döneme (XIX.yy) ve yöreye (Gaziantep) ait dil özelliklerine göre çeviri yazıya aktarılmıştır. Bu aktarma esnasında, metnin aslına sadık kalmak, metnin imlasına ait hususiyetleri korumak amacıyla TDK Yazım Kılavuzu'ndaki imla ve noktalama kurallarına göre değil, metindeki yazıma göre düzenlenmiş, paragraf düzenlemesi de yapılmamıştır.

¹⁵ Ömer Asım AKSOY; *Mütercim Asım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962, s. 25

Metin geneli 12 punto ile yazılmakla beraber, metindeki fasıl başlarını ifade eden “*faşlu al-ğayn al-mu‘cama^{tu}*” bölümleri kalın, italik 14 punto ile yazılmıştır. Madde başlarındaki Arapça sözcükler metnin aslında parantez () içerisinde yazılmasına karşın çevriyazıda parantezler kaldırılarak **kalın** harfle gösterilmiştir. Metinde geçen Arapça kelimeler, vezin adları, “yukalu” ile başlayan Arapça cümle örnekleri ve terimler *italik* yazılmıştır. Metinde geçen özel isimler *italik* ve *aralıklı* yazılmıştır.

Arapça cümlelerin transkripsiyonu esnasında göz imlasına göre hareket etme ilkesine göre Arapça /t/ harfine bir nokta eklenerek elde edilen peltek /s/ harfi, altına çizgi konularak /s/ harfi ile değil, /t/nin altına çizgi konularak /t/ ile gösterilmiştir. Ünlülendirme (hareke)yi gösterirken zamma “ötre” için “u” ünlüsü; fatha “üstün” için a ünlüsü; kasma “esre” için “i” ünlüsü kullanılmıştır.¹⁶

Arap dilinin söyleyiş özelliklerine göre yazım ve okunuşta farklılığa sebep olan harf-i tariflerden sonra gelen şemsî harflerin söylenişine göre değil, yazılışına göre çevrim yapılmıştır. Mesela bu çalışmada yazımı “al-salām” şeklinde tercih edilen (السلام) sözcüğü yaygın okunuşta ve Türkiye kullanımlarında “es-selām” şeklindedir. Yapılan çalışma bilimsel formatlamayı gerektirdiği¹⁷ ve OTAP¹⁸ tarzı çalışma ve projelerde geri dönüştürülebilir metin çalışmalarına¹⁹ uygunluk göstermesi amacıyla harf-i tarifteki “lam” harfi yazımda korunmuştur.

Yazmada “güzel he” (ه) harfi ile yazılan /e/, /a/, /i/seslerinin çevriyazıdaki karşılıkları /e/, /a/, /i/ işaretleri ile gösterilmiştir:

1656/040. ...*ğuddē*... ‘uk^{de}ye denür kⁱ... h^āricinde...*sil‘a*

¹⁶ Benzer kullanım açıklamaları için bk. Mustafa S. KAÇALİN; *Niyâzi – Nevâyi’nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar – El-Lugatu’n-Nevâiyye ve’l İstihşâdâtü’l-Çağatâiyye- Giriş-metin-dizinler-ıpkıbası*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 36, 37.

¹⁷ İlyas YAZAR; “Transkripsiyonlu Metinlerin web Tabanlı Öğrenme Ortamlarında Kullanımına Dair Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*,www.turkishstudies.net, Volume 3/6 Fall 2008, s. 740.

¹⁸ OTAP (Osmanlı Metinleri Arşiv Projesi), Washington Üniversitesi, <http://courses.washington.edu/otap> (ET: 06.05.2013)

¹⁹ Walter G. ANDREWS; Murat İNAN; Sevim KEBELİ; Stacy WATERS; “Osmanlıca Metinlerin Transkripsiyonunu Yeniden Düşünmek: Geri Dönüştürülebilir Transkripsiyon”, *Turkish StudiesInternational Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 5/2 Spring 2010, s.1210-1240.

Madde başları ile ilgili verilen Arapça örnek cümlelerin Türkçeye çevirisi köşeli parantez içinde eşit [=] işreti ile gösterilmiştir.

Madde başlarındaki sözcüklerin de harekesiz ve Arapça olması bir kılavuz gerektirmektedir. Bu sözcüklerin okunuşları için Firûzâbâdî'nin *Al-Kâmûsu 'l-Muhît* adlı eserinin Beyrut, 1406/1986 baskısının ilgili bölümleri incelenmiş ve madde başları ona göre harekelenmiştir.

Metin okunurken her satıra referans numarası verilmiştir. Referans numarası verilirken önce cilt numarası, sonra sayfa numarası, sonra da satır numarası yer almıştır. Mesela 1656/031. referans numaralı satırda ilk rakam olan 1, cilt numarasını; 656, sayfa numarasını; 031 de satır numarasını göstermektedir. Her sayfanın başında cilt ve sayfa numarası da köşeli yay içinde [1_656] şeklinde verilmiştir.

Metinde geçen Arapça ayetlerin Kur'an'da geçtiği sure ve sırası, hadislerin yer aldığı kaynaklar metinde geçtikleri yerde anlamları ve kaynakçaları dipnotla belirtilmiştir.

F. Arapça Sözlüğün Hazırlanmasında İzlenen Yol

Arapça dizin üç sütun halinde oluşturulmuştur. Birinci sütunda madde başı olan Arapça kelimelerin Latin harfli transkripsiyonu ve kelimenin geçtiği satır numarası, ikinci sütunda kelimenin Arap harfli ve harekeli yazımı, üçüncü sütunda ise kelimenin Kamus'taki anlamlarının günümüz Türkçesine çevrimi yer almaktadır. Kelimelerin birden fazla anlamı olduğu durumlarda üçüncü sütunda farklı anlamlar numaralandırılarak ayrılmıştır.

Arapça madde başları sıralanırken karşılaştırma yapmada kolaylık olması amacıyla metnin aslındaki sıralamaya uyulmuştur.

Metinde yazımı bulunmayıp harekelendirilmesi tarif edilmiş sözcükler de Arapça dizinde yer almıştır. Örneğin 1657/041. referans numaralı satırda yer alan **bark al-ğumād** sözcük grubu metinde tek şekliyle yazılıdır. Bu sözcüklere ilişkin

“*bān*ın fethi ve kesri ve *ğayn*ın harekât-ı telâteyle” şeklindeki hareke tarifinden yola çıkılarak dizinde şu kelimeler kullanılmıştır:

bark al-ğumād 1657/041.	بِرْكُ الْعَمَادُ	Bir yer adı.
birk al-ğumād 1657/041.	بِرْكُ الْعَمَادُ	Bir yer adı.
bark al-ğimād 1657/041.	بِرْكُ الْعِمَادُ	Bir yer adı.
birk al-ğimād 1657/041.	بِرْكُ الْعِمَادُ	Bir yer adı.
bark al-ğamād 1657/041.	بِرْكُ الْعَمَادُ	Bir yer adı.
birk al-ğamād 1657/041.	بِرْكُ الْعَمَادُ	Bir yer adı.
bark al-ğamād 1657/041.	بِرْكُ الْعَمَادُ	<i>İbn ‘Ulaym’ın Bāhiradlı kitabında yazdığı, dünyanın imarının başlangıcında vuku bulan İmām Farrā’ adlı anlatıcıya ait bir hikaye.</i>

G. Türkçe Dizin-Sözlüğün Hazırlanmasında İzlenen Yol

Türkçe dizin, kelimelerin eser içinde kaç kez geçtikleri, geçtikleri yerlere göre kazandıkları anlamları ve bu anlamda kullanıldıkları yerleri gösteren referans numaraları ile oluşturulmuştur:

düşvār (*Far.*) *sf.* Çetin, güç, zor. -2-

d. 2051/030, 2051/032

Arapça vezin isimlerinin, Arapça dizindeki madde başları ve iştiraklerinin anlamları Türkçe dizinde verilmemiş, sözcüklerin yanında Arapça isim oldukları “(*Ar.*) *is.*” şeklinde belirtilmiştir:

ğurguratu (*Ar.*) *is.* -1-

ğ. 2053/006

ğurgurrā (*Ar.*) *is.* -1-

ğ. 2054/029

ğurr (Ar.) is. -1-

ğ. 2053/021

Bir sözcüğün, anlamı olan kullanımı ile sadece hareke bildiren, vezin şekli olan kelimeler ayrıca yazılmıştır:

“2054/003. taħrîflê *ħarār* ta‘bir olunur **al-ğarr**“ğaynıñ fethiyle **al-ğirār**“ *kitāb* vezninde deveyi otlatmaq ma‘nāsındır.” satırındaki “*kitāb*” sözcüğü cümlede anlam ifade etmemekte, kendinden önceki sözcüğün harekesinin nasıl olacağını göstermektedir.

“1658/001. hikāyetidir ‘alā kavlin bu ma‘mūrē-i arzıñ müntehāsında vāқи‘dir kavlı ahiri *ibn ‘ulaym bāhir* nām kitābında *tebt* eyledi” satırındaki *kitāb* sözcüğü ise cümlede bir anlam ifade ettiğinden dizinde ikisi farklı olarak yer almıştır:

kitāb (Ar.) is. -2-

k. 2053/032, 2054/003

kitāb (Ar.) is. Ciltli veya ciltsiz olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yaprakların bütünü. -1-

k. ında1658/001

Metinde kullanılan ve sözlük değeri olan her kelime ana madde olarak alınmıştır. Arapça madde başları, Türkçe dizinde harf-i tarifleri kaldırılarak sıralanmıştır.

Sözcüğün farklı tür ve anlamlardaki kullanımları varsa ayrıca belirlenmiştir:

‘ibāret (Ar.) is. -12-

‘i.+ dir Oluşmak, meydana gelmek. 2049/034, 2052/040, 2053/001, 2053/002, 2053/003, 2053/004, 2053/034, 2053/035, 2054/018

‘i.+ iyle : Bir veya birkaç cümlelik söz. 1657/004

‘i.+ lē : Bir veya birkaç cümlelik söz. 2050/010

gerek -3-

g. : *bağ*. İster. (İster...ister anlamında bağlaç) 2052/003

g.+ i : *is*. Lazım, yakışır, layık. 2052/020

Ana maddelerin altında ve içerden dizilen ara maddelerde, Farsça izâfet-i maktûlar, vasf-ı terkebiler, birleşik sıfatlar, birleşik adlar, genellikle tire (-) işareti ile yazılan bütün birleşikler, Arapça nisbet sıfatlan, ön takılar ve harf-i cerlerle kurulu yapılar, Türkçe birleşik yapılar, kalıplaşmış sözler, yardımcı fiillerle kurulu birleşikler, bazı unsurları Türkçe olan ama Arapça, Farsça kurallarla oluşturulan tamlamalar bulunmaktadır.

Ara maddelerin sıralanmasında alfabetik sıralamaya gidilmiştir.

Ara maddelerden sonra, madde başı kelime ve ara maddelerin ikinci ve daha sonraki unsur olarak geçtiği yapılara, asıl madde veya ara maddelerin altındaki satırda göndermeler yapılmıştır. Böylece bir kullanım kolaylığı doğduğu gibi deyim, birleşik vb. çok unsurlu yapılarda karşılaştırma yapması sağlanmıştır. Atıf düzeni içinde göndermeye konu olan kelime, ilk harfi ve nokta ile gösterilmiştir.

Madde başlarında kelimenin hangi dile ait olduğu kısaltma ile (*Ar.,Far.* vb) gösterilmiştir. Kelimelerin kaynağı konusunda *Türkçe Sözlük* esas alınmış, ancak bu sözlükte bulunmayan kelimeler için *Devellioğlu, Parlatır, Tarama Sözlüğü, Steingass* gibi diğer sözlüklerden de yararlanılmıştır. Ara maddelerde ayrıca dil kısaltması verilmemiştir.

Türkçe veya Türkçeleşmiş olduğu kabul edilen kelimelerde dil kısaltması verilmemiştir.

Madde başı olan kelimelerin ve ara maddelerin kelime türleri (isim, sıfat, zarf vb.) belirtilmiş, ancak fiiller kendi başına bir bütün oluşturduğundan ayrıca gösterilmemiştir.

Anlam verirken genel sözlüklerde olduğu gibi tanım yapılmamış, metnin doğru anlaşılmasına yetecek kadar karşılık vermeye çalışılmıştır. Bu yüzden çok bilinen kelimelerde kimi zaman madde başı aynen yazılmıştır.

Fiil kök ve gövdelerinde mastar eki yerine tire (-) işareti kullanılmış, sözlüğün sıralamasında bu ek (-mAK) dikkate alınmamıştır.

Değişik yazıma sahip kelimelerde metinde geçen biçimler asıl olarak kabul edilmiş, burada bütün değişik okuyuşlar asıl haliyle sözlükte yer almıştır.

Kelimelere karşılık verildikten sonra, kelimenin geçtiği herhangi bir yerin cilt/sayfa/ satır numarası (referans numarası) kaydedilmiştir.

Sözlükte sıralama düzeninin temeli madde başlarıdır. Bunun dışında ara maddeler, deyim ve birleşikler ancak madde başına bağlı olarak dizilmiştir.

Madde başları tam alfabetik olarak dizilmiş; ara madde, deyim ve birleşikler ilgili madde başının içinde kalmak kaydıyla belirli bir düzende sıralanmıştır. Türkçe olanlarda yalın biçimlerden ekli biçimlere doğru bir sıralama; Farsça ve Arapçalarda ise alfabetik sıra gözetilmiştir. Sıralamada Arapça hemze (') ve ayn (') harfleri dikkate alınmamış, söz konusu harflerden hemen sonraki harfe göre sıralama yapılmıştır. Harflerin aksan işaretleri de sıralamada göz önünde bulundurulmamıştır.

METİN

[1_656]

- 1656/030. *faşlu al-ğayn al-mu 'cama^{tu} al-ğudda^{tu}* *ğayn*ın zammı ve *dāh*ın teşdidıyla
- 1656/031. ve **al-ğudad^u** *şurad* vezninde gövdede ya'nî deri ile et beyninde hâdiṭ olan her yumrıca 'ukdeye dênür kî etrâfı şahm olur
- 1656/032. *bez* ta'bir olunur kütüb-i tıbbiyyede meşrûh olduğu üzere ba'zan kulağ ardında ve koltuklarda ve kasıklarda tahaddüt eder ve bunlara
- 1656/033. *evrām-ı muğābin* itlāk olunur ammā halk içinde kulağ ardında olana şedid işe *başdan inme* ve *yazma* koltuklarda olana
- 1656/034. *köpek memesi* ve kasıklarda olana *hıyarcık* ta'bir ederler bunlar ıssı veremlerdir maddenin ol mevzi'â buhrân tarikiyle
- 1656/035. inşibâbından veya ba'zî a'zâ-'ı re'isening ol mevzi'â def'inden neş'et eder bunlarda veca' olur mü'ellifin ta'rifi
- 1656/036. veca'ı olmayan 'ukdedir kî *bez* ta'bir olunur ekteri bedenin bir yerinde bir çibân zuhûr eylesê buhrânından oralarda öylece 'ukde
- 1656/037. peydâ olur pes evrām-ı merkûmeye *ğuddê* ta'biri 'örfidir intihâ ve *ğuddê* her sinir aralığında saht ve şulb kıt'aya dênür
- 1656/038. cem'i *ğudad^u* gelür *şurad*vezninde ve *ğuddâ* ve *ğudada* fetḥateynle deve kısmının tâ'üninâ dênür 'alâ kavlin *ğuddê* hemân devening
- 1656/039. karnında hâdiṭ olur gerdenine ve paçalarına sirâyet eyledikde helâk olur cem'i *gidād* gelür *ğayn*ın kesriyle
- 1656/040. ve *ğuddê ur* ve *yumrı* dedükleri büyük 'ukdeye dênür kî boyununve boğazın hâricinde tahaddüt eder *sil'â* dahı dërler

1656/041. ve devēniñ örgüciyle altında olan şahmına dēnür ve bir bölük mālā ya‘nī devābb ve mevāşiyē iṭlāk olunur cem‘i *ğadā‘id*

[1_657]

1657/001. gelür **al-ğudd**^{u20} *müdd* vezninde ve **al-ağdād**^u ve **al-tağdid**^u deve ğudde çıkarmak ma‘nāsınadır **yukālu** *ğudda al-ba‘iru ‘alā binā‘i ‘l-machūli*

1657/002. *va ağadda va uğidda ‘alā al-ma‘lūmi va al-machūli vağuddada ‘alā al-machūli fa-huva mağdūdun va ğāddun va muğiddun avvalā yukālu mağdūdun izā şāra zā ğuddatin*

[= Malum ve meçhul yapısı ile “deve gudde çıkardı” anlamında *ğudda al-ba‘iru* denir. Gudde çıkarınca *mağdūdun* denir.]

1657/003. ve *ağdād* tarılmak ma‘nāsınadır **yukālu** *ağadda ‘alayhi izā ğazaba*

[= Kızdığı zaman *ağadda* denir.]

*e s ā s*²¹ da bu mecāz olarak *izā antafaḥa min-al-ğadabi ka-annahū ba‘irun bihi*

1657/004. *ğuddatan*

[= Kızdığında gudde çıkarmış deve gibi oluyor.]

‘ibāretiyle mersūmdur ve *ağdād* bir adamın devēşi ğudde çıkarmak ma‘nāsınadır **yukālu** *ağadda al-ķavmu izā ğaddat ibilu-hum*

[= Develeri gudde çıkardığında *ağadda al-ķavmu* denir.]

1657/005. ve *tağdid*^u bir adam kendi hisşe ve naşibini almak ma‘nāsınadır **yukālu** *ğaddada fulānun tağdidan izā aḥaza naşibahu*

[= Nasibini aldığında *ğaddada fulānun* denir.]

²⁰ Metinde gayn harfinin noktası yazılmamış, “al-‘udd^u” şeklinde yazılmış.

²¹ Zemahşerî’nin (ö. 538/1144) kelimelerin terkip halinde kullanımlarını esas alarak düzenlediği Arapça mecazlar sözlüğü; *E s ā s ü ‘ l - B e l ā ğ a*.

ve bu ma'nā-yı ātiden

1657/006. me'hūz dur **al-ġadā'id**^u ve **al-ġidād**^u ġaynıñ kesriyle **anşibā'** ma'nāsınadır
kınaşibiñ cem'idir bunlarıñ da müfredleri *ġudda*dır

1657/007. **al-miġdād**^u mimiñ kesriyle mübālaġadır çok çok tarılır olan yāhūd
dā'imiyu'l-ġazab olan adamağ dēnür müzekker

1657/008. ve mü'enneṭe vaşfolur **yukālu** *raculun va imra'atun miġdādun ay kaṭiru*
'l-ġazabi av dā'imuhu

[= Sürekli kızan veya çok kızan erkek ve kadına *miġdādun* denir.]

ġudāvad^u ġaynıñ zammı ve vāvıñ fethiyle

1657/009. *semerkand* da bir maħallēdir **al-ġarad**^u fethateynle büleñd-āvāz ve dil-
keş elhānla naġamāt eylemek ma'nāsınadır ve bu ekteri kuş

1657/010. kısmında müsta'meldir **yukālu** *ġarida al-ṭā'iru ġardan min al-bābi al-*
rābi'i izā rafa'a şavtahu va ṭarraba bihi

[= Dördüncü bāb'dan, Kuş sesini yükselttiğinde ve sesiyle oynadığında
ġarida al-ṭā'iru denir.]

ve *ġarad* bir nev' mantarağ dēnür

1657/011. *ġarrada* gibikamā sayuzkaru **al-taġrid**^u ve **al-aġrād**^u ve **al-taġarrud**^u
bunlar da *ġarad* ma'nāsınadır **yukālu** *ġarrada aṭ-ṭā'iru va aġrada va*
taġarrada

1657/012. *bi-ma'nā ġarad*

[= “Kuş ses çıkardı.” anlamında *ġarrada* denir. “aġrada” ve “taġarrada”,
ġarad” anlamındadır.]

al-ġird^u ġaynıñ kesriyle *cilf* vezninde ve **al-ġarid**^u *katif* vezninde ve **al-**
muġarrid^u *muħaddit* vezninde **al-ġirrid**^u

1657/013. *sikkīt* vezninde āvāz-ı bülend ve elhān-ı dil-pesend ile nağamāt eden kuşa ve ḥ^vānendeyē dēnür²² **al-istiğrād^u** nağme ve terāne

1657/014. eylemesini istemek ma‘nāsınadır *va minhu yuḳālu istağrada al-ravzu al-zubāba izā da ‘āhu bi-nağamatihī ay bi-nazāratihī ilā an yuğarrada*

[= Tayın nağmesiyle yani güzelliğiyle sineğe seslenmesi, onu davet etmesine *istağrada* denir.]

al-ğard^u *fard*

1657/015. vezninde sazlıktan olan evē dēnür türkmen evi gibi *ḥuṣṣ^u* daḥī dēnür ve **ğard^u** ‘*abbāsiyye* den mütevekkil ḥalifēniḡ *surra man ra ‘y*

1657/016. kaşabaşında bir sarāy-ı dilārāsı ismidir ve **ğard^u** ve **ğarad^u** fethateynle ve **ğirda** ve **ğird^u** *ğayn*ların kesriyle ve **ğarād**

1657/017. ve **ğarāda** *ğayn*ların fethiyle ve **al-muğrūd^u** *mimiḡ* zammıyla bir nev‘ mantar ismidir kī küçük nev‘i olacaktır evvelleriḡ cem‘i

1657/018. *ğirada* gelür ‘*inaba* vezninde ve *ğirād* gelür *ğayn*ın kesriyle ve *muğrūdun* cem‘i *mağārīd* gelür **al-mağrūdā^u** *mimiḡ* fethiyle zikr

1657/019. olunan mantarı çok yerē dēnür **yuḳālu** *arzun mağrūdā ‘un ay kaṭiratun al-mağārīdun*

[= Mantarlı yere veya mantarları çok yere *mağrūdā* denir.]

al-ağrandā ‘*aslanḳā*’ vezninde bir kimsēye ūetm

1657/020. ve zārb ve ḳahr ile ḡalebe ve istilā²³ ēdüp aḡa ḥavāle ve ūerr-gir olmak ma‘nāsınadır **yuḳālu** *ağrandāhu va ‘alayhi izā ‘alāhu bi- ‘l-ūatmi*

1657/021. *va ‘l-zarbi va ‘l-ḳahriva ḡalabahu*

[= Birinin küfür, darb ve yenme ile ona üstünlük sağlamasına *ağrandā* denir.]

²² Kelime, metinde “dētür” şeklinde yazılmış.

²³ Sözcük “istilā” (ele geçirme, yayılma) değil isti‘lā (üstünlük sağlama, üstün gelme) olmalı.

al-ğarqad^u *farqad* vezninde bir nev' büyük şecer 'alā kavlin 'avsacya'ni *sincān tiken*i dēdükleri

1657/022. şecerin büyüğüne dēnür müfredi *ğarqadah*dır *hā*-yla ve anıqla tesmiye ederler ve *baḳi 'u 'l-ğarqad kī medīne-i mūnevverē* maḳberesidir fi'l-aşl

1657/023. şecer-i mezbūrun menbiti olmağla aḳa muzāf olmuşdur ve *ğarqad* yumurtanın içiyle ḳabuğı beyninde olan ince ve aḳ zaraḳ dēnür

1657/024. **al-ğizyad^u** *ğayn*in kesri ve *zā*-yı mu'camanın sūkūniyle *cizyam*²⁴ vezninde iri seslü *şedidü 'l-şavt* ma'nāsınadır 'alā kavlin

1657/025. bu *girrid* muşahḳafıdır kī *sikkit* veznindedir *ğarad* māddeşinde ānifen beyān olundu ve *ğizyad* ter ü taze olan nebāta dēnür yāḳūd

1657/026. bu ma'nāda *rā*-yı mühmele ileḳdir **al-mutağallid^u** *mutaḳallid* vezninde yilalmış 'atik ağuya dēnür kī tenāvül eden 'ala'l-fevr helāk eder

1657/027. ola **yūḳālu** *sammun mutağallidun ay muta'attikun ğayru mulabba'in li-şāhibihi*

[= Yiyeni sağ bırakmayan zehire *mutağallidun* denir.]

al-ğimd^u *ğayn*in kesriyle kılıcın ḳınına dēnür *cafnu 'l-sayf* ma'nāsına

1657/028. cem'i *ağmād* gelür ve *ğamūd* gelür **al-ğumuddān^u** zammeteynle ve *dālin* teşdidıyla *ğamd* ma'nāsınadır **al-ğamd^u** *ğamd* vezninde kılıcı

1657/029. ḳına ḳomaḳ ma'nāsınadır **yūḳālu** *ğamada al-sayfa ğamdan min al-babi al-tāni* va *al-avvali izā ca'alahu fi al-ğimdi*

[= Birinci ve ikinci baktan olan fiil, kılıcı kına koymaya *ğamada* denir.]

al-iğmād^u *hamzın*in kesriyle

²⁴ KM.'de sözcük ḳā harfi ile "*ğizyam*" şeklinde yazılmıştır.

1657/030. *ğamd* ma'nāsınadır **yukālu** *āğmada al-sayfa bi-ma'nā ğamadahu*

[= Kılıcı kınına koymak anlamında *āğmada* denir.]

ve eşyā-yı müte'addideyi biri birinin içine şokuşdurmak ma'nāsına müsta'meldir

1657/031. *güyā* kī biri birine *ğamd* eder **yukālu** *āğmada al-'aşyā'a izā adhala ba'zahā fi ba'zi*

[= Eşyaları birbirinin içine koymaya *āğmada* denir.]

al-ğumūd *ku'ūd* vezninde *'urfuṭ* dedükleri

1657/032. ağacın yaprakları vāfir ve firāvān olmak ma'nāsınadır şöyle kī vefretinden tikenleri görünmez ola **yukālu** *ğamada al-'urfuṭu*

1657/033. *ğumūdan min al-bābi al-avvali izā astayfarat huşlatuhu ve raḡan hattā lā yurā şavkuhā*

[= Birinci bapıtan olan fiil. Urfut ağacının (beyaz renkte olan bir bitki olup ondan tatlı bir içecek elde edilir) dikenleri görünmeyecek kadar çok yaprağa sahip olmasına *ğamada* denir.]

ve kıyının şuyı çekilüp görünmez olmak

1657/034. ma'nāsınadır **yukālu** *ğamadati al-rakiyyatu izā zahaba mā'uhā*

[= Sulu bir kuyunun suyunun kalmaması.]

al-ğamad^u fetḡateynle kıyının şuyı çoğalmak 'alā kıvlin azalmak

1657/035. ma'nāsına olmağla zıdd olur **yukālu** *ğamidat al-bi'ru ğimdan min al-bābi al-rābi'i izā kaṡara mā'uhā av kılla*

[= Dördüncü bapıtan olan fiil. Bir kuyunun suyunun fazlalaşması veya azalmasına *ğamidat* denir.]

lakin bu kolına mebnî olmağla

1657/036. zıddiyyeti ğayr-ı ma'kūldur **al-taġammud**^u *tafa* 'ul vezninde kılıcı kına
şokmak ma'nāsınadır bu 'alāka ile bir şey'i bir nesne ile

1657/037. bürüyüp setreylemek ma'nāsınā müsta'meldir **va minhu yuḳālu**
taġammadahu allāhu biraḥmatihi ay ğammarahu bihā va yuḳālu taġammada
fulānan izā satara mā kāna minhu

[= Ve bundandır denir ki Allah onu rahmetine *ġamd* etsin yani çokça rahmet
etsin. Ve yine denir ki falancayı *taġammud* etti yani onu gizledi örttü.]

1657/038. ya'nī fulāndan şādır olan zellātı setr ve taġti'ę eyledi ve *taġammud* kabı
toldurmak ma'nāsınā müsta'meldir **yuḳālu taġammada al-inā'a izā**

1657/039. *mala'ahu*

[= Kabı doldurduğunda *taġammada* denir.]

al-taġmīd^u *taf'il* vezninde bu daḳı setreylemek ma'nāsınā müsta'meldir
yuḳālu ğamada fulānan izā satara mā kāna minhu

[= Birisi birinden gizlendiğinde *ġamada* denir.]

al-iġtimād^u ²⁵

1657/040. *ifti'al* vezninde kılıc kına girmek ma'nāsınadır bu münāsebetle bir adam
geceye dāḫil olmak ma'nāsınā müsta'meldir **yuḳālu iġtamada**

1657/041. *al-laylu izā daḫala fihi*

[= Geceye girince *iġtamada* denir.]

bark al-ġumād *bānı*ḡ fethi ve kesri ve *ġaynı*ḡ harekāt-ı telāteyle bir mevzi'
adıdır *ġaynı*ḡ fethi *i m ā m f a r r ā* '

[1_658]

²⁵ Sözcük, metinde 'ayn ile "i'timād" şeklinde yazılmış, *ġayn* ile "iġtimād" olarak yazılmalı.

- 1658/001. hikāyetidir ‘alā kavlin bu ma‘mūrē-i arzıñ müntehāsında vāқи‘dir kavlı
ahiri *ibn ‘ulaym bāhir* nām kitābında tebt eyledi **gumdān**
- 1658/002. ‘*uṭmān* vezninde *yemen* de *şan ‘ā* ‘şehrinde bir qaşr-ı ‘ālī ismidir
mülük-ı *yemen* den *yaşruḥ* binā-kerdeşidir ‘acāyib-i dehrden ma‘düddur
- 1658/003. dört vechi müştemildir ki kırmızı ve beyāz ve şarı ve yeşil idi derūnunda
yedi tavanlu bir qaşr daḥı var
- 1658/004. idi ki her iki tavanıñ aralığı kırkar zirā‘ idi *ḥazret-i ‘oṭmān* zamān-ı
ḥilāfetlerinde hedm étdirdi **al-gāmida**²⁶
- 1658/005. üzeri toprakla kapanup örtülmüş kuyuya ıtlāk olunur ve bu ‘*işe‘-i rāziyye‘*
kabilindendir **yukālu** *bi‘run gāmidatun ay mutadaffanatun*
[= Toprakla dolmuş, kapanmış kuyuya *gāmidatun* denir.]
ve eşyā²⁶
- 1658/006. ile toptolu gemiye vaşf olur *gāmid* ve *āmid* daḥı dēnür **yukālu** *safinatun*
gāmidatun va gāmidun va āmidun ay maşḥūnatun
[= Dolu, yükü olan gemiye *gāmidatun* denir.]
ve *gāmid* bir kabile
- 1658/007. pederiniñ ismidir *gāmidıyyūn* dēdükleri cemā‘at aña mensūblardır ‘alā
kavlin *gāmid* mezbūruñ laqabıdır ismi ‘*umarū-bnu ‘abdi‘llah*
- 1658/008. idi kavmi beyninde bir emr-i ‘azimi işlāḥla setreylemesi bā‘it-i telkıbdır
al-gamārid *gaynıñ* fethiyle *magārid* ma‘nāsındır ki
- 1658/009. *gard* māddeşinde zikrolundu *gamrūd* müfredidir *zanbūr* gibi (*guncudq*)
kunfuzq vezninde aşḥābdan *rāfi‘ bin ḥarīt* in vālideşi

²⁶ Metinde kelime sonundaki (‘) hemze eksik.

1658/010. ismidir ve bunda *gancarq* ve cüm bedeli *'antarq* dahil dendir ki bu mühmelendir **al-ğayida** fethateynle boyun bir tarafa nihâl-tâze gibi

1658/011. meylânlu olup yanlar ter ü nerm ve nâzik olmak ma'nâsındır ki âhû ve maḥbûb-ı dil-cü şifatlarıdır **yukâlu** *ğayida al-ğulâmu giydan*

1658/012. *min al-bâbi al-râbi 'i izâ mâla 'unuḳuhu ve lânat a 'taḳuhu*

[= Dördüncü bap olan fiil, “çocuğun boynunun meyilli olması ve yanlarının ince olması” anlamında *ğayida* denir.]

al-ğaydâ^u *ḥamrâ*’ vezninde nerm ve nezâketinden nihâl-tâze gibi her tarafa temâyül

1658/013. ederek yürür olan maḥbûbeye²⁷ dendir **yukâlu** *câriyatun gaydâ 'un ay mutaḳanniyatun linan*

[= Cariyenin narin, meylederek nazlanarak yürümesine *gaydâ 'un* denir.]

al-tağâyud *taḳâ 'ul* vezninde her tarafa temâyül ederek

1658/014. yürümek ma'nâsındır **yukâlu** *tağâyadat al-mar 'a'u fi maşyatihî izâ tamâyalat ve taḳannat linan*

[= Kadının yürürken meyletmesi, nazlanması ve narinliğinden kıvrak yürümesine *tağâyadat* denir.]

al-ağyad *aḥmar* vezninde mülâyemetinden bir tarafa

1658/015. meylân eden ter ü tâze nebâta itlâk olunur ve nebâti çok yerê dendir ve şol kimsêye dendir ki oturduğu yerde uykuya

1658/016. varmağla boyunu bir cânibe meylân eylemiş ola **ğaydân**^u *maydân* vezninde yemende bir mevzi 'dir ve *ğaydân al-şabâb civânliḡ*

1658/017. evvel hengâmına dendir **taḳûlu** *fa 'altuhu fi gaydâna şabâbi ay avvalihî*

²⁷ Metinde *ḥâ* harfi yerine *cüm* yazılmış.

[= “Gençliğimin ilk yıllarında yaptım.” anlamında *ğaydāna* dersin.]

al-ğāda^{tu} *sādq* vezninde şol maḥbūbeye dēnür kī ter ü tāze

1658/018. ve nāzik olmağla nihāl-i nev-rüstē gibi her taraḫa temāyül ēdereḫ yōrūr ola
yukālu imra`atun ġādatun ay nā`imatun layyinatun bayyinatun al-ğid

[= Kadının yumuşak, çokça belli eder derecede narin olmasına *ğādatun* dersin.]

ve ter ü tāze

1658/019. fidana dēnür ve bir mevzi` adıdır **ğid ġid** *ğayn*ların kesriyle mükerreren
bir kimşeyi pek `acele eylemek bābında tekellüm ēderler *yakūlūna*

1658/020. *ğid ġid ay a`cal*

[= “Acele et” anlamında *ğid ġid* denir.]

vech-i mezkūr üzere meyelān ma`nāsından me`hūzdur

[1_731]

1731/038. (*faşlu al-ğayn al-mu`camā^{tu}*) **al-ğazz^u**

1731/039. *ğayn*ın fethi ve *zāl*ın teşdidıyla yaraḫa olan çirk ve hicrān aḫmak `alā
kavlin yaraḫ azup şişmek ma`nāsınadır *yukālu ġazza*

1731/040. *al-carḫu ġazzan min al-bābi al-avvali va al-tāni izā sāla bimā fihi*
avvarami

[= Birinci ve ikinci baptan olup yaranın içindeki dışarıya çıktığında veya
şiştiğinde *ğazza* denir.]

ve eksiltmek ma`nāsınadır *yukālu ġazzahu izā naḫaşahu*

[= Onu eksilttiğinde *ğazzahu* denir.]

al-iğzāz^u

1731/041. *hamzının kesriyle bu dağı yaradağ olan çirk akmağ ma'nasınadır yuđālu*
ağazza al-curđu bima'nā ğazza

[= Yaranın içindeki irin dışarı aktı anlamında *ağazza* denir.]

ve tēz tēz yürimek ma'nasınadır

[1_732]

1732/001. *yuđālu ağazza al-sayra va fi al-sayri izā asra'a*

[= Yürümede hızlanmak anlamında *ağazza* denir.]

al-ğaziza^{tu} ğaynın fethiyle yaradağ olan ğaliz irineğ denür **yuđālu sālat ğaziza^{ta}**
al-carđu

1732/002. *ay muddatihi*

[= Yara boyunca irin akmasına *ğaziza^{ta}* denir.]

al-ğāzzⁿ şol cerāhatā denür ki *lā yanĳata'a* işleyüp seyelān eder olağ cesedin
neresinde olursa olsun

1732/003. ve gözde bir tamar adıdır ki *dā'imā* ruğubeti seyelān üzere olup *ĳat'an*
munĳat'i olmaz nitē ki *aña hādiđ* ve *bā'it* olanağ *ğarb*

1732/004. dēler beyne'l-eđibbā' iki cihetle olur biri ekteri gözün burun tarafında
olan pınarında bir *ĳibān hādiđ* olup andağ mādde

1732/005. müctemi' olduğda seyelān eder *ferĳ* ve *mele'en* dedükleri *ĳibān* gibi
dā'imā avdet eder ve birisi gözün kuvvet-i māsikēsiniđ

1732/006. *za'findan yāhūd* ruđubetini *inzāc* eder *hāzımasıñ* *za'findan* olur ve *ğāzz*
bu ma'nalardağ *kāhil* ve *ğārib* gibi isimdir ve *ğāzz*

1732/007. *ħiss* ve *idrāk* ma'nasınadır **al-ğāzza^{tu}** *hā-yla* *rammā'a^{tu}* 'l-*şabiyy*
ma'nasınadır ki küçük çocuğun tepesindeğ *bınĳıldađyađ*

1732/008. dödükleri yumuşak yerē dēnür nitē kī aña *gāziyyā* dahı dēnür *sāriyyā*
vezninde lakin mü`ellif ma`tel bābindā bundan sākit olmuşdur

1732/009. **al-ğazğaza^{tu}** *zalzalā* vezninde eksiltmek ma`nāsınadır **yukālu** *ğazğaza*
minhu izā naķaşahu

[= Ondan eksildiğinde *ğazğaza* denir.]

al-tağazğuz^u *tazalzul* vezninde biri otā şıçramak

1732/010. ma`nāsınadır **yukālu** *tağazğaza al-zabiyyu izā vaṭabat*

[= Geyik sıçradığında *tağazğaza* dersin.]

al-muğāzz^u *mimiñ* zammıyla şol şusuz deveye dēnür kī şuyı koķlayup
içmekden

1732/011. imtinā` eder ola **yukālu** *ba`irun muğāzzun ay`ayūfun yu`āfi al-mā`a*

[= Devenin suyu içmek istememesi, su içmekten çekinmesi.]

al-ğaliz^u *ğaliz* vezninde ve mürādifidir **al-ğanziyya^{tu}** *ğandiyya^{tu}* vezninde

1732/012. ve mürādifidir kī zikr olundı **yukālu** *ğanzā bihi bima`nā ğandā bihi*

[= Onunla kanmak anlamında *ğanzā* denir.]

al-ğāniz^u boğazda şavt maḥrecine dēnür kī boğaziñ

1732/013. içi olaķaktır mü`ellifñ *al-ḥulķ* ve *maḥracu`l-şavt`unvāniyla* beyāni`ādeti
üzere müsāmaḥaya maḥmüldür **al-ğayzān^u**

1732/014. *şayṭān* vezninde zann ve ḥadesinde muşib olan şāhib-i ferāsete dēnür
yukālu *fulānun ğayzānun ay yazunnu*

1732/015. *fayuşibu*

[= Bir şey hakkında zannedip zannının haklı yani doğru çıkmasına *ğayzānun*
denir.]

al-muġtāz^u *muġtāz* vezninde ve mürādifidir kī sāhib-i ġayz ve kin olan mubaṭṭın adamaġ dēnür **yukālu**

1732/016. *raculun muġtāzun ay muġtāzun*

[= Kızgın bir adama *muġtāzun* denir.]

[2_048]

2048/038. (*faṣl al-ġayn al-mu‘cama^{tu}*)

2048/039. **al-ġubūr^u** *ku‘ūd* vezninde bir yerde mekṭ eylemek ma‘nāsınadır **yukālu** *ġabara al-raculu ġabūran min al-bābi al-avvali izā makaṭa*

[= Birinci baptan olan fiil, adam bekledi anlamında *ġabara* denir.]

ve gitmek ma‘nāsınaġ

2048/040. olmaġla zıdd olur **yukālu** *ġabara al-raculu izā zahaba*

[= Adam gittiġinde *ġabara* denir.]

ve bir nesne toz renginde olmaġ ma‘nāsınadır **yukālu** *ġabara al-ṣay‘u izā kāna aġbara*

[= Toz renginde olduġu zaman *ġabara al-ṣay‘u* denir.]

2048/041. **al-ġābir^u** iki ma‘nā-yı evvelden ism-i fā‘ildir mākiṭ ve bākī ve zāhib ve māzī şey‘e dēnür cem‘i *ġuburdur ruku‘* gibi **al-ġubur^u** *ġaymı*

[2_049]

2049/001. *zammıy*la bir nesnenin baġıyyeşine dēnür ma‘nā-yı evveldendir lakin dem-i ḥayzın ve memede kalan südüñ baġıyyelerinde ġālib olmuşdur cem‘i *aġbār*

2049/002. gelir **al-ġabra^{tu}** *sakra* vezninde bu daġı bir şey’in baġıyyeşine dēnür **al-ṭaġabbur** *tafa‘ul* vezninde memede kalan süd baġıyyeşini saġmaġ

2049/003. ma‘nāsınadır **yukālu** *ṭaġabbara al-nākatu izā iḥtalaba ġibratahā*

[= Devenin memesinde kalan sütü sağlamak.]

ve hātundan veled istifāde eylemek ma‘nāsına müsta‘meldir **yukālu**
tağabbara min al-mar`a^{ti} valadan

2049/004. *izā istafādahu*

[= Bir kadından çocuk sahibi olmaya, ondan bu yönde faydalanmaya
tağabbara denir.]

menkūldür ki *‘otmān bin ḥabīb* nām kimse *raḳḳāş bint-i*
‘āmir nām pîr-zenî tezevvüc murād eylemeğe aḥbābı kendüye mezbûreñiñ

2049/005. müsne olduğunu haber verdüklerinde *la‘alli atğabbaru minhā valadan*

[= Belki ondan bir çocuk sahibi olurum.]

dēdi ba‘dehu mezbûreñiñ farāşından bir oğlu zuhūr eylemekle ismini *gubar*
vaz‘

2049/006. eyledi *zufar* vezninde ve merḳūm neşv ü nemā bulup ve bir kabîle
kendiden münşa‘ib oldı muḥadditinden *ḳatan bin nusayr* ve
muḥammad bin ‘ubayd

2049/007. ol kabiledendir ve şārihiñ taşhihi üzere zeyl-i māddeñ mü‘ellifiñ *al-*
gubariyyūn bi’l-zammi ‘unvānında tebt eylediği muḥadditler ki

2049/008. *‘abbādu–bnu şurahbîl* ve *‘umaru–bnu banhān*²⁸ ve
‘abbādu–bnu al–valîd ve *savvāru–bnu mucaşşir* ve
‘abbādu–bnu ḳabişq dır ol kabiledendir **al-miğbār^u** *mihrāb*

2049/009. vezninde şol nāḳaya dēnür ki kendüsiyle berāber doğurmuş nāḳaların
südleri çoğalup idrār eyledikten-sonra anıñ südi

2049/010. çoğalup idrāra başlaya **yukālu** *nāḳatun miğbārūn izā kānat tağzuru al-*
lavātî yuntacna ma‘ahā

²⁸ Kelimenin yazılışı KM’de “nabhān” biçimindedir.

[= Kendisiyle aynı zamanda doğum yapan develerden sonra bol süt verdiği deveye *miğbārun* denir.]

ve dā'imā tozlanur olan hurma ağacına

2049/011. dēnür **yukālu** *nahlatun miğbārun izā kānat ya 'lūhā al-ğubāru*

[= Hurma ağacı toz içinde olunca *miğbārun* denir.]

dāhiyya^{tu} al-ğabar^u fetḥateynle şol dāhiyyeye ıtlāk olunur kī miṭl ü nazirini

2049/012. bulmaq mümkün olmaya 'alā kavlin şol kimşeye ıtlāk olunur kī ibtidā şaşa 'inād ve temerrüd edüp encām-ıkar kelāmına rücū'

2049/013. eder ola **yukālu** *innahu li-iḥdā al-kibari va dāhiyatun al-ğabari va hiya dāhiyatun lā yuhtadā li-miṭlihā av allazī yu 'āniduka tumma yarci 'u ilā kavlika*

[= O dahilerden biridir. Onun gibi bir dahi bulunamaz veya ilkin seninle inatlaşan daha sonra senin sözüne dönen kişiye denir.]

ma'nā-yı

2049/014. evvel gūyā mürtefi' olan toza teşbih olunmuşdur kī miṭline ihtidā mümkün değildir ve ma'nā-yı tāni baqiyye ma'nāsından me'hūz dur kī

2049/015. toz gibi yerinde kalur **al-ğabar^u** fetḥateynle toprağa ıtlāk olunur ve *ğabar* maşdar olur yara azıdup tebāh olmaq ma'nāsına

2049/016. *yukālu ğabira al-curḥu ğabran min al-bābi al-rābi 'i izā fasada*

[= Dördüncü bap olan fiil, yara bozulduğunda *ğabira* denir.]

ve *ğabar* bir illet adıdır kī devē kısmının başınağının iç yüzünde ḥādīt

2049/017. olur ve *ṭa yy* kabilesi yurdunda *salami* nām cebelde bir mevzi' adıdır **al-ğabāru** *ğarāb* vezninde toza dēnür türābdan baqiyye

2049/018. oldığıy-çün **al-ğabara**^{tu} fethâtlâ bu daħı tozâ dênür *ğubâr* gibi şâriħin beyânına göre bir nesneye çökmüş tozâ dênür

2049/019. ve ağaçlık yerê dênür *ğubarâ* ' gibi **al-ğubra**^{tu} *ğaynı*ñ zammıyla bu daħı tozâ dênür ve toz rengine dênür kî bozluğ olaçağdır

2049/020. **yukâlu** *fi lavnihi ğabratun ay lavnun al-ğubârun*

[= Renginde toz rengi var anlamında *ğabratun* denir.]

al-iğbirâr^u *iħmirâr* vezninde bir nesne pek tozlulanmağ ma'nâsınadır **yukâlu** *iğbarra al-yavmu izâ ištadda*

2049/021. *ğubâruhu*

[= Gün çok tozlu olduğunda *iğbarra al-yavmu* denir.]

ve bir nesne toz renginde boz olmağ ma'nâsınadır **yukâlu** *iğbarra al-şay'u izâ şâra ağbar*

[= Bir şeyin toz renginde olmasına *iğbarra al-şay'u* denir.]

al-tağbir^u *taf'il* vezninde bir nesneyi

2049/022. tozâ bulamağ ma'nâsınadır **yukâlu** *ğabbara al-şay'a izâ laṭaḥahu bi'l-ğubâri*

[= Onu tozla kirlettiğinde *ğabbara al-şay'a* denir.]

ve toz tozutmak ma'nâsınadır

yukâlu *ğabbara al-raculu izâ atâra al-ğubâra*

[= Toz kaldırdığında *ğabbara al-raculu* denir.]

2049/023. **al-iğbâr**^u *hamzı*ñ kesriyle bu daħı toz renginde boz olmağ ma'nâsınadır **yukâlu** *ağbara al-şay'u izâ şâra ağbar*

[= Bir şeyin tozlandığında *ağbara al-şay'u* denir.]

ve bir nesnenin

2049/024. talebinde pek cidd ü ihtimām eylemek ma'nāsınā müsta'meldir gūyā kī toza bulanmış olur **yukālu** *ağbara fi talabihi izā cadda*

[= Bir şeyi istemede ciddi olduğunda *ağbara* denir.]

ve bulud şiddetle

2049/025. yağmur inzāl eylemek ma'nāsınā müsta'meldir gūyā kī toz tozudur gibi olur **yukālu** *iğbarat al-samā'u izā ciddan vak'a maṭarihā*

[= Gökten yağmur yağmanın yakın olmasına *iğbarat al-samā'u* denir.]

ve toz

2049/026. tozutmak ma'nāsınadır **yukālu** *ağbara al-raculu izā atāra al-ğubāra*

[= Toz kaldırdığında *ağbara al-raculu* denir.]

al-ağbar^u *aḥmar* vezninde vaşfdır toz renklü boz şey'e dēnür

2049/027. ve kurdā ıtlāk olunur zi'b gibi ve pāyidār olmayup *ğubār* gibi zā'il ve zāhib olmak şānından olan şey'e ıtlāk olunur

2049/028. **taḳūlu** *lā yağurrannaka 'izza'l-dunyā fānuhu ağbarun ay zāhibun*

[= Dünyanın azizliği seni kandırmasın. Çünkü o gidicidir, kalıcı değildir dersin.]

al-ğabrā^u *ağbarın* mü'enneṭidir ve *ğabrā*' arzā ıtlāk olunur **yukālu** *cā'a 'alā*

2049/029. *zahri al-ğabrā'i ay 'alā zahri al-arzi ya'nì rācilan*

[= Yer sırtında geldi yani yürüyerek anlamında *cā'a 'alā zahri al-ğabrā'i* denir.]

ve keklik kuşının dışisine ıtlāk olunur levnine mebnì pes erkeğine de

2049/030. *ağbar* ıtlāk olunmak mülāyimdir ve *ğabrā* ' eşcārı firāvān yere vaşf olur

yukālu arzun ğabrā 'un ay kaṭira^{tu} al-şacari

[= Ağaçlarla dolu olan toprak yere *arzun ğabrā 'un* denir.]

ve *yemāmē* de

2049/031. bir mevzi' adıdır ve düz ve yumuşak yerlerde nābit olan nebātlarla ıtlāk olunur ve *hamal bin badr* ve *qudāma^t bin maşād* nām kimselerin

2049/032. feresleri adıdır ve bir nebāt adıdır ki *ğubayrā* ' daḥı dērler *kamā sayuzkaru al-vaṭa' a^{tu} l-ğabrā' u* yeni izē 'alā kavlin bozilup maḥv

2049/033. olmaḥ derecesinde olan izē ıtlāk olunur *yukālu fi hazihi' l tarīkı vaṭ' atun ğabrā' u ay cadidatun av dārisatun.*

[= Bu yolda yeni veya eski izler var denir.]

al-sana^{tu} l-ğabrā' u

2049/034. kuraḥ senēden 'ibāretdir kıllet-i emṭār sebebiyle āfāk ve arāzi muğberr oldığı-y-çün

yukālu aṣābathum alsanatu' l-ğabrā' u ay al-cadbatu

[= Bu yıl kuraklık onları buldu anlamında *aṣābathum alsanatu' l-ğabrā' u* denir.]

2049/035. *banū ğabrā' u* fuḡarāya 'alā kavlin şol ğurabāya ıtlāk olunur ki yek-diğeri bilmeyerek meclis-i şarābdā müctemi' olalar *yukālu hum*

2049/036. *banū ğabrā' u ay al-fuḡarā' u av al-ğurabā' u' l-muctami' ūna lil-şarābi bilā ta' aruḫin*

[= Onlar fakirlik çocuğudurlar. Ya da aralarında tanışma olmaksızın içmek için toplanan gariplerdir anlamında *hum banū ğabrā' u* denir.]

ma' nā-yı evvel güyā ki faḡr ve fāḡa cihetiyle türāb ve ğubāra

2049/037. mülteşik olup ma'nā-yı t̄ānī her biri gūyā kī bir arzıñ adamı oldığı
taşavvuru-y-ladır **al-ğubayrā**^u muşagğar bünyesiyle bir nebāt

2049/038. adıdır kī murād iğde ta'bir olunan şecerdir *ğabrā* 'dañı dēnür 'alā kavlin
ğabrā ' anıñ yemişine ve *ğubayrā* ' şecerine yāñūd

2049/039. ber- 'aks itlāk olunur ve *ğubayrā* 'sükürkeye dēnür kī *bozq* ta'bir olunan
şarābdır mısır buğdayından ma'mül olur hālā

2049/040. bu diyārlarda darıdan i'māl ederler ve *ğubayrā* ' *ğabrā* ' lafzından
muşagğardır tozluça nesneye dēnür *va minhu yuğālu tarakahu*

2049/041. '*alā ğubayrā* 'i'l *zahri va ğabrāihi izā raca 'a hā'iban k̄āla fi'l asāsi talaba*
hācatan faraca 'a 'alā ğubayrā 'i'l *zahri ay hā'iban*

[= Hayal kırıklığına uğramak anlamında e l - E s a s ' ta şöyle geçer: bir iş,
ihtiyaç için gitti ancak hayal kırıklığıyla döndü denir.]

al-ğibr^u

[2_050]

2050/001. *ğaynıñ kesriyle hıkd ve kin ma'nāsınā müsta'meldir yuğālu vağa 'a minhu*
fi kalbihi ğibrun ay hıkdun

[= Kalbine bir kin girdi denir.]

al-ğabir^u *katif* vezninde *ğibr*-i mezkürdan

2050/002. vaşfdır fāsīd ve tebāh olmuş yaraya dēnür **yuğālu** *curhun ğabirun ay*
fāsīdun

[= Bozuk yaraya *curhun ğabirun* denir.]

al-ğubar^u *şurad* vezninde ve **al-ğavbar**^u *cavhar* vezninde

2050/003. bir cins balık adıdır **al-ğubārā**^{tu} *tumāmā* vezninde *b a n ū ' a b b s*
yurdunda bir şu adıdır **al-ğubārā**^{tu} *ğaynıñ zammıyla y e m ā m e* de

- 2050/004. bir mevzi ‘adıdır **al-ğubrān**^u ğaynıñ zammıyla bir kucakda olan iki
hurmaya ıtlāk olunur cem ‘i ğubārın gelür **al-ğubrūn**
- 2050/005. *suhnūn* vezninde bir kuş adıdır **al-muğabbira**^{tu} *muħaddiṭa* vezninde şol
tā’ ifeğe ıtlāk olunur kī zikru’ llāhla tağbir ya’ ni tehliil
- 2050/006. édüp ve āvāzelerini kırā’at ve münācāt ve ilahiyyātla terdid ve terci’ éder
olağlar *nāsi-i ğābirā* ya’ ni āḫirete terğib eyledikleri-y-çün
- 2050/007. bu isimle tesmiye olundılar zikru’ llāhla tağbir *nāsi-i ğābirāya* teşvik
démekdir murād ezkār-ı cehriyye ile tesbiḥ ve tehliil ve mü’ettir
- 2050/008. āvāz ile qur’an ve kaşā’id-i na’ tiyye ve ilahiyyāt kırā’at éder olan cemā’at
olacaktır **yukālu** *qavmun muğabbiratun ay yuğabbirūna bi-zikri’ llahi*
- 2050/009. *ay yuhallilūna va yuraddidūna* ‘lşavta bi- ‘l^lkırā’ati va ğayrihā
- [= Tehliil, kıraat ve diğere şeylerle Allah’ı zikredenlere *qavmun muğabbiratun*
denir.]
- zemaḥşeri* niñ²⁹ mezheb ve meşrebi *şūfiyye* yi inkār olmağla *esās* da
- 2050/010. bu ‘ibāretle resm eylemişdir ve **yukālu** *li-llazına yatanāşadūna* ‘l-şi’ra bi-
‘l-*alḫāni fa-yaṭribūna fa-yarķişūna va yarhicūna* ‘l-muğberrata va li-
taṭribihim
- 2050/011. *a’l-tağbira*
- [= Müzik eşliğinde şiir ve şarkı söyleyip raks edenlere al-muğabbirra denilir.
Şarkı söylemelerine ise, al-tağbir denilir.]
- ğüyā kī sāmi’ini ğubār gibi ber-pāy rakş ve cünbüş éderler *va ‘an al-şāfi’iyyi*
arā al-zanādikata vaṣa ‘ū hazā’l-tağbira

²⁹ 1075 yılında Harezmi’nin Zemahşer kasabasında doğan, Mutezile akidesine bağlı bir alim. bk. Nuri YÜCE, “Zemahşeri (Hayatı ve Eserleri)”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XXVI 1986-1993, s. 289-316.

2050/012. *li-yaşuddū ‘an-zikri’llāhi va kıra’ati al-kur’āna va kıla summū muğabbirata li-tazhīdihum fi-’l-fāniya^{ti} va targībihim fi’l-gābirati*

[= Şāfiî’den şöyle aktarılır: Bence, zındıklar Allah’ın zikrine ve Kuran’ın okunmasına engel olunması için “al-tağbir”i şarkı söylemeyi icad edip ortaya attılar. Bazılarına göre onlara “muğabbirra” denmesinin nedeni dünyevi fani şeylere karşı hırslı olmamaları ve uhrevî şeylerde ise rağbet sahibi olmalarından gelir.]

hulâşası ba’zılar

2050/013. ‘indinde cehren ezkār eden şūfiyye ve ba’zılar ‘indinde h^vānende zümreşi olaçaqdır **al-gābir^u** amīr vezninde bir nev’

2050/014. hurma ismidir ve *muḥārib* kabîleşî yurdunda bir şu adıdır **al-gubrūr^u** ‘uṣfūr vezninde bir gūne bozumtrak küçük serçe

2050/015. kuşına dēnūr **al-muğbūr^u** mīmīn zammıyla *muğtūr* ma’ nāsınadır *kamā sayuzkarūğubār^u gurāb* vezninde ve **gābir^u** ve **gabarā** fethātla

2050/016. esāmîdendir **gubar** *zufar* vezninde *başra* -y-la vāsīt batāyihāmuttaşıl bir batīhā adıdır **dārat^{uuu} gubayr^{uuu}** zubayr vezninde *banū al-azbat*

2050/017. yurdunda bir mevzi’dir **al-gabāşir^u** *tabāşir* vezninde gēce ile gündüz aralığında olan aydınlığa dēnūr kī seher ile aḥşām

2050/018. ve gurūb ile ‘iṣā’ aralığında olan rūşenlikdir **al-gatara^{uu}** *gaynīn* ve *tā-yi muṭallatqınīn* fethiyle ve **al-gatrā^u** ‘*şahrā*’ vezninde

2050/019. ve **al-gutr^u** *gaynīn* zammıyla ve **al-gaytara^{uu}** *haydarā* vezninde sefele ve erzāl-i nāsā dēnūr ve **gatrā^u** ‘*gabrā*’ ma’ nāsınadır kī toz

2050/020. renklü olan şey’e ‘alā kavlin aḡa qarīb bozumtrak şey’e dēnūr te’ nīti mevşūf i’ tibārī-y-lađır ve dişi şırtlanā dēnūr

2050/021. ve yūnī çok olan kilimē ve keçeye dēnūr **yuḡālu** *kisāun gatrāu izā kānat kaṭiratu’l-şūfi*

[= Çok yünlü elbiseye *kisāun gātrāu* denir.]

ve ecnās-ı nāsdan müctemi‘ cemā‘at-ı

2050/022. muhteliṭeṭeṭe dēnür **gātār^u** *kaṭām* vezninde ma‘rifē olarak bu daḥı dīṣi sırtlanā dēnür **al-aḡtar^u** *aḥmar* vezninde bu daḥı

2050/023. yūñi çok olan kilim ve ‘abā maḳūleşine dēnür ve bir nev‘ kuş adıdır kī boyunı uzun olur şāriḥiñ vaşfiñā göre

2050/024. şu kuşlarından kara bataḳ dēdükleri kuşdur ve *aḡtar* arslanā dēnür **al-ḡaytara^{tu}** vech-i mezkūr üzere sefilē-i nāsā dēnür

2050/025. ve maşdar olur lisānla bir adamı taḥvif eylemek ma‘nāsınā **yukālu** *ḡaytarahu izā av‘adahū va tahaddadahū*

[= Onu ikaz ve tehdit ettiğinde *ḡaytarahu* denir.]

al-ḡatra^{tu} *kaṭra* vezninde ucuzluk

2050/026. ve bolluk ḥıṣb vūs‘ā ma‘nāsınadır **yukālu** *bihi ḡaṭratun ay ḥıṣbun vasa‘atu*

[= Geniş olan kişi, onda genişlik vardır anlamında *bihi ḡaṭratun* denir.]

al-ḡutra^{tu} *ḡayn*in zammıyla kızılı olan bozluḡā dēnür

2050/027. *ḡubşā* gibi **yukālu** *fi lavnihi ḡuṭratun ay ḡabşatun yaḥlaşuhā ḥamratun*

[= Renginde kırmızıya çalan bir siyahlık varsa *fi lavnihi ḡuṭratun* denir.]

al-muḡtūr^u *mim*in zammı-y-lā ve **al-miḡtar^u** *minbar* vezninde *tumām* ve *‘uṣar* ve *rimṭ*

2050/028. dēdükleri eşcārdan bal gibi tereşşuh eden şireṭe dēnür cem‘i *maḡātīr*dir

al-iḡtār^u *hamza*nın kesri-yle zikr olunan nebātdā

2050/029. şireṭe peydā olup seyelān eylemek ma‘nāsınadır **yukālu** *aḡtara`l-rimṭu izā sāla minhu al-muḡtūru*

[= Rims ağacından muğsūr (ağacın öz suyu, reçinesi, şiresi) aktı anlamında *ağtara 'l-rimtu* denir.]

al-tamağtar^a *tadahraca* vezninde zikr olunan

2050/030. şireyi dövşürmek ma'nāsına **yukālu** *tamağtara 'l-raculu izā acnatì 'l-muğtūra*

[= “Muğsūr”u (ağacın öz suyu, reçinesi, şiresi) topladığında *tamağtara 'l-raculu* denir.]

al-ğatavtar^u *safarcal* vezninde bu dağı arslana

2050/031. dēnür **al-ğantara^{tu}** *nūnla dahracq* vezninde ve **al-tağant^a** *tadahraca* vezninde şusamış olmayarak şu içmek ma'nāsındır

2050/032. **yukālu** *ğantara al-raculu va tağantara bi- 'l-mā' i izā şaribahu bi-lā 'atşi*

[= Susuz olmadığı zaman su içmeye *ğantara al-raculu* denir.]

ve *ğantarq* başın kılı çok olmak ma'nāsındır **yukālu** *ğantara ra 'sahu izā žafā*

2050/033. *şa 'rahu*

[= Saçını ördüğünde *ğantara ra 'sahu* denir.]

ve *ğantarq* isim olur gökçil sineğē dēnür *zubāb-ı azrak* ma'nāsına **al-ğant^u** *ca 'far* ve *kunfuz* vezinlerinde bön ve ahmak adama

2050/034. dēnür **yukālu** *huva ğantarun ay aħmakun*

[= Ahmak kişiye *huva ğantarun* denir.]

al-ğatariyy^u *'atariyy^u* vezninde ve mürādifidir ki yağmur ile sağı olunan ekinē dēnür

yukālu *zar 'un*

2050/035. *ğatriyyu ay 'atriyyu*

[= Yağmur suyuyla yetişen ekine *zar 'un ğatriyyu* denir.]

al-ğatar^u fethateynle libāsın pervazına dēnür ze'bir ma'nāsına **al-iğtirār^u**
iħmirār vezninde libās pek pervezlenmek

2050/036. ma'nāsınadır **yukālu** *iğtārra 'l-tavbu izā kaṭura ğatruhu*

[= Elbisede yünün çok olmasına *iğtārra 'l-tavbu* denir.]

al-ğatr^u *ħaşr* vezninde bahār vaktinde rū-yı zemin nebātāt zuhūrı-y-lā
heyecāna

2050/037. gelüp tāb ü tarāvet izhār eylemek ma'nāsınadır **yukālu** *ğatarati 'l-arzu*
bi 'l-nabāti ğatran min al-bābi 'l-avvali izā mādat bihi

[= Birinci baptan olup yerin bitkilerle oynar gibi dönmesine *ğatarati 'l-arzu*
denir.]

al-muğatriyya^{tu}

2050/038. *musalkiyya* vezninde nebāt sebebiyle heyecāna gelmiş arza dēnür ve bu
ğatriyy^u lafzından ism-i fā'ildir **al-muğatriyy^u** bu daħı

2050/039. ism-i fā'il bünyesiyledir sonradan çoğalan şey'e dēnür **yukālu** *vacada 'l-*
mā'a muğatriyyan ay maktūran 'alayhi

[= Suyun çok ve bol olması veya suyu bol buldum denir.]

al-ğatmara^{tu} *daħracā*

2050/040. vezninde bir nesneyi tebāh eylemek ma'nāsınadır **yukālu** *ğatmara mālahu*
izā afsadahu

[= Malını bozunca *ğatmara mālahu* denir.]

al-muğatmar^u *mudaħrac* vezninde kalın ve fenā ve bed-ter nesc

2050/041. olunmuş tevbe d n r **yuk lu** *tavbun maġatmarun iz  k na radi`a`l-nesci haşinan*

[= Sert ve k t   r lm ş elbiseye *tavbun maġatmarun* denir.]

ve ayırtlanup temizlenmemiş ve elen p paklanmamış

[2_051]

2051/001. buġdaya d n r **yuk lu** *ta` mun maġatmarun iz  şara lam yunaġka va lam yunhal*

[= Elekten geçirilmeyen ve seçilmeyen yemek için *ta` mun maġatmarun* denir.]

al-muġatmir^u ism-i f  il b nyesiyle huķuķunu kesr ve p -m l eden kimsenye

2051/002. d n r **yuk lu** *raculun muġatmirun ay h timu`l-huķuķi va muhtaşimuh *

[= Hakları yerle bir eden ve onları yıkan kişiye *raculun muġatmirun* denir.]

al-ġadr^u *ġadr* vezninde ve **al-ġadar n**^u feth tla *vef *³⁰ muķabilidir ki

2051/003. `ahde t rmayup vef sızlık ve hıy net eylemek ma`n sınadır **yuk lu** *ġadarahu va ġadara bihi ġadarun min-al-b bi`l-avvali va`l-t ni va huva*

2051/004. *ziddu`l-vaşa`i ay naġza`ahdahu*

[= Birinci ve ikinci baptan vefanın karşıtı yani s z n  tutmayan kişi denir.]

m `ellifin *başa`i r*³¹ de bey nına g re ġadara`l-ahl lu bi-`l-şay`i va *tarakahu*

[= Dostların bir şeye ġadr edip onu terk etmesine *ġadara`l-ahl lu* denir.]

ma`n sına mevz `dur terk

³⁰ KM`de ziddu`l- vefa (=vefanın ziddi) olarak yer alıyor ki doġrusu da vefanın ziddi olmalı. M rettip hatası olabilir. 576.s.

³¹ bk. M ellifin eserleri, *Bes `iru zevi`t-temy z fi leta`ifi`l-kit bi`l-`az z*

2051/005. ve nakz-ı 'ahd ma'nası andan münşa'ibdir kezalik sâ'ir ma'nâlarda terk melhûzdur metelâ şu gölünê *ğadır* dedükleri seyl ol

2051/006. mağalde şuyı terk ve ibkâ eylediği münâsebetiyledir ve hâli üzere terkle uzamış olan saç *ğadır* dërler intihâ ve *ğadr*

2051/007. gölden şu içmek ma'nâsınadır **yukâlu** *ğadara* 'l-raculu izâ şariba mâ'al-ğadırî

[= Selin beraberinde getirdiği sudan içtiğinde *ğadara* 'l-raculu denir.]

al-ğadûr^u *şabûr* vezninde ve **al-ğudar**^u *şurad*

2051/008. vezninde **al-ğaddâr**^u ve **al-ğaddârâ**^{tu} ma'nâ-yı evvelden vaşf-ı mü'ennetlerdir **al-ğadır**^u ve **al-ğaddâr**^u ve **al-ğiddir**^u *sikkî* vezninde

2051/009. ve **al-ğadûr**^u *şabûr* vezninde ve **al-ğadr**^u *şard* vezninde bunlar da ricâlê vaşflardır nisvân kısmı bi-'l-ṭab' ḡaddâr ve bed-'ahd

2051/010. ve hıyânet-kâr oldukları ḡasebiyle mü'ellif hilâf-ı 'ade mü'ennet evşâfını takdim eyledi 'arablar ḡaşşa'-i nidâ' ile ricâl kısmına

2051/011. ya *ğadr* dërler kî 'amr veznindedir *ğadır*den ma'düldur veya *mağdar* dërler *mağ'ad* vezninde veya *mağdir* dërler *manzil* vezninde kî güyâ

2051/012. *mübâlağâ*'-i mağal ve *menşe*'i *ğadr* demekdir veya *ibn-i mağdar* dërler mecmû'ı mu'ârefe olarak *ğadr* ve hıyânetle sebb ve düşünâmı mutazammındır

2051/013. ve nisvânâ ḡitâben *yâ ḡadâr* dërler *kaṭâm* vezninde *yâ mekkâre* ve ḡâ'ine demekdir ve bunlar ḡarf-i nidâ' ile isti'mâl olunurlar **al-iğdâr**^u

2051/014. *hamzın* kesri-yle bir nesneyi hâli üzere terk ve ibkâ eylemek ma'nâsınadır **yukâlu** *ğadara* 'l-şay'a izâ *tarakahu* va *abkâhu*

[= Bir şeyi terk edip bıraktığında *ğadara* 'l-şay'a denir.]

al-muğādara^{tu} *mufâ'alq*

2051/015. vezninde ve **al-ğidār^u** *kitāl* vezninde *igdār* ma'nāsındır **yukālu** *ğādarahu*
muğādaratan va gidāran bi-ma'nā ağdarahu

[= Bıraktı anlamında *ğādarahu* denir.]

al-ğudra^{tu} *ğaynıñ* zammı

2051/016. ve kesri-yle hālî üzere terk ve ibkâ olunan şey'e dênür cem'i *ğudarāt* gelür
al-ğudāra^{tu} *tumāmı* vezninde ve **al-ğadara^{tu}** fethâtlâ

2051/017. ve **al-ğadar^u** fethateynle bunlar da *ğudrâ* ma'nāsındır **al-ğadar^u** *şurad*
vezninde ve **al-ğadîr^u** *amîr* vezninde seyl terk ve ibkâ eylediği

2051/018. şuyâ dênür kî göl ta'bir olunur *ğadîriñ* cem'i *ğudar* gelür *şurad* vezninde
ğudrân gelür *tumrân* vezninde ve *ğadîr* kılıca dênür

2051/019. ve bir racul adıdır ve *muzar* kabilesi bilâdında bir vâdi adıdır **al-ğadîra^{tu}**
safîna vezninde nebât kıt'asına dênür **yukālu** *arzun*

2051/020. *fihâ* *ğadîratun ay kıt'atun min al-nabâti*

[= Bir yerde bir parça bitkinin olmasına denir.]

cem'i *ğudrân* gelür *tumrân* vezninde ve uzun giysüye dênür *zu'âbı* gibi
cem'i *ğadâ'irdir*

2051/021. ve süd bulamacı dedükleri ta'âmâ dênür *ragîda* gibi ve çobanıñ gerüde
terk eylediği nâkaya dênür eğer kendüsi

2051/022. tağallüf eylemiş işe *ğadūr* derler **yukālu** *nākatun* *ğadîratun izā tarakahā'l-*
rā'i va *nākatun* *ğadūrun izā tağallafat hiya*

[= Çoban dişi deveyi terk edince “ğadîra”; deve kendisi geride kalınca
“ğadūr” denir.]

al-istiğdār^u bir yerde

2051/023. göller olmak ma'nāsınadır **yukālu** *istağdara`l-makānu izā šārat fihi
ğudrāmun*

[= Bir yerin birbirinin üstüne geçmesi ve birbirini iteklemesine denir.]

al-iğtidār^m *ifti`āl* vezninde *ğadira*

2051/024. dedükleri ta'ām-ı mezbūr ittiḥāz eylemek ma'nāsınadır **yukālu** *igtadara`l-
raculu izā ittaḥāza ğadiratan*

[= Unu tabağa koyup daha sonra üzerine süt ilave edilip güneşte veya ateşte ısıtılan bir taşla ısıtılıp elde edilen yemeği hazırlamak anlamında *igtadara`l-raculu* denir.]

al-ğadar^m fethateynle yağmur

2051/025. şuyı içmek ma'nāsınadır **yukālu** *ğadara`l-raculu ğadran min al-bābi`l-
rābi`i izā şariba mā`a`l-samā`i*

[= Dördüncü bap, kişinin gök suyundan (yağmur) içmesine *ğadara`l-raculu* denir.]

ve geç çarışu olmak

2051/026. ma'nāsınadır **yukālu** *ğadara`l-laylu izā azlama*

[= Karanlık olduğunda *ğadara`l-laylu* denir.]

ve nāḳā süriden ğerülenüp kalmak ma'nāsınadır **yukālu** *ğadarati`l-nāḳatu
`ani`l-ibili*

2051/027. *izā taḥallafat*

[= Dişi deve, develerden geri kaldı anlamında *ğadarati`l-nāḳatu* denir.]

ve koyun ve keçi kısmı otlakda ibtidā biten çayırda toymak ma'nāsınadır **yukālu** *ğadarat al-ğanamu izā şabi`at*

2051/028. *fi`l-marta`i fi avvali nabtih*

[= Koyunların otlakta ilk çıkan bitkilerden doymasına *ğadarat al-ğanamu* denir.]

ve *ğadar* şol şarp yerê dênür kî dâbbe kısmı oraya varamaz ola ve çakır çukur yarıkları

2051/029. ve yırtıkları ve delikleri olup ve taşlık olan yerê dênür kî sâlikine gūyā
ğadr eder olur ve taşlara itlāk olunur

2051/030. ve ğadr kezalik maşdar olur bir yerde sülükı düşvār zıkr olunan yarık ve
yırtık ve taşlık çok olmak ma'nāsınadır

2051/031. **yuḳālu** *ğadarat al-arzu ğadran min-al-bābi 'l-mazbūri izā kaṭara bihā 'l-ğadru va taḳūlu 'l-'arabu raculun ṭabatu 'l-ğadri izā kāna yaṭbutun fi 'l-ḳitāli*

2051/032. *va 'l-cadali va fi camì 'a mā yu ḥazu fi-hi*

[= Bu fiil geçen bapandır. Yer bitkisinin çok olması. Bir kimse savaşta ve mücadelede sabit kaldığında ve yapılması gereken her şeyi yaptığında Araplar “raculun sabatu'l-gadri” derler.]

ya'nî arz-ı mezkūrê gibi düşvār olan ḳitāl ve cidāldê ve sâ'ir mübāşeret eylediği

2051/033. emr-i müşkildê t̄abit ve pāyidārdır **al-ğandara^{tu}** *ḥancarā* vezninde şerr ü
keriḥeyê dênür **yuḳalu** *vaḳa 'a fi ğandaratin ay şarrin*

[= Bir kötülüğe girdi yani başına kötü bir olay geldi zor bir şey başına geldi anlamında *vaḳa 'a fi ğandaratin* denir.]

al-ğaydār^u

2051/034. *bayṭār* vezninde şol adamaḳ dênür kî zātında bed-gümān olup lakin
gümānında işābet eder ola **yuḳālu** *raculun ğaydārūn ay al-sayyi 'u*

2051/035. *al-zanni fa-yazunnu fa-yuṣību*

[= Suizan edip zannının doğru çıkmasına *raculun ğaydārūn* denir.]

āl-i ğudrān 'uṭmān vezninde bir baṭındır **al-ġadrā**^u 'šahrā' vezninde zulmet ma'nāsındır

2051/036. **ġadr**^u badr vezninde *šahr-i anbār* kazāsında bir karyedir **ġudar**^u zufar vezninde *yemen* de bir nāhiyyedir **ġundura** kunfuza

2051/037. vezninde bir ma'rūf vādi adıdır **al-ġazira**^{tu} zāl-ı mu'camq ile safına vezninde ve **al-ġayzar**^u haydar vezninde bir gūne a'rāb

2051/038. ta'āminā dēnür kī un üzerine sūd şaġup bulamac eyledikten-şonra içine kızgın taşlar bırakmaġla tabh ve tertib

2051/039. ederler **al-iġtizār**^u ifti 'āl vezninde *ġazira* dedükleri ta'ām-ı mezbūrı tertib eylemek ma'nāsındır **yukālu** iġtazara'l-raculu izā

2051/040. *ittahaza* 'l-ġazirata

[= Bir adam gazira denen yemeġi (unu tabaġa koyup daha sonra üzerine sūt ilave edilip güneşte veya ateşte ısıtılan bir taşla ısıtılıp elde edilen yemek) hazırladığında *iġtazara* 'l-raculu denir.]

al-ġayzār^u baytār vezninde himāra dēnür cem'i ġayāzirdir **al-ġayzara**^{tu} haydarq vezninde şerr ü kerihēye dēnür

2051/041. ve meclisde söz çoġalup şüride ve muhteliş olmasına dēnür **yukālu** vaka 'ū fi ġayzaratin ay fi şarri va kazā kaṭrati 'l-kalāmi va 'l-tahlīti

[= Bir kötülüġe girmek, başına kötülüġün gelmesi yine çok konuşma ve karışıklıġa girmek anlamlarında kullanılır.]

[2_052]

2052/001. **al-ġazmara**^{tu} dahracq vezninde bir nesneyi keyl ü vezn eylemeksizin götüri şatmak ma'nāsındır **yukālu** ġazmara 'l-şay'a izā

2052/002. *bā'ahu cizāfan*

[= Toptan sattığında *ġazmara* 'l-şay'a denir.]

ve sözü bi-fāşıla biribiriñe tâbi‘ ve muttaşıl söylemek ma‘nâsınadır **yuḳālu**
ġazmara`l-kalāma izā atba`a ba`zahu ba`zan

[= Sözüñ bazısınıñ bazısına uladıġında *ġazmara`l-kalāma* denir.]

2052/003. ve bir kelāmı ġizlüce söylemek ma‘nâsınadır ġerek nefis ve fāḫir ve ġerek
va`id ve tehdid olsun ve bir nesneyi perākende

2052/004. ve tefriḳ eylemek ma‘nâsınadır **yuḳālu** *ġazmara`l-şay`a izā farraḳahu*

[= Bir şeyi ayırdıġında *ġazmara`l-şay`a* denir.]

ve bir şey`i ḳarış muruş eylemek ma‘nâsınadır **yuḳālu** *ġazmara`l-şay`a izā*

2052/005. *ḫalaṭa ba`zahu bi-ba`zin*

[= Bir şeyi birbirine kattıġında *ġazmara`l-şay`a* denir.]

ve ṭarılmak ma‘nâsınadır **yuḳālu** *ġazmara`l-raculu izā ġaziba*

[= Kişinin kızdıġında *ġazmara`l-raculu* denir.]

ve *ġazmarā* isim olur ḳarışık söze şamaṭaya

2052/006. ve ġiriv ve feryāda dēnür cem`i *ġazāmirdir* **yuḳālu** *mā hazīhi`l-ġazmarati*
ay al-şahabu va iḫtilāṭu`l-kalāmu va`l-şiyāḫu

[= Çıġlık ile sesin birbirine ḳarışması anlamında *mā hazīhi`l-ġazmarati*
denir.]

al-taġazmur^u

2052/007. *tadaḫruc* vezninde sözi ḳarışdırup ġiriv ve feryād eylemek ma‘nâsınadır
yuḳālu *taġazmara fi`l-maclisi izā şāḫa va şāḫaba va iḫtalāṭa*

2052/008. *kalāmuhu*

[= Bir mecliste baġırıp çağırma ve sözüñ birbirine ḳarışmasına *taġazmara fi`l-maclisi* denir.]

al-muğazmir^u ism-i fā‘il bünyesiyle şol adamağ dênür kî umür ve meşâlihe müteşebbiṭ olup bundan alup aña vêre ve andan

2052/009. alup buña vêre ve aralıqda ba‘zı istiḥkākı olanlarıñ ḥaqqını vèrmeyüp terk èder ola ‘alā kavlin ehil ve erbābına hibē-i ḥuḳūḳ

2052/010. èder olan adamağ dênür ve ‘inde’l-ba‘z şol sergerde ve ser-kārağ dênür kî zir-i ḥükümünde olanlara dil-ḥ^vāh üzere ḥükümet

2052/011. èdüp ašlā ḥükmi reddolunmaz ola **yukālu** *raculun muğazmirun va huva man rakiba’l-’umūra fa-ya’ḥuzu min hāzā va yu’ṭi hāzā va yada’u li-hāzā*

2052/012. *min ḥaqqihi av huva man yahabu’l-ḥuḳūḳa li-ahlihā av man yahḳumu ‘alā kavmihi bi-mā šā’a fa-lā yuraddu ḥukmuhu*

[= Birçok işi birbirine bindiren kişidir. Bundan alır diğerine verir ve ötekinin hakkını yer. Yada hakları ehillerine veren kişidir. Ya da kavmi arasında hüküm verdiğiinde hükmü geri çevrilmeyendir. Bu kişiye *raculun muğazmirun* denir.]

al-ğuzamira^{tu} ‘ulabiṭağ vezninde çarışık

2052/013. bitmiş nebātağ dênür **al-ğuzāmir^u** ‘ulābiṭağ vezninde çok şuyağ dênür **yukālu** *mā’un ğuzāmirun ay kaṭirun*

[= Bol suyağ *mā’un ğuzāmirun* denir.]

al-ğarr^u ğaynıñ fetḥi ve rānıñ

2052/014. teşdidiyle ve **al-ğurūr^u** *zuhūr* vezninde ve **al-ğirra^{tu}** ğaynıñ kesriyle bir adamı bāṭıl ve beyhüdeğ nesneğ iṭmā‘ıyla aldatmak

2052/015. ma‘nāsınadır **yukālu** *ğarrahu ğarran va ğurūran va ğurratan min al-bābi’l-avvali izā ḥada’ahu va aṭma’ahu bi-’l-bāṭili*

[= Birinci baptan; onu kandırmak, boş vaatlerle onu tamahkar etmek ve umutlandırmak anlamında kullanılır.]

al-mağrūr^u ve al-ğarir^u amir

2052/016. vezninde andan vaşflardır bi-aşl ve bātıl nesne itmā'ıyla firiftē olmuş
kimseye dēnūr ve ğarir bir adamı bir nesnedē tahzīr

2052/017. ēden kimseye itlāk olunur **taḳūlu** ana ğariruka minhu ay uḥazziruka

[= Seni ondan sakındırıyorum anlamında *ana ğariruka minhu* dersin.]

şāriḥ dēr kī kelām-ı mezbūr meṭeldir ğaflet ma'nāsına olan

2052/018. *ğirraqdan* me'hūzdur bir kimsē ğafletle bir hāletē uğrayup *kamā hiya*
vuḳūf-ı tahsil eyledikten-şonra bir aḥar kimsē daḥı ol hāletē

2052/019. heves-nāk olduqda evvelki kimsē kellā mezbūri irād eder ya'ni ben aḥa
düşdüm sen anıḡ keyfiyyetini benden su'āl eyle şaḡa maḥzūrātını

2052/020. beyān edeyim ve sen de aḥa meyl ve hevesden ferāġat kıl pes bir nesneye
gereġi gibi 'ilmi muḥit olan adam zarb eder intihā

2052/021. ve *ğarir* güzel hūya itlāk olunur nāsı mağrūr eylediġi i'tibāriyla **yuḳālu**
ḥulḳun ğarirun ay ḥasanun

[= Güzel ahlak anlamında *ḥulḳun ğarirun* denir.]

ve kefil ma'nāsına müsta'meldir

2052/022. *yuḳālu şāra ğariran lahu ay kafilan*

[= Onun kefil oldu anlamında *şāra ğariran* denir.]

ve *ğariru* 'l- 'ayş şol dirliġe itlāk olunur kī şāḥibini ḥavf ve endişeye
düşürmeyüp

2052/023. emn ve ferāġuzere oḷ cem'i *gurrān* gelir *ğaynıḡ* zammıyla **yuḳālu** 'ayşun
ğarirun ay lā yafza 'u ahluhu

[= Halkının korkusuz bir hayat sürmeye 'ayşun *ğarirun* denir.]

ve *garir* şol civāna itlāk

2052/024. olunur ki dehrin aḥvāl ve keyfiyyātına ve umūr-ı dünyeviyeye ašlā
tecrübesi mesbūk olmaya cem ‘i *ağirā*’ gelür *acillā*’ gibi ve *ağarra*

2052/025. gelür *acallā* gibi **yukālu** *şābbun garirun ay lā tacrubata lahu*

[= Acemi, tecrübesi olmayan gence *şābbun garirun* denir.]

al-igtirār^u *ifti ‘āl* vezninde bir adamın beyhüde itmā’ına aldanmak
ma ‘nāsınadır

2052/026. *yukālu garra fulānan fa-’gtarra huva*

[= Başkasını aldatırken kendisi aldan kişiye *garra fulānan* denir.]

ve gāfil olmak ma ‘nāsınadır **yukālu** *igtarra’l-raculu izā gafala*

[= Gafil olunca *igtarra’l-raculu* denir.]

al-garūr^u *şabūr* vezninde dünyāya

2052/027. itlāk olunur şıfat-ı gālibesidir ve ağızda gārgāra olunur olan devā ve
dārūya dēnür ve muṭlakā adamı aldayup mağrūr

2052/028. eden şey’ē dēnür insān olsun ve şeyṭān ve māl ve cāh olsun ‘alā kavlin
şeyṭāna maḥşūşdur *va minhu kavluhu ta ‘ālā*

2052/029. (*va lā yağurrannakum bi-’l-lahi’l-garūru*) *fussira bi-’l-dunyā va gayrihā*

[= Allah Teala’nın şu sözü de o kabildendir: “Sizi aldatanlar (dünya ve
şeytan) sizi Allah ile aldatmasın.”³² Dünya ve diğer şeylerle tefsir edilmiştir.]

al-gurūr^u *gayn*ın zammıyla maşdardır ki zıkr olundı ve *gurūr gārir*

³² Kur’ân-ı Kerim’in Lokman süresi, 33. ayetidir. Ayetin tamamının meali şöyledir: “Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının! Öyle bir günden çekinin ki o gün hiçbir baba evladına asla fayda veremez, evlat da babasına fayda sağlayamaz. Allah’ın vadi elbette gerçektir. O halde sizi dünya aldatmasın ve çok hilekar şeytan da sizi Allah ile aldatmasın, Allah’ın affına güvendirmesin!” Suat YILDIRIM, Kur’ân-ı Hakîm’in Açıklamalı Meali, İstanbul 1423/2003, s. 559.

2052/030. lafzından cem' olur *sucūd ve sācid* gibi beyhüde ve bātil nesnelere dēnür

al-tağrîr^u *taf'îl* vezninde ve **al-tağirrat^u** *taḥillā*

2052/031. vezninde bir adam kendi nefsinin ḥaṭar ve mühlikiye sevḳ ve ilkā eylemek

ma'nāsınadır **yukālu** *ğarrara fulānun bi-nafsihi tağrîran va tağirratan*

2052/032. *izā 'arrazahā lilhalakati*

[= Kişinin kendini tehlikeye maruz bırakmasına *ğarrara fulānun bi-nafsihi* denir.]

ve tōldurmak ma'nāsınadır **yukālu** *ğarrara 'l-ḳirbata izā mala 'ahā*

[= Kırbayı (Bir tarafı dikilerek su ve benzeri şeyleri korumak için deriden yapılan tulum) doldurunca *ğarrara 'l-ḳirbata* denir.]

ve kuş kısmı kanadlarını açup uçmağa

2052/033. yapınmak ma'nāsınadır **yukālu** *ğirrarat al-ṭayru izā hammat bi-'l-ṭayrāni va rafa 'at acniḥatahā*

[= Kuşun uçmaya niyetlenip kanatlarını kaldırmasına *ğirrarat al-ṭayru* denir.]

al-ğarar^u fethateynle *tağrîr* ve *tağirranın*

2052/034. ma'nā-yı evvelinden isimdir ḥaṭar ve tehlikeye dēnür *ḳāla 'l-şāriḥu va fi 'l-ḥadiṭi innahu 'alayhi 'l-salāmi nahā 'an bay 'i 'l-ğarari³³ va huva*

2052/035. *al-ḥaṭaru ya 'nî mā kāna 'alā ğayri 'uhdatin va lā ṭiḳatin va yadḥulu fihi 'l-buyū 'i allatî lā yaḥiṭu bi-kunhihā 'l-mutabāya 'āni min kulli machūlin*

[= Şarih dedi ki, hadiste peygamber (s.a.s.) (ğurar alışverişini yasaklamıştır.)

O da tehlikeli olanıdır; yani güvensiz ve bilinmeyendir. Alıcı ve satıcı için mal hakkında belirsizliklerin olduğu tüm alışverişler bu başlığın altına girer.]

³³ Ebu Hureyre radiyallahu anh.'dan: "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, elde olamayan şeyi satmayı (beyül gurar) ve taşlarla satmayı (beyül hasat) yasakladı." er-RŪDÂNÎ, 4678 sayılı hadis, C.2, s. 332.

metelâ

2052/036. şudâ balık³⁴ ve havâdâ kuş şatmak gibi **al-ğurrat**^u ğaynıñ zammıylâ at kısmınıñ cebheşinde olan beyâzâ dênür kî *şabâhu*

2052/037. 'l-ğayr ta'bir olunur ve köleş ve cāriyeyê dênür 'abd ve emê ma'nāsına *kāla'l-şārihu va fi-'l-nihāyati annahu 'alayhi'l-salāmi ca'ala fi'l-canini*

2052/038. *ğurratan 'abdan av amatan*³⁵

[= Şarih dedi ki, “en-Nihaye”de³⁶ geçen hadiste, Peygamber (s.a.v) “Cenin için “gurra” olarak bir köle veya cariye belirledi.”]

muğaddimen beyâz köleş ve cāriyeyê itlāk olunup ba'dehu ta'mim olundu 'inde'l-fukahā bu şart değıldir

2052/039. temeni nişf-ı 'öşrdiyetê bālig olan 'abd ve emê olmağıdır ve *ğurratu'l-şahr* ayıñ leyle-i istihlālî ya'nî ibtidâ geçesineğ ve gününeğ

2052/040. itlāk olunur ve *ğurratu'l-hilāl* yeni ayıñ tal'atından 'ibāretdir ve *ğurratu'l- isnān* dişlerin ibtidâ parlayan beyâz yeridir kî

2052/041. ağız açıldıkda ibtidâ nümāyān olur ve *ğurratu'l-matā'* emti'anıñ hıyārî ya'nî güzideğ ve fāhirineğ itlāk olunur

[2_053]

2053/001. ve *ğurratu'l-kavm* bir cemā'atıñ 'aziz ve şerif ve zî-şānından 'ibāretdir ve *ğurratu'l-karm* aşmañıñ sür'at-i busūkı ya'nî çāpük uzayup

³⁴ Bu benzetme de hadisten alıntıdır. İbn Mesūd radiyallahu anh.'dan: “Sudaki balığı satın alma, aldanırsın. Zira bu, mevcut olmayan bir şeyin satışdır. er-RŪDÂNÎ, 4680 sayılı hadis, C.2, s. 332.

³⁵ Ebu Hureyre radiyallahu anh.'dan: “Hüzeyl'den iki kadın kavga etti; biri diğesine taş atıp hem onu, hem de karnındaki cenini öldürdü. Davaları Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e aksetti . Cenini için, bir erkek köle veya cariye diyetine hükmetti. Ölen kadının diyetinin de öldürenin ailesi üzerine yüklenmesine hükmetti. ” er-RŪDÂNÎ, 5299 sayılı hadis, C.3, s. 52. Ayrıca bk. *TDVİA* “GURRE-Anne rahmindeki çocuğun (cenin) düşürülmesinden dolayı ödenmesi gereken tazminat” maddesi. C. 14, s. 211-212.

³⁶ Eserin tam adı *en-Nihāye fi ğaribi'l-hadiğ ve 'l-eter (Nihāyetü'n-nazar fi ğaribi'l-hadiğ ve 'l-eter)*, Mecdüddin İbnü'l-Esîr'in (ö.606/1210) ğaribü'l-hadiğe dair eseri, *TDVİA*, C. 33, s. 100.

- 2053/002. süren filizinden 'ibâretidir ve *gurratu 'l-racul* kişinin vechinden 'ibâretidir ve *gurrâ* mutlakâ bir şey'in en evvel nümâyân olan yerine
- 2053/003. ıtlâk olunur metelâ *gurratu 'l-zav* 'ziyânın ibtidâ nümâyân olanı ve *gurratu 'l-subh* şabâhın ibtidâ zâhir olan rüşenliğinden 'ibâretidir
- 2053/004. ve *gurratu 'l-islâm* şadr-ı islâmdan 'ibâretidir ve *gurrâ medîne* de *banû 'amr bin 'avf* cemâ'atına mahşûş bir kal'ânın ismidir
- 2053/005. yerine *mescid-i kubâ* minâreşi binâ kılındı **zu'l-gurra** aşhâbdan *barâ' bin 'âzib* ile *ya 'iş al-hilâli* lakablarıdır çehrelerinde
- 2053/006. beyâzlık oldığıyçün **al-gurgura**^{tu} *gayn*ların zammıyla bu dahı atın altında olan beyâza dênür *gurrâ* gibi ve şerif
- 2053/007. ve zışân adama ıtlâk olunur **al-ağarr**^u *gurrâ*dan vaşfdır cebhesinde *gurrâsı* olan erkek atâ dênür mü'enneî
- 2053/008. *gurrâ*'dır **yukâlu** *farasun ağarrun va garrâ'un izâ kânat fi cabhatihi gurratun*
- [= Atın altında beyazlık olduğunda *farasun ağarrun* denir.]
- ve *ağarr* mutlakâ ak olan şey'e ıtlâk olunur ve *ağarra*
- 2053/009. 'l-ayyâm pek ıssı olan güne ıtlâk olunur ve *ağarra 'l-gifâriyy*^u ve *ağarra 'l-cuhaniyy*^u ve *ağarra 'l-muzaniyy*^u şahâbilerdir 'alâ kavlin üçü
- 2053/010. şahş-ı vâhiddir yâhûd iki ahîri bir zâtdır ve *ağarr* iki nefer-i tâbi'î ismidir bir niç muhaddit isimleridir ve *ağarr* cümle'-i
- 2053/011. ef'âl ve etvârı kerim ve vâzih ve âşikâr olan adama ıtlâk olunur her işi güzel olarak meydânda olur **yukâlu**
- 2053/012. *raculun ağarrun ay al-karîmu 'l-af'âli 'l-vâzihuhâ*
- [= Açık ve güzel davranış sahibi kişiye *raculun ağarrun* denir.]

ve şol kimşeğe ıtlāk olunur kî yüzini şakal kâplayup hemân *ğurrq* gibi

2053/013. bir miqdārca açık yeri kalmış ola **yuqālu** *raculun aġarrun izā kānat kad aġazati`l-laġyatu camì`a vachihi illā qalilan*

[= Az bir kısmı hariç sakalın tüm yüzünü sarması ve kaplamasına *raculun aġarrun* denir.]

ve `aziz ve şerif

2053/014. adamaġ ıtlāk olunur cem`i *ġurar* gelür *ġurfq* ve *ġuraf* gibi ve *ġurrān* gelür *ġayniġ* zammıyla ve *aġarr žubay`ata-bni`l-ġāriġ* ve *`umar bin abi*

2053/015. *rabi`q* ve *şaddād bin mu`āviyatu`l-`abasiyyi* ve *mu`āviyatu-bni ġavri al-bakkā`iyyi* ve *`umar bin al-nāsi`l-kināniyyi* ve *tarif bin tamim al-`anbariyy*

2053/016. ve *mālik bin ġimār* ve *bala`ā` bin ġays al-kināniyyi* ve *yazid bin sinān al-murriyyi* ve *aş`ar al-cu`fiyyi* nām kimselerin fereleri ismidir

2053/017. **al-ġarrā`u** *aġarrıġ* mü`ennetidir cebheşi şabāġu`l-ġayrlu kısrāġa dēnür ve pek ıssı eyyām ve sâ`atā vaşf olur **yuqālu** *hāciratun*

2053/018. *ġarrā`u va zahiratun ġarrā`u va vadikātun ġarrā`u ay şadidata`l-ġarri*

[= Öġle vaktinin çok sıcak olmasına *hāciratun ġarrā`u* denir.]

ve *ġarrā` medinē-i mūnevverēniġ* ismidir füyüzāt-ı envār-ı ġudsiyyē

2053/019. ve iş`a-i esrār-ı ünsiyyē ile táb-dār oldıġıyçün ve bir nev` h^voş-bū nebāt adıdır `alā kavlin *ġarirā`* dedükleri nebātıdır

- 2053/020. *kamā sayuzkaru* ve *banū asad* diyârında bir mevzi ‘adıdır ve *emeviyye* den *hişām bin ‘abdu’l-malik*³⁷ kızının kısrığı ismidir ve bir gūne kuş
- 2053/021. ismidir kî başı aķ olur erkeğine ve dışisine ıtlāk olunur cem‘i *gurr* gelür *gaynıñ* zammıyla *zu’l-garrā*^u ‘*aķik*³⁸-i medine
- 2053/022. yanında bir mevzi‘dir **al-garar**^u fethateynle ve **al-gurrat**^u *gaynıñ* zammıyla ve **al-gararat**^u *hasāraq* vezninde bir atıñ yüzi şabāhu’l-hayrlu
- 2053/023. kezalik bir adamıñ yüzi beyāz ve nūrāni olmak ma‘nāsınadır **yukālu** *garra* *vachuhu* *yağarru bi’l-faḥi gararan va gurratan va garāratan min al-bābi*
- 2053/024. ‘*l-rābi* ‘i *izā şāra zā garratin*
- [= Yüzünde gurra yani beyazlık olduğunda *garra vachuhu* denir.]
- ve bir nesne ağarmak ma‘nāsınadır **yukālu** *garra* ‘*l-şay* ‘u *izā abyazza*
- [= Beyazladığında *garra* ‘*l-şay* ‘u denir.]
- ve *garāraq* bir adam aḥvāl ve umūr-ı dünyeviyyede
- 2053/025. tecrübesiz gāfil ve nā-puḥte olmak ma‘nāsınadır **yukālu** *garra* ‘*l-raculu* ve *gararat al-mar’atu garāratan min al-bābi* ‘*l-mazbūri izā şāra garran*
- [= Geçen baptan olup beyazladı anlamında *garra* ‘*l-raculu* denir.]
- 2053/026. *kamā sayuzkaru* **al-girr**^u *gaynıñ* kesriyle *garir* gibi umūr-ı dünyeviyyeye tecrübesi mesbūk olmayan adamaḡ dēnür kî çokluk aḥvāl-i
- 2053/027. ‘āleme ittilā‘ı olmayup sādē-levḥ olmağla çāpük aldanup ve her ne söyleşer inanur olur mü’enneḡinde kezalik *girr* dēnür

³⁷ Tam adı Ebü’l Velid Hişam b. Abdümelik b. Mervan. 72 (691-92) ile 125 (743) yılları arasında yaşamış, m. 724-743 yılları arasında hüküm sürmüş olan Emevî halifesi. *TDVİA*, C.18, s. 148-150.

³⁸ Medine’nin güneybatısında bulunan, hurmalık ve pınarlarıyla meşhur bir vadi. *TDVİA*, C.2, s. 263.

2053/028. ve *girrah* d n r *h yl * ve *garir * d n r k  *garir n* m 'ennetidir *kala* 'l-
 arihu va *minhu* 'l-*haditu* al-mu' minu *garrun karimun* va 'l-mun fiku

2053/029. *habbun la`imun*³⁹ ay al-mu' minu *laysa bi-z * nakari *fahuva yanhadu`u li-*
*in iy dih*i va *linihi yuridu* *anna al-mu`mina`l-mahm da* min *tab`ihi`l-*
gar ratu va *killatu al-fi nati*

2053/030. *li-l- arri* va *tarki`l-bah ti`* anhu va *laysa z lika* *minhu cahlan* va *lakinnahu*
karamun va *husnu hul k*

[=  arih dedi ki, Şu hadis de o baptandır: “M min saf ve c merttir, m nafiksa hilekardır, al aktır.” Yani m min, k t  olduundan değil yumuşak huyu ve itaatkarlığından dolayı kanar. Őunu demektedir:  v len m minin, doğasından dolayı k t l k karşısındaki zekası azdır, k t l ğe karşı acemidir ve onu araŐtırmaz. Bu da onun cahilliğinden değil tersine onun g zel huylu ve kerim olmasından kaynaklanmaktadır.]

al-g rr^u *gar ru*n m fredidir k  zikr olundu

2053/031. ve g fil adam  d n r ve kuyu k zıcıya d n r Şarih d r k  *garra* kuyu
k zma  ma`n sına da gel r **al-g rra**^u *gayn * kesriyle isimdir

2053/032. gaflet ma`n sındır **al-g r r**^u kit b vezninde mızra  ve temren ve kılıc
ma  lesi  latın  ğzına d n r ve az uykuya d n r

2053/033. ve s `ir azca nesneye d n r ve nam zın  ah retinde y h d ruk ` ve suc d
gibi erk nında olan nok s n   tl k olunur k 

2053/034. tam m icr  olunmama dan `ib retdir ve ta iyyat ve teslim huŐuŐunda
cem` ola rak sel m^{un} `aleyk m `unv nında demey p belk  m fred

2053/035. b nyesiyle sel m^{un} `aleyke y h d redd-i sel md  kezalik `aleyk m
demey p `aleyke demekden `ib retdir aşıl *gir r* nok s n ma`n sındır

³⁹ Bu hadis-i Őerifteki “m nafik” kelimesi hadis kitaplarında “f cir” olarak ge er: “*al-mu`minu garrun karimun* va *l-f ciruhabbun la`imun*” Eb  D v t, Edeb 6, 4790; Tirmiz , Birr 41, 1965.

2053/036. ve bunlar ıtlākāt-ı şer‘iyyedendir *kāla fi`l-nihāyati va fi`l-ḥadīti lā girārata fi şalātin va lā taslīm⁴⁰ fa`l-girāru al-nuqşānu*

2053/037. va *girāru`l-navmi kıllatuhu va yurıdu bigirāri`l-şalāti nuqşānu hay`atihā va arkānihā va girāru`l-taslīmi an yaḳūla`l- mucību va `alayka lā `alaykum*

[= En-Nihaye’de, hadiste “Namazda ve selamda girar yoktur.” dedi. Girar noksandır, eksilmektir.Uykunun girarı azlığıdır.Namazın girarı ise, rükün ve heyetlerinde eksikliklerin olması, selamın girarı ise, cevap verenin “aleyküm” demesi yerine “ve aleyke” demesidir.]

2053/038. ve girār çārşū ve pāzārıj kesāda varmasına dēnür ve nāḳanıj lebeni ḳalil olmağa dēnür ve şol numūne ve örneğē dēnür kī

2053/039. oḳ temreni anıj üzerinē işlenür ve muṭlaḳā örneğē dēnür miṭāl ma`nāsına *yuḳālu żaraba naşlahu `alā girāri ay miṭālin*

[= (Bir desen oluşturmak için) okun ucunu girar (örnek) üzerine vurmaya *żaraba naşlahu `alā girāri* denir.]

2053/040. ve *girār* mufā`alaḳdan maşdar olur nāḳanıj südi azalmaḳ ma`nāsınadır *yuḳālu gārrat al-nāḳatu girāran izā ḳalla labanuhā*

[= Devenin sütü azaldığında *gārrat al-nāḳatu* denir.]

al-muğārr^u

2053/041. *mımiñ* zammıyla südi az olan nāḳaya dēnür cem`i mağārr gelür *mımiñ* fetḫiyle bu münāsebetle baḫil ve mümsike *muğārru`l-kaff*

[2_054]

2054/001. ıtlāk olunur *yuḳālu raculun muğārru`l-kaffi ay baḫilun*

[= Cimri kimseye *raculun muğārru`l-kaffi* denir.]

⁴⁰ Ebu Hureyre Radiyallahu anh’dan: Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu: “Namazda noksanlık yapmak ve birine selam vermek caiz olmaz.” er-RŪDĀNĪ, 1588 sayılı hadis, C.1, s. 237.

şāriḥ dēr kī *al-muġārru 'l-kaffu al-baḥil'* nüshaları ġalaṭdır **al-ġirāra**^{tu}

2054/002. *ġaymıñ* kesriyle kī fethi cā' iz deġildir çuvāla dēnür cüvāllıķ ma'nāsına lakin kıldan örülmüş büyük çuvāl-da meşhürdur kī

2054/003. taḥrifle *ḥarār* ta'bir olunur **al-ġarr**^u *ġaymıñ* fethiyle **al-ġirār**^u *kitāb* vezninde devęyi otlatmak ma'nāsındır **yukālu** *ġarra 'l-rā' i*

2054/004. *ġarran va ġirāran min-al-bābi 'l-avvali izā ra 'ā ibiluhu*

[= Birinci baptan, develeri otlatınca *ġarra 'l-rā' i* denir.]

ve şu çekilüp yerę batmak ma'nāsındır **yukālu** *ġarra 'l-mā' u izā nazaba*

[= Su topraġın altına, dibine gittiġinde *ġarra 'l-mā' u* denir.]

ve *ġirġir* dedükleri

2054/005. otluķ yemek ma'nāsındır **yukālu** *ġarra 'l-raculu va 'l-dābbatu izā akala 'l-ġirgira*

[= Adam ve hayvan “ġirġir” otunu yediġinde *ġarra 'l-raculu va 'l-dābbatu* denir.]

ve kuş aġzıyla yavrusını yemlemek ma'nāsındır **yukālu**

2054/006. *ġarra 'l-tā' iru farḥahu izā zaķķahu*

[= Kuş, yavrusunu beslediġinde *ġarra 'l-tā' iru farḥahu* denir.]

ve *ġarr* isim olur kuşuñ yavrusına aġzıyla vērdiġi yemeġ dēnür ve yerde olan yarıġa ve çatlaġa

2054/007. dēnür ve yerde olan ince nehrę dēnür cedvel ta'bir olunur ve *tevbde* ve deride olan bükümę ve kıvrıma dēnür kī andan

2054/008. dēvşürilür ve minhü'l-meṭel *aṭvihi 'alā ġarrihi*

[= Kırışmaması için elbiseyi kırık yerlerinden katlamak]

ya'ni bükümüne kıvrır bir nesneyi kolayına olduğu hâlde terk eyley deyecek maḥalde

2054/009. zarb olunur ve *ğarr b ā d i y q* da bir mevzi' adıdır ve kılıcın ağzına dēnür ve *ğarr* ve *ğirāraq* bir nesne muhkem olduğdan-sonra bir tarafa meyl

2054/010. eylemek ma'nāsınadır **yukālu** *ğarra 'l-şay'u ğarran va ğarāratan min al-bābi 'l-tāni izā taşābā ba'da ḥankatin*

[= İkinci baptan olup, tecrübeden sonra bir şeylerin başına gelmesine *ğarra 'l-şay'u* denir.]

al-ğurr^u *ğaynı* zammıyla bir nev'

2054/011. şu kuşunun ismidir **al-ğurayrā**^u *ḥumayrā'* vezninde bir nev' h^voş-bū nebāt adıdır dev' mer'āsındandır ve *mışır* da bir mevzi'

2054/012. adıdır **al-ğargār**^u kesrateynle bir nev' nebāt adıdır çoban değneği dedükleri nebātın sağır nev'idir ve *ğargār ḥ a b e ş*

2054/013. tavuğınā 'alā kavlin yaban tavuğınā dēnür **al-ğargāra**^{tu} *zalzalā* vezninde suyu boğazda çalkamak ma'nāsınadır **yukālu**

2054/014. *ğargāra 'l-raculu izā raddada 'l-mā'a fi ḥulkihi*

[= Suyu boğazında götürüp getirdiğinde *ğargāra 'l-raculu* denir.]

ve boğuk boğuk seslenmek ma'nāsınadır **yukālu** *ğargāra 'l-raculu izā şāta ma'ahu baḥaḥun*

[= Sesi sert, kalın ve hisirtili çıktığında *ğargāra 'l-raculu* denir.]

2054/015. ve tencerē kaynarken zuhūr eden sesē dēnür ve çehrede burunun kaşabasını ve şişenin tepesini kesr eylemek ma'nāsınadır

2054/016. **yukālu** *ğargāra anfahu izā kasara kaşabahu va yukālu ğargāra 'l-kārūrata izā kasara ra'sahā*

[= Burun kemiğini kırdığında *ğargara anfahu* denir, şişenin tepesini kırdığında *ğargara 'l-kārūrata* denir.]

ve *ğargaraq* kursorağā dēnūr havşalağ

2054/017. ma'nāsına bu ma'nādağ *ğayn*ların zammıyla dağ luğatdır ve *ğargaraq* çobanın āvāzından hikāyeğ olur kiğ koyun sesineğ müşābih āvāz ileğ

2054/018. çağırmasından 'ibāretdir ve *ğargaraq* can çekişdirmek ma'nāsınağdır **yukālu** *ğargara 'l-raculu izā cāda bi-nafsihi 'inda 'l-mavti*

[= Ölüm esnasında can çekişirken *ğargara 'l-raculu* denir.]

2054/019. ve boğazlamak ma'nāsınağdır **yukālu** *ğargarahu izā zabağahu*

[= Kestiğinde, boğazladığında *ğargarahu* denir.]

ve bir adamın boğazına mızrak sancmak ma'nāsınağdır **yukālu** *ğargarahu bi 'l-sināni*

2054/020. *izā ta 'nahu fi-ğalkihi*

[= Okla boğazından vurduğunda *ğargarahu bi 'l-sināni* denir.]

ve et kaynayup pişer iken harıl harıl seslenmek ma'nāsınağdır **yukālu** *ğargara 'l-lağmu izā sami 'a la-hu naşışun*

2054/021. *'inda 'l-şilā*

[= Et ateşte piştiği zaman duyulan ses için *ğargara 'l-lağmu* denir.]

al-tağarğur^u *tazalzul* veznindeğ şuyı boğazdağ çalkamak ma'nāsınağdır **yukālu** *tağarğara 'l-mā 'a izā raddadahu fi-ğalkihi*

[= Boğazında suyu çalkaladığında *tağarğara 'l-mā 'a* denir.]

2054/022. **al-ğārrat**^u *ğārraq* veznindeğ bir güneğ uzun balık adıdır **al-ğurrān** *ğayn*ın zammıylağ şuyun yüzündeğ olan kabarcıklarağ

2054/023. d n r **ġarr n** ġaynıı fethiyle bir mevzi   adıdır **ġur r** ġur b vezninde
tih m da bir taġın adıdır **al-aġirr n**

2054/024. tetniye b nyesiyle *m e k k e* yolunda iki taġa ıtl k olunur **al-istiġr r**
aldanmak ma' n sınadır **yuk lu** *istaġarra 'l-raculu*

2054/025. *iz  iġtarra*

[= Aldandığında *istaġarra 'l-raculu* denir.]

ve bir yere n -geh ni gelivermek ma' n sınadır **yuk lu** *istaġarra ful nan iz *
at hu 'al  ġaflatın

[= Beklenmedik bir anda gelince *istaġarra ful nan* denir.]

al-muġ rra^{tu} *m m n* zammıyla muf 'alat

2054/026. vezninde kumrı kuşı dişisine aġzıyla yem v rmek ma' n sınadır **yuk lu**
ġ rra 'l-kumriyyu an ahu muġ rratan iz  zaġkah 

[= Kumrunun aġzıyla yavrusuna yemek vermesine *ġ rra 'l-kumriyyu* denir.]

aġarr^u

2054/027. fethateynle ve **ġarr n** ġaynıı fethiyle ve **ġurayr** *zubayr* vezninde
es midendir **baġnu 'l-aġarr^u** *tarik-i m e k k e* de bir menzil

2054/028. adıdır **al-ġurr ** *hubl * vezninde şol h tuna d n r k  kabilesinde seyyide ve
ser-k r ola **yuk lu** *hiya ġurr  ay sayyidat^{um}*

2054/029. *fi kabılatih *

[= Kabilesinin efendisi olan kadına *hiya ġurr * denir.]

ġurġurr  zammeteynle ve *r -y  t niyyenin* teşdidi ve *elifin* kaşrıyla keçi
kısımını řaġmak i in  aġıracak

2054/030. şavtdan hik yedir **al-ġazir^u** *z -y  mu 'cam * ile  ok nesneye d n r **yuk lu**
şay 'un ġazirun ay ka irun

[= Çok anlamında *şay'un ğazîrun* denir.]

al-mağzūra^{tu} çok yağmur işâbet

2054/031. eylemiş yere vaşf olur **yukâlu** *arzun mağzûratun izâ aşâbahâ mațarun ğazîrun*

[= Çokça yağmur alan yere *arzun mağzûratun* denir.]

al-ğazîra^{tu} südi firāvân olan hayvânağ dênür

2054/032. **yukâlu** *şâtun va nâkatun ğazîratun iza kânat kațîratu 'l-darri*

[= Sütü çok deve ve koyuna *şâtun va nâkatun ğazîratun* denir.]

ve şuyı çok kuyıya ve pınarağ dênür **yukâlu** *bi 'run va 'aynun ğazîratun ay kațîratu 'l-mâ 'i*

[= Suyu çok olan kuyu ve kaynağa *bi 'run va 'aynun ğazîratun* denir.]

2054/033. **va yukâlu** *'aynun ğazîratun ay kațîratu 'l-dam 'i*

[= Göz yaşları çok olan göze *'aynun ğazîratun* denir.]

al-ğazâra^{tu} *hasârâğ* veznindeğ ve **al-ğazr^u** *ğaynıñ* fethiyleğ ve **al-ğuzr^u** *ğaynıñ* zammıylağ

2054/034. hayvânıñ südi ve pınarıñ şuyı firāvân olmağ ma 'nâsınadır **yukâlu** *ğazarat al- nâkatu mațalan ğazâratan va ğazran va ğuzran*

2054/035. *min al-bâbi 'l-hâmisi izâ kațara darruhâ*

[= Beşinci bapın, devenin sütünün çoğalmasına *ğazarat al- nâkatu* denir.]

ve muțlakâ bir nesneğ çok olmağ ma 'nâsınadır **yukâlu** *ğazara 'l-şay 'u izâ kațara*

[= Bir şey çoğaldığında *ğazara 'l-şay 'u* denir.]

ve hayvân südini

2054/036. ketret ve vefretinden nāşî idrār eylemek ma‘nāsınadır **yukālu** ġazarat al-māşiyatu izā darrat albānuhā

[= Hayvanların sütlerinin çoğalmasına ġazarat al-māşiyatu denir.]

al-muġzira^{tu} muḥşinā veznindeġ

2054/037. ḥayvāniġ sūdini tektir ēdecek şey‘e dēnür ba‘zı mükettir- leben olan nebāt gibi ve muġzirā bir nebāt adıdır ki yapraġı terē yapraġına

2054/038. şebih olur baġar kısmı andan pek ḥoşlanup ve sūdini tektir ēder **al-iġzār**^u ḥamzāniġ kesriyle bir nesneyi çok eylemek

2054/039. ma‘nāsınadır **yukālu** aġzara ‘l-ma ‘rūfa izā ca ‘alahu ġaziran

[= “Marufu”, iyiliġi çokça yapmaya aġzara ‘l-ma ‘rūfa denir.]

ve bir adamıġ develeri çok olmak ve südlü olmak ma‘nalarıdır **yukālu**

2054/040. aġzara ‘l-ķavmu izā ġazurat ibiluhum va aġzara ‘l-ķavmu izā katurat albānu ibiluhum

[= Bir kavmin develeri ve develerinin sütü çoġaldıġında aġzara ‘l-ķavmu denir.]

al-muġzar^u mukram veznindeġ südi ve deveşi firāvān

2054/041. olan adamā dēnür **yukālu** raculun muġzarun lahu va ķavmun muġzarun lahum izā kānū ķad ġazurat albānuhum va ibiluhum

[= Adamın ve kavmin develeri ve sütleri çok olduġunda raculun muġzarun ve ķavmun muġzarun denir.]

ġuzrān ‘uṭmān veznindeġ

[2_055]

2055/001. bir mevzi‘ adıdır **al-muġāzir**^u mucāvir veznindeġ **al-mustaġzir**^u ism-i fā‘il bünyesiyle şol kimseye dēnür ki muķābilindeġ ziyāde ve ketir

2055/002. almak için adama nesne bahş eder ola **yukālu** *raculun muğāzirun va mustağzirun izā kāna yahabu şay`an liyarudda `alayhi aqtara mā a`tā*

[= Bir şeyler verip verdiğiinden fazlasını almak isteyen kişiye *raculun muğāzirun* denir.]

al-ğazr^u

2055/003. *tamr* vezninde bir nev` kab ismidir haşır otundan ve hurma yaprağından düzerler **al-tağzir^u** *taf`il* vezninde hayvān kısmını

2055/004. südi çekilüp azalmağa başladıkda iki sağma arasında bir sağımı terk eylemek ma`nāsınadır tā kī memede süd tekettür

2055/005. bulā **tağūlu** *ğazzir nākatata ay da` halbata bayna halbatayni va zālika izā adbara labanu`l-nāqati*

[= Devenin sütü geri gittiğinde yani kesildiğinde iki sağma arasına bir sağmayı bırakmak, ara vermek anlamında *ğazzir nākatata* dersin.]

al-ğasr^u *kasr* vezninde borcluya teşdid

2055/006. ve tağāzā eylemek ma`nāsınadır **yukālu** *ğasara `alā`l-ğarimi ğasran min al-bābi`l-avvali izā şaddada `alayhi*

[= Birinci baptan, borçluyu sıkıştırmaya *ğasara `alā`l-ğarimi* denir.]

ve puğur kızgın olmayan nāqaya

2055/007. aşmak ma`nāsınadır **yukālu** *ğasara`l-faḥlu`l-nāqata izā zararabā`alā ğayri zaba`atin*

[= Erkek devenin şehveti tam gelmeyen dişisiyle birleşmesine *ğasara`l-faḥlu`l-nāqata* denir.]

al-ğasir^u *katif* vezninde çepreşik ve tolaşık

2055/008. ve müştebeh olan huşuşa dênür **yukālu** *amrun ġasirun ay multabisun multātun*

[= Karışık bir işe *amrun ġasirun* denir.]

al-ġasar^u fetħateynle rüzgāriñ şu gölüne atdığı ħār

2055/009. ve ħāşāk ve ağaç pāreşi maķūleşine dênür **al-taġassur^u** *tafa ‘ul* vezninde bir nesne müştebeh ve şüride olmak ma‘nāsınadır **yukālu**

2055/010. *taġassara ‘l-amru izā iltabasa va ihtalağa*

[= Durum karmaşık hale geldiğinde ve birbirine girdiğinde *taġassara ‘l-amru* denir.]

ve iplik maķūleşi tolaşmak ma‘nāsınadır **yukālu** *taġassara ‘l-ġazlu izā iltavā*

[= İp karıştığında *taġassara ‘l-ġazlu* denir.]

ve şu gölüne

2055/011. ağaç pāreleri düşmek ma‘nāsınadır **yukālu** *taġassara ‘l-ġadiru izā vağa ‘a fihi ‘l- idānu*

[= Suyu çer çöpün düştüğünde *taġassara ‘l-ġadiru* denir.]

al-ġaşmara^{tu} *şin-i mu ‘camq* ile *dahracq* vezninde

2055/012. bir huşuşa tetebbüt ve te‘enni ve tevaķķuf eylemeksizin ‘ala ‘l-fevr mübāşeret ve a‘ māl eylemek ma‘nāsınadır **yukālu** *fulānun yuġaşmiru ‘l-amra*

2055/013. *izā atāhu min ġayri taṭabbutin*

[= Araştırmadan bir işe giriştiğinde *fulānun yuġaşmiru ‘l-amra* denir.]

ve zulm ve sitem eylemek ma‘nāsınadır **yukālu** *ġatmara fulānan izā ithazzamahu va zalamahu*

[= Ona zulmetmesi ve onu yerle bir etmesi anlamında *ğatmara fulānan* denir.]

ve *ğaşmarā* isim olur sesē dēnür

2055/014. **taḳūlu** *sami 'tu ğaşmaratan ay şavtan*

[= Bir ses duydum anlamında *sami 'tu ğaşmaratan* denir.]

cem 'i *ğaşāmir* gelür ve bir adam mübāşeret eylediği işde bi-bāk ve pervā h^vod-rāylık eylemek

2055/015. ma 'nāsınadır **yukālu** *ğaşmara fulānun izā rakiba ra 'sahu fi 'l-ḥaḳḳi va 'l-bāḫili lā yubālī mā şana 'a*

[= Doğru olsun yanlış olsun başını her işe sokan ve yaptıklarına kimseyi karıştırmayan kişiye *ğaşmara fulānun* denir.]

ve seyl şuyı zuhūr eylemek ma 'nāsınadır

2055/016. **yukālu** *ğaşmara 'l-saylu izā aḳbala*

[= Sel geldiğinde *ğaşmara 'l-saylu* denir.]

al-ğaşmariyya^m *yā-yı müşeddede ile zulum ve sitem ma 'nāsınadır yukālu mā hazīhi 'l-ğaşmariyyatu ay al-zulmu*

[= Bu ne zulüm anlamında *mā hazīhi 'l-ğaşmariyyatu* denir.]

2055/017. **al-ğişmīrⁿ** *ğaynıñ kesriyle 'unf ve şiddet ma 'nāsınadır yukālu aḫazahu bi 'l-ğişmīri ay bi 'l-şiddati*

[= Hiddet ve şiddetle almaya *aḫazahu bi 'l-ğişmīri* denir.]

al-tağaşmurⁿ *tadaḫruc* vezninde

2055/018. bir nesneyi kahr ve şiddetle aḫzeylemek ma 'nāsınadır **yukālu** *tağaşmarahu izā aḫazahu ḳaḫran*

[= Zorla aldığında *tağaşmarahu* denir.]

ve tırılmak ma'nāsınadır **yukālu** *tağaşmara* 'alayhi

2055/019. *izā gāziba* 'alayhi

[= Ona kızdığında *tağaşmara* 'alayhi denir.]

al-gāzāra^{tu} *gāyini* fethiyle özlü yapışkan hāliš çamura dēnür ve ni'met ve vüs'at ve hışb ve vefret-i

2055/020. ma'ışetē dēnür **yukālu** *huva fi gāzāratin ay ni'matin*

[= Nîmet ve bolluk içinde anlamında *huva fi gāzāratin* denir.]

ve bağırtlak kuşına dēnür **al-gāzār**^u *saḥāb* vezninde bu daḥı

2055/021. hāliš özlü yapışkan balçığa dēnür ve bir güne yeşil ḥazef-pāreyyē dēnür ki ' *a r a b* lar def'-i nazar için istişhāb ederler

2055/022. **al-gāzrā**^{'u} *hamrā'* vezninde şol arzā dēnür ki toprağı pāk ve tayyib ve özlü ve yelmeşik olup ve çayır ve çimenle pür-sebz

2055/023. ve leṭāfet ola **yukālu** *arzun gāzrā'u ay al-'ilkati'l-tayyibati'l-ḥazrā'i*

[= Yeşil, güzel ve sakızimsı yapışkan yere *arzun gāzrā'u* denir.]

ve şol arzā dēnür ki andā hāliš balçık ola ve ḥafr

2055/024. olunmadıkça ḥurma nābit olmayan arzā dēnür **yukālu** *arzun gāzrā'u izā kānat lā yunbatu fihā'l-naḥlu ḥattā yuhfaru*

[= Kazılana kadar hurma ağaçlarının yeşermediği yere *arzun gāzrā'u* denir.]

al-gāzira^{tu} *safina*

2055/025. vezninde bu daḥı hāliš balçıklu arzā dēnür **yukālu** *arzun gāzrā'u va gāziratun izā kāna fihā ṭinun ḥurrun*

[= Güzel ve öz topraktan olan yere *arzun gāzrā'u* denir.]

al-ğazvar^u *cahvar*

2055/026. vezninde özlü yapışkan balçığa dênür ve *b ā d i y q* da bir nev[‘] şecer adıdır ve *ṭ a y y* kabileşi yurdunda bir şu ismidir **al-ğazavvar^u**

2055/027. ‘*amallas* vezninde arslana dênür ve bir mevzi[‘] adıdır **al-ğazir^a** fethateynle bir adam kıllet-i māl ile muzāyaka da iken refāh ve vüs[‘]atla

2055/028. ḥ^voş-ḥāl olmak ma[‘]nāsınadır **yukālu** *ğazira`l-raculu bi`l-māli ğazran min al-bābi`l-rābi`i izā aḥşaba ba`da iktāri*

[= Dördüncü baptan olup ihtiyaç ve darlıktan sonra bolluğa geçtiğinde *ğazira`l-raculu bi`l-māli* denir.]

al-ğazar^u

2055/029. *ğazar* vezninde muzāyaka da olan adamı ḥaqq celle ve ‘alā refāh ve ni[‘]met ihsāniyla ḥ^voş-ḥāl eylemek ma[‘]nāsınadır **yukālu**

2055/030. *ğazarahu`llāhu ta`ālā ğazran min al-bābi`l-avvali izā ca`alahu fi ḥaşbin ba`da iktāri*

[= Birinci baptan olup ihtiyaç ve darlıktan sonra Allāhu Teālā bolluğa erdirdiğinde *ğazarahu`llāhu ta`ālā* denir.]

ve bir nesnedən ‘udül ve inşirāf eylemek

2055/031. ma[‘]nāsınadır **yukālu** *ğazara`anhu ğazran min al-bābi`l-tāni izā`adala va inşarafa*

[= İkinci baptan olup onu bırakıp gittiğinde *ğazara`anhu* denir.]

ve bir adamı men[‘] edüp alıkoymak ma[‘]nāsınadır

2055/032. **yukālu** *ğazara fulānan izā ḥabasahu va mana`ahu*

[= Onu hapsedip engellediğinde *ğazara fulānan* denir.]

ve kesmek ma[‘]nāsınadır **yukālu** *ğazarahu izā kaṭa`ahu*

[= Onu kestiğinde *ğazarahu* denir.]

ve bir nesneye mihr ve muhabbetle meyl eylemek

2055/033. ma'nāsınadır **yukālu** *ğazara 'alayhi izā 'aṭafa*

[= Ona döndüğünde *ğazara 'alayhi* denir.]

ve bir adama i'tā için bir miqdār māl bölmek ma'nāsınadır **yukālu** *ğazara lifulāni*

2055/034. *min mālihi izā kaṭa 'a lahu kiṭ'atan*

[= Kendi malından birine bir bölüm ayırdığında *ğazara lifulāni min mālihi* denir.]

al-mağzūr^u *manşūr* vezninde uğurlu mübarek 'alā kavlin vüs'at-i ma'āşi olmağla ḥ^voş-ḥāl

2055/035. olan adama dēnūr **yukālu** *raculun mağzūrun ay mubāarakun av fi ġazāratin min al-'ayşi*

[= Mübarek veya güzel bir yaşamı olan kişiye *raculun mağzūrun* denir.]

al-muğzir^u *muḥsin* vezninde *mağzūr*

2055/036. ma'nāsınadır **al-tağazzur**^u *tafa 'ul* vezninde bu daḥı bir nesnedēn 'udūl ve inşirāf eylemek ma'nāsınadır **yukālu** *tağazzara 'anhu izā 'adala*

2055/037. *va inşarafa*

[= Onu bırakıp gittiğinde *tağazzara 'anhu* denir.]

al-ğāzir^u *ḥāzir* vezninde güzel ve a'lā dibāğat olunmuş deriyē dēnūr **yukālu** *cildun ġāzirun izā šāra cayyida*

2055/038. *al-dabāğ*

[= İyi dabaklanmış, işlenmiş deriyē *cildun ġāzirun* denir.]

ve umür ve meşâlihinde erken deprenür olan adamağ dênür **yukālu** *raculun gāzirun ay mubakkirun fi havāyicihi*

[= İhtiyaçları konusunda erken davranan kişiye *raculun gāzirun* denir.]

al-gāzir^u

2055/039. *amîr* vezninde ter ü taze ve sebz ve hurrem olan çayırağ ve ekinē dênür **yukālu** *kalā'un va zar'un gāzirun ay hazîrun*

[= Çokça yeşil olan otlak ve ekine *kalā'un va zar'un gāzirun* denir.]

ve muṭlakā taze ve nerm

2055/040. ve laṭîf olan şey' e dênür **al-gāzir^u** *katîf* vezninde bu dağı ter ü taze ve hurrem şey' e dênür **yukālu** *nabtun gāzirun*

2055/041. *va 'ayşun gāzirun mażîrun ay nā'imun*

[= Yumuşak bir bitki ve hayat anlamında *nabtun gāzirun* ve *'ayşun gāzirun* denir.]

ve uğurlu ve hayrlu mübârek olan insân ve hayvānağ *gāziru'l-nāşiyat^u* ıtlāk olunur

[2_056]

2056/001. *yukālu raculun gāziru'l-nāşiyati va dābbatu gāziratı al-naşiyati ay mubārakun*

[= Uğurlu bir adam, uğurlu bir binek hayvanı anlamında *raculun gāziru'l-nāşiyati* ve *dābbatu gāziratı al-naşiyati* denir.]

ARAPÇA SÖZLÜK

Transkripsiyon	Arapça aslı	Kāmustaki anlam
al-ġudda ^{tu} 1656/030.	الْغُدَّةُ	<p>1. Vücutta deri ile et arasında oluşan, etrafı yağ olan yumruca parçadır, “bez” de denir. Tıp kitaplarındaki açıklamalara göre, koltuklarda ve kasıklarda oluşanlara “evrām-ı mugābin” adı verilir ama halk arasında kulak arkasında ve şiddetli olanına “baştan inme” ve yazma”; koltuklarda olana “köpek memesi”; kasıklarda olana “hıyarcık” denir. Bunlar ateşli şişliklerdir. Bu şişlikler bir hastalığın ağır geçmesinden veya başa ait bazı organların o bölgeye kitle göndermesinden ortaya çıkar ve bu şişliklerde ağrı olur.</p> <p>2. Her sinir arasındaki sert parça.</p> <p>3. Develerin karnında ortaya çıkan, gerdanına ve paçalarına bulaştığında hayvanı helak eden taun hastalığı. 4. Boynun ve boğazın dışında oluşan, “ur” ve “yumru” denen büyük düğüm, şişlik. 5. Devenin hörgücü ve hörgücün altındaki yağ. 6. Bir bölük mal (binek hayvanı, deve,</p>

al-ğudd ^u 1657/001.	الْغُدُّ	sığır ve koyun sürüsü, evcil hayvanlar).
al-ağdād ^u 1657/001.	الْأَغْدَادُ	Devenin ur, yumru çıkarması. 1. Devenin ur, yumru çıkarması. 2. Darılmak.
al-tağdid ^u 1657/001.	الْتَعْدِيدُ	1. Devenin ur, yumru çıkarması. 2. Bir kişinin kendi payını ve nasibini alması.
al-ğadā'id ^u 1657/006.	الْغَدَائِدُ	Nasipler.
al-ğidād ^u 1657/006.	الْغِدَادُ	bk. al-ğadā'id ^u
al-miğdād ^u 1657/007.	الْمِغْدَادُ	Çok darılan veya sürekli kızgın olan kişi.
ğudāvad ^u 1657/008.	غُدَاوَادُ	<i>Semerkand</i> ' da bir mahalle.
al-ğarad ^u 1657/009.	الْغَرَادُ	1. Genellikle kuşlar için kullanılan, yüksek sesle ve gönle hoş gelen ezgiyle şarkı söylemek. 2. Bir çeşit mantar.
al-tağrid ^u 1657/011.	الْتَعْرِيدُ	bk. al-ğarad ^u .
al-ağrād ^u 1657/011.	الْأَغْرَادُ	bk. al-ğarad ^u .
al-tağarrud ^u 1657/011.	الْتَعْرَادُ	bk. al-ğarad ^u .
al-ğird ^u 1657/012.	الْغِرْدُ	Yüksek sesle ve gönül okşayan ezgiyle şakıyan kuş ve şarkı söyleyen kişi.
al-ğarid ^u 1657/012.	الْغَرِيدُ	bk. al-ğird ^u
al-muğarrid ^u 1657/012.	الْمُغَرِّدُ	bk. al-ğird ^u
al-ğirrid ^u 1657/012.	الْغَرِيْدُ	bk. al-ğird ^u
al-istiğrād ^u 1657/013.	الْإِسْتِغْرَادُ	Ezgi ve makam ile ses çıkarmasını istemek.
al-ğard ^u 1657/014.	الْغَرْدُ	1. <i>Türkmen</i> evi gibi sazlıktan yapılan ev. 2. <i>Abbasi</i>

		halifesinin <i>Surra Man Ra'y</i> kasabasındaki sarayı.
ğard ^u 1657/016.	غَرْدُ	Bir çeşit küçük mantar türü.
ğarad ^u 1657/016.	غَرْدُ	bk. ğard ^u
ğirda ^u 1657/016.	غِرْدَه	bk. ğard ^u
ğird ^u 1657/016.	غِرْدُ	bk. ğard ^u
ğarād1657/016.	غَرَادُ	bk. ğard ^u
ğarāda ^u 1657/017.	غَرَادَه	bk. ğard ^u
al-muğrūd ^u 1657/017.	الْمُغْرُودُ	bk. ğard ^u
al-mağrūdā ^u 1657/018.	الْمَغْرُودَاءُ	“Muğrūd” türü mantarın çok olduğu yer.
al-ağrandā ^u 1657/019.	الْأَغْرَانْدَاءُ	Bir kişiye küfürle, vurarak ve kötülükle üstünlük sağlayıp o kişiyi kötü duruma getirmek.
al-ğarkad ^u 1657/021.	الْغَرْقَادُ	1. Bir çeşit büyük ağaç. 2. Sincan dikenini deneni ağacın büyüğü. 3. Yumurtanın içiyle kabuğu arasındaki ince ve beyaz zar.
baği‘u ‘l-ğarkad 1657/022.	بِقَيْعِ الْغَرْقَادِ	<i>Medine-i Münevvere</i> ’nin mezarlığında ğarkad ağacının yetiştiği yer.
al-ğizyad ^u 1657/024.	الْغِزْيَادُ	1. Şiddetli, kalın ses. 2. Taze bitki.
al-mutağallid ^u 1657/026.	الْمُتَغَلِّدُ	İçeni hemen öldüren eski zehir.
al-ğimd ^u 1657/027.	الْغِمْدُ	Kılıcın kını.
al-ğumuddān ^u 1657/028.	الْغُمَّدَانُ	“Ğamd” anlamındadır.
al-ğamd ^u 1657/028.	الْغَمْدُ	Kılıcı kına koymak.
al-iğmād ^u 1657/029.	الْإِغْمَادُ	1.“Ğamd” anlamındadır. 2. Eşyayı birbirinin içine sokuşturmak.

al-ğumūd ^u 1657/031.	الْغُمُودُ	1. ‘Urfuṭ ağacının yapraklarının çokluğundan dikenlerinin görünmemesi. 2. Kuyunun suyunun çekilip görünmez olması.
al-ğamad ^u 1657/034.	الْغَمَادُ	Kuyunun suyunun çoğalması.
al-tağammud ^u 1657/036.	التَّغَمُّدُ	1. Kılıcı kına sokmak. 2. Bir şeyi bir nesneyle bürüyüp örtmek. 3. Kabı doldurmak.
al-tağmid ^u 1657/039.	التَّغْمِيدُ	Örtmek.
al-iğtimād ^u 1657/039.	الإِغْتِمَادُ	1. Kılıcın kına girmesi. 2. Bir kişinin geceye girmesi.
bark al-ğumād 1657/041.	بَرْكُ الْغَمَادِ	Bir yer adı.
birk al-ğumād 1657/041.	بِرْكُ الْغَمَادِ	Bir yer adı.
bark al-ğimād 1657/041.	بِرْكُ الْغِمَادِ	Bir yer adı.
birk al-ğimād 1657/041.	بِرْكُ الْغِمَادِ	Bir yer adı.
bark al-ğamād 1657/041.	بِرْكُ الْغَمَادِ	Bir yer adı.
birk al-ğamād 1657/041.	بِرْكُ الْغَمَادِ	Bir yer adı.
bark al-ğamād 1657/041.	بِرْكُ الْغَمَادِ	<i>İbn ‘Ulaym</i> ’ın <i>Bāhir</i> adlı kitabında yazdığı, dünyanın imarının başlangıcında vuku bulan, <i>İmām Farrā</i> ’ adlı anlatıcıya ait bir hikaye.
ğumdān 1658/001.	غُمْدَانُ	<i>Yemen</i> ’ in <i>San ‘ā</i> ’ şehrinde <i>Yaşruh</i> adlı kişinin yaptırdığı, zamanın harikalarından sayılan, dört tarafı kırmızı, beyaz, sarı ve yeşil renkli, içinde iki tavanının arası kırkar zira olan yedi tavanlı bir kasır daha bulunan, <i>Halife</i>

al-ġāmida ^{tu} 1658/004.	الْغَامِدَةُ	<i>Osman</i> zamanında yıktırılan büyük bir kasr. 1. Üzeri toprakla kapanıp örtülmüş kuyu. 2. Eşya ile dopdolu olan gemi. 3. “Gāmidiiyyun” denen topluluğun ait olduğu kabilenin, asıl adı ‘ <i>Umaru-bnu ‘Abdi’l-lah</i> ’ olan babasının lakabı.
al-ġamārid 1658/008.	الْغَمَارِيدُ	“maġārīd” anlamındadır.
ġuncudaġ 1658/009.	عُنْجُودُهُ	Sahabelerden <i>Rāfi‘ bin Ḥārīt</i> ’ in annesinin adı.
al-ġayida 1658/010.	الْغَيْدُ	Sevgilinin boynunun taze dal gibi meyilli, taze ve nazik olması.
al-ġaydā ^{‘u} 1658/012.	الْغَيْدَاءُ	Yumuşaklık ve nezaketinden taze dal gibi salınarak yürüyen sevgili.
al-taġāyud 1658/013.	التَّغَايُودُ	Her tarafa meyillenerek yürümek.
al-aġyad 1658/014.	الْأَغْيَادُ	1. Yumuşaklığından bir tarafa eğilen bitki. 2. Bitkisi çok olan yer. 3. Oturduğu yerde uyurken boynu bir tarafa eğilmiş kimse.
ġaydān ^u 1658/016.	غَيْدَانُ	Yemen’de bir yer.
ġaydān al-şabāb 1658/016.	غَيْدَانُ الشَّبَابِ	Gençliğin ilk dönemi.
al-ġāda ^{tu} 1658/017.	الْغَادَةُ	Taze dal gibi her yana salınarak yürüyen sevgili.
ġid ġid 1658/019.	غَيْدُ غَيْدٍ	Bir kişiye acele etmesi için söylenen söz.
al-ġazz ^u 1731/038.	الْغَزُّ	1. Yaradaki irinin akması. 2. Yaranın azıp şişmesi. 3. Eksiltmek.

al-iğzāz ^u 1731/040.	الإغذاء	1. Yaradaki irinin akması. 2. Hızlı hızlı yürümek.
al-ğazīza ^{tu} 1732/001.	الغذية	Yaradaki yoğun irin.
al-ğāzz ^u 1732/002.	العذاء	1. Bedenin herhangi bir yerinde hiç kesilmeden akan cerahat, irin. 2. Gözde sürekli nemli olan ve gözü nemli tutan bir damar adı. 3. His. 4. İdrak, anlayış.
al-ğāzza ^{tu} 1732/007.	العادة	Çocuğun tepesindeki “bingıldak” denen yumuşak yer.
ğāziyya 1732/008.	غذية	Çocuğun tepesindeki “bingıldak” denen yumuşak yer. ⁴¹
al-ğazğaza ^{tu} 1732/009.	العذغة	Eksiltmek.
al-tağazğuz ^u 1732/009.	التغذ	Birinin ota sıçraması.
al-muğāzz ^u 1732/010.	المعذاء	Suyu koklayıp içmekten çekinen susamış deve.
al-ğalīz ^u 1732/011.	الغليذ	Yoğun, koyu, kaba.
al-ğanziyya ^{tu} 1732/011.	الغذية	“Ġandiyye” (suya kanmak) kelimesinin eş anlamlısı.
al-ğāniz ^u 1732/012.	الغانذ	Boğazın iç kısmında ses çıkış yeri.
al-ğayzān ^u 1732/013.	الغيان	Tahmininde isabetli olan feraset sahibi kişi.
al-muğtāz ^u 1732/015.	المعتاذ	Öfkeli ve kin tutan, içten pazarlıklı kişi.
al-ğubūr ^u 2048/039.	الغُبور	1. Bir yerde durmak, beklemek. 2. Bir nesnenin toz renginde olması.

⁴¹ Müellifin bu anlamdan vazgeçtiği ifade ediliyor.

al-ġābir ^u 2048/041.	الْغَابِرُ	İsm-i fail anlamıyla kullanılır: 1. Duran, bekleyen. 2. Ebedi olan. 3. Giden. 4. Geçmişte kalan.
al-ġubur ^u 2048/041.	الْغُبْرُ	Bir şeyin arta kalanı. Ağırıklı olarak hayız kanının ve memede kalan sütün arta kalanı için kullanılır.
al-ġabra ^{tu} 2049/002.	الْغَيْرَةُ	Bir şeyin arta kalanı.
al-taġabbur 2049/002.	التَّغْبُرُ	1. Memede kalan sütü sağlamak. 2. Bir kadından çocuk sahibi olarak ondan faydalanmak.
ġubar 2049/005.	غُبْرُ	' <i>Oṭmān bin Ḥabīb</i> adlı kişi ile <i>Raḳḳāş bint-i 'Āmir</i> adlı yaşlı kadının çocuklarının adı.
al-ġubariyyūn 2049/007.	الْغُبَارِيُّونَ	' <i>Oṭmān bin Ḥabīb</i> adlı kişi ile <i>Raḳḳāş bint-i 'Āmir</i> adlı yaşlı kadının <i>Ġubar</i> adlı çocuklarından türeyen kabileye mensup olan ' <i>Abbādu-bnu Şurahbīl</i> , ' <i>Umaru-bnu Banhān</i> , ' <i>Abbādu-bnu al-Valīd</i> , ' <i>Savvāru-bnu Mucaşşir</i> ve ' <i>Abbādu-bnu Kabīşq</i> adlı muhaddislere verilen ünvan.
al-miġbār ^u 2049/008.	الْمِغْبَارُ	1. Kendisiyle beraber doğurmuş develerin sütleri çoğaldıktan sonra sütü çoġalan deve. 2. Sürekli tozlanan hurma ağacı.

dāhiyya ^{tu} al-ġabar ^u 2049/011.	دَاهِيَّةُ الْعَبْرِ	1. Eşi ve benzeri olmayan yüksek düzeyde zihin ve zeka sahibi. 2. Karşısındaki kişiye inat edip sonra onun sözüne dönen kimse.
al-ġabar ^u 2049/015.	الْعَبْرُ	1. Toprak. 2. Yaranın kötüleşmesi. 3. Develerin bileğinin iç yüzünde olşan bir hastalık adı. 4. <i>Ta yy</i> kabilesinin yaşadığı yerde <i>Salami</i> adlı dağda bir mevzi adı.
al-ġabāru 2049/017.	الْعُبَارُ	Toz.
al-ġabara ^{tu} 2049/018.	الْعَبْرَةُ	1. Toz; bir nesneye çökmüş olan toz. 2. Ağaçlık yer.
al-ġubra ^{tu} 2049/019.	الْعُبْرَةُ	1. Toz. 2. Toz rengi, boz renk.
al-iġbirār ^u 2049/020.	الْإِعْبِرَارُ	1. Bir nesnenin çok tozlanması. 2. Bir nesnenin toz renginde boz olması.
al-taġbir ^u 2049/021.	التَّعْبِيرُ	1. Bir nesneyi toza bulamak. 2. Tozatmak.
al-iġbār ^u 2049/023.	الْإِعْبَارُ	1. Toz renginde boz olmak. 2. Bir nesneyi ciddiyetle, özenle istemek. 3. Ortalık toz duman olmuş gibi bulutun şiddetle yağmur indirmesi. 4. Tozatmak.
al-aġbar ^u 2049/026.	الْأَعْبَرُ	1. Toz renkli boz şey. 2. Kurt. 3. Bir yerde sürekli kalmayıp toz toprak gibi kaybolan ve gidici olan şey.
al-ġabrā ^u 2049/028.	الْعَبْرَاءُ	1. <i>Aġbar</i> kelimesinin müennesi (dişili). 2. Yer. 3. Toprak renginde olduğundan keklik

		kuşunun dışısına bu ad verilir. 4. Ağacı bol olan yerin vasfı. 5. <i>Yemāme</i> 'de bir mevzi adı. 6. Yumuşak yerde yetişen bitki. 7. <i>Ḥamal bin Badr</i> ve <i>Ḳudāma^t bin Maşād</i> adlı kişilerin atlarının adı. 8. Bir bitki adı.
al-vaṭa'a ^{tu} l-ğabrā' ^u 2049/032.	الْوَطَاءُ الْعَبْرَاءُ	1. Yeni iz. 2. Bozulup yok olma derecesinde olan iz.
al-sana ^{tu} l-ğabrā' ^u 2049/033.	السَّنَةُ الْعَبْرَاءُ	Yağmurun azlığı sebebi ile yerin göğün toz toprak olduğu kurak geçen sene.
banū ḡabrā' ^u 2049/035.	بَنُو عَبْرَاءُ	1. Fakir fukara. 2. Biri diğerini bilmeyerek içki meclisinde toplanan garipler.
al-ḡubayrā' ^u 2049/037.	الْغُبَيْرَاءُ	<i>Ḡabrā'</i> sözcüğünden çekimlenmiş küçültme kipinde bir sözcüktür. 1. Bir bitki adı 2. İğde ağacı. 3. İğde ağacının meyvesi. ⁴² 4. Mısır unundan yapılan, boza adı verilen içecek. 4. Tozlanmış nesne.
al-ḡibr ^u 2049/041.	الْغَبْرُ	Kin, oç.
al-ḡabir ^u 2050/001.	الْغَبِيرُ	Kötü hale gelmiş olan yara.
al-ḡubar ^u 2050/002.	الْغُبْرُ	Bir cins balık adı.
al-ḡavbar ^u 2050/002.	الْغَوْبَرُ	Bir cins balık adı.

⁴² Müellif, ikinci ve üçüncü anlamla ilgili şu açıklamayı yapar: İğde ağacına *ḡubayrā'*, yemişine *ḡabrā'* denir veya tersi; ağacına *ḡabrā'*, yemişine *ḡubayrā'* denir.

al-ġubāra ^{tu} 2050/003.	الْغُبَارَةُ	1. <i>Banū 'Abbs</i> yurdunda bir şu adı. 2. <i>Yemame</i> 'de bir mevzi adı.
al-ġubrān ^u 2050/004.	الْغُبْرَانُ	Bir kucakta olan hurma.
al-ġubrūn 2050/004.	الْغُبْرُونُ	Bir kuş adı.
al-muġabbira ^{tu} 2050/005.	الْمُغَبِّرَةُ	Allah'ı anmakla meşgul olup seslerini yalvarma ve ilahilerle yükselten insan taifesi.
nāsi-i ġābirā 2050/006.	نَاسِي غَابِرَه	1. Açıktan zikir eden, yüksek sesle kuran, kaside, naat, ilahi okuyan cemaat. 2. Sufiliği inkar ettiği için bu adla anılan <i>Zemaḥşerî</i> mezhebi ve meşrebi. 3. Hanende zümresi.
al-ġabir ^u 2050/013.	الْغَبِيرُ	1. Bir çeşit hurma ismi. 2. <i>Muḥārib</i> kabilesi yurdunda bir su adı.
al-ġubrūr ^u 2050/014.	الْغُبْرُورُ	Bir çeşit bozumtrak küçük serçe kuşu.
al-muġbūr ^u 2050/015.	الْمُغْبُورُ	Kedi balı.
ġubār ^u 2050/015.	غُبَارُ	İsim.
ġābir ^u 2050/015.	غَابِرُ	İsim.
ġabaraġ 2050/015.	غَبْرَه	İsim.
ġubar 2050/016.	غُبْرُ	<i>Basra</i> 'da geniş tabanlı kumlu bir vadi ortasında geniş bir alan. <i>Banū al-Azbaṭ</i> yurdunda bir mevzi adı.
dārat ^{un} ġubayr ^{un} 2050/016.	دَارَةُ غُبَيْرٍ	
al-ġabāşir ^u 2050/017.	الْغَبَاشِيرُ	Gece ile gündüz arasındaki aydınlık.
al-ġaṭara ^{tu} 2050/018.	الْغَطْرَةُ	İnsanların rezil ve sefil olanları.
al-ġatrā ^{'u} 2050/018.	الْغَطْرَاءُ	bk. al-ġaṭara ^{tu}

al-ğutr ^u 2050/019.	الْعُنْرُ	bk. al-ğatara ^{tu}
al-ğaytara ^{tu} 2050/019.	الْغَيْرَةُ	bk. al-ğatara ^{tu}
ğatrā ^{'u} 2050/019.	عَثْرَاءُ	1. Toz renkli olan şey; toz rengine yakın bozumtrak şey. 2. Dişi sırtlan 3. Yünü çok olan kilim ve keçe. 4. Farklı cins insanlardan oluşan karışık cemaat, topluluk;
ğatār ^u 2050/022.	عَثَارُ	Dişi sırtlan.
al-ağtar ^u 2050/022.	أَلَا عَثْرُ	1. Yünü çok olan kilim ve kaba kumaş cinsi. 2. Boynu uzun bir kuş türü; su kuşlarından karabatak kuşu. 3. Arslan.
al-ğaytara ^{tu} 2050/024.	الْغَيْرَةُ	1. İnsanların rezil ve sefil olanları. 2. Birini korkutmak.
al-ğatra ^{tu} 2050/025.	الْعَثْرَةُ	Ucuzluk, bolluk, genişlik.
al-ğutra ^{tu} 2050/026.	الْعَثْرَةُ	Kızıla çalan bozluk.
al-muğtūr ^u 2050/027.	الْمُعْتُورُ	<i>Tumām</i> , 'uşar ve <i>rimt</i> denen ağaçtan sızan, bala benzer şıra.
al-miğtar ^u 2050/027.	الْمِغْتَارُ	bk. al-muğtūr ^u
al-iğtār ^u 2050/028.	الْإِغْتَارُ	<i>Tumām</i> , 'uşar ve <i>rimt</i> denen ağaçta oluşan şıranın (muğtūr) akması.
al-tamağtar ^a 2050/029.	الْتَمَعْتَارُ	<i>Tumām</i> , 'uşar ve <i>rimt</i> denen ağaçta oluşan şıranın (muğtūr) toplanması.
al-ğatavtar ^u 2050/030.	الْعَوَّاتِرُ	Arslan.
al-ğanțara ^{tu} 2050/031.	الْعَنْتَرَةُ	1. Susamadan su içmek. 2. Başın kılının çok olması. 3. Gökçil sinek; mavi sinek.
al-tağantur ^u 2050/031.	الْتَعَنْتَرُ	bk. al-ğanțara ^{tu}

al-ğanṭar ^u 2050/033.	الْغَنْتَرُ	Bön ve ahmak insan.
al-ğuntur ^u 2050/033.	الْغَنْتُرُ	bk. al-ğanṭar ^u
al-ğatariyy ^u 2050/034.	الْغَتْرِيُّ	Yağmur suyu ile biten, sıkı olan ekin.
al-ğatar ^u 2050/035.	الْغَتْرُ	Elbisenin kenarlığı, saçağı.
al-iğtirār ^u 2050/035.	الْإِغْتِرَارُ	Elbisenin çokça kenarlığının olması, saçaklanması.
al-ğatr ^u 2050/036.	الْغَتْرُ	Yeryüzünün bahar mevsiminde bitkilerin ortaya çıkışıyla canlanarak tazelik ve körpelik sergilemesi.
al-muğatriyya ^{tu} 2050/037.	الْمُغْتَرِيَّةُ	Bitkiler sebebiyle canlanmış olan yer.
al-muğatriyy ^u 2050/038.	الْمُغْتَرِيُّ	Sonradan çoğalan şey.
al-ğatmara ^{tu} 2050/039.	الْغَتْمَرَةُ	Bir şeyi bozmak.
al-muğatmar ^u 2050/040.	الْمُغْتَمَرُ	1. Kalın ve kötü dokunmuş bez. 2. Ayıklanıp elenip temizlenmemiş buğday.
al-muğatmir ^u 2051/001.	الْمُغْتَمِرُ	Haklarını ayak altına alan kimse.
al-ğadr ^u 2051/002.	الْغَدْرُ	1. Vefanın tersi; sözünde durmayıp vefasızlık ve hıyanet etmek. 2. Terk etmek, o halde bırakmak. 3. Gölden su içmek.
al-ğadarān ^u 2051/002.	الْغَدْرَانُ	bk. al-ğadr ^u
ğadir 2051/005.	غَدِيرٌ	1. Sel, bir yerde suyu terk ettiği için, sel suyunun oluşturduğu göle verilen ad. 2. Kendi haline bırakılarak uzamış saç.
al-ğadūr ^u 2051/007.	الْغَدُورُ	Kadınlar için vefasız, hain olmak özelliği.
al-ğudar ^u 2051/007.	الْغُدْرُ	bk. al-ğadūr ^u

al-ğaddār ^u 2051/008.	الْغَدَّارُ	bk. al-ğadūr ^u
al-ğaddārra ^{tu} 2051/008.	الْغَدَّارَةُ	bk. al-ğadūr ^u
al-ğādir ^u 2051/008.	الْغَادِرُ	Erkekler için vefasız, hain olmak özelliği.
al-ğaddār ^u 2051/008.	الْغَدَّارُ	bk. al-ğādir ^u
al-ğiddir ^u 2051/008.	الْغَدِيرُ	bk. al-ğādir ^u
al-ğadūr ^u 2051/009.	الْغَدُورُ	bk. al-ğādir ^u
al-ğadr ^u 2051/009.	الْغَدْرُ	bk. al-ğādir ^u
al-iğdār ^u 2051/013.	الْإِغْدَارُ	Bir nesneyi olduğu gibi bırakmak, terk etmek.
al-muğādara ^{tu} 2051/014.	الْمُغَادَرَةُ	bk. al-iğdār ^u
al-ğidār ^u 2051/015.	الْغِدَارُ	bk. al-iğdār ^u
al-ğudra ^{tu} 2051/015.	الْغُدْرَةُ	Olduğu gibi bırakılan, terk edilen şey.
al-ğidra ^{tu} 2051/015.	الْغِدْرَةُ	bk. al-ğudra ^{tu}
al-ğudāra ^{tu} 2051/016.	الْغُدَارَةُ	bk. al-ğudra ^{tu}
al-ğadara ^{tu} 2051/016.	الْغُدْرَةُ	bk. al-ğudra ^{tu}
al-ğadar ^u 2051/017.	الْغَدْرُ	bk. al-ğudra ^{tu}
al-ğadir ^u 2051/017.	الْغَدِيرُ	1. Selin terk ettiği su, göl. 2. Kılıç. 3. Bir erkek adı. 4. <i>Muzar</i> kabilesi memleketinde bir vadi adı.
al-ğadira ^{tu} 2051/019.	الْغَدِيرَةُ	1. Bitki topluluğu. 2. Uzun elbise. 3. Süt bulamacı denen yemek. 4. Çobanın geride bıraktığı dişi deve.
ğadūr 2051/022.	غَدُورُ	Kendi kendine çobanından geri kalan dişi deve.
al-istiğdār ^u 2051/022.	الْإِسْتِغْدَارُ	Bir yerde göllerin olması.
al-iğtidār ^u 2051/023.	الْإِغْتِدَارُ	“ <i>Ğadiraq</i> ” adı verilen süt bulamacı yemeğini hazırlamak.

al-ğadar ^u 2051/024.	الْغَدْرُ	1. Yağmur suyu içmek. 2. Gece karanlık olması. 3. Dişi devenin sürüden geride kalması. 4. Koyun ve keçi türünün otlakta ilk yetişen çayırdı doyması. 5. Yarıkları, yırtık ve çukurları olan, binek hayvanının varamadığı taşlık, sarp yer; böyle bir yerde yürüyen kişiye gadr eden, eziyet veren taş. Kötü ve kerih şey.
al-ğandara ^{tu} 2051/033.	الْغَنْدَرَةُ	Kötü bir tahminde bulunup tahmini doğru çıkan şüpheci, kuruntulu kişi.
al-ğaydār ^u 2051/033.	الْغَيْدَارُ	Bir soy.
āl-i ğudrān 2051/035.	آلِ غُدْرَانَ	Karanlık.
al-ğadrā ^u 2051/035.	الْغَدْرَاءُ	Şahr-i Anbar'da bir köy.
ğadr ^u 2051/036.	غَدْرُ	Yemen'de bir nahiye.
ğudar ^u 2051/036.	غُدْرُ	Bir vadi.
ğundurā 2051/036.	غُنْدُرَه	Unun üzerine süt sağıp bulamaç yaptıktan sonra içine kızgın taşlar bırakılarak pişirilen bir çeşit Arap yemeği.
al-ğazīra ^{tu} 2051/037.	الْغَزِيرَةُ	bk. al-ğazīrā ^{tu}
al-ğayzar ^u 2051/037.	الْغَيْزَرُ	“ğazīrā” denen yemeği hazırlamak.
al-iğtizār ^u 2051/039.	الْإِغْتِزَارُ	Eşek.
al-ğayzār ^u 2051/040.	الْغَيْزَارُ	1. Kötü ve kerih şey. 2. Bir mecliste sözün çoğalıp dağılması, karışması.
al-ğayzara ^{tu} 2051/040.	الْغَيْزَرَةُ	1. Bir nesneyi ölçüp tartmadan toptan, götürü usulü satmak. 2.
al-ğazmara ^{tu} 2052/001.	الْغَذْمَرَةُ	

		Ara vermeden, sözü birbirine bağlayarak sürekli söylemek. 3. Gerek güzellik amacıyla, gerek caydırma amacıyla, gerek korkutma amacıyla olsun bir sözü gizlice söylemek. 4. Bir şeyi bölüp ayırmak. 5. Bir şeyi iyice karıştırmak. 6. Darılmak. 7. Karışık söz, şamata, bağırıp çağırma.
al-tağazmur ^u 2052/006.	التَّغْمُرُ	Sözü karıştırıp bağırıp çağırarak.
al-muğazmir ^u 2052/008.	المُغْمِرُ	1. Bir işte alacak verecekleri idare mevkiinde olup birinden alıp öbürüne verirken hakkı olanlara hakkını vermeyip kendi yakınlarına ve dostlarına hakkı olmayı bağışlayan kimse. 2. İdaresi altındakilere gönül hoşluğu ile hükmedip kararları ve istekleri reddedilmeyen kimse. Karışık yetişmiş bitkiler.
al-ğuzamira ^{tu} 2052/012.	المُغْذِمِرَةُ	Çok su.
al-ğuzāmir ^u 2052/013.	الْمُغْذَامِرُ	Bir kişiyi yanlış ve boş ümitlerle aldatmak.
al-ğarr ^u 2052/013.	الْغَرُّ	bk. al-ğarr ^u
al-ğurūr ^u 2052/014.	الْغُرُورُ	bk. al-ğarr ^u
al-ğirra ^{tu} 2052/014.	الْغِرَّةُ	Asılsız ve yanlış bir şeyle aldatılmış kimse.
al-mağrūr ^u 2052/015.	الْمَغْرُورُ	1. Asılsız ve yanlış bir şeyle aldatılmış kimse. 2. Bir kişiyi bir şeyden sakındırma, çekindirme.
al-ğarir ^u 2052/015.	الْغَرِيرُ	

gariru'l- 'ayş 2052/022.	الْغَرِيرُ الْعَيْشُ	3. (İnsanları gururlandırması sebebi ile) güzel huy. 4. Kefil. 5. Dünya işlerine ve yaşadığı zamanın durumuna dair tecrübesi olmayan genç. Sahibini korku ve endişeye düşürmeyen, emniyet ve rahatlık veren dirlik.
al-iğtirār ^u 2052/025.	الْإِغْتِرَارُ	Bir kişinin boş ümitlerine aldanmak; gafil olmak.
al-ğarūr ^u 2052/026.	الْغُرُورُ	1. Aldatıcılık sıfatından dolayı dünyaya bu ad verilir. 2. Ağızda gargara yapılan ilaç. 3. Şeytan, mal veya makam gibi insanı aldatıp mağrur eden şey; özellikle de şeytan.
al-ğurūr ^u 2052/029.	الْغُرُورُ	Boş ve yanlış şeyler.
al-tağrîr ^u 2052/030.	التَّغْرِيرُ	1. Kişinin kendini tehlikeye atması. 2. Doldurmak. 3. Kuşun kanatlarını açıp uçmaya hazırlanması.
al-tağirrat ^u 2052/030.	التَّغْرِيرَةُ	bk. al-tağrîr ^u
al-ğarar ^u 2052/033.	الْغَرَرُ	Bela ve tehlike.
al-ğurrat ^u 2052/036.	الْغُرَّةُ	1. Atın yüzündeki beyazlık. 2. Köle ve cariye; değeri diyetin onda birine ulaşan köle ve cariye. 3. Bir şeyin ilk önce görünen yeri. 4. <i>Medine</i> 'de <i>Banū 'Amr</i> ve <i>Bin 'Avf</i> cemaatine mahsus bir kalenin ismi olup daha sonra bu kalenin yerine

ğurratu'l-şahr 2052/039.	غُرَّةُ الشَّهْرِ	<i>Kuba Mescidi</i> 'nin minaresi bina edilmiştir. Aydın görüldüğü ilk gece ve gündüz.
ğurratu'l-hilāl 2052/040.	غُرَّةُ الْهِلَالِ	Yeni ayın doğuşu.
ğurratu'l-isnān 2052/040.	غُرَّةُ الْإِسْنَانِ	Ağız açıldığında ilk görünen, dişlerin parlayan beyaz kısmı.
ğurratu'l-matā' 2052/041.	غُرَّةُ الْمَتَاعِ	Ticaret malının seçkin, kusursuz, değerli olanı.
ğurratu'l-ķavm 2053/001.	غُرَّةُ الْقَوْمِ	Bir topluluğun aziz, şanlı ve şerefli olanı.
ğurratu'l-karm 2053/001.	غُرَّةُ الْكَرْمِ	Asmanın çabuk uzayıp süren filizi.
ğurratu'l-racul 2053/002.	غُرَّةُ الرَّجُلِ	Kişinin yüzü.
ğurratu'l-żav' 2053/003.	غُرَّةُ الضُّوْءِ	Işığın ilk önce görüneni.
ğurratu'l-şubḥ 2053/003.	غُرَّةُ الصُّبْحِ	Sabahleyin ilk başta oluşan aydınlık.
ğurratu'l-islām 2053/004.	غُرَّةُ الْإِسْلَامِ	İslam'ın göğsü, başı.
zu'l-ğurra 2053/005.	ذُو الْعُرَّةِ	Yüzlerinde beyazlık olduğu için <i>Barā' bin 'Azib</i> ile <i>Ya'ış al-Hilālî</i> adlı sahabelere verilen lakaplardır.
al-ğurgura ^{tu} 2053/006.	الْغُرُّغُرَّةُ	1. Atın alnındaki beyazlık. 2. Şerefli ve şanlı adam.
al-ağarr ^d 2053/007.	الْأَغَرُّ	1. Yüzünde beyazlık olan erkek at. 2. Beyaz olan şey. 3. Birçok muhaddisin adı. 4. Her işi güzel olarak meydana getiren, tavır ve davranışları hoş giden kimse. 5. Yüzünü sakal kaplayıp biraz açık yeri kalmış olan kimse. 6. Şerefli

ağarra' l-ayyām 2053/008.

أَعْرَ الْأَيَّامَ

ağarra' l-gifāriyy^u 2053/009.

أَعْرَ الْغِفَارِيَّ

ağarra' l-cuhaniyy^u 2053/009.

أَعْرَ الْجُهَنِيَّ

ağarra' l-muzaniyy^u 2053/009.

أَعْرَ الْمُزَنِيَّ

al-garrā'^u 2053/017.

الْغَرَاءُ

ve izzetli kimse. 7.

Žubay'ata-bni'l-Hārit,

'Umar bin Abi Rabī'q,

Şaddād bin

Mu'āviyatu'l-'Abasiyyi,

Mu'āviyatu-bni Tavrin

al-Bakkā'iyyi, 'Umar

bin al-Nāsī'l-

Kināniyyi, Tarīf bin

Tamīm al-'Anbariyy,

Mālik bin Himār,

Bala'ā' bin Kays al-

Kināniyyi, Yazīd bin

Sinān al-Murriyyi ve

Aş'ar al-Cu'fiyyi adlı

kişilerin atlarının adları. 8.

Tābi'lerden iki asker ismi.

Çok sıcak olan gün.

Sahabe.

Sahabe.

Sahabe.

1. Yüzünde beyazlık olan kısrak.

2. Çok sıcak gün ve saat. 3.

Manevi güzelliklerle aydınlık

olduğu için *Medine-i*

Münevvere' nin adı. 4. Hoş

kokulu, *ğarirā'* denen bir bitki

adı. 5. *Banū Asad* denen

yerde bir mevzi adı. 6.

*Emevî*lerden *Hişām bin*

'Abdu'l-Malik' in kızının

zu'l-ğarrā ^u 2053/021.	ذُو الْغَرَاءِ	kırsağının adı. 7. Başı ak bir kuş cinsi. <i>Medine</i> 'nin güneybatısındaki vadi yanında bir mevzi.
al-ğarar ^u 2053/022.	الْغَرَرُ	1. Bir atın yüzünde beyazlık olması, bir kimsenin yüzünün beyaz ve nurani olması. 2. Bir nesnenin ağarması.
al-ğurrat ^u 2053/022.	الْغُرَّةُ	bk. al-ğarar ^u
al-ğarārat ^u 2053/022.	الْغَرَارَةُ	1. bk. al-ğarar ^u 2. Bir kimsenin dünya ahval ve işlerinde tecrübesiz ve gafil olması.
al-ğirr ^u 2053/026.	الْغِرُّ	Dünya işlerinde tecrübesiz kimse; dünyanın ahvaline aklı ermeyip saf ve bön oluşundan her söylenene aldanan kimse.
al-ğārr ^u 2053/030.	الْغَارُ	1. bk. al-ğarūr ^u kelimesinin tekil şekli. 2. Gafil kimse. 3. Kuyu kazıcı, kuyu kama işi.
al-ğirra ^{tu} 2053/031.	الْغِرَّةُ	Gaflet.
al-ğirār ^u 2053/032.	الْغِرَارُ	1. Mızrak. 2. Temren, mızrağın ucu. 3. Kılıç türü aletlerin ağzı. 4. Az uyku. 5. Az nesne. 6. Namazın temizliğinde veya rüku ve sücud gibi rükünlerindeki eksiklik, bu rükünleri yerine tam getirmemek. 7. Selam verirken ve alırken tekil ifade kullanmak. 8. Noksan, eksiklik. 9. Çarşı ve pazardaki kıtlık, bereketsizlik. 10. Dişi devenin sütünün az

al-muġār ^u 2053/040.	الْمُغَارُ	olması. 11. Numune, örnek, misal; üzerine ok temreni işlenmiş örnek. 12. Dişi devenin sütünün azalması anlamında masdar. 1. Sütü az olan dişi deve. 2. 1. anlamına bağlı olarak cimri ve eli sıkı kimseye <i>muġārru 'l-kaff</i> adı verilir.
al-ġirāra ^{tu} 2054/001.	الْغِرَارَةُ	Çuval, kıldan örülmüş büyük çuval; kelime bozularak “harar” da denir.
al-ġarr ^u 2054/003.	الْغَرُّ	1. Deveyi otlatmak. 2. Suyun çekilip yere batması. 3. “ <i>ġirġir</i> ” denen otu yemek. 4. Kuşun ağzıyla yavrusunu yememesi. 5. Kuşun ağzıyla yavrusuna verdiği yem. 6. Yerde olan yarık ve çatlak. 7. “ <i>Cedvel</i> ” denen ince nehir. 8. Derideki büküm, kıvrım. 9. Bir şeyi kolayına olduğu halde bırakmak. 10. <i>Badiye</i> ’de bir mevzi adı. 11. Kılıcın ağzı. 12. Bir nesnenin sağlam olduktan sonra bir tarafa meyletmesi.
al-ġirār ^u 2054/003.	الْغِرَارُ	bk. al-ġarr ^u
al-ġurr ^u 2054/010.	الْغُرُّ	Bir çeşit su kuşu.
al-ġurayrā ^{’u} 2054/011.	الْغُرَيْرَاءُ	1. Deve otlağında hoş kokulu bir çeşit ot. 2. <i>Mısır</i> ’da bir mevzi adı.

al-ğarğar ^u 2054/012.	الْغَرْغَرُ	1. Çoban değneği denen bitkinin küçük çeşidi. 2. <i>Habeş</i> tavuğu; yaban tavuğu.
al-ğarğara ^{tu} 2054/013.	الْغَرْغَرَةُ	1. Suyu boğazda çalkalamak. 2. Boğuk boğuk seslenmek. 3. Tencere kaynarken çıkan ses. 4. Burun kemiğini veya şişenin tepesini kırmak. 5. Kursak, havsala. 6. Koyun sesine benzer şekilde seslenen çoban sesi. 7. Can çekiştirmek. 8. Boğazlamak. 9. Bir adamın boğazına mızrak saplamak. 10. Etin kaynayıp pişerken harıl harıl ses çıkarması. Suyu boğazda çalkalamak.
al-tağarğur ^u 2054/021.	الْتَّغَرْغُرُ	Bir çeşit uzun balık adı.
al-ğārrat ^u 2054/022.	الْغَارَّةُ	Suyun yüzeyinde olan kabarcık.
al-ğurrān 2054/022.	الْغُرَّانُ	Bir mevzi adı.
ğarrān 2054/023.	غَرَّانُ	<i>Tihame</i> 'de bir dağın adı.
ğurār 2054/023.	غُرَّارُ	<i>Mekke</i> yolunda iki dağa bu ad verilir.
al-ağirrān 2054/023.	الْأَغِرَّانُ	1. Aldanmak. 2. Bir yere ansızın gelivermek.
al-istiğrār 2054/024.	الْإِسْتِغْرَارُ	Kumru kuşunun ağızıyla dışisine yem vermesi.
al-muğārra ^{tu} 2054/025.	الْمُغَارَّةُ	İsim.
ağarr ^u 2054/026.	أَغَرُّ	İsim.
ğarrūn 2054/027.	غُرُونُ	İsim.
ğurayr 2054/027.	غُرَيْرُ	İsim.
baṭnu'l-ağarr ^u 2054/027.	بَطْنُ الْأَغَرِّ	<i>Mekke</i> yolunda bir konaklama yeri.

al-ğurrā 2054/028.	الْغُرَى	Kabilesinde yönetici vasfı olan, <i>Hz. Peygamber (S.A.S)</i> soyundan gelen, önemli yere sahip hatırı sayılır kadın.
ğurgurrā 2054/029.	غُرْغُرَى	Keçi türünden hayvanları sağmak için çağırırken çıkarılan ses.
al-ğazir ^u 2054/030.	الْغَزِيرُ	Çok olan nesne.
al-mağzūra ^{tu} 2054/030.	الْمَغْزُورَةُ	Çok yağmur alan yer.
al-ğazira ^{tu} 2054/031.	الْغَزِيرَةُ	1. Sütü çok olan hayvan. 2. Suyu çok olan kuyu ve pınar.
al-ğazāra ^{tu} 2054/033.	الْغَزَارَةُ	1. Hayvanın sütünün ve pınarın suyunun çok olması. 2. Bir nesnenin çok olması. 3. Hayvanın sütü çok olduğu için akması.
al-ğazr ^u 2054/033.	الْغَزْرُ	bk. al-ğazāra ^{tu}
al-ğuzr ^u 2054/033.	الْغُزْرُ	bk. al-ğazāra ^{tu}
al-muğzira ^{tu} 2054/036.	الْمُغْزِرَةُ	1. Hayvanın sütünü çoğaltan şey; sütü çoğaltan bazı bitkiler. 2. Sığır türü hayvanların hoşlandığı, yaprağı tere yaprağına benzeyen ve sütü çoğaltan bir bitki adı.
al-iğzār ^u 2054/038.	الْإِغْزَارُ	1. Bir nesneyi çoğaltmak. 2. Bir kişinin develerinin ve sütünün çok olması.
al-muğzar ^u 2054/040.	الْمُغْزَرُ	Sütü ve devesi çok olan kişi.
ğuzrān 2054/041.	غُزْرَانُ	Bir mevzi adı.
al-muğāzir ^u 2055/001.	الْمُغَازِرُ	İsm-i fail kipinde bir söz. Karşılığında daha fazlasını almak için bir şey bağışlayan kimse.
al-mustağzir ^u 2055/001.	الْمُسْتَاغْزِرُ	bk. al-muğāzir ^u

al-ğazr ^u 2055/002.	الْغَزْرُ	Hasır otu ve hurma yaprağından yapılan bir çeşit kap.
al-tağzır ^u 2055/003.	التَّغْزِيرُ	Hayvanın sütü azalmaya başladığında memedeki sütün çoğalması için iki sağımdan birini terk etmek.
al-ğasr ^u 2055/005.	الْغَسْرُ	1. Borçluya borcunu ödemesi için şiddet gösterme, borçluyu sıkıştırma. 2. Erkek devenin şehvetli olmayan dişi deve ile birleşmesi.
al-ğasir ^u 2055/007.	الْغَسِيرُ	Karışık, dolaşık, zor konu.
al-ğasar ^u 2055/008.	الْغَسْرُ	Rüzgarın su gölüne attığı ot, diken, ağaç parçaları.
al-tağassur ^u 2055/009.	التَّغْسُرُ	1. Bir şeyin zor ve karışık olması. 2. İplik türü şeylerin dolaşması. 3. Su gölüne ağaç parçalarının düşmesi.
al-ğaşmara ^{tu} 2055/011.	الْغَشْمَرَةُ	1. Bir konuya tam hakim olmadan, beklemeden hemen işe girişmek. 2. Zulmetmek, sitem etmek. 3. Ses. 4. Bir kimsenin giriştiği işte korkusuz ve başına buyruk davranması. 5. Sel suyu oluşması.
al-ğaşmariyya ^{tu} 2055/016.	الْغَشْمَرِيَّةُ	Zulüm, sitem.
al-ğişmir ^u 2055/017.	الْغِشْمِيرُ	Sertlik, kabalık, şiddet.
al-tağaşmur ^u 2055/017.	التَّغْشَمُرُ	1. Bir nesneyi zorla almak. 2. Darılmak.
al-ğazāra ^{tu} 2055/019.	الْغَضَارَةُ	1. Özlü yapışkan çamur. 2. Nimet. 3. Genişlik. 4. Bolluk,

al-ġazār ^u 2055/020.	الْغَضَارُ	ucuzluk. 5. Geçim bolluğu. 6. Bağırlak kuşu; yabani ördek, kılkuyrak kuşu. 1. Özlü yapışkan çamur. 2. <i>Arap</i> ların nazardan korunmak için taşıdıkları yeşil renkli çanak çömlek kırığı.
al-ġazrā ^{'u} 2055/022.	الْغَضْرَاءُ	1. Toprağının temiz, verimli, nemli oluşundan çayır çimenle yemyeşil ve hoş olan yer. 2. Halis balçıklı olduğundan kazılmadıkça hurma yetişmeyen yer.
al-ġazīra ^{tu} 2055/024.	الْغَضِيرَةُ	Halis balçıklı yer.
al-ġazvar ^u 2055/025.	الْغَضُورُ	1. Özlü yapışkan balçık. 2. <i>Bâdiye</i> 'de bir tür ağaç adı. 3. <i>Tayy</i> kabilesinin yurdunda bir su adı.
al-ġazavvar ^u 2055/026.	الْغَضَوْرُ	1. Arslan. 2. Bir mevzi adı.
al-ġazīr ^a 2055/027.	الْغَضِيرَ	Bir kimsenin malı az olduğu için geçim darlığı çekerken bolluk ve refaha ererek durumunun düzelmesi.
al-ġazar ^u 2055/028.	الْغَضْرُ	1. Darda olan kişiye <i>Hakk</i> 'ın ihsanıyla refah ve nimet verip o kişinin halini güzelleştirmesi. 2. Bir şeyden dönmek, vazgeçmek. 3. Bir kişiyi men edip alıkoymak. 4. Kesmek. 5. Bir şeye sevgiyle meyletmek. 6. Bir kişiye vermek için bir miktar mal bölmek.

al-mağzūr ^u 2055/034.	الْمَغْزُورُ	Uğurlu, bereketli; gelirinin bolluğuyla durumu hoş olan kimse.
al-muğzır ^u 2055/035.	الْمُغْزِرُ	bk. al-mağzūr ^u
al-tağazzūr ^u 2055/036.	التَّغْزُرُ	Bir şeyden dönmek, vazgeçmek.
al-gāzır ^u 2055/037.	الْغَازِرُ	1. İyi işlenmiş deri. 2. İşinde gücünde erken davranan kişi.
al-gāzır ^u 2055/038.	الْغَازِرُ	1. Taze, yemyeşil olan çayır ve ekin. 2. Taze, yumuşak, ince olan şey.
al-gāzır ^u 2055/040.	الْغَازِرُ	Taze, yumuşak, huzurlu, neşeli şey.
gāziru'l-nāşiya ^{tu} 2055/041.	غَازِرُ النَّاشِيَةِ	Uğurlu, hayırlı, mübarek olan insan veya hayvan.

TÜRKÇE DİZİN-SÖZLÜK

a *zm.* Üçüncü teklik kişi zamiri “o”. -
21-

a.+ *na* 1657/020,
1657/023,1658/007, 1732/003,
1732/008, 2050/020, 2052/008,
2052/019, 2052/020
a.+ *nda* 1732/004, 2055/023
a.+ *ndan* 2051/005, 2052/008,
2052/016, 2054/007, 2054/038
a.+ *nıñ* 2049/009, 2049/038,
2052/019, 2053/039
a.+ *nıñla* 1657/022

‘**abā**’ (*Ar.*) *is.* Yünden yapılmış kaba
kumaş, aba, bu kumaştan yapılmış
bol, geniş giyecek.-1-
‘a. 2050/023

‘**abbādu**’ (*Ar.*) *is.* Kişi ismi.-3-
‘a.-bnu valid 2049/008
‘a.-bnu *ka*bişā 2049/008
‘a.-bnu *şur*ahbil 2049/008

‘**abbāsiyye**’ (*Ar.*) *is.* Emevîler’den
sonra kurulan halifelik. (750-
1258).-1-
‘a.+ den 1657/015

‘**abd**’ (*Ar.*) *is.* Köle, kul.-2-
‘a. 2052/037, 2052/039

‘**abdi**’ *llah*’ (*Ar.*) *is.* Kişi ismi. -1-
‘umaru-bnu ‘a. 1658/007

‘**abdu**’ *l-malik* (*Ar.*) *is.* -1-
‘a. 2053/020

‘**abbs**’ (*Ar.*) *is.* -1-
‘a. 2050/003

acalla (*Ar.*) *is.* -1-
a. 2052/025

‘**acāyib**’ (*Ar.*) *sf* İlginç,
harikulade.-1-
‘a.-i *dehr* : Zamanın ilginç, harika
eserleri. 1658/002

‘**acele**’ (*Ar.*) *is.* Çabuk, çabukluk. -1-
‘a.*eyle-* : çabuk olmak, seri
davranmak. 1658/019

acillā’ (*Ar.*) *is.* -1-
a. 2052/024

aç - Derli toplu olanı
yaymak,açmak, kullanıma hazır
hale getirmek. -1-
a.- up 2052/032

açık *sf.* Çıplak, örtülü olmayan.-1-
a. 2053/013

açıl - Açmak işi yapılmak veya
açmak işine konu olmak. -1-
a.- *dık*da 2052/041

ad *is.* Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya,
tanımlamaya, açıklamaya,
bildirmeye yarayan söz, isim. - 30-
a.+ *ıdır* 1657/041, 1658/019,
1732/003, 2049/016, 2049/017,
2049/031, 2049/032, 2049/038,
2050/003, 2050/005, 2050/014,
2050/016, 2050/023, 2051/019,
2051/037, 2053/019, 2054/009,
2054/011, 2054/012, 2054/022,
2054/023, 2054/028, 2054/037,
2055/001, 2055/026, 2055/027

adam (Ar.) is. İnsan. -35-

a. 1657/005, 1657/040, 2052/020,
2052/031, 2053/024, 2055/014,
2055/027

a.+  1657/007, 1732/015,
2050/033, 2051/034, 2052/008,
2052/010, 2053/007, 2053/011,
2053/014, 2053/026, 2053/031,
2054/041, 2055/002, 2055/029,
2055/033, 2055/035, 2055/038

a.+ ı 2049/037, 2050/025,
2052/014, 2052/016, 2052/027,
2055/031

‘**ade** (Ar.) is. Olağan, sıradan,
normal. -1-

hılāf-ı ‘a. : Alışılana, geleneğe ters
olan. 2051/010

‘**adet** (Ar.) is. Görenek, usul, tabiāt,
alışkanlık.-1-

‘a.+ i 1732/013

āfāq (Ar.) is. Ufuklar, gök kenarları,
gökle yerin birleşir gibi göründüğü
yerler.-1-

ā. 2049/034

ağac is. Gövdesi odun veya kereste
olmaya elverişli bulunan ve uzun
yıllar yaşayabilen bitki. -3-

a. 2055/009, 2055/011

a.+ ı 1657/032

a.+ ı 2049/010

ağaclık sf. Ağacı bol olan
(yer).-1-

a. 2049/019

ağar - Ak olmak, ak duruma
gelmek, beyazlanmak. -1-

a. 2053/024

ağarr (Ar.) is.-5-

a. 2053/008, 2053/010, 2053/014
a.+ ı 2053/017

ağarra (Ar.) is.-1-

a. 2052/024

ağarra (Ar.) is.-1-

a. 2053/008

ağarra’l-cuhaniyyu (Ar.) is.-1-

a. 2053/009

ağarra’l-gifariyyu (Ar.) is.-1-

a. 2053/009

ağarra’l-muzaniyyu (Ar.) is.-1-

a. 2053/009

ağarru (Ar.) is.-1-

a. 2053/007

ağarru (Ar.) is.-1-

a. 2054/026

ađbār (Ar.) is.-1-

a. 2049/001

ağbar (Ar.) is.-2-

a. 2049/030

a.+ ı 2049/028

ağbaru (Ar.) is.-1-

a. 2049/026

ađdād (Ar.) is.-2-

’. 1657/003, 1657/004

ađdādu (Ar.) is.-1-

a. 1657/001

ağız is. Yzde, avurtlarla iki ene
arasında, soluk alıp vermeye, ses
ıkarmaya ve besinleri iine almaya
yarayan organ.-7-

a. 2052/041

a.+ d 2052/027

a.+ ı 2053/032, 2054/009

a.+ ıyla 2054/005, 2054/006,
2054/026

ağirrā' (Ar.) is.-1-
a. 2052/024

ağirrān (Ar.) is.-1-
a. 2054/023

ağmād(Ar.) is. -1-
a. 1657/028

ağrādu (Ar.) is.-1-
a. 1657/011

ağrandā' (Ar.) is. -1-
a. 1657/019

ağtar (Ar.) is. -1-
a. 2050/024

ağtaru(Ar.) is. -1-
a. 2050/022

ağu is. Zehir.-1-
a.+ ya 1657/026

ağyad (Ar.) is.-1-
a. 1658/014

āḥar sf. Başka.-1-
ā. 2052/018

aḥbāb (Ar.) is.Dostlar, sevilenler,
bildikler, tanıdıklar. -1-
a.+ ı 2049/004

‘ahd (Ar.) is.Söz verme, and, yemin.
-2-
nağz-ı ‘a. : Verilen sözü bozma.
2051/005
‘a.+ ę 2051/003

aḥir (Ar.) sf. Son, en son.-2-
a.+ i 1658/001, 2053/010

āḥiret (Ar.) is. Öbür dünya, ahiret.-1-
ā.+ ę 2050/006

aḥmaḳ(Ar.) sf. Pek akılsız, sersem,
şaşkın. -1-
a. 2050/033

aḥmar (Ar.) sıf. Kırmızı, kızıl. -3-
a. 1658/014, 2049/026, 2050/022

aḥşām (Ar.) is. Güneşin batması vakti,
akşam. -1-
a. 2050/017

āhū (Far.) is. Ceylan gibi ürkek,
çekingen ve güzel (kadın, kız). -1-
ā. 1658/011

aḥvāl (Ar.) is.Haller, durumlar. -3-
a. 2052/024, 2053/024
a.-i 2053/027 2053/026

aḥzeyle - (Ar.+T.)b. f. Almak. -1-
a. 2055/018

aḳ is.beyaz-3-
a. 1657/023, 2053/008, 2053/021

‘aḳiḳ (Ar.) is. Vadi.-1-
‘a.-i medine : Medine vadisi.
2053/021

aḳmaḳ(sıvı madde) Bir yerden bir
yere doğru gitmek.-2-
a. 1731/039, 1731/041

al - Ele geçirmek, elde etmek.2-
a.- up 2052/008, 2052/009

āl (Ar.) is. Sülale, soy, aile.-1-
ā.-i gudrān : Gudran ailesi.
2051/035

‘alā (Ar.) zf. Üst, üzere, fevk.-19-
‘a. 1656/038, 1657/021, 1657/024,
1657/034, 1658/001, 1658/007,
1731/039, 2049/012, 2049/032,
2049/035, 2049/038, 2050/020,
2052/009, 2052/028, 2053/009,

- 2053/019, 2054/013, 2055/029,
2055/034
- a‘lā** (Ar.) *zf.* En iyi, pekiyi. -1-
a. 2055/037
- ‘alāka** (Ar.) *is.* İlgi, irtibat, münasebet.
-1-
‘a. 1657/036
- ‘ala’l-fevr** (Ar.) *zf.* Hemen, anında.
-2-
‘a. 1657/026, 2055/012
- ālāt** (Ar.) *is.* Aletler.-1-
ā.+ ıñ 2053/032
- alda** - Oyun ve hile ile bir kimseyi
kandırmak, zihin çelmek.-1-
a.- yup 2052/027
- aldan** - Hileye kapılmak,
yalana inanmak. -3-
a. 2052/025, 2053/027, 2054/024
- aldat** - Hile ile kandırmak, oyun
etmek.-1-
a. 2052/014
- ‘ālem** (Ar.) *is.* Dünyâ, cihan.-1-
‘ā.+ e 2053/027
- ‘aleyke** (Ar.) *alā harf-i cer +*
kef ikinci teklik zm. “(selam) Senin
üzerine” anlamında.-2-
‘a. 2053/035
- ‘aleyküm** (Ar.) *alā harf-i cer +*
küm ikinci çokluk zm. “(selam)
Sizin üzerinize” anlamında.-2-
‘a. 2053/034, 2053/035
- alıkoymak** Geri tutmak,
engellemek.-1-
a. 2055/031
- alın** *is.* Kaşın üstünden saça kadar
olan kısım, nasiye. -1-
a.+ ında 2053/006
- ‘ālī** (Ar.) *sf.* Yüksek, paha
biçilmez. -1-
kaşr-ı ‘ā. 1658/002
- almağ** Elde etmek, kendine mal
etmek, üstüne geçirmek. -1-
a. 1657/005, 2055/002
- alt** *is.* Aşağı, üst karşıtı.-1-
a.+ ında 1656/041
- a‘māl** (Ar.) *is.* İşler.-1-
a. eylemek 2055/012
- ‘amallas** (Ar.) *is.* -1-
‘a. 2055/027
- āmid** (Ar.) *is.* -1-
ā. 1658/006
- ‘āmīr** (Ar.) *is.* -1-
bint-i ‘ā. 2049/004
- amīr** (Ar.) *is.* -4-
a. 2050/013, 2051/017, 2052/015,
2055/039
- ammā** (Ar.) *bağ.* Kaldı ki, gel gelelim,
gelince gibi açıklama ifade eder. -1-
a. 1656/033
- ‘amr** (Ar.) *is.* -2-
‘a. 2051/011, 2053/004
- anbār** (Ar.) *is.* -1-
şehir-i a. 2051/036
- ‘anbariyy** (Ar.) *is.* -1-
tarif bin tamim al-‘a. 2053/015
- ānifen** (Ar.) *zf.* Az önce, demincek, az
yukarıda. -1-
ā. 1657/025

anşibā' (Ar.) is. Nasipler, kısımetler. -1-
a. 1657/006

'antara (Ar.) is -1-
'a. 1658/010

ara is. Sıra, vakit.-1-
a.+ sında 2055/004

'arab (Ar.) is Arap kavminin genel adı. -1-
'a.+ lar 2051/010, 2055/021

a'rāb (Ar.) is Araplar. -1-
a. 2051/037

aralık is. Vakıt, sıra, esna; yer, boşluk, mekan.-5-
a.+ da 2052/009
a.+ ı 1658/004
a.+ nda 1656/037, 2050/017, 2050/018

arāzi (Ar.) is. Toprak, tarla.-1-
a. 2049/034

ard is. Geri, ön karşıtı.-2-
a.+ nda 1656/032, 1656/033

arслан is. Afrika kökenli, kedigiller familyasından, yelesi, güçlü vahşi hayvan-3-
a.+ a 2050/024, 2050/030, 2055/027

arż (Ar.) is. Yer, yeryüzü. -9-
a.+ a 2049/028, 2050/038, 2055/022, 2055/023, 2055/024, 2055/025
a.+ ı 2049/037
a.-ı mezkûre : Bahsedilen yer. 2051/032
ma'mûre-i a. Yeryüzünün imar edilmesi. 1658/001

asad (Ar.) is. -1-
a. 2053/020

'atariyyu (Ar.) is. -1-
'a. 2050/034

aşhāb (Ar.) is. Hz. Peygamber'i görmüş olan mü'minler. -1-
a.+ dan 1658/009, 2053/005

aşıl (Ar.) is. Temel, kök. -1-
a. 2053/035

aşlā (Ar.) zf. Katiyen, hiçbir vakit. -1-
a. 2052/011, 2052/024

aslankā' (Ar.) is. -1-
a. 1657/019

aşma is. Asılı bir tarzda yetiştirilen üzüm ve benzeri bitki.-1-
a.+ nın 2053/001

aş'ar (Ar.) is. -1-
a. al-cu'fiyyi 2053/016

āşikār (Far.) zf. Ortada, görünür, apaçık meydanda. -1-
ā. ol- Görünür olmak. 2053/011

aşmağ Erkek hayvan çiftleşmek amacıyla dişisinin üzerine binmek.-1-
a. 2055/007

at - Eşyayı bir yerden bir yere taşımak veya bırakmak. -1-
a.- dığı 2055/008

at is. Atgillerden, binme, yük çekme veya taşıma gibi hizmetlerde kullanılan memeli hayvan. -4-
a. 2052/036
a.+ a 2053/007
a.+ ı 2053/006, 2053/022

āti (Ar.) *is.* Gelecek. -1-
ma'nā-yı ā. : (sözün ilerisinde)
Gelecek olan anlam. 1657/005

atîk (Ar.) *sf.* Eski. -1-
'a. 1657/026

āvāz (Far.) *is.* Ses, seda, nida, nara.
-4-
ā. 2054/017, 2050/008
ā.+ indan 2054/017
ā.-ı bülend : Yüksek ses. 1657/013

āvāze (Far.) *is.* Yüksek ses. -1-
ā.+ lerini 2050/006

avdet (Ar.) *is.* Dönme, dönüş. -1-
'a. èt- : Dönmek, geri gelmek.
1732/005

avf (Ar.) *is.* -1-
'a. 2053/004

avsac (Ar.) *is.* -1-
'a. 1657/021

ay *is.* Dünyanın uydusu, kamer. -2-
a.+ iñ 2052/039, 2052/040

aydınlık *is.* Işıklı, aydın olma
durumu. -1-
a.+ q 2050/017

ayırtlan - Seçilmek, elenmek. -1-
a.- up 2050/041

ayş (Ar.) *is.* Yaşama. -1-
'a. 2052/022

ayyām (Ar.) *is.* Günler. -1-
ağarra'l-a. 2053/009

az - Yaranın azması,
iltihaplanması. -1-
a.- up 1731/039

az *sf.* Eksik, cüz'i, çok karşıtı. -2-
a. 2053/032, 2053/041

a'zā' (Ar.) *is.* Organlar. -1-
a.-ı re'ise 1656/035

azal - Eksilmek. -3-
a. 1657/034, 2053/040
a.+ q 2055/004

azbat (Ar.) *is.* -1-
a. 2050/016

azca *sf.* Epey az, aza yakın. -1-
a. 2053/033

azıt - Yaranın çok kötü duruma
gelmesi. -1-
a.- up 2049/015

azib (Ar.) *is.* -1-
barā' bin 'a. 2053/005

azim (Ar.) *sf.* Ulu, büyük. -1-
emr-i 'a. : Büyük idareci. 1658/008

aziz (Ar.) *sf.* Sayılan, sevilen,
saygın. -2-
'a. 2053/001, 2053/013

azrak (Ar.) *sf.* Mavi. -1-
zubāb-ı a. : Mavi sinek. 2050/033

bā (Ar.) *is.* Arapçadaki b harfi. -1-
b.+ nıñ 1657/041

bāb (Ar.) *is.* Bir kitabın
bölümlerinden her biri. -2-
b.+ indā 1658/019, 1732/008

ba'dehu (Ar.) *zf.* Ondan sonra. -
2-
b. 2049/005, 2052/038

bādiya (Ar.) *is.* Yer ismi. -2-
b.+ dā 2054/009, 2055/026

badr (Ar.) *is.* Yer ismi. -1-
b. 2049/031, 2051/036

bağırtlak *is.* Orta büyüklükte, eti
sevilen bir tür göçebe ördek, su

- culluğu (Querquedula).-1-
b. 2055/020
- bahār** (Far.) is. Kuzey yarım küre için, 21 Martta gündüz gece eşitliğiyle başlayarak 22 Haziranda gün dönümü ile biten,kışve yaz arasındaki mevsim; ilkyaz, ilkbahar. -1-
b. 2050/036
- baḥīl** (Ar.) sf. Cimri. -1-
b. 2053/041
- bāhir** (Ar.) is. İbn uleym'in eserinin adı. -1-
b. 1658/001
- baḥş** (Far.) is. Bağışlama, armağan, hibe. -1-
b. ét- : Bağışlamak. 2055/002
- bā'it** (Ar.) is. Sebep, neden. -1-
b. olan : Neden olan. 1732/003
b.-i telkib : İlgili lakap ile anılmasının nedeni. 1658/008
- baḳanaḳ** is. Çift tırnaklı hayvanların tırnakları; bu hayvanların ayağında topukla taban arasındaki boğum. -1-
b.+ ınıḡ 2049/016
- baḳar** (Ar.) is. Sığır veya sığır cinsi. -1-
b. 2054/038
- baḳiyye** (Ar.) sf. Artan, geri kalan, artık. -6-
b. 2049/014, 2049/017
b.+ lerinde 2049/001
b.+ sineḡ 2049/001, 2049/002
b.+ sini 2049/002
- bāḳi** (Ar.) sf. Daimî, kalıcı. -1-
b. 2048/041
- baḳi' u' l-ḡarḳad** (Ar.) is.
Medine'deki mezarlığın adı. -1-
b. 1657/022
- bakkā' iyyi** (Ar.) is. -1-
mu' āviyatu-bni ṭavrin al-b.
2053/015
- bal** is. Özellikle bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp, kovanlarındaki petek gözlerine doldurdıkları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde. -1-
b. 2050/028
- bala' ā** (Ar.) is. -1-
b. 2053/016
- balçık** is. İçinde çeşitli organik maddeler bulunan, daha çok killi, koyu, yapışkan çamur, mil. -3-
b.+ a 2055/021, 2055/026
b. olaḡ 2055/023
- balçıklu** sf. Balçığı olan. -1-
b. 2055/025
- balıḳ** is. Omurgalılardan, suda yaşayan, solungaçla nefes alan ve yumurtadan üreyen hayvanların genel adı. -3-
b. 2050/003, 2052/036, 2054/022
- bāliḡ** (Ar.) is. Erişmiş, ulaşmış. -1-
b. 2052/039
- banū** (Ar.) is. Oğullar. -5-
b. 2049/035, 2050/003, 2050/016, 2053/004, 2053/020
- barā'** (Ar.) is. -1-
b. 2053/005
- bark** (Ar.) is. -1-
b. al ḡumād 1657/041

başā'ir (Ar.) is. Eser ismi. -1-
b.+ de 2051/004

başra (Ar.) is. Yer ismi. -1-
b.+ yla 2050/016

baş is. İnsan ve hayvanlarda beyin,
göz, kulak, burun, ağız gibi
organları kapsayan, vücudun üst
veya önünde bulunan bölüm, kafa,
ser. -3-
b.+ dan 1656/033
b.+ ı 2053/021
b.+ ı 2050/032

başla - Bir işe girişmek, harekete
geçmek. -1-
b.- dıkdā 2055/004
b.- ya 2049/010

baṭāyih (Ar.) is. Geniş tabanlı,
kumlu, çakıllı vadi. -1-
b.+ a 2050/016

baṭiḥa (Ar.) is. -1-
b. 2050/016

bāṭil (Ar.) sf. Boş, beyhude. -3-
b. 2052/014, 2052/016, 2052/030

baṭın (Ar.) is. Soy, nesil, kuşak. -1-
b.+ dır 2051/035

batmaḳ Bir şeyin içine gömülüp
görünmez olmak. -1-
b. 2054/004

baṭnu'l-aḡarru (Ar.) is. Bir soy
adı. -1-
b. 2054/027

bayṭār (Ar.) is. -2-
b. 2051/034, 2051/040

ba'zan (Ar.) zf. Zaman zaman, ara sıra.
-1-
b. 1656/032

ba'zı (Ar.) is. Birkaç, birtakım. -5-
b. 1656/035, 2052/009, 2054/037
b.+ lar 2050/012, 2050/013

bed-'ahd (Far.) is. Sözüde
durmayan, yalancı. -1-
b. 2051/009

bedel (Ar.) is. bir şeyin yerini tutan
veya tutabilen, yerine geçen -1-
b.+ i 1658/010

beden (Ar.) is. Vücudun, baş, kol ve
bacak dışında kalan bölümü, gövde.
-1-
b.+ ı 1656/036

bed-gümān (Far.) sf. İşkillenen,
aklına kötü şeyler getiren, şüpheci.
-1-
b. 2051/034

bed-ter (Far.) sf. Daha kötü,
beter. -1-
b. 2050/040

belki (Far.) ed. Hatta. -1-
b. 2053/034

ben zm. Birinci teklik kişi zamiri. -
2-
b. 2052/019
b.+ den 2052/019

banhān (Ar.) is. -1-
'umarū-bnu b. 2049/008

berāber (Far.) zf. Birlikte. -1-
b. 2049/009

ber-'aks (Far.) zf. Aksine,
tersine. -1-
b. 2049/039

ber-pāy (Far.) zf. Ayakta, kaim,
ayak üstünde. -1-
b. 2050/011

beyān (Ar.) is. Açıklama, bildirme. -5-

b.+ ı 1732/013

b.+ ınā 2049/018, 2051/004

b. édeyim 2052/020

b. olundu 1657/025

beyāz (Ar.) is. Ak, kara karşıtı. -6-

b. 1658/003, 2052/038, 2052/040, 2053/023

b.+ ā 2052/036, 2053/006

beyāzlık (Ar.) is. Aklık. -1-

b. 2053/006

beyhūde (Far.) zf. Boş yere,

boşuna. -3-

b. 2052/014, 2052/025, 2052/030

beyn (Ar.) is. Ara. -4-

b.+ inde 1656/031, 1657/023, 1658/008

b. el-eṭibbā' : Tabipler arasında. 1732/004

bez is. İçinden geçen kandan veya

öz sudan bazımaddeler ayırarak

salgıoluşturan organ, gūdde. -2-

b. 1656/032, 1656/036

bınkıldaşak is. Kafatası

kemikleşmeden önce kemiklerin

birleşme yerlerinde bulunan

kıkırdak bölümü. -1-

b. 1732/007

bıraş - Koymak. -1-

b.+ la 2051/038

bî-aşl (Far. +Ar.) sf. Asılsız, boş. -1-

b. 2052/016

bî-fāşıla (Far. +Ar.) zf. Ara

vermeden, aralıksız olarak. -1-

b. 2052/002

bilād (Ar.) is. Beldeler, yerleşim yerleri. -1-

b.+ indā 2051/019

bilme - Tanımamak, haberi

olmamak. -1-

b.- yerek 2049/035

bi'l-ṭab' (Ar.) zf. Tabiatıyla,

doğal olarak. -1-

b. 2051/009

bi'l-żammi (Ar.) zf. Harfın üzerine

konan ötre işaretini ile. -1-

b. 2049/007

bin (Ar.) is. Oğul, zade, veled. -

15-

b. 2049/031, 2049/004, 2049/006,

2053/004, 2053/005, 2053/014,

2053/015, 2053/016, 2053/020

binā (Ar.) is. Yapı, tesis, inşa. -1-

b. kılındı : Yapıldı, inşa edildi.

2053/005

binā-kerde (Ar. +Far.) sf. Bina

eden (kişi). -1-

b.+ sidir 1658/002

bint (Ar.) is. Kız, kız çocuğu. -1-

b.-i 'āmīr 2049/004

bir sf. Herhangi bir. -148-

b. 1656/036, 1656/036, 1656/041,

1657/004, 1657/005, 1657/009,

1657/010, 1657/017, 1657/036,

1657/016, 1657/040, 1657/036,

1657/019, 1657/021, 1658/008,

1658/010, 1658/016, 1658/006,

1657/041, 1658/019, 1658/014,

1658/002, 1658/003, 1658/019,

1658/016, 1732/003, 1732/004,

2048/040, 2049/006, 2048/039,

2049/001, 2049/002, 2049/005,

2049/016, 2049/017, 2049/018,
2049/020, 2049/021, 2049/021,
2049/023, 2049/031, 2049/032,
2049/037, 2049/037, 2050/003,
2050/003, 2050/004, 2050/004,
2050/005, 2050/013, 2050/014,
2050/014, 2050/016, 2050/017,
2050/023, 2050/025, 2050/040,
2051/014, 2051/019, 2051/019,
2051/022, 2051/030, 2051/035,
2051/036, 2051/036, 2051/037,
2052/001, 2052/003, 2052/004,
2052/014, 2052/016, 2052/016,
2052/018, 2052/018, 2052/018,
2052/020, 2052/025, 2052/031,
2053/010, 2053/020, 2053/013,
2053/001, 2053/010, 2053/023,
2053/004, 2053/002, 2053/019,
2053/020, 2053/022, 2053/022,
2053/024, 2053/024, 2054/008,
2054/009, 2054/009, 2054/009,
2054/010, 2054/011, 2054/011,
2054/012, 2054/019, 2054/022,
2054/023, 2054/023, 2054/025,
2054/027, 2054/035, 2054/037,
2054/038, 2054/039, 2055/001,
2055/003, 2055/004, 2055/012,
2055/018, 2055/014, 2055/021,
2055/009, 2055/026, 2055/026,
2055/027, 2055/027, 2055/030,
2055/031, 2055/032, 2055/033,
2055/033, 2055/036
b.+ i 1657/030, 1657/031,
1732/004, 1732/009, 2049/037
b.+ inę 1657/031
b.+ iniğ 1657/030
b.+ isi 1732/005

biribiri *is.* Biribiri, birbiri. -1-
b.+ neç 2052/002

bit - Yerden çıkmak, yetişmek.-2-
b.- en 2051/027
b.- miş 2052/013

bî-bāk (*Far.*) *sf.* Korkusuz. -1-
b. 2055/014

boğaz *is.* Ağzın devamında mideye
kadar uzanan bölüm, gırtlığın
yukarısı, hulkum, gelû. -6
b.+ da 1732/012, 2054/013,
2054/021
b.+ ı 1656/040
b.+ ı 1732/012
b.+ inę 2054/019

boğazlamak Boğazını keserek
öldürmek. -1-
b. 2054/019

boğuk *sf.* Boğulmuş şekilde, kısık.-2-
b. 2054/014

bolluğ *is.* Her şeyin bol olduğu yer ve
zaman.-1-
b. 2050/026

borclu *sf.* Borcu olan (kimse).-1-
b.+ ya 2055/005

boyun *is.* Gövdenin başla omuz
arasında kalan bölgesi.-4-
b. 1658/010
b.+ ı 1658/016, 2050/023
b.+ u 1656/040

boz *sf.* Açık toprak rengi, bu renkte
olan.-3-
b. 2049/021, 2049/026
b. olmak 2049/023

boza Arpa, darı, mısır, buğday gibi
tahılların hamurunun ekşitilmesiyle
yapılan koyuca, tatlı veya mayhoş
içecek. -1-
b. 2049/039

bozıl - Özelliğini, niteliğini kaybetmek. -1-
b.- up 2049/032

bozluğ *is.* ve *sf.* Boz renkli olan (şey).
-2-
b. 2049/019
b.+ a 2050/026

bozumtrağ *sf.* Boza çalar, boz renge yakın. -2-
b. 2050/014, 2050/020

böl - Bir bütünü iki veya daha çok parçaya ayırmak, taksim etmek. -1-
b. 2055/033

bölük *is.* Parça, kısım, grup. -1-
b. 1656/041

bön *sf.* Ahmak, budala, şaşkın, avanak. -1-
b. 2050/033

bu - *sf.* ve *zm.* En yakında bulunan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılır. 47-
b. 1657/003, 1657/005, 1657/009, 1657/025, 1657/026, 1657/035, 1657/036, 1657/039, 1657/040, 1658/001, 1658/005, 1658/010, 1731/041, 1732/006, 2049/002, 2049/018, 2049/019, 2049/023, 2049/040, 2050/007, 2050/010, 2050/022, 2050/030, 2050/038, 2052/038, 2053/006, 2053/041, 2054/017, 2055/020, 2055/025, 2055/036, 2055/040
b.+ nda 1658/010
b.+ ndan 1732/008, 2052/008
b.+ na 2052/009
b.+ nlar 1656/034, 1657/011, 2051/009, 2051/013, 2051/017,

2053/036
b.+ nlarda 1656/035
b.+ nlara 1656/032
b.+ nların 1657/006

buğday *is.* Buğdaygillerin örnek bitkisi (Triticum), bu bitkinin başaktan ayrılmış tanesi. -2-
b.+ a 2051/001
b.+ indan 2049/039

buhrân (*Ar.*) *is.* Hastalığın en ağır zamanı, nöbet, kriz. -2-
b. 1656/034
b.+ indan 1656/036

bul - İsimden sonra gelerek “etmek, eylemek” anlamlarında kullanılan yardımcı eylem. -2-
tekettür b.- a 2055/005
nemâ b.- up 2049/006

bul - Arayarak veya aramadan, bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak. -1-
b. 2049/012

bulağ - Bir nesnenin her yanını bir şeye değdirerek üstünü onunla kaplamak. -1-
b. 2049/022

bulamac *is.* Sulu, cıvık kıvamda yapılan çeşitli hamur yemekleri. -2-
b. eyledikten 2051/038
b.+ ı 2051/021

bulan - Bulamak işine konu olmak, her yanını bir şeyle kaplanmak. -1-
b.- miş olur 2049/024

bulud *is.* Bulut, atmosferdeki su damlacıkları ve buz taneciklerinin görülebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan, biçimleri, yükseklikleri ve

yol açtıkları hava olaylarıyla
birbirinden ayrılan yığınlar. -1-
b. 2049/024

burun *is.* Alınla üst dudak arasında
bulunan, çıkıntılı, iki delikli
koklama ve solunum organı.-2-
b. 1732/004
b.+ uñ 2054/015

busûk (*Ar.*) *is.* Yüksek olmak. -1-
sür'at-i b. : Çabucak yükselmek.
2053/001

büküm *is.* Bir şeyin bükülmüş
yeri, kat, kıvrım. -2-
b.+ e 2054/007
b.+ ün e 2054/008

bülend(*Far.*) *is.* Yüksek. -2-
āvāz-ı b. : Yüksek ses. 1657/013
b.-āvāz : Yüksek ses, haykırma.
1657/009

bünye (*Ar.*) *is.* Yapı, yapılış, kuruluş.
-7-
b.+ siyle 2049/037, 2051/001,
2052/008, 2053/035, 2054/024,
2055/001
b.+ siyledir 2050/039

bürü - Sarmak, kaplamak, örtmek. -1-
b.- yüp 1657/037

büyük *sf.* (somut nesnelere için)
Boyutları, benzerlerinden daha
fazla olan, küçük karşıtı. -5-
b. 1656/040, 1657/021, 2054/002
b.+ üne 1657/022

ca'far (*Ar.*) *is.* -1-
c. 2050/033

cafnu'l-sayf (*Ar.*) *is.* Kılıç kını. -1-
c. 1657/027

cāh (*Ar.*) *is.* Yüksek makam,
onurlu mevki. -1-
c. 2052/028

cahvar(*Ar.*) *is.* -1-
c. 2055/025

cā'iz (*Ar.*) *sf.* Uygun. -1-
c. 2054/002

can (*Far.*) *is.* İnsan ve hayvanlarda
yaşamayı sağladığına ve ölümle
vücuttan ayrıldığına inanılan madde
dışı varlık.-1-
c. çekiştirmek : Öldürmek.
2054/018

cānib (*Ar.*) *is.* Yön, taraf. -1-
c.+ e 1658/016

cāriye (*Ar.*) *is.* Para ile satın alınan
halayık, hizmetçi kız, kadın köle. -
2-
c.+ ye 2052/037, 2052/038

cavhar(*Ar.*) *is.* -1-
c. 2050/002

cebel (*Ar.*) *is.* Dağ, tepe. -1-
c.+ de 2049/017

cebh e (*Ar.*) *is.* Alın, yüz. -3-
c.+ si 2053/017
c.+ sind e 2052/036, 2053/007

cedvel (*Ar.*) *is.* Su arkı, su kanalı. -1-
c. 2054/007

cehren(*Ar.*) *zf.* Yüksek sesle, açıktan,
alenen. -1-
c. 2050/013

cehriyy e (*Ar.*) *sf.* Açıktan veya
yüksek sesle yapılan. -1-
ezkār-ı c. Allah'ı açıktan veya
yüksek sesle yapılan zikirle anmak.
2050/007

celle (Ar.) *sf.* Yüce, ulu (Allah için söylenir). -1-
c. ve 'alā : "Onun sâni, yüksekliği, büyüklüğü artsın" anlamına gelen, Allah için kullanılan saygı sözleri. 2055/029

cem^ç (Ar.) *is.* -25-
c. : Çokluk biçimi. 1656/038, 1656/039, 1656/041, 1657/006, 1657/017, 1657/018, 1657/028, 2048/041, 2049/001, 2050/004, 2050/028, 2051/016, 2051/018, 2051/020, 2051/040, 2052/006, 2052/023, 2052/024, 2053/014, 2053/021, 2053/041, 2055/014
c. ol- Toplanmak, bir araya gelmek. 2052/030, 2053/034

cemā^{at} (Ar.) *is.* İnsan toplulukları. -5-
c. 1658/007, 2050/008
c.+ ıñ 2053/001
c.+ ınā 2053/004
c.-ı muhtaliṭā : Farklı insan türlerinden oluşan insan topluluğu, kozmopolit yapı. 2050/022 2050/021

cerāḥat (Ar.) *is.* İrin. -1-
c.+ ā 1732/002

cesed (Ar.) *is.* İnsan veya hayvan bedeni, gövde, ten. -1-
c.+ ıñ 1732/002

cidāl (Ar.) *is.* Savaş, mücadele. -1-
c.+ deḡ 2051/032

cidd (Ar.) *is.* Ciddiyet, ağırbaşlılık. -1-
c. 2049/024

cihet (Ar.) *is.* -1-
c.+ iyleḡ : Sebep. 2049/036
c.+ leḡ : Suret, şekil. 1732/004

cilf (Ar.) *is.* -1-
c. 1657/012

cim (Ar.) *is.* Osmanlı alfabesinin altıncı harfi olup "ebced" hesabında üç sayısının karşılığıdır -1-
c. 1658/010

cins (Ar.) *is.* Nevi', çeşit, tür. -1-
c. 2050/003

civān (Far.) *is.* Genç, delikanlı. -1-
c.+ ā 2052/023

civānlıḡ (Far.) *is.* Gençlik. -1-
c.+ ıñ 1658/016

cizyam (Ar.) *is.* -1-
c. 1657/024

cu^{fiyyi} (Ar.) *is.* -1-
aṣ'ar al-c. 2053/016

cümle['] (Ar.) *is.* Bütün. -1-
c.-i 2053/011 2053/010

cünbüṣ (Ar.) *is.* Zevk, eğlence. -1-
c. èt- : Eğlenmek. 2050/011

cüvālḡ (Far.) *is.* Pamuk, kenevir veya sentetik iplikten dokunmuş büyük torba, çuval. -1-
c. 2054/002

çaḡır - Birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek. -2-
ç.- 2054/018, 2054/029

çaḡırçukur *is.* Girintili çıkıntılı, pürüzlü yüzey. -1-
ç. 2051/028

çalķamak Sallamak, hareket ettirmek, karıştırmak. -2-
ç. 2054/013, 2054/021

çamur *is.* Su ile karışıp, bulaşır ve içine batılır duruma gelmiş toprak, balçık. -1-
ç.+ a 2055/019

çāpūk (*Far.)* *zf.* Çabuk, hızlı, seri. -2-
ç. 2053/001, 2053/027

çārřū (*Far.)* *is.* Çarşı, Pazar. -1-
ç. 2053/038

çatlaķ *sf.* Bir Şeyin çatladığı yer, yarık. -1-
ç.+ a 2054/006

çayır *is.* Üzerinde gür ot biten düz ve nemli yer. -3-
ç. 2055/022
ç.+ a 2055/039
ç.+ dan 2051/027

çehre (*Far.)* *is.* Yüz, çehre, sima. -2-
ç.+ de 2054/015
ç.+ lerinde 2053/005

çekil - Azalmak veya yok olmak.-3-
ç.- üp 1657/033, 2054/004,
2055/004

çekişdirmek -1-
can ç. : Öldürmek. 2054/018

çepreşik *sf.* Dolaşık, birbirine geçmiş, girift. -1-
ç. 2055/007

çibān *is.* Vücudun herhangi bir yerinde oluşan ve çoğu, deride şişkinlik, kızartı, ağrı ve ateş ile kendini gösteren irin birikimi, çıban. -3-
ç. 1656/036, 1732/004, 1732/005

çıkār- Döküntülü hastalığa tutulmak.
-2-
gudde ç.- : Beze, gudde çıkmak.
1657/001, 1657/004

çimen (*Far.)* *is.* Kendiliğinden yetişmiş çim. -1-
ç.+ le 2055/022

çirk (*Far.)* *is.* Yarada olan kan ve irin. -2-
ç. 1731/039, 1731/041

çoban *is.* Davar, koyun, keçi, sığır, manda sürülerini güdüp otlatan kimse. -3-
ç. 2054/012
ç.+ in 2051/021, 2054/017

çocuķ - *is.* Küçük yaştaki oğlan veya kız. -1-
ç.- un 1732/007

çoğal - Azken çok olmak, çok duruma gelmek.-4-
ç. 1657/034
ç.- an 2050/039
ç.- up 2049/009, 2049/010,
2051/041

çok *sf.* Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı.-1-
ç. 1657/007, 1657/019, 1658/015,
2050/021, 2050/023, 2050/032,
2051/030, 2052/013, 2054/030,
2054/032, 2054/035, 2054/039
ç. eyle- Çok hale getirmek,
çoğaltmak. 2054/038

çoğluk *zf.* Çoğunlukla, genellikle.-1-
ç. 2053/026

çök - (tortu) Dibe inmek. -1-
ç.- 2049/018

çuğur *is.*-1-
çakır ç. Girintili çıkıntılı, pürüzlü
yüzey. 2051/028

çuvāl (*Far.*) *is.* Pamuk, kenevir veya
sentetik iplikten dokunmuş büyük
torba. -2-
ç.+ a 2054/002
ç.+ da 2054/002

dağbağ. Kendinden önceki ve sonraki
söz veya söz öbeği ile bağ kurar. -
6-
d. 1657/006, 1657/01, 2053/031,
2051/009, 2051/017, 2054/017

dābbe (*Ar.*) *is.* Yük ve binek hayvanı.
-1-
d. 2051/028

dahı *bağ.* Dahi, de. -26-
d. 1656/040, 1657/015, 1657/039,
1658/003, 1658/006, 1658/010,
1731/041, 1732/008, 2049/002,
2049/018, 2049/019, 2049/023,
2049/032, 2049/038, 2050/022,
2050/030, 2050/038, 2052/018,
2053/006, 2055/020, 2055/025,
2055/036, 2055/040

dāhil (*Ar.*) *sf.* iç, içeri -1-
d. ol- : İçine girmek, karışmak
1657/040

dāhiyyatu (*Ar.*) *is.*-1-
d. 2049/011

dāhiyye (*Ar.*) *is.* Kurnaz kimse.
-1-
d.+ ye 2049/011

dahraca (*Ar.*) *is.*-4-
d. 2050/031, 2050/039, 2052/001,
2055/011

dā'imā (*Ar.*) *zf.* Devamlı
olarak, her zaman. -3-
d. 1732/003, 1732/005, 2049/010

dā'imiyu'l-ğazab (*Ar.*) *sf.* Sürekli
kızan, öfkelenen (kişi). -1-
d. 1657/007

dāl *is.* Osmanlı Türkçesinde “d” (د)
harfinin adı. -2-
d.+ ı 1656/030, 1657/028

dāratun (*Ar.*) *is.*-1-
d. 2050/016

darı *is.* Buğdaygillerden, tohumları
gereğinde buğday yerine besin
olarak kullanılan, kuraklığa
dayanıklı bir bitki, akdarı
(Panicum); (bazı bölgelerde) mısır. -
1-
d.+ dan 2049/040

dārū (*Far.*) *is.* Deva, ilaç. -1-
d.+ ya 2052/027

dē - -35-
d.- : Söylemek, söz söylemek.
2049/005, 2053/034, 2053/035
d.- : (bir dilde) Karşılığı olmak, ...
anlamına gelmek. 1656/040,
1657/021, 1657/031, 1658/007,
1732/004, 1732/005, 1732/008,
2049/032, 2050/007, 2050/024,
2050/028, 2051/005, 2051/006,
2051/011, 2051/012, 2051/013,
2051/021, 2051/022, 2051/024,
2051/039, 2053/019, 2053/035,
2054/004, 2054/012
d.- : Herhangi bir yargıya varmak.
2052/017, 2053/031, 2054/001

dē bk. Da. -3-
d. 2049/029, 2051/033, 2052/020

def (Ar.) is. Savma. -2-
d. 1656/035
d.-i nazār : Nazarı savmak,
nazardan korunmak. 2055/021

değil ed. İsim cümlesinde yüklenme
veya başka öğelere olumsuzluk
anlamı veren kelime. -3-
d.+ dir 2049/014, 2052/038,
2054/002

değnek is. Elde taşınacak
incelikte düzgün ağaç, sopa. -1-
çoban d.+ i : Kara buğdaygillerden,
beyaz veya pembe çiçekli, yürek
biçimi yapraklı, otsu bir kır bitkisi
(Polygonum aviculare). 2054/012

dehr (Ar.) is. Zaman, dünya. -2-
d. 2052/024
'acāyib-i d. : Zamanın ilginç, harika
eserleri. 1658/002

delik is. Dar, küçük açıklık; dar,
küçük çukur. -1-
d.+ leri 2051/029

dem (Ar.) is. Kan. -1-
d.-i hayz : Hayız kanı. 2049/001

dên - Ad verilmek.-143-
d.- ür 1656/031, 1656/037,
1656/038, 1656/040, 1656/041,
1657/007, 1657/010, 1657/013,
1657/015, 1657/019, 1657/022,
1657/023, 1657/025, 1657/026,
1657/027, 1658/006, 1658/010,
1658/013, 1658/015, 1658/017,
1658/019, 1732/001, 1732/002,
1732/008, 1732/010, 1732/012,
1732/014, 1732/015, 2048/041,
2049/001, 2049/002, 2049/009,
2049/011, 2049/017, 2049/018,
2049/019, 2049/026, 2049/038,

2049/039, 2049/040, 2050/002,
2050/017, 2050/015, 2050/019,
2050/020, 2050/021, 2050/022,
2050/023, 2050/024, 2050/026,
2050/028, 2050/031, 2050/033,
2050/034, 2050/035, 2050/038,
2050/039, 2050/041, 2051/001,
2051/002, 2051/016, 2051/018,
2051/019, 2051/020, 2051/021,
2051/028, 2051/029, 2051/033,
2051/034, 2051/038, 2051/040,
2051/041, 2052/006, 2052/008,
2052/010, 2052/013, 2052/016,
2052/027, 2052/028, 2052/030,
2052/034, 2052/036, 2052/037,
2053/006, 2053/007, 2053/017,
2053/026, 2053/027, 2053/028,
2053/031, 2053/032, 2053/033,
2053/038, 2053/039, 2053/041,
2054/002, 2054/006, 2054/007,
2054/009, 2054/013, 2054/015,
2054/016, 2054/023, 2054/028,
2054/030, 2054/031, 2054/032,
2054/037, 2054/041, 2055/001,
2055/008, 2055/009, 2055/013,
2055/019, 2055/020, 2055/021,
2055/022, 2055/023, 2055/024,
2055/025, 2055/026, 2055/027,
2055/035, 2055/037, 2055/038,
2055/039, 2055/040

depren - Kımıldamak, hareket
etmek, sarsılmak. -1-
d.- 2055/038

dereçe is. Bir süreç içindeki
durumlardan her biri, basamak,
aşama, rütbe, mertebe. -1-
d. 2049/033

deri is. İnsan ve hayvan vücudunu
kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı

- örtü. -3-
d. 1656/031
d.+ de 2054/007
d.+ ye 2055/037
- derūn** (*Far.*) *is.* İç. -1-
d.+ undā 1658/003
- devā** (*Ar.*) *is.* İlaç, em. -1-
d. 2052/027
- devābb** (*Ar.*) *is.* Yük ve binek hayvanları. -1-
d. 1656/041
- deve** *is.* Geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan hayvan (*Camelus*). -11-
d. 1656/038, 1657/001, 2049/016, 2054/011
d.+ leri 2054/039
d.+ niñ 1656/038, 1656/041
d.+ si 1657/004, 2054/040
d.+ ye 1732/010
d.+ yi 2054/003
- dévşür** - Bir araya getirmek, derlemek, toplamak. -1-
d. 2050/030
- dévşüril** - Derlenmek, toplanmak. -1-
d.- ür 2054/008
- dibāgat** (*Ar.*) *is.* Sepicilik, hayvan derisi işleme sanatı. -1-
d. olun- Derinin işlenmesi. 2055/037
- dil-ārā** (*Far.*) *sf.* Gönle huzur veren, yüreği güzelleştiren (sevgili).-1-
sarāy-ı d. : Gönle huzur veren saray. 1657/016
- dil-cū** (*Far.*) *sf.* Gönül arayan, gönül çeken. -1-
maḥbūb-ı d. : Gönlün aradığı sevgili. 1658/011
- dil-ḥ^vāh** (*Far.*) *sf.* Gönül isteği, gönül dileği. -1-
d. 2052/010
- dil-keş** (*Far.*) *sf.* Gönül çekici.-1-
d. 1657/009
- dil-pesend** (*Far.*) *sf.* Gönle hoş gelen, gönlün beğendiği.-1-
elḥān-ı d. 1657/013
- dirlik** *is.* Yaşayış, hayat, sağlık, varlık, geçim, huzur, erinç.-1-
d.+ e 2052/022
- diş** *is.* Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri. -1-
d.+ leriñ 2052/040
- dişi** *is.* Hayvan ve bitkilerin, erkeği tarafından döllenecek biçimde oluşmuş cinsi.-5-
d. 2050/020, 2050/022
d.+ sine 2049/029, 2053/021, 2054/026
- diyār** (*Far.*) *is.* Ülke, memleket.-2-
d.+ ında 2053/020
d.+ larda 2049/040
- diyēt** (*Ar.*) *is.* İslām hukukunca öldürme ve yaralamalarda suçlunun ödemek zorunda olduğu para veya mal. -1-
d.+ e 2052/039
- doğur** - Yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak. -1-
d.- muş 2049/009

dört *sf.* Üçten bir artık olan sayı, 4 sayısı-1-
d. 1658/003

dünyâ (*Ar.*) *is.* Üstünde yaşadığımız gök cismi, yerküre. -1-
d.+ ya 2052/026

dünyeviyçe (*Ar.*) *is.* “Dünyevî” sözcüğünün müennes (dişil) biçimi, dünya ile ilgili, dünyaya ait. -3-
umür-ı d. : Dünyaya ait işler.
2052/024, 2053/026

düş - -1-
d.- : Olmak, olumsuz bir duruma girmek. 2052/019
d.- : Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek.
2055/011

düşnâm (*Far.*) *is.* Sövme, kötü söz söyleme. -1-
d.+ ı 2051/012

düşürme - Olumsuz bir duruma sokmamak.-1-
d.- yüp 2052/022

düşvâr(*Far.*) *sf.* Çetin, güç, zor. -2-
d. 2051/030, 2051/032

düz - Bir ihtiyacı karşılamak amacıyla birçok şeyleri birbirini tamamlayacak biçimde bir araya getirmek.-1-
d.- erler 2055/003

düz *is.* Yüzeyinde girinti çıkıntı olmayan, müstevî, müsettağ.-1-
d. 2049/031

ebî (*Ar.*) *is.* “Eb” baba adının harfi ceri olup “babam, pederim” anlamındadır. -1-
e. 2053/014

ecnâs (*Ar.*) *is.* Cinsler, türler, çeşitler. -1-
e.-ı nâs : İnsan türleri. 2050/021

ef'âl (*Ar.*) *is.* Fiiller, hareketler, davranışlar. -1-
e. 2053/011

eğer *ed.* Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilir, şayet. -1-
e. 2051/021

ehil (*Ar.*) *is.* Becerikli, muktedir, erbab. -1-
e. 2052/009

ekin *is.* Tahılın tarlaya atıldığından harman oluncaya kadar aldığı duruma verilen ad. -2-
e.+ e 2050/034, 2055/039

ekterî (*Ar.*) *sf.* En ziyade, çoklukla. -3-
e. 1656/036, 1657/009, 1732/004

eksilt -Eksik duruma getirmek, sayısını azaltmak.-2-
e. 1731/040, 1732/009

elen - Elek yardımıyla ayıklanmak veya incesi kabasından ayrılmak, elekten geçirilmek. -1-
e.- üp 2050/041

elhân (*Ar.*) *is.* Şarkılar. -2-
e.+ la 1657/009
e.-ı dilpesend : Hoşa giden, beğenilen şarkılar. 1657/013

elif (*Ar.*) *is.* Osmanlı Türkçesi alfabesinin ilk harfi (-.(1-
e.+ in 2054/029

emeğ (*Ar.*) *is.* Kadın köle, cariye. -2-
e. 2052/037, 2052/039

emeviyye (Ar.) is. İslâm dünyasında kurulan ilk devlet, ilk islâm hükümeti, Emevî devleti. -1- e.+ den 2053/020

emn (Ar.) is. Emniyet, güven, korkusuzluk. -1- e. 2052/023

emr -2- e.-i 'azîm : Büyük idareci, reis. 1658/008 e.-i müşkil : Zor iş. 2051/033

emţâr (Ar.) is. Yağmurlar. -1- kılllet-i e. : Yağmur azlığı. 2049/034

emti'â (Ar.) is. Metalar, mallar, satılacak şeyler. -1- e.+ niş 2052/041

eñ ed. Mübalağa edatı.-1- e. 2053/002

encâm (Far.) is. Son, nihayet, akıbet. -1- e.-1 kâr : İşin sonu. 2049/012

endişe (Far.) is. Gam, keder, gaile. -1- e.+ ye 2052/022

envâr (Ar.) is. Nurlar. -1- füyüzât-ı e.-1 kıdsiyye : Kutsal nurların feyizleri. 2053/018

erbâb (Ar.) is. (müfret olarak kullanılır) Ehil, muktedir, becerikli; lâyıık.-1- e.+ inâ 2052/009

erkân (Ar.) is. Esaslar, kaideler, ana unsurlar. -1- e.+ ında 2053/033

erkek is. İnsan, hayvan ve bitkilerin dişiyi dölleyecek cinsten olanı. -3-

e. 2053/007
e.+ inç 2049/029, 2053/021

erken zf. Vakit geçmeden, geç karşıtı. -1- e. 2055/038

erzâl (Ar.) is. Reziller. -1- e.-i nâs : İnsanların rezil olanları. 2050/019

esâmî (Ar.) is. İsimler. -2- e.+ dendir 2050/016, 2054/027

esâs (Ar.) is. Eser ismi. -2- e.+ da 1657/003, 2050/009

esrâr (Ar.) is. Sırlar, gizemler, gizlilikler. -1- iş'â-i e.-1 ünsiyye : Manevi sırların ışığı. 2053/019

eşcâr (Ar.) is. Ağaçlar. -2- e.+ dan 2050/028 e.+ ı 2049/030

eşyâ (Ar.) is. Nesnelere, mevcut olan şeyler, levazım; çamaşır, elbise, yolcunun sandığı, bavulu, çıkını, sepeti; evin masası, koltuğu, kanapesi, perdesi ve benzerleri gibi nesnelere.-2- e. 1658/005 e.-yı müte'addide : Birçok eşya. 1657/030

êt - Eylemek, yapmak, kılmak, fiile getirmek.-45- 'avdet è.- er 1732/005 başş è.- er ola 2055/002 beyân è.- eyim 2052/020 cünbüş è.- erler 2050/011 ezkâr è.- en 2050/013 gadr è.- er olur 2051/029 gamd è.- er 1657/031

hedm è.- di 1658/004
helāk è.- er 1657/026
hibe-i hūķūķ è.- er olan 2052/009
2052/010
hūķūmet è.- üp 2052/010 2052/011
i' māl è.- erler 2049/040
imtinā' è.- er ola 1732/011
inzāc è.- er 1732/006
irād è.- er 2052/019
işābet è.- er ola 2051/034
istilā è.-üp 1657/020
istişhāb è.- erler 2055/021
ķıra'at è.- er olan 2050/008
mağrūr è.- en 2052/0272052/028
men' è.- 2055/031
meyelān è.- 1658/015
nağamāt è.- 1657/013
neş'et è.- 1656/035
pāmāl è.- 2051/001
rucū' è.- 2049/013
seyelān è.- 1732/002, 1732/005
taḅḅ ve tertib è.- 2051/0382051/039
ta'bir è.- 1656/034
taḅaddūt è.- 1656/032, 1656/040
taḅzīr è.- 2052/0162052/017
tehlil è.- 2050/0052050/006
tekellüm è.- 1658/019
tektīr è.- 2054/037
tektīr è.- 2054/038
temāyül è.- 1658/0121658/013,
1658/013, 1658/018
temerrüd è.- 2049/012
tenāvül è.- 1657/026
terci' è.- 2050/006
tereşşuḅ è.- 2050/028
terk è.- 2052/009
tesmiye è.- 1657/022
zarb è.- 2052/020
zuhūr è.- 2054/015

et *is.* İnsanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağıdan oluşan tabaka. -2-
e. 1656/031, 2054/020

eṭrāf (*Ar.*) *is.* Yanlar, taraflar, çevre. -1-
e.+ ı 1656/031

eṭvār (*Ar.*) *is.* Tavırlar, hal ve hareketler. -1-
e.+ ı 2053/011

ev *is.* Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut. -2-
e.+ e 1657/015
e.+ i 1657/015

evrām (*Ar.*) *is.* Vücutta oluşan şişlikler, yumrular. -2-
e.-ı merķūme : Yukarıda bahsedilen şişlikler. 1656/033, 1656/037

evşāf (*Ar.*) *is.* Sıfatlar, vasıflar, özellikler. -1-
e.+ ını 2051/010

evvel (*Ar.*) *sf.* İlk, birinci. -9-
e. 1658/017, 2049/014, 2053/002
e.+ leriḅ 1657/017
ma'nā-yı e. : İlk anlam. 2048/041, 2049/001, 2049/036, 2051/008, 2052/034

evvelki (*Ar.*) *sf.* Önceki. -1-
e. 2052/019

eyle - Kılmak, etmek, yapmak, fiile getirmek.-22-
bulamac e.- 2051/038
ibķā e.- 2051/006, 2051/017
idrār e.- 2049/009
işābet e.- 2054/0302054/031
mağrūr e.- 2052/021
meyelān e.- 1658/016

mübāşeret e.- 2051/032, 2055/014
resm e.- 2050/010
tebt e.- 1658/001
tebt e.- 2049/007
sirāyet e.- 1656/039
tağti' e.- 1657/038
taḥallūf e.- 2051/022
taḥşil e.- 2052/018
taqdim e.- 2051/010
tergib e.- 2050/006
terk e.- 2051/021
vaż' e.- 2049/005 2049/006
vezn e.- 2052/001
zuhūr e.- 1656/036

eyle Eyle- fiilinden emir(emir kipi)-
2-

su'āl e. 2052/019
terk e.- 2054/008

eylemeEylemek işi. -1-
1657/014 e.+ sini 1657/014

eylemek Etmek, yapmak. -35-

'acele e. 1658/019
a'māl e. 2055/012
çok e. 2054/038
feryād e. 2052/007
ḥıyānet e. 2051/003
ḥoş-ḥāl e. 2055/029
ḥ^vod-rāylik e. 2055/014
ibkā e. 2051/014
idrār e. 2054/036
ihtimām e. 2049/024
ilkā e. 2052/031
inşırāf e. 2055/030, 2055/036
inzāl e. 2049/025
istifāde e. 2049/003
ittihāz e. 2051/024
izhār e. 2050/037
kariş muruş e. 2052/004
kesre. 2054/015

mekt e. 2048/039
meyl e. 2054/0092054/010,
2055/032
murād e. 2049/004
nağamāt e. 1657/009
seyelān e. 2050/029
sitem e. 2055/013
taḥvif e. 2050/025
taḳāzā e. 2055/006
tebāh e. 2050/040
tefrik e. 2052/004
terk e. 2055/004
tertib e. 2051/039
tevaḳḳuf e. 2055/012
zuhūr e. 2055/015
zuhūr e. 2049/005

eyyām (Ar.) is. Günler. -1-
e. 2053/017

ezkār (Ar.) is. Zikirler, dualar. -2-
e.-ı cehriyye : Açıktan, sesli yapılan
zikir. 2050/007
e. èt- : Zikretmek, dua etmek.
2050/013

fāḥir (Ar.) sf. Olgun, kusursuz,
mükemmel, değerli. -2-
f. 2052/003
f.+ inç 2052/041

fā'il (Ar.) sf. Yapan, eyleyen,
işleyen. -6-
ism-i f. : Eylemi yapan, özne.
2048/041, 2050/038, 2050/039,
2051/001, 2052/008, 2055/001

fāḳa (Ar.) is. Yoksulluk, ihtiyaç. -1-
f. 2049/036

fāḳr (Ar.) is. Yoksulluk, züğürtlük. -
1-
f. 2049/036

farāş (Ar.) is. Yaygı, döşek.-1-
f.+ indan 2049/005

fard (Ar.) is. -1-
f. 1657/014

farḳad(Ar.) is. -1-
f. 1657/021

fāsid (Ar.) sf. Çirkin, kötü, fena,
bozuk. -1-
f. 2050/002

faşl (Ar.) is. Bölüm. -2-
f. 1731/038, 2048/038

fenā (Ar.) is. Kötü, iyi olmayan. -1-
f. 2050/040

ferāğ (Ar.) is. Mutluluk, saadet,
rahat. -1-
f. 2052/023

ferāğat (Ar.) is. Vazgeçme, el
çekme. -1-
f. kıl : Vazgeç. 2052/020

ferāset(Ar.) is. Zihin uyanıklığı, sezgi,
basiret. -1-
şāhib-i f. Ferasetli, sezgileri güçlü
(kişi). 1732/014

feres (Ar.) is. At, beygir. -2-
f.+ leri 2049/032, 2053/016

ferğ (Ar.) is. Bir tür çıban.-1-
f. 1732/005

feryād (Far.) is. -2-
f.+ a 2052/006
f. eylemek 2052/007

feth (Ar.) is. Arapçada harflerin
üzerine konan üstün (◌̣) işareti. -17-
f.+ i 1657/041, 1731/039,
2052/013, 2054/002
f.+ iyle 1657/008, 1657/017,
1657/018, 1658/008, 1732/001,

2050/018, 2053/041, 2054/003,
2054/023, 2054/027, 2054/033,
2055/019

fethāt (Ar.) is. Arapçada harflerin
üzerine konan üstün (◌̣) işaretleri. -
4-
f.+ la 2049/018, 2050/015,
2051/002, 2051/016

fethateyn - (Ar.) is. Ar. fetha
sözünün tesniye (ikilik) biçimi, iki
üstün (ile okunan kelime). -15-
f.- le 1656/038, 1657/009,
1657/016, 1657/034, 1658/010,
2049/011, 2049/015, 2050/035,
2051/017, 2051/024, 2052/033,
2053/022, 2054/027, 2055/008,
2055/027

fidan (Yun.) is. Ağaç ve çiçek tazesi.
-1-
f.+ a 1658/019

filiz (Yun.) is. Ağaç ve çiçeğin taze
sürgünü. -1-
f.+ inden 2053/002

fi'l-aşl (Ar.) zf. Aslında, doğrusu. -1-
f. 1657/022

firāvān (Far.) sf. Bol, fazla,
çok. -5-
f. 2049/030, 2054/040
f. olan 2054/031
f. olmak 1657/032, 2054/034

firiftē (Far.) sf. Aldatılmış,
kandırılmış. -1-
f. olmuş 2052/016

fuḳarā(Ar.) is. Fakirler, yoksullar,
zavallılar. -1-
f.+ ya 2049/035

fulān (Ar.) is. Herhangi bir şahıs,
filan (kişi). -1-
f.+ dan 1657/038

füyūzāt (Ar.) is. Feyizler,
erdemler. -1-
f.-1 envār-ı kıdsiyye : Kutsal
nurların feyizleri. 2053/018

ġabarā (Ar.) is. -1-
ġ. 2050/015

ġabaratu (Ar.) is. -1-
ġ. 2049/018

ġabāru (Ar.) is. -1-
ġ. 2049/017

ġabaru (Ar.) is. -4-
ġ. 2049/011, 2049/015, 2049/016

ġabāşiru (Ar.) is. -1-
ġ. 2050/017

ġibr (Ar.) is. -1-
ġ. - 2050/001

ġābirā (Ar.) is. -2-
nāsi-i ġ. 2050/006, 2050/007

ġābiru (Ar.) is. -1-
ġ. 2048/041

ġabiru (Ar.) is. -1-
ġ. 2050/001

ġabīru (Ar.) is. -1-
ġ. 2050/013

ġābiru (Ar.) is. -1-
ġ. 2050/015

ġabrā' (Ar.) is. -6-
ġ. 2049/028, 2049/030, 2049/038,
2049/040, 2050/019

ġabratu (Ar.) is. -1-
ġ. 2049/002

ġabrā' u (Ar.) is. -2-
ġ. 2049/028, 2049/035

ġadā'id (Ar.) is. -1-
ġ. 1656/041

ġadā'idu (Ar.) is. -1-
ġ. 1657/006

ġadā'ir (Ar.) is. -1-
ġ.+ dir 2051/020

ġadār (Ar.) is. -1-
ġ. 2051/013

ġadar (Ar.) is. -1-
ġ. 2051/028

ġadarānu (Ar.) is. -1-
ġ. 2051/002

ġadaratu (Ar.) is. -1-
ġ. 2051/016

ġadaru (Ar.) is. -2-
ġ. 2051/017, 2051/024

ġadatu (Ar.) is. -1-
ġ. 1658/017

ġaddār (Ar.) is. -1-
ġ. 2051/009

ġaddārratu (Ar.) is. -1-
ġ. 2051/008

ġaddāru (Ar.) is. -2-
ġ. 2051/008

ġādir (Ar.) is. -1-
ġ.+ den 2051/011

ġādīr (Ar.) is. -4-
ġ. 2051/005, 2051/006, 2051/018
ġ.+ in 2051/018

ġādīrā (Ar.) is. -1-
ġ. 2051/023

ġadīratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/019

ġādīru (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/008

ġadīru (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/017

ġadr (Ar.) is. Vefasızlık, hainlik,
hıyanet, merhametsizlik. -6-
ğ. 2051/006, 2051/011, 2051/012,
2051/029, 2051/030

ġadrāʾu (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/035

ġadru (Ar.) is. -3-
ğ. 2051/002, 2051/009, 2051/036

ġadūr (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/022

ġadūru (Ar.) is. -2-
ğ. 2051/007, 2051/009

ġāfil (Ar.) sf. Çevresindeki
gerçekleri görmeyen, sezmeyen,
bilgisiz, dalgın (kimse). -3-
ğ. 2053/025, 2053/031
ğ. olmak 2052/026

ġaflet (Ar.) is. Dalgınlık, dikkatsizlik,
boş bulunma, aymazlık, dalgı,
ihtiyatsızlık. -3-
ğ. 2052/017, 2053/032
ğ.+ le 2052/018

ġalaṭ (Ar.) is. Yanlış, hata. -1-
ğ.+ dır 2054/001

ġalebe (Ar.) is. Üstün gelmek, baskın
çıkma. -1-
ğ. 1657/020

ġālib (Ar.) sf. Üstün. -1-
ğ. ol- : Üstün gelmek, baskın
çıkma. 2049/001

ġālibe (Ar.) sf. “ġālib” sözünün
müennes (dişil) biçimi. -1-
şifāt-1 ġ. : Baskın, öne çıkan
özellik. 2052/027

ġalīz (Ar.) sf. Sık, yoğun, kesif. -2-
ğ. 1732/001, 1732/011

ġalīzu (Ar.) is. -1-
ğ. 1732/011

ġamadu (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/034

ġamārid (Ar.) is. -1-
ğ. 1658/008

ġamd (Ar.) is. -3-
ğ. 1657/028, 1657/030
ğ. eder 1657/031

ġamdu (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/028

ġāmid (Ar.) is. -3-
ğ. 1658/006, 1658/006, 1658/007

ġāmidatu (Ar.) is. -1-
ğ. 1658/004

ġāmidīyyūn (Ar.) is. -1-
ğ. 1658/007

ġamrūd (Ar.) is. -1-
ğ. 1658/009

ġamūd (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/028

ġancarā (Ar.) is. -1-
ğ. 1658/010

ġandaratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/033

ġandīyyatu (Ar.) is. -1-
ğ. 1732/011

ġānīzu (Ar.) is. -1-
ğ. 1732/012

ġanṭara (Ar.) is. -2-
ğ. 2050/032, 2050/033

ġanṭaratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/031

ġanṭaru (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/033

ġanzıyyatu (Ar.) is. -1-
ğ. 1732/011

ġarāb (Ar.) is. -1-
ğ. 2049/017

ġarād (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/016

ġarad (Ar.) is. -3-
ğ. 1657/010, 1657/011, 1657/025

ġarāda (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/017

ġaradu (Ar.) is. -2-
ğ. 1657/009, 1657/016

ġarāra (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/024

ġarāratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/022

ġararu (Ar.) is. -1-
ğ. 2052/033, 2053/022

ġarb (Ar.) is. -1-
ğ. 1732/003

ġard (Ar.) is. -1-
ğ. 1658/009

ġardu (Ar.) is. -3-
ğ. 1657/014, 1657/015, 1657/016

ġarġar (Ar.) is. -1-
ğ. 2054/012

ġarġara (Ar.) is. Yutmadan, su
veya başka bir sıvı ile ağzı veya

boğazı çalkalama işi. -4-
ğ. 2054/016, 2054/017, 2054/018
ğ. olunur : Ağızda çalkalanır.
2052/027

ġarġaratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2054/013

ġarġaru (Ar.) is. -1-
ğ. 2054/012

ġarīb (Ar.) is. -1-
ğ. 1732/006

ġaridu (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/012

ġarİR (Ar.) is. -1-
ğ. 2052/029

ġarİR (Ar.) is. -5-
ğ. 2052/016, 2052/021, 2052/023,
2053/026
ğ.+ iñ 2053/028

ġarİRā' (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/019

ġarİRā (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/028

ġarİRu (Ar.) is. Güzel huy. -1-
ğ. 2052/015

ġarİRu' l- 'ayş (Ar.) is. Endişesiz,
korkusuz, mutlu, huzurlu yaşam. -
1-
ğ. 2052/022

ġarġad (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/023

ġarġadah (Ar.) is. -1-
ğ.+ dır 1657/022

ġarġadu (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/021

ġarr (Ar.) is. -3-
ġ. 2054/006, 2054/009

ġarrā' (Ar.) is. -1-
ġ. 2053/018

ġarra (Ar.) is. -1-
ġ. 2053/031

ġarrada (Ar.) is. -1-
ġ. 1657/011

ġarrān(Ar.) is. -1-
ġ. 2054/023

ġārratu (Ar.) is. -1-
ġ. 2054/022

ġarrā' u (Ar.) is. -1-
ġ. 2053/017

ġarru (Ar.) is. -2-
ġ. 2052/013, 2054/003

ġārru (Ar.) is. -1-
ġ. 2053/030

ġarrūn (Ar.) is. -1-
ġ. 2054/027

ġarūr (Ar.) is. -1-
ġ.+ uŋ 2053/030

ġarūru (Ar.) is. -1-
ġ. 2052/026

ġataratu (Ar.) is. -1-
ġ. 2050/018

ġatariyyu (Ar.) is. -1-
ġ. 2050/034

ġataru(Ar.) is. -1-
ġ. 2050/035

ġasaru(Ar.) is. -1-
ġ. 2055/008

ġatāru(Ar.) is. -1-
ġ. 2050/022

ġatavtaru (Ar.) is. -1-
ġ. 2050/030

ġasiru (Ar.) is. -1-
ġ. 2055/007

ġatmaratu (Ar.) is. -1-
ġ. 2050/039

ġatratu (Ar.) is. -1-
ġ. 2050/025

ġatrā' u (Ar.) is. -2-
ġ. 2050/018, 2050/019

ġatriyyu (Ar.) is. -1-
ġ. 2050/038

ġatru (Ar.) is. -1-
ġ. 2050/036

ġasru (Ar.) is. -1-
ġ. 2055/005

ġašāmir (Ar.) is. -1-
ġ. 2055/014

ġašmara (Ar.) is. -1-
ġ. 2055/013

ġašmaratu (Ar.) is. -1-
ġ. 2055/011

ġašmariyyatu(Ar.) is. -1-
ġ. 2055/016

ġavbaru (Ar.) is. -1-
ġ. 2050/002

ġayāzīr (Ar.) is. -1-
ġ.+ dir 2051/040

ġaydān (Ar.) is. -1-
ġ. 1658/016

ġaydānu (Ar.) is. -1-
ġ. 1658/016

ġaydāru (Ar.) is. -1-
ġ. 2051/033

ġaydā' u (Ar.) is. -1-
ğ. 1658/012

ġayida (Ar.) is. -1-
ğ. 1658/010

ġayn (Ar.) is. Osmanlı Türkçesi
alfabesinin yirmi ikinci harfi olup
ebced düzeninde 1000 sayısının
karşılığıdır. -46-
ğ. 1731/038, 2048/038
ğ.+ ıñ 1656/030, 1656/039,
1657/018, 1657/024, 1657/027,
1657/008, 1657/041, 1658/008,
1731/039, 1732/001, 2048/041,
2049/019, 2050/001, 2050/003,
2050/004, 2050/018, 2050/019,
2050/026, 2051/015, 2052/013,
2052/014, 2052/023, 2052/029,
2052/036, 2053/014, 2053/021,
2053/026, 2053/031, 2054/002,
2054/003, 2054/010, 2054/022,
2054/023, 2054/027, 2054/033,
2055/017, 2055/019
ğ.+ larıñ 1657/016, 1657/017,
1658/019, 2053/006, 2054/017

ġayr (Ar.) is. Arapça sözlerle terkibe
girerek bu yapıya “-sız”, “değil”,
“olmayan” anlamı kazandırır. -1-
ğ.-ı ma' kıldur : Akla aykırı.
1657/036

ġaytaratu (Ar.) is. -2-
ğ. 2050/019, 2050/024

ġayz (Ar.) is. Öfke, hınç.-1-
şāhib-i ġ. : Öfkeli kimse. 1732/015

ġayzānu (Ar.) is. -1-
ğ. 1732/013

ġayzaratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/040

ġayzaru (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/037

ġayzāru (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/040

ġazāmīr (Ar.) is. -1-
ğ.+ dir 2052/006

ġazāratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2054/033

ġazāratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2055/019

ġazāru (Ar.) is. -1-
ğ. 2055/020

ġazaru (Ar.) is. -1-
ğ. 2055/028

ġazavvaru (Ar.) is. -1-
ğ. 2055/026

ġazġazatu (Ar.) is. -1-
ğ. 1732/009

ġazīra (Ar.) is. -1-
ğ. 2055/027

ġazīra (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/039

ġazīratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/037

ġazīratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2054/031

ġazīratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2055/024

ġazīru (Ar.) is. -1-
ğ. 2054/030

ġazīru (Ar.) is. -1-
ğ. 2055/037

ġazīru (Ar.) is. -1-
ğ. 2055/038

ġaziru (Ar.) is. -1-
ğ. 2055/040

ġaziru'l-nāşiyatu (Ar.) is. Hayırlı,
uğurlu, mübarek insan veya hayvan
-1-
ğ. 2055/041

ġāziyya (Ar.) is. -1-
ğ. 1732/008

ġazizatu (Ar.) is. -1-
ğ. 1732/001

ġazmara (Ar.) is. -1-
ğ. 2052/005

ġazmaratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2052/001

ġazrā'u (Ar.) is. -1-
ğ. 2055/022

ġazru (Ar.) is. -2-
ğ. 2054/033, 2055/002

ġazvaru (Ar.) is. -1-
ğ. 2055/025

ġāzz (Ar.) is. -2-
ğ. 1732/006

ġāzzatu (Ar.) is. -1-
ğ. 1732/007

ġazzu (Ar.) is. -1-
ğ. 1731/038

ġāzzu (Ar.) is. -1-
ğ. 1732/002

ġeçe is. Güneş battıktan gün
ağarmaya başlayıncaya kadar geçen
süre, tün.-4-
g. 2050/017, 2051/025
g.+ sinç 2052/039
g.+ yeğ 1657/040

gel - Bir yere gitmek, varmak.-25-
g.- miş 2050/038
g.- üp 2050/037
g.- ür 1656/038, 1656/039,
1657/001, 1657/018, 1657/028,
2049/002, 2050/004, 2051/016,
2051/018, 2051/020, 2052/023,
2052/024, 2052/025, 2053/014,
2053/021, 2053/031, 2053/041,
2055/014

geliver - Ansızın, çabucak
gelmek. -1-
g. 2054/025

gemi is. Su üstünde yüzen, insan ve
yük taşımaya yarayan büyük taşıt,
sefine. -1-
g.+ yeğ 1658/006

gerden(Far.) is. Vücutun omuzlarla
baş arasında kalan ön bölümü,
boyun, gerdan. -1-
g.+ inç 1656/039

gerek -3-
g. : bağ. İster. (İster...ister
anlamında bağlaç) 2052/003
g.+ i : is. Lazım, yakışır, layık.
2052/020

gèrü sf. Arka, geri. -1-
g.+ değ 2051/021

gèrülen - Geride kalmak.-1-
g.- üp 2051/026

ġiriv (Far.) is. Bağırma, çığırışma. -
2-
ğ. 2052/006, 2052/007

gibi ed. Benzetme ve örnek ifade
eder. -32-
g. 1657/011, 1657/015, 1658/009,
1658/010, 1658/012, 1658/018,

1732/005, 1732/006, 2048/041,
2049/015, 2049/018, 2049/019,
2049/025, 2049/027, 2050/011,
2050/027, 2050/028, 2051/020,
2051/021, 2051/032, 2052/020,
2052/024, 2052/025, 2052/030,
2052/036, 2053/006, 2053/012,
2053/014, 2053/026, 2053/033,
2054/037

ġibru (Ar.) is. -1-
a. 2049/041

ġid (Ar.) is. -2-
ġ. 1658/019

ġidād (Ar.) is. -1-
ġ. 1656/039

ġidādu(Ar.) is. -1-
ġ. 1657/006

ġidāru(Ar.) is. -1-
ġ. 2051/015

ġiddiru (Ar.) is. -1-
ġ. 2051/008

ġimdu (Ar.) is. -1-
ġ. 1657/027

gir - Dışarıdan içeriye geçmek.-1-
g. 1657/040

ġirād (Ar.) is. -1-
ġ. 1657/018

ġirada (Ar.) is. -1-
ġ. 1657/018

ġirār (Ar.) is. -3-
ġ. 2053/035, 2053/038, 2053/040

ġirāra (Ar.) is. -1-
ġ. 2054/009

ġirāratu (Ar.) is. -1-
ġ. 2054/001

ġirāru (Ar.) is. -2-
ġ. 2053/032, 2054/003

ġirda (Ar.) is. -1-
ġ. 1657/016

ġirdu (Ar.) is. -1-
ġ. 1657/012, 1657/016

ġirġir (Ar.) is. -1-
ġ. 2054/004

ġirr (Ar.) is. -1-
ġ. 2053/027

ġirra (Ar.) is. -1-
ġ.+ dan 2052/018

ġirrah (Ar.) is. -1-
ġ. 2053/028

ġirratu (Ar.) is. -2-
ġ. 2052/014, 2053/031

ġirrid (Ar.) is. -1-
ġ. 1657/025

ġirridu (Ar.) is. -1-
ġ. 1657/012

ġirru (Ar.) is. -1-
ġ. 2053/026

ġişmîru (Ar.) is. -1-
ġ. 2055/017

ġit - -1-
g. Bir yerden ayrılmak. 2048/039

ġiysü is. Her türlü giyim eşyası,
giyecek, elbise, libas, çamaşır,
giysi. -1-
g.+ ye 2051/020

ġizlüçezf. Kimseye göstermeden,
kimseye belli etmeksizin, gizli
olarak, gizlice. -1-
g. 2052/003

ġizyad (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/025

ġizyadu (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/024

ġokçil sf. Gök rengine çalar çil
renginde, mavi ile yeşil arası. -1-
g. 2050/033

ġöl is. Oluşması genellikle
tektonik, volkanik vb.olaylara bağlı
olan, toprakla çevrili, derin ve
geniş, tuzlu veya tuzsuz durgun su
örtüsü, su birikintisi.-6-
g. 2051/018
g.+ den 2051/007
g.+ ler 2051/023
g.+ üne 2051/005, 2055/008,
2055/010

ġöre ed. Üzre, nazaran.-3-
g. 2049/018, 2050/023, 2051/004

ġörün - Görülür duruma
gelmek, görülür olmak. -1-
g.- 1657/032, 1657/033

ġötürü zf. Toptan, olduğu gibi,
tartı ve ölçü olmadan, götürü. -1-
g. 2052/001

ġövde is. İnsan veya hayvan bedeni. -
1-
g.+ de 1656/031

ġöz is. Görme organı. -3-
g.+ de 1732/003
g.+ üne 1732/004, 1732/005

ġubar (Ar.) is. -2-
ğ. 2049/005, 2050/016

ġubār (Ar.) is. -4-
ğ. 2049/018, 2049/027, 2050/011
ğ.+ a 2049/036

ġubarā' (Ar.) is. -1-
ğ. 2049/019

ġubāratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/003

ġubārātu (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/003

ġubārīn (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/004

ġubariyyūn (Ar.) is. -1-
ğ. 2049/007

ġubaru (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/002

ġubāru (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/015

ġubayrā' (Ar.) is. -4-
ğ. 2049/032, 2049/038, 2049/039,
2049/040

ġubayrā' u (Ar.) is. -1-
ğ. 2049/037

ġubayrun (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/016

ġubrānu (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/004

ġubratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2049/019

ġubrūn (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/004

ġubrūru (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/014

ġubşā (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/027

ġubur (Ar.) is. -1-
ğ.+ dur 2048/041

ġubūru (Ar.) is. -1-
ğ. 2048/039

ġuburu (Ar.) is. -1-
ğ. 2048/041

ġudada (Ar.) is. -1-
ğ. 1656/038

ġudadu (Ar.) is. -2-
ğ. 1656/031, 1656/038

ġudar (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/018

ġudarāt (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/016

ġudāratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/016

ġudaru (Ar.) is. -3-
ğ. 2051/007, 2051/017, 2051/036

ġudāvadu (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/008

ġudda (Ar.) is. bk. ġudde -2-
ğ. 1656/038
ğ.+ dır 1657/006

ġuddat (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/004

ġuddatu (Ar.) is. -1-
ğ. 1656/030

ġudde (Ar.) is. Vücutta deri ile et
arasında ve en çok boyunda, kasıkta
çıkan şişlik, bez, beze, ur. -6-
ğ. 1656/037, 1656/038, 1656/040
ğ. çıkarmak ; Vücutta gudde
oluşması. 1657/001, 1657/004

ġuddu (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/001

ġudra (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/017

ġudrān (Ar.) is. -3-
āl-i ġ. 2051/035
ğ. 2051/018, 2051/020

ġudratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/015

ġumdān (Ar.) is. -1-
ğ. 1658/001

ġumūd (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/031

ġumuddānu (Ar.) is. -1-
ğ. 1657/028

ġuncuda (Ar.) is. -1-
ğ. 1658/009

ġundara (Ar.) is. -1-
ğ. 2051/036

ġüne (Far.) is. Çeşit, tür, cins. -5-
g. 2050/014, 2051/037, 2053/020,
2054/022, 2055/021

ġurāb (Ar.) is. -2-
ğ. 2050/015, 2054/023

ġurabā (Ar.) is. -1-
ğ.+ ya 2049/035

ġuraf (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/014

ġurar (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/014

ġurār (Ar.) is. -1-
ğ. 2054/023

ġurayr(Ar.) is. -1-
ğ. 2054/027

ġurayrā' u (Ar.) is. -1-
ğ. 2054/011

ġurfā (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/014

ğurğuratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/006

ğurğurrā (Ar.) is. -1-
ğ. 2054/029

ğurr (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/021

ğurrā (Ar.) is. -2-
ğ. 2054/028
ğ.+ dır 2053/008

ğurra (Ar.) is. Aklik, parlaklık. -6-
ğ. 2053/002, 2053/004, 2053/006,
2053/012
ğ.+ dan 2053/007
ğ.+ sı olan 2053/007

ğurrān (Ar.) is. -3-
ğ. 2052/023, 2053/014, 2054/022

ğurratu (Ar.) is. -2-
ğ. 2052/036, 2053/022

ğurratu'l-hilāl (Ar.) is. -1-
ğ. 2052/040

ğurratu'l-islām (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/004

ğurratu'l-isnān (Ar.) is. -1-
ğ. 2052/040

ğurratu'l-karm (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/001

ğurratu'l-ķavm (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/001

ğurratu'l-matā' (Ar.) is. -1-
ğ. 2052/041

ğurratu'l-racul (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/002

ğurratu'l-şubh (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/003

ğurratu'l-şahr (Ar.) is. -1-
ğ. 2052/039

ğurratu'l-zav' (Ar.) is. -1-
ğ. 2053/003

ğurru (Ar.) is. -1-
ğ. 2054/010

ğurūb (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/018

ğurūr (Ar.) is. -1-
ğ. 2052/029

ğurūru (Ar.) is. -2-
ğ. 2052/014, 2052/029

ğuratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/026

ğurru (Ar.) is. -1-
ğ. 2050/019

ğüyā (Far.) zf. Sanki, diyelim ki,
sözde. -6-
g. 1657/031, 2049/014, 2049/024,
2049/025, 2049/036, 2049/037,
2050/011, 2051/011, 2051/029

ğuzamiratu (Ar.) is. -1-
ğ. 2052/012

ğuzāmīru (Ar.) is. -1-
ğ. 2052/013

ğuzrān (Ar.) is. -1-
ğ. 2054/041

ğuzru (Ar.) is. -1-
ğ. 2054/033

ğümān(Far.) is. Zan, işkil, şüphe,
kuşku. -1-
g.+ indā 2051/034

gün is. Gündüz. -2-
g.+ e 2053/009
g.+ ünē 2052/039

gündüz *is.* Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü, gece karşıtı. -1-
g. 2050/017

güzel *is.* Hoşa giden, beğenilen, iyi, doğru bir biçimde, beklenene uygun düşen. -3-
g. 2052/021, 2053/011, 2055/037

güzide (*Far.*) *sf.* Seçkin, seçilmiş, seçme. -1-
g. 2052/041

hā (*Ar.*) *is.* Osmanlı Türkçesi alfabesinin otuzuncu harfi olup ebced hesabına göre 5 sayısının karşılığıdır. -3-
h.+ ylaş 1657/022, 1732/007, 2053/028

haber (*Ar.*) *is.* Bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık. -1-
h. vèrdüklerinde : Bildirmek, haber ulaştırmak. 2049/005

habeş (*Ar.*) *is.* Afrika'nın doğusunda, Yemen'in karşısındaki Habeş ülkesi, Habeşistan, bugünkü Etiyopya. -1-
h. 2054/012

habib (*Ar.*) *is.* Kişi ismi. -1-
'otmān bin h. 2049/004

hades (*Ar.*) *is.* Sezgi, tahmin. -1-
h.+ inde 1732/014

hādīt (*Ar.*) *sf.* Ortaya çıkan, meydana gelen. -5-
h. 1732/003, 2049/016
h. olan 1656/031
h. olup 1732/004
h. olur 1656/039

hafr (*Ar.*) *is.* Kazma, kazılma. -1-
h. 2055/023

hā'ine (*Ar.*) *is.* Hıyanet eden, nankörlük eden (kimse). -1-
h. 2051/013

haqq (*Ar.*) *is.* -2-
h. : Allah, Cenâb-ı Hâlik, Hak Ta'âlâ. 2055/029
h.+ ımı : Maddi veya manevi kazanç. 2052/009

hāl (*Ar.*) *is.* Bir şeyin içinde bulunduğu şartları veya taşıdığı niteliklerin bütünü, durum, vaziyet. -4-
h.+ de 2054/008
h.+ i 2051/006, 2051/014, 2051/016

hālā (*Ar.*) *zf.* Şimdi, hâlen, el'ân. -1-
h. 2049/039

hâlet (*Ar.*) *is.* Hâl, suret, keyfiyet, nitelik, (Kelime, "hâl" kelimesinin eşiti ve müennesi olmakla beraber "dikkate değer hal" mânâsına gelir). -2-
h.+ e 2052/018

halife (*Ar.*) *is.* Hz. Muhammed'in vekili olarak Müslümanların imamlığını ve şariatın koruyuculuğunu yapmakla görevli kimse. -1-
h.+ niş 1657/015

hāliş (*Ar.*) *sf.* Katışık olmayan, katışiksız, saf. -4-
h. 2055/019, 2055/021, 2055/023, 2055/025

halq (*Ar.*) *is.* Belli bir bölgede veya çevrede yaşayanların bütünü. -1-
h. 1656/033

ḥamd (Ar.) is. -1-
ḥ. 1657/028

ḥamal (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
ḥ. bin badr2049/031

ḥamrā' (Ar.) is.-2-
ḥ. 1658/012, 2055/022

hamza (Ar.) is. "Elif, vav, ye, he"
üzerine konulan (ء) işareti;
gırtlakta, ses tellerinin birbirine
yapışması sonucu havanın
akışını birdenbire engellemesiyle
oluşan ve bir kesinti izlenimi veren
ünsüz. -6-
h.+ nıḥ 1657/029, 1731/041,
2049/023, 2050/028, 2051/014,
2054/038

ḥancarā (Ar.) is. -1-
ḥ. 2051/033

ḥār (Far.) is. Diken. -1-
ḥ. 2055/008

ḥarār (Ar.) is. Keçi kılından örme
büyük çuval. -1-
ḥ. 2054/003

ḥarekāt (Ar.) is. Arap yazısında
harflerin hangi ünlü ile okunacağını
göstermeye yarayan işaretler,
harekeler. -1-
ḥ.-ı telāte : Üç hareke (üstün, esre,
ötre). 1657/041

ḥarf (Ar.) is. Alfabeyi oluşturan ve
okuyup yazmayı sağlayan
işaretlerin her biri. -1-
ḥ.-i nidā : Seslenme bildiren harf.
(Sözcüğe eklenir: Nedimā "ey
Nedim") 2051/013

harıl harıl is. Suyun kaynarken
çıkardığı sesin taklidi ikileme. -1-
h. 2054/020

ḥāric (Ar.) is. Dış. -1-
ḥ.+ indē 1656/040

ḥārit (Ar.) is. -1-
rāfi' bin ḥ.+ iḥ 1658/009

ḥārraq (Ar.) is. -1-
ḥ. 2054/022

ḥāsāraq (Ar.) is. -1-
ḥ. 2053/022, 2054/033

ḥasebiyle (Ar. + T.) zf.
Dolayısıyla, -dan ötürü. -1-
ḥ. 2051/010

ḥaşır (Ar.) is. Saz, kabuk, yaprak
gibi bir bitki maddesiyle örülmüş
taban veya tavan örtüsü. -1-
ḥ. otu : Hasır örmeye yarayan ot.
2055/003

ḥaşr (Ar.) is. -1-
ḥ. 2050/036

ḥāṣṣat (Ar.) is. Özgülük, özellik. -1-
ḥ.-i nidā' : Özel seslenme.
2051/010

ḥāṣāk (Far.) is. Ot, süprüntü. -1-
ḥ. 2055/009

ḥaṭar (Ar.) is. Tehlike, bela. -1-
ḥ. 2052/031, 2052/034

ḥātun is. Kadın. -2-
ḥ.+ .aḥ 2054/028
ḥ.+ dan 2049/003

havā (Ar.) is. Gökyüzü, hava. -1-
h.+ daḥ 2052/036

ḥavāle (Ar.) is. Saldırma, vurma. -1-
ḥ. 1657/020

hāv (Ar.) is. Korku. -1-
h. 2052/022

havşala (Ar.) is. Kursak, mide,
taşlık. -1-
h. 2054/016

haydar (Ar.) is. -1-
h. 2051/037

haydara (Ar.) is. -2-
h. 2050/019, 2051/040

hayr (Ar.) is. İyilik, iyi, faydalı iş,
fayda. -2-
h. 2052/037
h.+ lu 2055/041

hayv ān (Ar.) is. Duygu ve
hareket yeteneği olan canlı yaratık.
-6-
h. 2054/031, 2054/035, 2055/003
h.+ a 2055/041
h.+ i 2054/034, 2054/037

hayz (Ar.) is. Kadınlarda aybaşı,
âdet görme. -1-
dem-i h. Hayız kanı. 2049/001

hazar (Ar.) is. -1-
h. 2055/029

hazef-pāre (Ar. + Far.) is. Çanak
çömlek kırığı. -1-
h.+ ye 2055/021

hāzıma (Ar.) is. Midedeki
yemekleri kolay hazmettiren
kuvvet. -1-
h.+ sını 1732/006

hāzır (Ar.) is. -1-
h. 2055/037

hazret (Ar.) is. Kutsal ve saygıdeğer
kimselerin adlarının başına getirilen
unvan, hazret. -1-

h.-i 'osmān : Hazret-i Osman.
1658/004

hedm (Ar.) is. Yıkma. -1-
h. etdirdi : Yıktırdı. 1658/004

helāk (Ar.) is. Telef, mahv, berbat. -
2-
h. eder 1657/026
h. olur 1656/039

hemān (Far.) zf. Yalnız, ancak, tek. -
2-
h. 1656/038, 2053/012

hengām (Far.) is. Zaman, sıra,
vakit. -1-
h.+ inā 1658/017

her (Far.) sf. Cümle, hep, beher. -
9-
h. 1656/031, 1656/037, 1658/004,
1658/012, 1658/013, 1658/018,
2049/037, 2053/011, 2053/027

heves (Ar.) is. İstek, eğilim, arzu,
şevk. -1-
h.+ den 2052/020

hevesnāk (Ar. + Far.) sf. Hevesli.
-1-
h. olduğda 2052/019

heyecān (Ar.) is. Coşku,
coşkunluk. -2-
h.+ a 2050/036, 2050/038

hıqd (Ar.) is. Kin. -1-
h. 2050/001

hısb (Ar.) is. Bolluk. -2-
h. 2050/026, 2055/019

hiyānet (Ar.) is. Hainlik. -2-
h. eylemek 2051/003
h.+ lē 2051/012

hıyānet-kār (Ar.+Far.) is. Hıyanet eden, hain. -1-
h. oldukları 2051/010

hıyār (Ar.) is. İyi, güzel, faydalı (olan şey). -1-
h.+ ı 2052/041

hıyarcık is. Hıyar resminde olarak arız olan bir şiş. -1-
h. 1656/034

hibe (Ar.) is. Bağışlama. -1-
h.-i hūkūk : Haklarını bağışlama. 2052/009

hicrān (Ar.) is. İrin, yaradaki pis su. -1-
h. 1731/039

hikāye (Ar.) is. Hakiki veya uydurma sergüzeşt, vukuat, kıssa, masal. -2-
h.+ dir 2054/030
h. olur 2054/017

hikāyet (Ar.) is. bk. hikāye -1-
h.+ idir 1658/001

hilāf (Ar.) is. Karşı, zıt, aksi. -1-
h.-ı ‘ade Alışılana, geleneğe ters olan. 2051/010

hilāfet (Ar.) is. Halifelik. -1-
zamān-ı h.+ lerinde : Halifelik zamanı. 1658/004

hilālī (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
ya‘iş al-h. 2053/005

himār (Ar.) is. -2-
mālik binh. : Kişi ismi. 2053/016
h.+ a : Erkek eşek. 2051/040

hiss (Ar.) is. Anlama, kavrama. -1-
h. 1732/007

hisse (Ar.) is. Bölünen bir maldan herkese düşen pay, nasip, behre. -1-
h. 1657/005

hişām bin ‘abdu’l-malik (Ar.) is. Emevi halifelerinden, kişi ismi. -1-
h. 2053/020

hiṭāben (Ar.) is. Sözü birine yönelterek, hitap yoluyla. -1-
h. 2051/013

hiya (Ar.) zm. Üçüncü teklik kişi zamiri (müennes-dişi için), o. -1-
h. 2052/018

hoşlan - Hoşuna gitmek, hoş bulmak, hazzetmek.-1-
h.- up 2054/038

hublā (Ar.) is. -1-
h. 2054/028

hukūk (Ar.) is. -2-
h.+ unı : Ahbaplık. dostluk. 2051/001
hibe-i h. : Haklarını bağışlamak. 2052/009

hulāşa (Ar.) is. Uzun sözün kısası, özet, netice. -1-
h.+ sı 2050/012

hulq (Ar.) is. Boğaz, yutak, hulkum. -1-
h. 1732/013

humayrā’ (Ar.) is. Küçük kırmızı şey. -1-
h. 2054/011

hurma (Ar.) is. Palmiyegillerin eski çağlardan beri Kuzey Afrika'da kültürü yapılan örnek bitkisi ve bu bitkinin meyvesi. (Phoenix dactylifera).-5-

h. 2049/010, 2050/014, 2055/003,
2055/024
h.+ ya 2050/004

hurrem (Far.) sf. Mutlu,
huzurlu, Ően Őakrak. -2-
h. 2055/040
h. olan 2055/039

huŐŐu (Ar.) is. Sazlıktan yapılmış ev
törü. -1-
h. 1657/015

huŐuŐ (Ar.) is. Konu. -3-
h.+ a 2055/008, 2055/012
h.+ unda 2053/034

hüy (Far.) is. Ahlak, tabiat. -1-
h.+ a 2052/021

hük (Ar.) is. Hakimlik, hükümet,
idare. -2-
h.+ i 2052/011
zîr-i h.+ ünde İdare altında,
idaresinde. 2052/010

hükümet (Ar.) is. Yönetme, idare
etme. -1-
h. 2052/010

h^vânende (Far.) is. Şarkı türkü
söyleyen (kimse), Őarkıcı. -2-
h. 2050/013
h.+ ye 1657/013

h^vod-râylık (Far.) is. Kendi başına
buyrukluk. -1-
h. eylemek 2055/014

h^voş-bü (Far.) sf. Güzel kokan,
güzel kokulu. -2-
h. 2054/011
h. 2053/019

h^voş-hâl (Far.) sf. Hali vakti
yerinde, geçim sorunu olmayan. -3-

h. eylemek : Maddî durumunu
düzeltilmek. 2055/029
h. 2055/034
h. olmak Maddî durumu iyi hale
gelmek. 2055/028

ıŐlâh (Ar.) is. İyileŐtirme. -1-
1.+ la 1658/008

ıŐsı sf. Sıcak, hararetili. -3-
1. 1656/034, 2053/017
1. olan 2053/009

ıtlâk (Ar.) is. İsimlendirme,
adlandırma. -39-
1. olunup 2052/038
1. olunmak 2049/030
1. olunur 1656/033, 1656/041,
1658/005, 1658/015, 2049/011,
2049/012, 2049/015, 2049/027,
2049/027, 2049/028, 2049/029,
2049/031, 2049/033, 2049/035,
2049/039, 2050/004, 2050/005,
2051/029, 2052/017, 2052/021,
2052/022, 2052/023, 2052/027,
2052/040, 2052/041, 2053/003,
2053/007, 2053/008, 2053/009,
2053/011, 2053/012, 2053/014,
2053/021, 2053/033, 2054/001,
2054/024, 2055/041

ıtlâkât (Ar.) is. İsimlendirmeler. -1-
1.-1 Şer^ııyye : İslam hukukuna ait
isimlendirmeler, terimler. 2053/036

ıttılâ^ı (Ar.) is. Bilgi, haber. -1-
1.+ ı 2053/027

i - İsim, sıfat, zamir gibi isim
soyundan kelimelerin yüklem
görevinde kullanılmasınisağlayan
yardımcı fiil. Bu fiilin genişzamanı,
Şahıs ekleriyle çekilir: çalıŐkan-ım,
çalıŐkan-sın, çalıŐkan (-dır)

çalışkanız, çalışanlar(lar-dır). Bu fiilin belirli, belirsiz geçmiş zamanlarıyla şartının çekiminde ek fiil gerektiğinde kullanılabilir: güzeldi (<güzel i-di), yorgunmuş (<yorgun i-miş), iyiye (< iyi i-se) vb.-6-
'abdi'llah i.- di 1658/007 1658/008
muzāyaqāda i.- ken 2055/027
pişer i.- ken 2054/020
var i.- di 1658/0031658/004
yeşil i.- di 1658/003
zirā' i.- di 1658/004

ibāret (Ar.) is. Oluşmak, meydana gelmek. -12-
'i.+ dir 2049/034, 2052/040, 2053/001, 2053/002, 2053/003, 2053/004, 2053/034, 2053/035, 2054/018
'i.+ iyle : Bir veya birkaç cümlelik söz. 1657/004
'i.+ le : Bir veya birkaç cümlelik söz. 2050/010

ibkā (Ar.) is. Geride bırakmak, terk etmek. -4-
i. eylediği 2051/006, 2051/017
i. eylemek 2051/014
i. olunan 2051/016

ibn (Ar.) is. Oğul, veled. -2-
i. 1658/001
i.-i mağdar 2051/012

ibtidā (Ar.) *zf*. İlk önce, başlangıçta, önce. -7-
i. 2049/012, 2051/027, 2052/039, 2052/040, 2052/041, 2053/003

icrā (Ar.) is. Uygulama, yapma, yerine getirme. -1-

i. olunmamakdan : Uygulanmamak, yapılmamak. 2053/034

iç is. Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dahil, dış karşıtı. -6-
i. 2049/016
i.+ i 1732/013
i.+ inde 1656/033
i.+ inç 1657/030, 2051/038
i.+ iyle 1657/023

içmek Bir sıvıyı ağza alıp yutmak. -4-
i. 2050/031, 2051/007, 2051/025
i.+ den 1732/010

içün *ed*. Amacıyla, maksadıyla, için. -4-
i. 2054/029, 2055/002, 2055/021, 2055/033

idrāk (Ar.) is. Derk etme, anlama, kavrayış, anlama yeteneği. -1-
i. 1732/007

idrār (Ar.) is. Sütün çokluğundan dolayı akması. -3-
i.+ a 2049/010
i. eyledikten 2049/009
i. eylemek 2054/036

ifti'āl (Ar.) is. Arapçada beş harfli kelimelerin birinci babı. -4-
i. 1657/040, 2051/023, 2051/039, 2052/025

iğbāru (Ar.) is. -1-
i. 2049/023

iğbirāru (Ar.) is. -1-
i. 2049/020

iğdār (Ar.) is. -1-
i. 2051/015

iğdāru (Ar.) is. -1-
i. 2051/013

iğmādu (Ar.) is. -1-
i. 1657/029

iğtāru (Ar.) is. -1-
i. 2050/028

iğtirāru (Ar.) is. -1-
i. 2050/035

iğtidāru (Ar.) is. -1-
i. 2051/023

iğtimādu (Ar.) is. -1-
i. 1657/039

iğtirāru (Ar.) is. -1-
i. 2052/025

iğtizāru (Ar.) is. -1-
i. 2051/039

iğzāru (Ar.) is. -1-
i. 2054/038

iğzāzu (Ar.) is. -1-
i. 1731/040

iğde is. İğdegillerin örnek bitkisi olan bir ağaç (Elaeagnus), bu ağacın zeytin biçiminde, kabuğu kırmızıya çalan sarı renkte, beyaz unlu, tadı mayhoş yemişi. -1-
i. 2049/038

iħmirār (Ar.) is. -1-
i. 2049/020

iħmirār (Ar.) is. -1-
i. 2050/035

iħsān (Ar.) is. Bağışlanan şey, kayra, lütuf, inayet, atıf. -1-
i.+ ıylā 2055/029

ihtidā (Ar.) is. Delaletine uyarak doğru yoldan gitmek. -1-
i. 2049/014

ihtimām (Ar.) is. Dikkatli davranma, itina. -1-
i. eylemek 2049/024

iki sf. Birden sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam, 2, II. -7-
i. 1658/004, 1732/004, 2048/041, 2050/004, 2053/010, 2054/024, 2055/004

ilahıyyāt (Ar.) is. Allah'ı övmek, ona dua etmek için yazılıp makamla okunan nazımlar, ilahiler. -2-
i. 2050/008
i.+ la 2050/006

ile ed. ve bağ. Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, işteşlik, beraberlik, araç, sebep veya durum anlatan cümleler yapmaya yarar, cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlamaya yarar, ile. -23-
i. 1656/031, 1657/013, 1657/020, 1657/036, 1657/036, 1658/006, 2050/007, 2050/008, 2050/017, 2050/017, 2050/018, 2050/034, 2051/010, 2051/013, 2051/037, 2053/005, 2053/019, 2054/017, 2054/030, 2055/011, 2055/016, 2055/027
i.+ dir 1657/026

ilkā (Ar.) is. Atmak, bırakmak. -1-
i. eylemek 2052/031

illet (Ar.) is. Hastalık. -1-
i. 2049/016

‘ilm (Ar.) is. Bilgi. -1-
‘i.+ i 2052/020

i‘māl (Ar.) is. Ham maddeyi işleyip
mal üretme. -1-
i. ederler 2049/040

imāmūn (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
i.-farrā’un 1658/001 1657/041

imtinā ‘ (Ar.) is. Kaçınma,
sakinme, çekinme. -1-
i. eder : Bir şeyi yapmaktan
kaçınmak, çekinmek. 1732/011

‘inaba (Ar.) is. -1-
‘i. 1657/018

‘inād (Ar.) is. Bir konuda direnme,
ayak direme, diretme, direnim. -1-
‘i. 2049/012

inan - Kanarak aldanmak. -1-
i.- ur 2053/027

ince sf. Kendi cinsinden olanlara
göre, dar ve uzun olan, kalınlığı az
olan, kalın karşıtı. -1-
i. 1657/023, 2054/007

‘ind (Ar.) is. Nezinde, ona göre. -
4-
‘i.+ inde 2050/013
‘i. e’l-ba‘z : Bazılarına göre.
2052/010
‘i. e’l-fukahā : Fakihlere göre.
2052/038

inkār (Ar.) is. Yadsıma, reddetme. -
1-
i. olmakla 2050/009

inme is. -1-
başdan i. : Kulak arkasında çıkan
bir tür bezenin halk ağzındaki adı.
1656/033

insān (Ar.) is. İnsanoğlu, Allah’ın
yarattığı varlıklar içinde akıl ve
düşünme yeteneği en gelişmiş
canlı, beşer. -2-
i. 2052/028, 2055/041

inşirāf (Ar.) is. Çekilme,
bırakma. -2-
i. eylemek 2055/030, 2055/036

inşibāb (Ar.) is. Vücutta
ahlāt’tan⁴³ birinin veya bâzılarının
nesiç (doku) lerin arasına akıp
orada toplanması. -1-
i.+ indan 1656/035

intihā (Ar.) is. Nihayet, son. (Anlamla
ilgili açıklamanın bittiğini ifade
için.) -3-
i. 1656/037, 2051/006, 2052/020

inzāc (Ar.) is. Olmak. -1-
i. eder : Oluşturmak. 1732/006

inzāl (Ar.) is. İndirme, aşağı
düşürme. -1-
i. eylemek 2049/025

iplik (Ar.) is. Pamuk, keten, yün,
ipek, naylon vb.dokuma
maddelerinin uzun, ince liflerinden
her biri, bu liflerin birlikte
bükülmüş ve çekilmiş durumu. -1-
i. 2055/010

irād (Ar.) is. Söyleme, dile getirme.
-1-
i. eder 2052/019

iri sf. Abartılı. -1-
i. 1657/024

⁴³ 1. Kansan şeyler. 2. İnsan vücudunda
farz olunan dört unsur veya usare kan, salya,
safra, dalak [ahlāt-ı erbaa].

irin *is.* Organizmanın herhangi bir yerinde iltihaplanma sonunda ölmüş hücre artıklarından ve bozulmuş ak yuvarlardan oluşan, mikrop lu veya mikropsuz, genellikle sarımtırak renkte koyuca sıvı, cerahat. -1-
i.+ ç 1732/001

işābet (*Ar.*) *is.* -2-
i. eylemiş : Denk gelmek, rastlamak. 2054/030 2054/031
i. eder : (öneri, tahmin, düşünce, söz için) Yerinde olma, yanılmazlık. 2051/034

işe *ed.* Şart anlamı katan sözcük.-
2-
i. 1656/033, 2051/022

isim (*Ar.*) *is.* Canlı ve cansız varlıkları, duygu ve düşünceleri, çeşitli durumları bildiren kelime, ad. -9-
i. olur 2050/033, 2052/005, 2054/006, 2055/013
i.+ dir 1732/006, 2052/034, 2053/031
i.+ leç 2050/007
i.+ leridir 2053/010

islām (*Ar.*) *is.* İslâmiyet. -1-
şadr-ı i.+ dan : İslam'ın başı.
2053/004

ism (*Ar.*) *is.* bk. isim. -23-
i.-i fā'il : Eylemi yapan, özne.
2050/039, 2051/001, 2052/008, 2055/001
i.-i fā'ildir 2048/041, 2050/038
i.+ i 1658/007
i.+ idir 1657/016, 1657/017, 1658/002, 1658/007, 1658/010,

2050/014, 2053/004, 2053/010, 2053/016, 2053/018, 2053/020, 2053/021, 2054/011, 2055/003, 2055/026
i.+ ini 2049/005

istemek Bir şeyin kendisine verilmesini veya yapılmasını söylemek, dilemek. -1-
i. 1657/014

istifāde (*Ar.*) *is.* Yararlanma, faydalanma. -1-
i. eylemek 2049/003

istiğdāru (*Ar.*) *is.* -1-
i. 2051/022

istiğrādu (*Ar.*) *is.* -1-
i. 1657/013

istiğrār (*Ar.*) *is.* -1-
i. 2054/024

istiḥkāk (*Ar.*) *is.* Yapılan hizmet karşılığı kazanılan ücret. -1-
i.+ ı olanların 2052/009

istihlāl (*Ar.*) *is.* Yeni Ay görünme; hilâli görme. -1-
leyle-i i.+ i : Ayın ilk evresinin, hilalin görüldüğü ilk gece.
2052/039

istilā (*Ar.*) *is.* Bir yeri kuvvet kullanarak ele geçirme. -1-
i. edüp 1657/020

isti'māl (*Ar.*) *is.* Kullanma. -1-
i. olunurlar : Kullanılma. 2051/013

istişhāb (*Ar.*) *is.* Yanına alma. -1-
i. ederler Yanına almak, yanında taşımak. 2055/021

iş *is.* Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma. -2-
i.+ de 2055/014
i.+ i 2053/011

‘**işā**’ (*Ar.*) *is.* Gecenin ilk karanlığı, akşamla yatsı arası. -1-
‘i. 2050/018

iş‘ā (*Ar.*) *is.* Işığını dağıtma, yayma. -1-
i.-i esrār-ı ünsiyye : Manevi sırların ışığı. 2053/019

‘**işet**’ (*Ar.*) *is.* Yaşama, yaşantı. -1-
‘i.-i rāziyyet : Razi olunan yaşantı 1658/005

işle - İçine girip etkilemek, nüfuz etmek. -1-
i.- yüp 1732/002

işlen - Yapılmak, nakışlanmak, nakış işlenmek. -1-
i.- ür 2053/039

i‘tā (*Ar.*) *is.* Verme. -1-
i. 2055/033

i‘tibāriylā *zf.* Bakımından, dolayısıyla. -1-
i. 2052/021

iṭmā‘ (*Ar.*) *is.* Kandırma, dolduruşa getirme. -3-
a.+ inā 2052/025
a.+ ıylā 2052/014, 2052/016

ittihāz (*Ar.*) *is.* Sayma, tutma, öyle değerlendirme. -1-
i. eylemek 2051/024

iz *is.* Bir şeyin geçtiği veya önce bulunduğu yerde bıraktığı belirti,

nişan, alâmet. -2-
i.+ e 2049/032, 2049/033

izhār (*Ar.*) *is.* Belirtme, gösterme, açığa vurma. -1-
i. eylemek 2050/037

ıab *is.* İçi gaz, sıvı veya katı herhangi bir maddeyi alabilen oyuk nesne, kap. -2-
k. 2055/003
k.+ ı 1657/038

ıabarcık *is.* İçi hava dolu ufak kabartı veya kürecik. -1-
k.+ larā 2054/022

ıabil (*Ar.*) *is.* Türlü, gibi, benzer, tür, cins. -1-
k.+ indendir 1658/005

ıabile (*Ar.*) *is.* Aynı soydan sayılan ve bir başa itaat eden insan topluluğu, boy. -9-
k. 1658/006, 2049/006
k.+ dendir 2049/007, 2049/008
k.+ si 2049/017, 2050/014, 2051/019, 2055/026
k.+ sindē 2054/028

ıabişā (*Ar.*) *is.* Kişi ismi. -1-
‘abbādu-bnu k.+ dır ol 2049/008

ıabuķ *is.* Bir şeyin dış yüzeyini kaplayan ve onu dış etkilere karşı koruyan, kendiliğinden oluşmuş, sertçe bölüm, kışır. -1-
k.+ ı 1657/023

ıadr (*Ar.*) *is.* -1-
k. 2051/002

ıāhil (*Ar.*) *is.* -1-
k. 1732/006

qahr (Ar.) is. Zorlama, cebir. -2-
k. 1657/020, 2055/018

qal - Olduğu yeri ve durumu
korumak, sürdürmek. -3-
k.- an 2049/001, 2049/002
k.- miş ola 2053/013
k.- ur 2049/015

qal'a (Ar.) is. Düşmanın gelmesi
beklenebilen yollar üzerinde, askerî
önem taşıyan şehirlerde, geçit ve
dar boğazlarda güvenliği sağlamak
için yapılan kalın duvarlı, burçlu,
mazgallı yapı, kale. -1-
k.+ nıñ 2053/004

qalın sf. Eni ve derinliği fazla olan
cisim, kaba. -1-
k. 2050/040

qalil (Ar.) sf. Az, pek fazla olmayan.
-1-
k. olmaqa 2053/038

qalmaq Olduğu yeri ve durumu
korumak, sürdürmek. -1-
k. 2051/026

qanad is. Kuşlarda ve böceklerde
uçmayı sağlayan organ. -1-
k.+ larını 2052/032

qapan - Kapalı duruma
gelmek. -1-
k.- up 1658/005

qapla - Her yanını örtmek -1-
k.- yup 2053/012

qār (Far.) ed. Eklendiği söze “-li, -
ci, eden, edici” kavramları
kazandırarak birleşik söz varlıkları
oluşturur. -1-
encām-ı k. 2049/012

qarabataq is. Karabatak gillerden,
balıkla beslenen, gagası uzun ve
sivri, kara tüylü, ördeğe benzer bir
deniz kuşu (Phalacrocorax). -1-
k. 2050/024

qarañu is. Karanlık. -1-
k. 2051/025

qarın is. İnsan ve hayvanlarda
gövdenin kaburga kenarlarından
kasıklara kadar olan ön bölgesi. -1-
k.+ nda 1656/039

qarısmuruş Karmakarışık. -1-
k. eylemek : İyice karıştırmak.
2052/004

qarışdır - Karışmak işini
yaptırmak. -1-
k.- up 2052/007

qarışık sf. Karışmış olan,
düzensiz, dağınık, intizamsız. -2-
k. 2052/005, 2052/012

qarıb (Ar.) sf. Yakın. -1-
k. 2050/020

qarye (Ar.) is. Köy, belde, yerleşim
bölgesi. -1-
k.+ dir 2051/036

qasaba (Ar.) is. Burun kemiği. -
1-
k.+ sını 2054/015

qasaba (Ar.) is. Yerleşim yeri. -
1-
k.+ sında bir 1657/016

qasā'id (Ar.) is. Kasideler. -1-
k.-i na 'tiyye : Naat içerikli
kasideler. 2050/008

ķasık *is.* Vücutun karın ile uyluk arasındaki bölümü. -2-
ķ.+ larda 1656/032, 1656/034

ķasr (*Ar.*) *is.* -1-
k. 2055/005

ķaşr (*Ar.*) *is.* Köşk, saray, konak. -3-
ķ. 1658/003
ķ.-ı 'ālī : Büyük saray. 1658/002
ķ.+ ıylā : Kısa kesme, uzatmama. 2054/029

ķatrā (*Ar.*) *is.* -1-
k. 2050/025

ķaṭām (*Ar.*) *is.* -1-
ķ. 2050/022, 2051/013

ķaṭ'an (*Ar.*) *zf.* Asla, katiyyen. -1-
ķ. 1732/003

ķatan bin nusayr (*Ar.*) *is.* Kişi ismi. -1-
ķ. 2049/006

ķatif (*Ar.*) *is.* -4-
k. 1657/012, 2050/001, 2055/007, 2055/040

ķavl (*Ar.*) *is.* Söz, lakırdı. -1-
ķ. 1658/001

ķavlin (*Ar.*) *is.* bk. ķavl -18-
'alā ķ. Konuşmada, söyleyişte, halk ağzında. 1656/038, 1658/001, 1658/007, 1657/021, 1657/024, 1657/034, 1731/039, 2049/012, 2049/032, 2049/035, 2049/038, 2050/020, 2052/009, 2052/028, 2053/009, 2053/019, 2054/013, 2055/034

ķavm (*Ar.*) *is.* Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan boy ve soy bakımından da birbirine bağılı insan

topluluğu, budun. -1-
ķ.+ i 1658/008

ķayna - Bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulunca, buhar durumuna geçerek fokurdamak. -2-
ķ.- rken 2054/015
ķ.- yup 2054/020

ķays (*Ar.*) *is.* -1-
ķ. 2053/016

ķazā (*Ar.*) *is.* İlçe. -1-
ķ.+ sında 2051/036

ķazıcı *is.* Kazı işi yapan. -1-
ķ.+ ya 2053/031

ķazmaķ Herhangi bir araçla toprağı açmak, oymak, bu yolla çukur, kuyu, yol vb. oluşturmak. -1-
ķ. 2053/031

ķeçe *is.* Yapağı veya keçi kılının dokunmadan, yalnızca dövülmesiyle elde edilen kaba kumaş. -1-
ķ.+ ye 2050/021

ķeçi *is.* Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen, memeli evcil hayvan (*Capra hircus*). -2-
k. 2051/027, 2054/029

ķefil (*Ar.*) *is.* Borçlu borcunu ödemediğinde veya bir kimse verdiği sözü yerine getirmediğinde bütün sorumluluğu üzerine alan kimse. -1-
k. 2052/021

ķeklik *is.* Sülüngillerden, güvercin büyüklüğünde, eti için avlanan, tüyü boz, ayakları ve gagası kırmızı

renkte bir kuş (Perdrix). -1-
k. 2049/029

kelām (Ar.) *is.* Söz, söyleyiş, lakırdı. -3-
k.+ ı 2052/003
k.+ ıḡa 2049/012
k.-ı mezbūr 2052/017

kellā (Ar.) *ed.* Asla, kat'a, hiçbir vakit. -1-
k. 2052/019

kendi *zm.* Kendi, öz, zat, nefis. -3-
k. 1657/005, 2052/031
k.+ den 2049/006

kendü *zm.* bk. kendi. -3-
k.+ si 2051/021
k.+ siyle 2049/009
k.+ ye 2049/004

keriḡe (Ar.) *is.* İğrenç, nefret edilecek şey. -2-
k.+ ye 2051/033, 2051/040

kerim (Ar.) *sf.* Kerem sahibi, cömert, verimcil, eli açık, şerefli, onurlu. -1-
k. 2053/011

kesād (Ar.) *is.* Alışverişte durgunluk, sürümsüzlük, yokluk, kıtlık. -1-
k.+ a 2053/038

keṭir (Ar.) *sf.* Çok çok olan, bol. -1-
k. 2055/001

kesmek Bıçak, makas gibi bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak, doğramak. -1-
k. 2055/032

kesr (Ar.) *is.* -25-
k. Bozma, hanel getirme. 2051/001
k. eylemek : Kırmak. 2054/015

k. : Bir harfin esre yani "i"
okunması. 1656/039, 1657/006,
1657/007, 1657/012, 1657/016,
1657/018, 1657/024, 1657/027,
1657/029, 1657/041, 1658/019,
1731/041, 2049/023, 2050/001,
2050/028, 2051/014, 2051/016,
2052/014, 2053/026, 2053/031,
2054/002, 2054/038, 2055/017

kesrateyn (Ar.) *is.* İki esre. -1-
k.+ le 2054/012

keṭret (Ar.) *is.* Çokluk, bolluk. -1-
k. 2054/036

kesreylemek Kırmak. -1-
k. 2054/015

keyfiyyāt (Ar.) *is.* "Keyfiyyet"
kelimesinin çokluk hali. -1-
k.+ ıḡa 2052/024

keyfiyyet (Ar.) *is.* Nitelik, özellik.
-1-
k.+ ini 2052/019

keyl (Ar.) *is.* Ölçme, tartma. -1-
k. 2052/001

kezalik (Ar.) *ed.* Keza, bu,
bunun gibi. -5-
k. 2051/005, 2051/030, 2053/023,
2053/027, 2053/035

ḡıl - Etmek, yapmak. -1-
ferāḡat ḡ. 2052/020

ḡıl *is.* Bazı hayvanların derisinde,
insan vücudunun belli yerlerinde
çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi
uzantı. -2-
ḡ.+ dan 2054/002
ḡ.+ ı 2050/032

ķılıc *is.* Uzun, dűz veya eęri, ucu sivri, bir veya her iki yűzű keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silâh, kılıç. -7-
ķ. 1657/040, 2053/032
ķ.+ a 2051/018
ķ.+ ı 1657/028, 1657/036
ķ.+ ıı 1657/027, 2054/009

ķılın - Yapılmak, edilmek. -1-
binâ ķ.- dı 2053/005

ķillet (*Ar.*) *is.* Azlık. -2-
ķ.-i emtâr : Yağmur azlığı. 2049/034
ķ.-i mâl : Mal azlığı. 2055/027

ķın *is.* Bıçak, kılıç gibi kesici araçların kabı. -4-
ķ.+ a 1657/029, 1657/036, 1657/040
ķ.+ ınâ 1657/027

ķırâ'at (*Ar.*) *is.* Dűzgűn, kuralına uygun okuma. -2-
ķ. 2050/006
ķ. eder 2050/008

ķırķar *sf.* Kırk sayısının űleřtirme biçimi, her birine kırk, her defasında kırkı bir arada olan. -1-
ķ. 1658/004

ķırmızı *sf.* Al, kıztıl. -1-
ķ. 1658/003

ķısm (*Ar.*) *is.* Tűr, nevi, cins. -12-
ķ.+ ı 2051/009, 2051/027, 2051/028, 2052/032, 2054/038
ķ.+ ınâ 2051/010
ķ.+ ında 1657/010
ķ.+ ını 2054/029
ķ.+ ınıı 1656/038, 2049/016, 2052/036, 2055/003

ķısraq *is.* Dişi at. -2-
ķ.+ a 2053/017
ķ.+ ı 2053/020

ķıř'a (*Ar.*) *is.* Parça, bűlűk, cűz. -2-
ķ.+ sına 2051/019
ķ.+ ya 1656/037

ķıvrır *sf.* Kıvrılmış durumda. -1-
ķ. 2054/008

ķıvrım *is.* Bir řeyin kıvrılan yeri, bűklűm. -1-
ķ.+ a 2054/007

ķız *is.* Dişi ocuk. -1-
ķ.+ ınıı 2053/020

ķızgın *sf.* -2-
ķ. : Çok ısınmış, ısıtılmış veya kızdırılmış. 2051/038
ķ. : Eş arayan, şehveti azmış (hayvan). 2055/006

ķızılı *sf.* Kızıla yakın. -1-
ķ. olan 2050/026

ķi (*Far.*) *baę.* Ki, bir sűzű veya cűmleyi dięer sűze veya cűmleye baęlayan kelime. -85-
ķ. 1656/031, 1656/036, 1656/040, 1657/006, 1657/017, 1657/022, 1657/025, 1657/026, 1657/031, 1657/032, 1658/003, 1658/004, 1658/008, 1658/010, 1658/011, 1658/015, 1658/017, 1732/002, 1732/003, 1732/007, 1732/008, 1732/010, 1732/012, 1732/015, 2049/004, 2049/007, 2049/009, 2049/011, 2049/012, 2049/014, 2049/016, 2049/019, 2049/024, 2049/025, 2049/032, 2049/035, 2049/036, 2049/037, 2049/038, 2049/039, 2050/005, 2050/011, 2050/017, 2050/019, 2050/023,

2050/034, 2051/002, 2051/011,
2051/018, 2051/028, 2051/029,
2051/034, 2051/038, 2052/008,
2052/010, 2052/017, 2052/022,
2052/024, 2052/029, 2052/036,
2052/040, 2053/012, 2053/021,
2053/026, 2053/028, 2053/030,
2053/031, 2053/033, 2053/038,
2054/001, 2054/002, 2054/007,
2054/017, 2054/028, 2054/037,
2055/001, 2055/004, 2055/021,
2055/022, 2055/023

kilim (Far.) is. Döşeme, divan gibi
yerlere serilen, genellikle desenli,
havsız, kalın, kıl veya yün dokuma.
-2-
k. 2050/023
k.+ e 2050/021

kimşe zm. Herhangi bir kişi, kim
olduğu bilinmeyen kişi, şahıs. -15-
k. 2049/004, 2052/018, 2052/019
k.+ lerin 2049/031, 2053/016
k.+ ye 1657/019, 1658/015,
2049/012, 2051/001, 2052/016,
2052/017, 2053/012, 2055/001
k.+ yi 1658/019

kin (Far.) is. Öç almayı amaçlayan
gizli düşmanlık, garez. -2-
k. 1732/015, 2050/001

kināniyyi (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
k. 2053/016

kişi is. İnsan, kimse, şahıs. -1-
k.+ nin 2053/002

kitāb (Ar.) is. -2-
k. 2053/032, 2054/003

kitāb (Ar.) is. Ciltli veya ciltsiz
olarak bir araya getirilmiş, basılı
veya yazılı kâğıt yaprakların

bütünü. -1-
k. inda 1658/001

kitāl (Ar.) is. -2-
k. 2051/015, 2051/032

koğla - Kokusunu duymak için
bir şeyi burnuna yaklaştırmak veya
bir yerin havasını içine çekmek,
koku almak. -1-
k.- yup 1732/010

kol is. Bir şeyin ayrıldığı
bölümlerden her biri, dal, kısım,
şube, bölük. -1-
k.+ ina 1657/035

kolay sf. Sıkıntı çekmeden,
yorulmadan yapılabilen, emeksiz,
zahmetsiz, güç ve zor karşıtı. -1-
k.+ ina 2054/008

koltuğ is. Omuz başının altında, kolun
gövde ile birleştiği yer. -2-
k.+ larda 1656/032, 1656/033

komak Eşyayı bir yere yerleştirmek. -
1-
k. 1657/029

koyun is. Geviş getirenlerden, eti,
sütü, yapağısı ve derisi için
yetiştirilen evcil hayvan (Ovis
aries). -1-
k. 2051/027, 2054/017

kölē is. Özgürlükten mahrum, alınıp
satılan erkek, kul, esir. -2-
k. 2052/038
k.+ ye 2052/037

köpek is. Köpekgillerden, boy ve
biçim bakımından pek çok cinsleri
olan, çok iyi koku alan, sadık;
bekçilik, avcılık gibi işler için
beslenen memeli hayvan (Canis

familiaris). -1-
k. memesi : Koltuk altlarında çıkan
iltihaplı çiban, beze,
şişlik.1656/034

qubā (Ar.) is. Yer ismi. -1-
mescid-i q. : Kuba Mescidi.
2053/005

kucaq is. Açık kollarla göğüs
arasındaki bölüm. -1-
q.+ da 2050/004

qudamat (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
q. bin maşad 2049/031

qudsiye (Ar.) is. Manevi, kutsal
değerler. -1-
füyüzat-ı envâr-ı q. Kutsal nurların
feyizleri. 2053/018

qulaq is. Başın her iki yanında
bulunan işitme organı. -2-
q. 1656/032, 1656/033

qumrı (Ar.) is. Güvercinler
takımından, güvercinden küçük,
boz, gri renkli ve gerdanında siyah
halka şeklinde tüyler bulunan bir
kuş (Streptopelia). -1-
q. 2054/026

qunfuz (Ar.) is. -1-
q. 2050/033

qunfuza (Ar.) is. -2-
q. 1658/009, 2051/036

quraq sf. (hava, mevsim, yıl için)
Yağsız. -1-
q. 2049/034

qur'an(Ar.) is. İslâm dininin temel
ilkelerini, Hz. Muhammed'e
gönderilen Allah'ın buyruklarını
içeren, Müslümanlığın temel kitabı,

Kur'anıkerim, Kelâmıkadim,
Mushaf.-1-
q. 2050/008

qurd is. Köpekgillerden, Avrupa,
Asya ve Kuzey Amerika'da
yaşayan, gri sarı renkli, yırtıcı, etçil
memeli hayvan (Canis lupus), kurt.
-1-
q.+ a 2049/027

kursaq is. Kuşların yemek
borusu üzerinde bulunan,
yiyeceklerin toplandığı torba
biçiminde şişkin organ. -1-
q.+ a 2054/016

kuş is. Yumurtlayan
omurgalılarından, akciğerli, sıcak
kanlı, vücudu tüylerle örtülü,
gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu
hayvanların ortak adı. -16-
q. 1657/009, 2050/005, 2050/023,
2052/032, 2052/036, 2053/020,
2054/005
q.+ a 1657/013
q.+ dur 2050/024
q.+ ı 2054/026
q.+ inaq 2050/015, 2055/020
q.+ inuq 2049/029, 2054/011
q.+ larından 2050/024
q.+ uq 2054/006

qu'ud (Ar.) is. -2-
q. 1657/031, 2048/039

quvvet(Ar.) is. Güç, kuvvet, tesir. -1-
q.-i mäsikęsiniq Tutan, zapteden
kuvvet. 1732/005

quyı is. Su katmanına varıncaya
kadar derinliğine kazılan, genellikle
silindir biçiminde, çevresine duvar
örülen, suyundan yararlanan

çukur. -6-
k. 2053/031
k.+ ya 1658/005, 2054/032
k.+ niş 1657/033, 1657/034

küçük *sf.* Boyutları benzerlerinden ufak olan, büyük karşıtı. -3-
k. 1657/017, 1732/007, 2050/014

kütüb (*Ar.*) *is.* Kitaplar. -1-
k.-i tıbbiyyede : Tıp kitapları.
1656/032

lâ (*Ar.*) *ed.* “Yok, değil” anlamlarında olumsuzluk ifade eden ön edat. -1-
l. yanğa’a : Kesilmeden, kesintiye uğramadan. 1732/002

lafz (*Ar.*) *is.* Söz, kelime. -3-
l.+ ndan 2049/040, 2050/038,
2052/030

lağab (*Ar.*) *is.* Bir kimseye veya bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad. -2-
l.+ ıdır 1658/007
l.+ larıdır 2053/005

lakin (*Ar.*) *ed.* Ancak, ne var ki. -5-
l. 1657/035, 1732/008, 2049/001,
2051/034, 2054/002

lañif (*Ar.*) *sf.* Şirin, hoş, güzel, nazik. -1-
l. olan 2055/040

leben (*Ar.*) *is.* Süt. -1-
l.+ i 2053/038

leñafet (*Ar.*) *is.* Güzellik, hoşluk. -1-
l. olağ 2055/023

levn (*Ar.*) *is.* Renk. -1-
l.+ ineğ 2049/029

leyle (*Ar.*) *is.* Gece. -1-
l.-i istihlâli : Ayın ilk evresinin, hilalin görüldüğü ilk gece.
2052/039

libâs (*Ar.*) *is.* Elbise. -2-
l. 2050/035
l.+ ıñ 2050/035

lisân (*Ar.*) *is.* Söz, konuşma. -1-
l.+ lağ 2050/025

luğat (*Ar.*) *is.* Söz, kelime. -1-
l.+ dır 2054/017

ma‘âşî (*Ar.*) *is.* Yaşayış, dirlik. -1-
vüs‘at-i m. : Geniş imkanlarla yaşam sürme. 2055/034

mâdde (*Ar.*) *is.* -5-
m. : Öz, cevher, maye. 1656/034,
1732/004
m. : Bend, fıkra, sözlüklerde söz başı. 1657/025, 1658/009, 2049/007

ma‘dūd (*Ar.*) *sf.* Belirlenmiş. -1-
m.+ dur 1658/002

ma‘dūl (*Ar.*) *is.* Sapılacak yer. -1-
m.+ dur 2051/011

mağārīd (*Ar.*) *is.* -2-
m. 1657/018, 1658/008

mağārr (*Ar.*) *is.* -1-
m. 2053/041

mağātīr (*Ar.*) *is.* -1-
m.+ dir 2050/028

mağdar (*Ar.*) *is.* -2-
m. 2051/011
ibn-i m. 2051/012

mağdir (*Ar.*) *is.* -1-
m. 2051/011

mağrūdā'u (Ar.) is. -1-
m. 1657/018

mağrūr (Ar.) sf. Büyüklenen,
gururlu. -2-
m. 2052/027
m. eylediği 2052/021

mağrūru (Ar.) is. -1-
m. 2052/015

mağzūr (Ar.) is. -1-
m. 2055/035

mağzūratu (Ar.) is. -1-
m. 2054/030

mağzūru (Ar.) is. -1-
m. 2055/034

maḥal (Ar.) is. Yer, mekan. -3-
mübālağat-i m. 2051/012
m.+ de 2051/006, 2054/008

maḥalle (Ar.) is. Bir şehrin bir
kasabanın, büyükçe bir köyün
bölündüğü parçalardan her biri. -1-
m.+ dir 1657/009

maḥbūb (Ar.) sf. Sevgili, maşuk.
-1-
m.-ı dīlcū : Gönlün aradığı sevgili.
1658/011

maḥbūbe (Ar.) sf. "maḥbūb"
sözcüğünün müennes(dişil)i. -2-
m.+ ye 1658/013, 1658/017

maḥmūl (Ar.) sf. Yüklenmiş,
isnat olunmuş. -1-
m.+ dūr 1732/013

maḥrec (Ar.) is. Çıkış yeri. -1-
m.+ ine 1732/012
m. u'l-şavt : Sesin çıkış yeri.
1732/013

maḥşūş (Ar.) sf. Has. -2-
m. 2053/004
m.+ dur 2052/028

maḥv (Ar.) is. Yok etmek, onmaz
duruma getirmek. -1-
m. 2049/032

maḥzūrāt (Ar.) is. Çekinilecek,
sakınılacak şeyler. -1-
m.+ ını 2052/019

ma'ışet (Ar.) is. Geçim. -1-
m.+ e 2055/020

maḥ'ad (Ar.) is. -1-
m. 2051/011

maḥberē (Ar.) is. Mezarlık. -1-
m.+ sīdir 1657/022

mākiṭ (Ar.) is. Sekteye uğrayan,
duraksayan. -1-
m. 2048/041

ma'ḳūl (Ar.) sf. Akla uygun,
mantıklı. -1-
ḡayr-ı m. : Akla aykırı. 1657/036

maḳūle (Ar.) is. Tür, çeşit. -4-
m.+ si 2053/032, 2055/010
m.+ sine 2050/023, 2055/009

māl (Ar.) is. -4-
m. : Bir kimsenin veya bir tüzel
kişinin mülkiyeti altında bulunan,
taşınır veya taşınmaz varlıkların
bütünü. 2052/028, 2055/033
m. : Birinin mülkiyeti altında
bulunan büyükbaşhayvanların
bütünü. 1656/041
m. : Alınıp satılabilen her türlü
ticaret eşyası, tüccar malı, emtia.
2055/027

mālik (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
m. bin himār 2053/016

ma' mül (Ar.) sf. İmal edilmiş. -
1-
m. olur 2049/039

ma' müre (Ar.) is. Bayındır hale
getirilmiş, imar edilmiş yer. -1-
m.-i arzı : Yeryüzünün imarı.
1658/001

man (Ar.) is. Yer ismi. -1-
surra m. ra'y 1657/015

ma' nā (Ar.) is. Anlam. -165-
m.+ da 1657/026, 2054/017
m.+ larınadır 2054/039
m.+ larda 1732/006, 2051/005
m.+ sı 2051/005
m.+ sına 1657/027, 1657/030,
1657/035, 1657/037, 1657/038,
1657/039, 1657/040, 2048/039,
2049/003, 2049/015, 2049/024,
2049/025, 2050/001, 2050/025,
2050/030, 2050/033, 2050/035,
2051/004, 2052/017, 2052/021,
2052/037, 2053/031, 2053/039,
2054/002, 2054/017
m.+ sınadır 1657/001, 1657/003,
1657/004, 1657/005, 1657/006,
1657/009, 1657/011, 1657/014,
1657/020, 1657/024, 1657/028,
1657/029, 1657/030, 1657/032,
1657/034, 1657/036, 1657/040,
1658/008, 1658/011, 1658/014,
1731/039, 1731/040, 1731/041,
1732/007, 1732/009, 1732/010,
2048/039, 2048/040, 2049/003,
2049/020, 2049/021, 2049/022,
2049/023, 2049/026, 2050/015,
2050/019, 2050/026, 2050/029,
2050/031, 2050/032, 2050/036,

2050/037, 2050/040, 2051/003,
2051/007, 2051/014, 2051/015,
2051/017, 2051/023, 2051/024,
2051/025, 2051/026, 2051/027,
2051/030, 2051/035, 2051/039,
2052/001, 2052/002, 2052/003,
2052/004, 2052/005, 2052/007,
2052/015, 2052/025, 2052/026,
2052/031, 2052/032, 2052/033,
2053/023, 2053/024, 2053/025,
2053/032, 2053/035, 2053/040,
2054/003, 2054/004, 2054/005,
2054/010, 2054/013, 2054/014,
2054/015, 2054/018, 2054/019,
2054/020, 2054/021, 2054/024,
2054/025, 2054/026, 2054/034,
2054/035, 2054/036, 2054/039,
2055/004, 2055/006, 2055/007,
2055/009, 2055/010, 2055/011,
2055/012, 2055/013, 2055/015,
2055/016, 2055/017, 2055/018,
2055/028, 2055/029, 2055/031,
2055/032, 2055/033, 2055/036
m.+ sından 1658/020, 2049/014
m.-yī ātīden : Gelecek anlam.
1657/005
m.-yī evvel : İlk anlam. 2048/041,
2049/001, 2049/013 2049/014,
2049/036, 2051/008, 2052/034
m.-yī t̄ānī : İkinci anlam. 2049/014,
2049/037

manşūr (Ar.) is. -1-
m. 2055/034

mantar is. Mantarlardan, içinde
zehirlileri de bulunan, emeçleri bir
gövde ve bunun üstünde bir şapka
biçiminde gelişmiş, ilkel bitkilerin
genel adı (Fungi). -3-
m. 1657/017

m.+ 1657/010
m.+ 1657/019

manzil (Ar.) is. -1-
m. 2051/011

ma'rifē (Ar.) is. Mânâ ve mefhûmu belirtilmiş olan söz. -1-
m. olarak 2050/022

ma'rûf (Ar.) sf. Bilinen, tanınmış. -1-
m. 2051/037

maşâd (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
kudâma^t binm. 2049/031

maşdar (Ar.) is. Fiillerin ad durumundaki yalın biçimi. -5-
m.+ dır 2052/029
m. olur 2049/015, 2050/025, 2051/030, 2053/040

masike (Ar.) is. Tutan, zapteden. -1-
m.+ siniğ 1732/005

ma'tel (Ar.) is. Bâb ismi. -1-
m. 1732/008

maydân (Ar.) is. -1-
m. 1658/016

mâzi (Ar.) is. Geçmiş. -1-
m. 2048/041

mebni (Ar.) is. -den dolayı, -den ötürü. -2-
m. 1657/035, 2049/029

mecâz (Ar.) is. İlgi ve benzetme sonucu sözü gerçek anlamının dışında başka bir anlamda kullanma sanatı. -1-
m. olarak 1657/003

meclis (Ar.) is. Bir amaçla toplanılan yer, eğlence yeri, zevk safa toplantısı. -2-
m.+ de 2051/041
m.-i şarâbdâ 2049/035

mecmū' (Ar.) sf. Cem olunmuş, toplanmış. -1-
m.+ 1 2051/012

medine (Ar.) is. Yer ismi, Arabistan'daki Medine şehri. -4-
'aķık-i m. Medine vadisi. 2053/021
m.-i münevverē 1657/022
m.-i münevvereniğ 2053/018
m.+ de 2053/004

me'hūz (Ar.) sf. Alınmış -4-
m.+ dur 1657/006, 1658/020, 2049/014, 2052/018

mekkâre (Ar.) is. Düzenbaz, hileci. -1-
m. 2051/013

mekke (Ar.) is. Yer ismi, Arabistan'daki Mekke şehri. -2-
m. 2054/024
tarık-i m.+ de Mekke yolunda. 2054/027

meķt (Ar.) is. Yerinde durma, bekleme. -1-
m. eylemek 2048/039

mele'en (Ar.) is. Bir çıban türü. -1-
m. 1732/005

melhūz (Ar.) sf. Mümkün. -1-
m.+ dur 2051/005

memē is. Yavrularını emzirmek için, memelilerin göğsünde türlü biçim ve sayıda bulunan ve meme başı denilen çıkıntıları olan organ. -4-

- m.+ de 2049/001, 2049/002,
2055/004
m.+ si 1656/034
- men** (Ar.) is. Engelleme, durdurma.
-1-
m. edüp 2055/031
- menbit** (Ar.) is. (bitkiler için)
Yetiştigi, bittiği yer. -1-
m.+ i 1657/023
- menkül** (Ar.) sf. Nakledilmiş,
ağızdan ağıza geçmiş, hikaye
edilerek gelişmiş. -1-
m.+ dür 2049/004
- mensüb** (Ar.) sf. Bir şahsa ait
olan, bunlarla ilişkisi veya bağı
olan. -1-
m.+ lardır 1658/007
- menşe** (Ar.) is. Kök, kaynak. -
1-
m.-i gadr 2051/012
- menzil** (Ar.) is. Seyahat boyunca
konaklanan yer, konak. -1-
m. 2054/027
- mer'a** (Ar.) is. Hayvanların otladığı
otlak, çayırık alan. -1-
m.+ sındandır 2054/011
- merküm** (Ar.) sf. Yukarıda adı
geçmiş, bahsedilen, yazılmış, söz
konusu. -1-
m. 2049/006
- merkūme** (Ar.) sf. bk. "merküm"
sözcüğünün müennes (dişil) hali. -
1-
evrām-ı m.+ ye 1656/037
- mersüm** (Ar.) sf. Resmedilmiş,
anılmış. -1-
m.+ dur 1657/004
- meşālih** (Ar.) is. Uğraşlar,
çalışmalar. -2-
m.+ e 2052/008
m.+ indē 2055/038
- mesbūk** (Ar.) is. Görülmüş,
kayda geçmiş. -2-
m. olmaya 2052/024
m. olmayan 2053/026
- mescid** (Ar.) is. Camiden küçük ibadet
yeri. -1-
m.-i kuba : Kuba Mescidi.
2053/005
- metel** (Ar.) is. Ders verir nitelikte
masal veya hikaye. -1-
m.+ dir 2052/017
- metelā** (Ar.) zf. Örneğin, söz gelimi. -
3-
m. 2051/005, 2052/035, 2053/003
- meşhūr** (Ar.) sf. Tanınmış, ünlü.
-1-
m.+ dur 2054/002
- meşreb** (Ar.) is. Davranış
biçimi. -1-
m. -i şūfiyyeyi : Sofilere has
davranış biçimi. 2050/009
- meşrūh** (Ar.) is. Şerh olunmuş,
ayrıntılı açıklanmış veya
yorumlanmış. -1-
m. olduğu 1656/032
- mevāşi** (Ar.) is. Evcil
hayvanlar. -1-
m.+ ye 1656/041

mevşūf (Ar.) *sf.* Nitelenmiş, vasıflandırılmış. -1-
m. 2050/020

mevzi (Ar.) *is.* Yer, alan, bölge. -16-
m. 1657/041, 1658/019, 2049/017,
2049/031, 2050/004, 2053/020,
2054/009, 2054/011, 2054/023,
2055/001, 2055/027
m.+ a 1656/034, 1656/035
m.+ dir 1658/016, 2050/017,
2053/022

mevzū (Ar.) *sf.* Sonradan çıkma, yapma, düzme. -1-
m.+ dur 2051/004

meydān (Ar.) *is.* Ortalık. -1-
m.+ da 2053/011

meyelān (Ar.) *is.* Eğilim, eğim. -4-
m. 1658/020
m. eden 1658/015
m. eylemiş 1658/016
m.+ lu olup 1658/011

meyl (Ar.) *is.* Eğilim, tutku, gönül bağı. -3-
m. 2052/020, 2054/009
m. eylemek 2055/032

mezbūr (Ar.) *sf.* Yukarıda adı zikredilen, anılan, bahsedilen. -6-
m.+ ı 2052/019
m.+ uş 1658/007
kelām-ı m. : Bahsedilen söz.
2052/017
şecer-i m.+ uş : Bahsedilen ağaç.
1657/023
ta'ām-ı m. : Bahsedilen yemek.
2051/024, 2051/039

mezbūre (Ar.) *sf.* bk. "mezbūr" sözcüğünün müennes (dişil) biçimi.

-2-
m.+ niş 2049/004, 2049/005

mezheb (Ar.) *is.* Yol, tarik, ekol. -1-
m. 2050/009

mezkūr (Ar.) *sf.* Adı anılan, sözü geçen, zikredilen. -3-
ğibr-i m.+ dan 2050/001
vech-i m. 1658/020, 2050/024

mezkūre (Ar.) *sf.* bk. "mezkūr" sözcüğünün müennes (dişil) biçimi. -1-
arż-ı m. 2051/032

mısır (Ar.) *is.* -1-
m. : Buğdaygillerden gövdesi kalın, yaprakları büyük, boyu yaklaşık 2 m olabilen erkek çiçekleri tepede salkım durumunda, diş çiçekleri yaprakla gövde arasında koçan biçiminde olan bir kültür bitkisi (Zea mays) ve bu bitkinin koçan üzerindeki taneli ürünü. 2049/039
m.+ da : Yer ismi, başkenti Kahire olan Kuzey Afrika ülkesi. 2054/011

mızrağ (Ar.) *is.* Uzun saplı, sivri demir uçlu silâh, kargı. -2-
m. 2053/032, 2054/019

miğbār (Ar.) *is.* -1-
m. 2049/008

miğdādu (Ar.) *is.* -1-
m. 1657/007

miğtaru (Ar.) *is.* -1-
m. 2050/027

mihir (Far.) *is.* Sevgi, muhabbet. -1-
m. 2055/032

miḥrāb (Ar.) is. -1-
m. 2049/008

miḫdār (Ar.) is. Bütünün bir parçası, bölüm. -1-
m. 2055/033

miḫdārca (Ar.) is. Az bir parça. -1-
m. 2053/013

mīm (Ar., Far.) is. Osmanlı alfabesinin yirmi yedinci harfi olup "ebced" hesabında kırk sayısının karşılığıdır. -9-
m.+ in 1657/007, 1657/017, 1657/018, 1732/010, 2050/015, 2050/027, 2053/041, 2054/025

mināre (Ar.) is. Namaz vaktinin geldiğini bildirmek için müezzinin çıkıp ezan okuduğu, bir veya birkaç şerefeli, çoğunlukla taştan, yüksek ve ince yapı. -1-
m.+ si 2053/005

minbar (Ar.) is. -1-
m. 2050/027

minhü (Ar.) ed. Ondan. -1-
m. 'l-metel : Ondan rivayet bir söz, hikaye. 2054/008

miṭāl (Ar.) is. Örnek. -1-
m. 2053/039

miṭl (Ar.) is. Eş, benzer, örnek. -2-
m. 2049/011
m.+ inē 2049/014

mu'ārefe (Ar.) is. Bilişip tanışma, tanış çıkma. -1-
m. olarak 2051/012

mu'āviyatu (Ar.) is. Kişi ismi. -2-
m. 2053/015

mubaṭṭın (Ar.) sf. İçten pazarlıklı olan, gizli kin tutan (kimse). -1-
m. 1732/015

mu'camatu (Ar.) sf. Nokta konmuş, noktalanmış (Arabî harflerin cim, ze, şin gibi noktalı olanlarını ifade etmek için kullanılır). -2-
m. 1731/038, 2048/038

mucaşşir (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
savvāru-bnu m. 2049/008

mu'camā (Ar.) sf. bk. mu'camatu. -4-
şin-i m. 2055/011
zāl-ı m. 2051/037
zā-yı m. 2054/030
zā-yı m.+ niḡ 1657/024

mucāvir (Ar.) is. -1-
m. 2055/001

mudaḥrac (Ar.) is. -1-
m. 2050/040

mufā'alā (Ar.) is. -2-
m. 2051/014
m.+ dan 2053/040

mufā'alat (Ar.) is. -1-
m. 2054/025

muḡabbiratu (Ar.) is. -1-
m. 2050/005

muḡābin (Ar.) is. Koltuk altı, uyluk altı. -1-
evrām-ı m. Kulak arkasında, koltuk altlarında ve kasıklarda oluşan bir çıban. 1656/033

muḡādaratu (Ar.) is. -1-
m. 2051/014

muḡārratu (Ar.) is. -1-
m. 2054/025

muğarridu (Ar.) is.-1- m. 1657/012	muğtāz (Ar.) is.-1- m. 1732/015
muğārru (Ar.) is.-1- m. 2053/040	muğtāzu (Ar.) is.-1- m. 1732/015
muğārru'l-kaff (Ar.) is. Eli sıkı, cimri (kimse). -2- m. 2053/041, 2054/001	muğzaru (Ar.) is.-1- m. 2054/040
muğatmaru (Ar.) is.-1- m. 2050/040	muğzira (Ar.) is.-1- m. 2054/037
muğatmiru (Ar.) is.-1- m. 2051/001	muğziratu (Ar.) is.-1- m. 2054/036
muğatriyyatu (Ar.) is.-1- m. 2050/037	muğziru (Ar.) is.-1- m. 2055/035
muğatriyyu (Ar.) is.-1- m. 2050/038	muḥabbet (Ar.) is.-1- m.+ lę 2055/032
muğāziru (Ar.) is.-1- m. 2055/001	muḥaddit (Ar.) is. Hadis bilgini. - 3- m. 1657/012, 2053/010 m.+ ler 2049/007
muğazmiru (Ar.) is.-1- m. 2052/008	muḥaddiṭa (Ar.) is.-1- m. 2050/005
muğāzzu (Ar.) is.-1- m. 1732/010	muḥaddiṭin (Ar.) is. Hadis bilginleri. -1- m.+ den 2049/006
muğberr (Ar.) sf. Tozlu, topraklı. -1- m. oldığıyçün 2049/034	muḥammadbin ʿubayd (Ar.) is. Kişi ismi. -1- m. 2049/006
muğbūru (Ar.) is.-1- m. 2050/015	muḥārib (Ar.) is. Bir kabile ismi. -1- m. 2050/014
muğrūd (Ar.) is.-1- m.+ uę 1657/018	muḥiṭ (Ar.) sf. İhata eden, çevreleyen, kuşatan, saran. -1- m. olan 2052/020
muğrūdu (Ar.) is.-1- m. 1657/017	muḥkem (Ar.) sf. Sağlam, sağlamlaştırılmış. -1- m. olduğdan 2054/009
muğtūr (Ar.) is.-1- m. 2050/015	
muğtūru (Ar.) is.-1- m. 2050/027	

muḥsin (Ar.) is.-1-
m. 2055/035

muḥsina (Ar.) is.-1-
m. 2054/036

muḥteliṭ (Ar.) sf. Karışmış,
karma. -1-
m. olmasına 2051/041

muḥteliṭe (Ar.) sf. bk. muḥteliṭ
sözcüğünün müennes (dişil) biçimi.
-1-
m.+ ye 2050/022

muḳābil (Ar.) is. Karşılık. -2-
m.+ idir 2051/002
m.+ inde 2055/001

muḳaddimen (Ar.) zf. Önce, önceleri.
-1-
m. 2052/038

mukram (Ar.) is.-1-
m. 2054/040

munḳaṭı (Ar.) sf. Kesilen,
tükenen, kuruyan. -1-
m. olmaz : Kesilmez, kurumaz.
1732/003

murād (Ar.) is.-3-
m. eylemek : İstemek, arzulamak.
2049/004
m. : Maksat, meram, ifadeye niyet
olunan şey. 2049/038, 2050/007

muruş -1-
karış m. eylemek : İyice
karıştırmak. 2052/004

muṣaġġar (Ar.) sf. Küçültülmüş,
küçültme kipinde çekimlenmiş. -2-
m. 2049/037
m.+ dır 2049/040

muṣaḥḥaf (Ar.) sf. Bilmeden
değiştirilmiş. -1-
m.+ ıdır 1657/025

musalkıyya (Ar.) is.-1-
m. 2050/038

muṭallata (Ar.) sf. Üçlü, üçten
oluşan. -1-
ṭā-yı m. : Üç noktalı ṭe veya peltek
ṭe harfinin Arapça adı. 2050/018

muṣib (Ar.) sf. İsbetli. -1-
m. olan 1732/014

mustaġziru (Ar.) is.-1-
m. 2055/001

mutaġallidu (Ar.) is.-1-
m. 1657/026

mutaḳallid (Ar.) is.-1-
m. 1657/026

mutaḳammın (Ar.) sf. İhtiva eden,
şamil olan, içine alan. -1-
m.+ dır 2051/012

muṭlaḳā (Ar.) zf. Her hâlde, ne
olursa olsun. -6-
m. 2052/027, 2053/002, 2053/008,
2053/039, 2054/035, 2055/039

muttaşıl (Ar.) sf. ve zf.-2-
m. : sf. Bitişik. 2050/016,
m. : zf. Kesintisiz, ara vermeden.
2052/002

muḳāf (Ar.) sf. İzafe olunmuş; ad
tamlamasında belirtilen. -1-
m. olmuşdur 1657/023

muḳar (Ar.) is. Bir kabile ismi. -1-
m. 2051/019

muḳāyaḳa (Ar.) is. Darlık, geçim
sıkıntısı. -2-
m.+ da 2055/027, 2055/029

mübālağa (Ar.) is. Abartma. -1-
m.+ dir 1657/007

mübālağat (Ar.) is. bk. “mübālağa”
sözcüğünün müennes (dişil) biçimi.
-1-
m.-i maḥal 2051/012

mübārek (Ar.) sf. Bereketli,
uğurlu. -2-
m. 2055/034
m. olan 2055/041

mübāşeret (Ar.) is. Başlama. -3-
m. 2055/012
m. eylediği 2051/032, 2055/014

müctemi‘ (Ar.) sf. Toplanan,
biriken, bir araya gelen. -3-
m. 2050/021
m. ola 2049/035
m. olduğda 1732/005

müdd (Ar.) is. -1-
m. 1657/001

mü’ellif (Ar.) is. Eser oluşturan,
yazı veya kitap kaleme alan kimse.
-5-
m. 1732/008, 2051/010
m.+ in 1656/035, 1732/013,
2049/007, 2051/004

mü’enneṭ (Ar.) sf. Dişi, dişil. -7-
m. 2051/010
m.+ ę vaşfolur 1657/008
m.+ i 2053/007
m.+ idir 2049/028, 2053/017,
2053/028
m.+ indę 2053/027
vaşf-1 m.+ lerdir : Dişi vasfı.
2051/008

mü’ettir (Ar.) sf. Tesirli,
dokunaklı, insanın kalbine, ruhuna

işleyen. -1-
m. 2050/007

müfred (Ar.) sf. Tek, teklik. -5-
m. 2053/034
m.+ i 1657/022
m.+ idir 1658/009, 2053/030
m.+ leri 1657/006

mühliki (Ar.) sf. Ürkütücü,
tehlikeli, korkutucu. -1-
m.+ ye 2052/031

mühmele (Ar.) sf. Noktasız (harf).
-2-
m.+ dir 1658/010
rā-yı m. 1657/026

mükerreren (Ar.) zf. Tekrar tekrar. -
1-
m. 1658/019

mükettir-leben (Ar.) sf. Sütü
çoğaltan. -1-
m. olan 2054/037

mülāyemet (Ar.) is. Yumuşaklık. -
1-
m.+ inden 1658/014

mülāyim (Ar.) sf. Uygun,
muvafık. -1-
m.+ dir 2049/030

mülteşik (Ar.) sf. Yapışmış. -1-
m. olup 2049/037

mülük (Ar.) is. Melikler. -1-
m.-1 yemenden : Yemen melikleri.
1658/002

mümkın (Ar.) sf. Olabilen,
yapılabilen. -2-
m. 2049/014
m. olmayā 2049/012

mümsik (Ar.) *sf.* Cimri, eli sıkı. -1-
m.+ e 2053/041

münācāt (Ar.) *is.* Allah'a yalvarma, yakarma. -1-
m. 2050/006

münāsebet (Ar.) *is.* İlişki, bağ, ilgi. -3-
m.+ iyledir 2051/006
m.+ le 1657/040, 2053/041

münevverē (Ar.) *sf.* Işıklı, aydınlık, nurlu. -2-
medine-i m. : Nurlu Medine. 1657/022
medine-i m.+ niñ 2053/018

münşa'ib (Ar.) *sf.* Dallara, şubelere ayrılan. -2-
m. oldı 2049/006
m.+ dir 2051/005

müntehā (Ar.) *sf.* Son, nihayet. -1-
1-
m.+ sında 1658/001

mürādif (Ar.) *sf.* Eş anlamlı, müteradif. -4-
m.+ idir 1732/011, 1732/012, 1732/015, 2050/034

mürtefi' (Ar.) *sf.* Yükselen. -1-
m. olan 2049/014

müsāmaḥa (Ar.) *is.* Görmezden gelme, hoş görme. -1-
m.+ ya 1732/013

müsne (Ar.) *sf.* Yaşlanmış, yaşı geçmiş. -1-
m. olduğımı 2049/005

müsta'mel (Ar.) *sf.* Kullanılan, kullanılmış. -10-

m.+ dir 1657/010, 1657/030, 1657/037, 1657/038, 1657/039, 2049/003, 2049/024, 2049/025, 2050/001, 2052/021

müşābih (Ar.) *sf.* Aralarında benzerlik olan, benzeyen. -1-
m. 2054/017

müşeddede (Ar.) *sf.* Şeddeli olan (harf). -1-
yā-yı m. : Şeddeli yā harfi. 2055/016

müşkil (Ar.) *sf.* Zor, çetin. -1-
emr-i m. : Zor iş. 2051/033

müştebeh (Ar.) *sf.* Zor, çetin. -2-
m. 2055/009
m. olan 2055/008

müştemil (Ar.) *sf.* İçine alan, kapsayan. -1-
m.+ dir 1658/003

müte'addide (Ar.) *sf.* Birçok. -1-
eşyā-yı m.+ yi : Birçok eşya. 1657/030

müteşebbi (Ar.) *sf.* Girişimci. -1-
m. olup 2052/008

mütevekkil (Ar.) *sf.* Tevekkül eden, Allah'ın takdirine rıza gösteren. -1-
m. 1657/015

müzekker (Ar.) *is.* Erkek. -1-
m. 1657/007

nābit (Ar.) *sf.* Yerden biten, yerden çıkıp büyüyen. -2-
n. olan 2049/031
n. olmayan 2055/024

naḡamāt (Ar.) *is.* Âhenkler, ezgiler, güzel sesler. -2-

n. eden 1657/013
n. eylemek 1657/009
nā-gehānī (Far.) *zf.* Ansızın, birdenbire. -1-
n. 2054/025
nağme (Ar.) *is.* Ezgi, şarkı. -1-
n. 1657/013
nāhiyye (Ar.) *is.* İlçeden küçük, köyden büyük belde, bucak. -1-
n.+ dir 2051/036
nāqa (Ar.) *is.* Dişi deve, maya. -8-
n. 2051/026
n.+ ları 2049/009
n.+ nı 2053/038, 2053/040
n.+ ya 2049/009, 2051/021, 2053/041, 2055/006
nağz (Ar.) *is.* Bozma. -1-
n.-1 ahd : Verilen sözü bozma.
2051/005
nām (Far.) *is.* Ad, san, isim. -5-
n. 2049/004, 2049/017, 2049/031, 2053/016
namāz (Far.) *is.*
Müslümanların günde beş kez yapmaları dince buyrulan ve dua okuyarak kıyam, rükû, sücut, kuut denilen beden durumlarını, kuralınca tekrarlayarak Allah'a edilen ibadet, salât. -1-
n.+ ı 2053/033
nā-puhte (Far.) *sf.* Toy, deneyimsiz, tecrübesiz. -1-
n. 2053/025
nās (Ar.) *is.* İnsanlar. -4-
n.+ ı 2052/021
ecnās-ı n.+ dan : İnsan türleri.
2050/021

erzāl-i n.+ a : İnsanların en rezil olanları. 2050/019
sefil-i n.+ a : İnsanların sefil olanları. 2050/024
nāsi-i ġābirā (Ar.) *is.* Yüksek sesle Allah'ı zikreden, etkileyici sesle Kuran, kaside, naat okuyan topluluk. -2-
n. 2050/006
n. + ya 2050/007
naşib (Ar.) *is.* Hak, nasip, pay. -2-
n.+ ini 1657/005
n.+ i 1657/006
nāşī (Ar.) *sf.* Sebep olan, ileri gelen. -1-
n. 2054/036
na'tiyye (Ar.) *sf.* Övme, övgü ile ilgili. -1-
kaşā'id-i n. : Hz. Muhammed'i övmek ve onun vasıflarını anlatmak amacıyla yazılmış kasideler.
2050/008
nazar (Ar.) *is.* Belli kimselerde bulunduğu inanılan; insanlara, özellikle çocuklara, evcil hayvanlara, eve, mala mülke, hatta cansız nesnelere de zarar veren, bakıştaki çarpıcı ve öldürücü güç. -1-
def'-i n. : Nazardan korunmak, nazarı savmak. 2055/021
nāzik (Far.) *sf.* İnce, narin. -2-
n. 1658/018
n. olmak 1658/011
naẓir (Ar.) *sf.* Benzer, misil, eş. -1-
n.+ ini 2049/011

neç *zm.* Hangi şey. -1-
n. 2053/027

nebāt (*Ar.*) *is.* Bitki. -17-
n. 2049/032, 2049/037, 2050/038,
2051/019, 2053/019, 2054/011,
2054/012, 2054/037
n.+ a 1658/015, 1657/025,
2052/013
n.+ da 2050/028
n.+ dir 2053/019
n.+ ı 1658/015
n.+ ı 2054/012
n.+ larā 2049/031

nebātāt (*Ar.*) *is.* Bitkiler. -1-
n. 2050/036

nefer (*Ar.*) *is.* Bir kişi, şahıs, fert. -1-
n.-i tābi'î : Tabiiilerden bir kişi.
2053/010

nefis (*Ar.*) *sf.* Çok güzel, mükemmel.
-1-
n. 2052/003

nefs (*Ar.*) *is.* Ben, kendilik. -1-
n.+ ini 2052/031

nehr (*Ar.*) *is.* Irmak, akarsu. -1-
n.+ e 2054/007

nemā (*Ar.*) *is.* Artma, çoğalma. -1-
n. bulup 2049/006

nère *is.* Yer bildirme anlamında
kullanılır. -1-
n.+ sindē 1732/002

nerm (*Far.*) *sf.* Yumuşak. -3-
n. 1658/011, 1658/012, 2055/039

nesc (*Ar.*) *is.* Dokuma, örme. -1-
n. 2050/040

nesne *is.* Varlık, madde, şey. -31-
n. 1657/036, 2048/040, 2049/020,

2049/021, 2052/014, 2052/016,
2053/024, 2054/009, 2054/035,
2055/002, 2055/009
n.+ den 2052/016, 2055/030,
2055/036
n.+ lerē 2052/030
n.+ ni 2049/001, 2049/023
n.+ ye 2049/018, 2049/040,
2052/020, 2053/033, 2054/030,
2055/032
n.+ yi 2049/021, 2050/040,
2051/014, 2052/001, 2052/003,
2054/008, 2054/038, 2055/018

neş'et (*Ar.*) *is.* Ortaya çıkma. -1-
n. eder 1656/035

neşv ü nemā bul - Üremek, artmak,
çoğalmak. -1-
n. -up 2049/006

nev' (*Ar.*) *is.* Çeşit, tür. -13-
n. 1657/010, 1657/017, 1657/021,
2050/013, 2050/023, 2053/019,
2054/010, 2054/011, 2054/012,
2055/003, 2055/026
n.+ idir 1657/017, 2054/012

nev-rüstē (*Far.*) *sf.* Taze, yeni
yetişme, körpe. -1-
nihāl-i n. : Taze dal. 1658/018

nezāket (*Far.*) *is.* İncelik,
zariflik. -1-
n.+ inden 1658/012

nışf (*Ar.*) *is.* Yarım. -1-
n.-ı 'öşr : Öşrün yarısı. 2052/039

niçe *zf.* Oldukça, pek çok, nice. -1-
n. 2053/010

nidā (*Ar.*) *is.* Seslenme, ünlem. -2-
harf-i n. : Seslenme harfi.
2051/013

- hāṣṣat-i n. Özel seslenme.
2051/010
- nihāl** (Far.) is. Taze fidan. -3-
n.-i nev-rüstē : Yeni süren taze
fidan. 1658/018
n. -tāze : Taze fidan. 1658/010,
1658/012
- ni‘met** (Ar.) is. Yardım, ihsan, lütuf. -
2-
n. 2055/019, 2055/029
- nisvān** (Ar.) is. Kadınlar. -2-
n. 2051/009
n.+ a 2051/013
- niṭe** sf. Nasıl. -2-
n. 1732/003, 1732/008
- noḡṣān** (Ar.) is. Eksiklik. -2-
n. 2053/035
n.+ a 2053/033
- numūne** (Far.) is. Örnek. -1-
n. 2053/038
- nūn** (Ar.) is. Osmanlı alfabesinin
yirmi sekizinci harfi olup ebced
hesabında elli sayısının karşılığıdır.
-1-
n.+ la 2050/031
- nūrānī** (Ar.) sf. Nurlu, aydınlık. -1-
n. 2053/023
- nusayr** (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
n. 2049/006
- nümāyān** (Far.) sf. Görünen,
ortaya çıkan. -3-
n. olan 2053/002
n. olanı 2053/003
n. olur 2052/041
- nüşḡa** (Ar.) is. Yazılmış bir eserin
sureti, kopyası. -1-
n.+ ları 2054/001
- oḡul** is. Erkek çocuk. -1-
o.+ u 2049/005
- oḡ** is. Yayla atılan, ucunda sivri bir
demir bulunan ince ve kısa tahta
çubuk. -1-
o. 2053/039
- ol** - Varlık kazanmak, meydana
gelmek, gerçekleşmek. -164-
o.- a 2052/023
o.- acağıdır 1732/013, 2049/019,
2050/008, 2050/013
o.- an 1657/023, 1731/039,
1731/041, 1732/001, 2049/033,
2050/017, 2050/018, 2053/006,
2052/036, 2054/006, 2054/007,
2054/007, 2054/022
o.- ana 1656/033, 1656/033,
1656/034
o.- dığı 2049/037
o.- sun 2052/028
o.- ur 1656/031, 1732/004,
1732/006, 2053/027
o.- urş olsun 1732/002
aḡ o.- an 2053/008
aḡ o.- ur 2053/021
altında o.- an 1656/041
āṣikār o.- an 2053/011
az o.- an 2053/041
bā‘iṭ o.- ana 1732/003
baḡṣ eder o.- a 2055/002
baḡiyye o.- dığıyçün
2049/0172049/018
balçık o.- a 2055/023
bāliḡ o.- an 2052/039
bedgümān o.- up 2051/034
beyāzlık o.- dığıyçün 2053/006

bulanmış o.- ur 2049/024
cem' o.- arak 2053/034
cem' o.- ur 2052/030
çok o.- an 2050/021, 2050/023
dā'imiyu'l-gāzab o.- an 1657/007
delikleri o.- up 2051/029
deprenür o.- an 2055/038
düşvār o.- an 2051/032
erkânında o.- an 2053/033
firāvān o.- an 2054/031, 2054/040
2054/041
firiftē o.- muş 2052/016
ğadr eder o.- ur 2051/029
ğālib o.- muşdur 2049/001
ğargara olunur o.- an 2052/027
gibi o.- ur 2049/025
görünmez o.- a 1657/032
gurraşı o.- an 2053/007
güzel o.- arak 2053/011
hādīt o.- an 1656/031
hādīt o.- up 1732/004
hādīt o.- ur 1656/039, 2049/016
2049/017
helāk eder o.- a 1657/026 1657/027
helāk o.- ur 1656/039
hevesnāk o.- duqda 2052/019
hıyānetkār o.- duqları 2051/010
hikāye o.- ur 2054/017
hibe-i huķūķ eder o.- an 2052/009
2052/010
hurrem o.- an 2055/039
h^voş-hāl o.- an 2055/034 2055/035
ıssı o.- an 2053/009
insān o.- sun 2052/028
işābet eder o.- a 2051/034
isim o.- ur 2050/033, 2052/005,
2054/006, 2055/013
imtinā' eder o.- a 1732/011
istihkākı o.- anları 2052/009
kalmış o.- a 2053/013

kıra'at eder o.- an 2050/008
kızılısı o.- an 2050/026
kin o.- an 1732/015
kolayına o.- dığı 2054/008
kucakda o.- an 2050/004
latif o.- an 2055/040
letāfet o.- a 2055/023
ma'mül o.- ur 2049/039
ma'nāsına o.- an 2052/017
ma'rifē o.- arak 2050/022
maşdar o.- ur 2049/015, 2050/025,
2051/030, 2053/040
mecāz o.- arak 1657/003
meşrūh o.- dıđı 1656/032
meydānda o.- ur 2053/011
meyelān eylemiş o.- a 1658/016
meyelānlu o.- up 1658/011
mu'ārefē o.- arak 2051/012
muğberr o.- dığıyçün 2049/034
muhiť o.- an 2052/020
muħkem o.- duqdan 2054/009
munkaťı' o.- maz 1732/003
muşib o.- an 1732/014
muzāf o.- muşdur 1657/023
muzāyaqada o.- an 2055/029
mübārek o.- an 2055/041
müctemi' o.- a 2049/035
müctemi' o.- duqda 1732/005
mükettir-leben o.- an 2054/037
mülteşık o.- up 2049/037
münşa'ib o.- dı 2049/006
mürtefi' o.- an 2049/014
müsne o.- duğını 2049/005
müştebeh o.- an 2055/008
müteşebbiť o.- up 2052/008
nābit o.- an 2049/031
nev'i o.- acakdir 1657/017
nümāyān o.- an 2053/002
nümāyān o.- anı 2053/003
nümāyān o.- ur 2052/041

olursa o.- sun 1732/002
peydā o.- up 2050/029
peydā o. - ur 1656/037
reddolunmaz o.- a 2052/011
renklü o.- an 2050/020
rucū eder o.- a 2049/0122049/013
şādir o.- an 1657/038
sākit o.- muşdur 1732/008
sazlıktan o.- an 1657/015
şānından o.- an 2049/027
ser-kār o.- a 2054/028
seyelān eder o.- a 1732/002
şebih o.- ur 2054/038
tābdār o.- dıgıyçün 2053/019
tahdid o.- sun 2052/003
tarafında o.- an 1732/004
tarılır o.- an 1657/007
taşlık o.- an 2051/029
tāze o.- an 1657/025
tebāh o.- muş 2050/002
terci' eder o.- alar 2050/006
terk eder o.- a 2052/009
tozlanur o.- an 2049/010
uzamış o.- an 2051/006
uzun o.- ur 2050/023
üzerę o.- up 1732/003
varamaz o.- a 2051/028
vaşf o. - ur 1658/006, 2049/030,
2053/017, 2054/031
veca' o.- ur 1656/035
veca'ı o.- mayan 1656/036
yelmeşik o.- up 2055/022
yürür o.- a 1658/018
yürür o.- an 1658/013
zāhir o.- an 2053/003
zıdd o.- ur 1657/035, 2048/040
zır-i hükmünde o.- anlara 2052/010

ol sf. İşaret sıfatı, o. -6-
o. 1656/034, 1656/035, 2049/007,
2049/008, 2051/005, 2052/018

olma - Meydana gelmemek, varlık
kazanmamak. -8-
o.- yarak 2050/031
o.- yan 2055/006
o.- yup 2053/027
mesbük o.- ya 2052/024
mesbük o.- yan 2053/026
mümkün o.- ya 2049/012
nābit o.- yan 2055/024
pāyidār o.- yup 2049/027

olma Olmak işi veya durumu.-1-
muhteliğ o.+ sına 2051/041

olmak bk. ol- . -33-
o. 2049/033, 2048/040, 2049/021,
2049/027, 2050/032, 2051/023,
2051/025, 2051/030, 2053/023,
2053/025, 2054/035, 2054/039
o.+ dir 2052/039
o.+ la 1657/023, 1657/035,
1658/018, 2048/040, 2053/027
boz o. 2049/023
dāhil o. 1657/040
firāvān o. 1657/032, 2054/034
ğāfil o. 2052/026
görünmez o. 1657/033
hvoş-ğāl o. 2055/028
inkār o.+ la 2050/009
kalil o.+ a 2053/038
nāzik o. 1658/011
şerr-gir o. 1657/020
şüride o. 2055/009
tebāh o. 2049/015
vüs'at-i ma'āşı o.+ la 2055/034

olun - Olmak fiiline konu olmak,
yapılmak, edilmek. -64-
dibāğat o.- muş 2055/037
ğarğara o.- ur olan 2052/027
ıtlāk o.- up 2052/038
ıtlāk o.- ur 1656/033, 1656/041,

1657/025, 1658/005, 1658/015,
2049/011, 2049/012, 2049/015,
2049/027, 2049/028, 2049/029,
2049/031, 2049/033, 2049/035,
2049/039, 2050/004, 2050/005,
2051/029, 2052/017, 2052/021,
2055/041, 2052/022, 2052/023
2052/024, 2052/027, 2052/040,
2052/041, 2053/003, 2053/007,
2053/008, 2053/009, 2053/011,
2053/012, 2053/014, 2053/021,
2053/033, 2054/001, 2054/024
ibkâ o.- an 2051/016
isti' māl o.- urlar 2051/013
nesc o.- muş 2050/040 2050/041
sağy o.- an 2050/034
ta'bir o.- an 2049/038, 2049/039
ta'bir o.- ur 1656/032, 1656/036,
2052/037, 2054/003, 2054/007
ta'bir o.- ur 2051/018
ta'mim o.- dı 2052/038
tesmiye o.- dılar 2050/007
teşbih o.- muşdur 2049/014
zarb o.- ur 2054/009
zıkr o.- an 2050/028, 2050/029,
2051/030, 1657/018 1657/019
zıkr o.- dı 1732/012, 2052/029,
2053/030

olunma - Yapılmamak,
edilmemek.-1-
hafr o.- dıkaç 2055/024

olunmağ bk. olun- .-1-
ıtlāk o. 2049/030

olunmamak bk. olunma- .-1-
icrā o.+ dan 2053/034

ora is. O yer, o mahal, o cihet. -2-
o.+ larda 1656/036
o.+ ya 2051/028

oṭmān (Ar.) is. Kişi ismi. -2-
'o. 2049/004
hazret-i ' . 1658/004

ot is. Toprak üstündeki bölümleri
odunlaşmayıp yumuşak kalan,
ilkbaharda bitip, bir iki mevsim
sonra kuruyan küçük bitkilere
verilen ortak ad. -2-
o.+ a 1732/009
o.+ undan 2055/003

otlak is. Otu çok yer, mera. -1-
o.+ da 2051/027

otlatmak Hayvanları gezdirerek
ot yedirmek.-1-
o. 2054/003

otluğ is. Otlak kaplı yer, çayır, mera. -
1-
o. 2054/005

otur - Vücudun belden yukarısıdik
duracak biçimde ağırlığıkaba etlere
vererek bir yere yerleşmek.-1-
o.- dığı 1658/015

örfi (Ar.) sf. Örflle ilgili. -1-
'ö.+ dir 1656/037

örgüc is. Devenin sırtındaki tümsek,
çıkıntı, hörgüç. -1-
ö.+ iyle 1656/041

örnek is. Bir şey yapmak için öne
konup benzetilerek yapılan şey,
numune. -2-
ö.+ e 2053/038, 2053/039

örtül - Kaplanmak.-1-
ö.- müş 1658/005

örül - İplik, yün, tel, saz gibi şeylerin
elde şiş, tığ yardımıyla birbirine
dolanarak işlenmesi veya tezgâhta

- dokunması. -1-
ö.- müş 2054/002
- ‘öşr** (Ar.) is. Şer’î hükümlere göre devlete verilmesi gereken yıllık ürünlerden onda biri, ondalık. -1-
nısf-ı ‘ö. : Öşrün yarısı. 2052/039
- öylece** zf. Öyle olduğu gibi. -1-
ö. 1656/036
- özlü** sf. Koyu, yoğun, ağdalı. -4-
ö. 2055/019, 2055/021, 2055/022, 2055/026
- paça** (Far.) is. Bacağın alt tarafı, dizden aşağısı. -1-
p.+ larına 1656/039
- pāk** (Far.) sf. Temiz, arık, saf. -1-
p. 2055/022
- paklanma** - Temizlenmemek, arındırmamak. -1-
p.- mış 2050/041
- pā-māl** (Far.) sf. Ezilmiş, ayak altına alınmış, çiğnenmiş. -1-
p. eden 2051/001
- pāre** (Far.) is. Parça. -2-
p.+ leri 2055/011
p.+ si 2055/009
- parla** - Işıklı ve aydınlık olmak. -1-
p.- yan 2052/040
- pāyidār** (Far.) sf. Sabit, sürekli, devamlı. -3-
p.+ dır 2051/033
p. olmayup 2049/027
- pāzār** (Far.) is. Satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer. -1-
p.+ ın 2053/038
- peder** (Far.) is. Baba, ata. -1-
p.+ iniş 1658/007
- pek** zf. Çok, ziyade, gayet. -7-
p. 1658/019, 2049/020, 2049/024, 2050/035, 2053/009, 2053/017, 2054/038
- perākende** (Far.) sf. Ayrı, toplu olmayan. -1-
p. 2052/003
- pervā** (Far.) is. Korku, çekinme. -1-
p. 2055/014
- pervaz** (Far.) is. Elbisenin kenarına dikilen kenarlık, saçak. -1-
p.+ ın 2050/035
- pervezlenmek** Saçaklanmak. -1-
p. 2050/035
- pes** (Far.) zf. Bu durumda, öyleyse. -3-
p. 1656/037, 2049/029, 2052/020
- peydā** (Far.) sf. Görünür, zahir. -2-
p. olup 2050/029
p. olur 1656/037
- pıñar** is. Yerden kaynayan çıkan su, kaynak. -3-
p.+ ı 2054/032
p.+ ın 2054/034
p.+ ında 1732/004
- pîr-zen** (Far.) is. Koca karı, bunak, acuze. -1-
p.+ i 2049/004
- piş** - Ateşte, fırında, kaynar suda veya yağda ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek. -1-
p.- er iken 2054/020

puğur *is.* Erkek deve. -1-
p. 2055/006

pür-sebz (*Far.*) *sf.* Yeşilli,
yemyeşil. -1-
p. 2055/022

rā (*Ar.*) *is.* Osmanlı Türkçesi
alfabesinin on ikinci harfi. -3-
r.+ niņ 2052/013
r.-yı mühmelē : Noktalı “ze” den
ayırmak için “ra” harfine verilen bir
ad. 1657/026
r.-yı t̄āniyyēniņ : İkinci “ra” harfi.
2054/029

rabi‘a (*Ar.*) *is.* Kişi ismi. -1-
‘umar bin abī r. 2053/015

racul (*Ar.*) *is.* Erkek. -1-
r. 2051/019

rāfi‘ binhāriṭ (*Ar.*) *is.* Kişi ismi. -1-
r. + iņ 1658/009

rağida (*Ar.*) *is.* Bir yemek adı. -1-
r. 2051/021

raḳḳāşbint-i ‘āmir (*Ar.*) *is.* Kişi
ismi. -1-
r. 2049/004

raḳş (*Ar.*) *is.* Oynama, dans etme,
ritmik hareketlerle oyun sergileme.
-1-
r. 2050/011

rammā‘atu’l-şabiyyu (*Ar.*) *is.*
Küçük çocuğun tepesindeki
yumuşak yer, bingıldak. -1-
r. 1732/007

ra‘y (*Ar.*) *is.* Yer ismi. -1-
surra man r. 1657/015

rāziyyet (*Ar.*) *sf.* Rıza gösteren,
uyan, karşı çıkmayan. -1-
‘işet-i r. 1658/005

redd (*Ar.*) *is.* Geri çevirme. -1-
r.-i selām : Verilen selamı alma,
selama karşılık selam verme.
2053/035

reddolun- Geri çevrilmek. -1-
r. -maz ola 2052/011

refāh (*Ar.*) *is.* Varlık içinde yaşama,
rahat ve huzur içinde olma, bolluk,
rahatlık. -2-
r. 2055/027, 2055/029

re‘işē (*Ar.*) *is.* Baş, kafa. -1-
a‘zā’-ı r.+ niņ 1656/035

renk (*Far.*) *is.* Cisimler tarafından
yansılanan ışığın gözde oluşturduğu
duyum. -4-
r.+ indē 2048/040, 2049/021,
2049/023
r.+ inē 2049/019

renklü *is.* Renkli. -2-
r. 2049/026
r. olan 2050/020

resmeyle- Yazmak, kaydetmek. -
1-
r. 2050/010

ricāl (*Ar.*) *is.* Adamlar, erkekler. -2-
r. 2051/010
r.+ ē 2051/009

rimṭ (*Ar.*) *is.* Bir ağaç türü. -1-
r. 2050/027

rū (*Far.*) *is.* Yüz. -1-
r.-yı zemīn : Yeryüzü. 2050/036

ruku‘ (*Ar.*) *is.* -1-
r. 2048/041

rūšenlik *is.* Aydınlık, parlaklık. -
1-
r.+ dir 2050/018
r.+ inden 2053/003

ruṭūbet *(Ar.) is.* Nemlilik,
ıslaklık. -2-
r.+ i 1732/003
r.+ ini 1732/006

rūcū *(Ar.) is.* Geri dönme, sözünü
geri alma. -1-
r. 2049/012

rūkū *(Ar.) is.* Namazda elleri dizlere
dayayıp öne doğru eğilme, rükû. -1-
r. 2053/033

rūzgār *(Far.) is.* Yel. -1-
r.+ ıñ 2055/008

tā *(Ar.) is.* Peltek te Osmanlı Türkçesi
alfabesinin beşinci harfi olup ebced
düzeninde 500 sayısının
karşılığıdır. -1-
t.-yı muṭallaṭa : Üç noktalı te veya
peltek te harfinin Arapça adı.
2050/018

sā'āt *(Ar.) is.* Saatler, vakitler. -1-
s.+ a 2053/017

şabāḥ *(Ar.) is.* Gündüzün ilk saatleri,
başlangıcı. -4-
ş. 2052/036
ş.+ ıñ 2053/003
ş.+ u'l-ḥayr 2053/017, 2053/022

tābit *(Ar.) is.* Yerinde duran. -1-
t. 2051/033

şabūr *(Ar.) is.* -3-
ş. 2051/007, 2051/009, 2052/026

sācid *(Ar.) is.* -1-
s. 2052/030

şaç *is.* Baş derisini kaplayan kıllar.
-1-
ş.+ a 2051/006

sāda *(Ar.) is.* -1-
s. 1658/017

sāde *(Far.) sf.* Katışıksız, halis, saf.
-1-
s. - levḥ : Saf, bön. 2053/027

şadır *(Ar.) sf.* Görünen, ortaya çıkan.
-1-
ş. olan 1657/038

şadr *(Ar.) is.* Baş, başkan, reis. -1-
ş.-ı islām : İslam'ın başı, başkanı.
2053/004

safarcal *(Ar.) is.* -1-
s. 2050/030

safına *(Ar.) is.* -3-
s. 2051/019, 2051/037, 2055/024

şag - Memeyi parmaklar arasında
sıkarak sütünü akıtmak. -1-
ş.- up 2051/038

şagım *is.* Sağmak işi. -1-
ş.+ ı 2055/004

şagır *(Ar.) sf.* Küçük. -1-
ş. 2054/012

şagmağ *bk.* şag - .-3-
ş. 2049/002, 2054/029, 2055/004

saḥāb *(Ar.) is.* -1-
s. 2055/020

şahābi *(Ar.) is.* Hz. Muhammed'in
(S.A.V.) yakınında bulunan ve
onunla görüşüp sohbet eden
mü'minler. -1-
ş.+ lerdir 2053/009

şāhib (Ar.) is. Bir şeyi elinde bulunduran kimse, bir sıfatı taşıyan kimse. -3-
ş.+ ini 2052/022
ş.-i ferāset : Ferasetli kimse. 1732/014
ş.-i ğayz : Öfkeli, kinli kimse. 1732/015

şahrā' (Ar.) is. -2-
ş. 2050/018, 2051/035

saht (Far.) sf. Katı, sert. -1-
s. 1656/037

sā'ir (Ar.) sf. Başka, özge, diğer. -3-
s. 2051/005, 2051/032, 2053/033

şakal is. Yetişkin erkeklerde yanak ve çenede çıkan kılların tümü. -1-
ş. 2053/012

sākit (Ar.) sf. Susan, ses çıkarmayan. -1-
s. olmuşdur 1732/008

sakra (Ar.) is. -1-
s. 2049/002

saqy (Ar.) is. Sulama, su verme. -1-
s. 2050/034

salamī (Ar.) is. Bir dağın adı. -1-
s. 2049/017

sālik (Ar.) sf. Yürüyen, bir yol takip eden. -1-
s.+ inç 2051/029

sāmi'in (Ar.) sf. Dinleyenler. -1-
s.+ i 2050/011

şan'a (Ar.) is. Yemen'in güneyinde bir şehir adı. -1-
ş. 1658/002

sanatu'l-ğabrā'u (Ar.) is. -1-
s. 2049/033

sancmağ Saplamak, sokmak, batırmak. -1-
s. 2054/019

tānī (Ar.) sf. İkinci. -2-
ma'nā-yı t. : İkinci anlam. 2049/014, 2049/037

tāniyye (Ar.) sf. bk. tānī sözcüğünün müennes (dişil) biçimi. -1-
rā-yı t.+ niç (kelimedeki) ikinci rā harfi. 2054/029

sarāy (Far.) is. Hükümdarın oturduğu yer. -1-
s.-ı dilārā 1657/016

şard (Ar.) is. -1-
ş. 2051/009

şarı sf. Altın ve kükürt rengine olan. -1-
ş. 1658/003

sāriyya (Ar.) is. -1-
s. 1732/008

şarp sf. Yürünmesi ve üstüne çıkılması zor, pek dik. -1-
ş. 2051/028

şatmağ Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek. -2-
ş. 2052/001, 2052/036

tavrin (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
mu'āviyatu-bni t. al-bakkā'iyi 2053/015

şavt (Ar.) is. Ses, seda. -2-
ş. 1732/012
ş.+ dan 2054/030

savvāru (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
s.-bnu mucaşşir 2049/008

sayuzkaru (Ar.) ed. İlerde bahsedilecek. -5-
kamā s. : “İlerde bahsedileceği gibi” anlamında bir söz. 1657/011, 2049/032, 2050/015, 2053/020, 2053/026

sazlık is. Saz ve kamış ile yapılmış nesne.-1-
s. + dan 1657/015

sebb (Ar.) is. Sövme, küfür. -1-
s. 2051/012

sebeb (Ar.) is. Bir şeyin oluşumunu gerektiren durum, bais, mucip. -2-
s.+ iyle 2049/034, 2050/038

tebteyle- Yazmak, kaydetmek, deftere geçirmek.-2-
t. 1658/001, 2049/007

sebz (Far.) sf. Yeşil. -1-
s. 2055/039

sefele (Ar.) is. Aşağı kimseler. -1-
s. 2050/019

sefile (Ar.) sf. Sefalet çeken, zaruret içinde yaşayan, yoksul. -1-
s.-i nās :2050/024

seher (Ar.) is. Tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit. -1-
s. 2050/017

selām (Ar.) is. Bir kimseyle karşılaştığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaştığında kendisine sözle veya işaretle bir nezaket gösterisi yapma, esenleme. -1-
redd-i s.+ da 2053/035

selāmun ‘aleyküm (Ar.) is. Bir kimse ile karşılaştığında veya bir

topluluğa girildiğinde “Selamet sizin üzerinize olsun” anlamında bir selam ve esenleme sözü. -1-
s. 2053/034

selāmun ‘aleyke (Ar.) is. “Selam senin üzerine olsun.” anlamında selam sözü. -1-
s. 2053/035

telāte (Ar.) sf. Üç. -1-
harekāt-ı t.+ yle : Üç hareke. 1657/041

temen (Ar.) is. Fiyat, değer, kıymet. -1-
t. +i 2052/039

semerkand (Şehrin nisbet edildiği isim “Semer” + Soğdca şehir anlamına gelen “kent/kant”) is. Özbekistan’da tarihî bir şehir. -1-
s.+ da 1657/009

sen zm. Teklik ikinci kişiyi gösteren zamir.-2-
s. 2052/019, 2052/020

senē (Ar.) is. Yıl. -1-
s.+ den 2049/034

señ zm. bk. sen.-2-
s.+ a 2049/012, 2052/019

serçe is. Serçegillerden, insanlara yakın yerlerde yaşayan, kışın göçmeyen, koyu boz renkli, küçük ötücü bir kuş (Passer domesticus). -1-
s. 2050/014

sergerde (Far.) is. Bir gürûhun başı, bir takımın başı, baş. -1-
s. 2052/010

ser-kār (Far.) is. İşbaşı, müdür,
kahya. -2-
s.+ a 2052/010
s. ola 2054/028

ses is. Kulağın duyabildiği
titreşim. -3-
s.+ e 2054/015, 2055/013
s.+ ine 2054/017

seslenmek Ses çıkarmak. -2-
s. 2054/014, 2054/020

seslü sf. Sesi olan, ses çıkaran. -1-
s. 1657/024

setr (Ar.) is. Bir şeyi örtme,
gizleme. -1-
s. 1657/038

setreyleme Bir şeyi örtmek,
gizlemek. -1-
s.+ si 1658/008

setreylemek Bir şeyi örtmek,
gizlemek. -2-
s. 1657/037, 1657/039

tevb (Ar.) is. Bez, elbise. -2-
t.+ de 2054/007
t.+ e 2050/041

sevķ (Ar.) is. Yollama, gönderme. -
1-
s. 2052/031

seyelān (Ar.) is. Akma, akıntı. -
4-
s. 1732/003
s. eder ola 1732/002
s. eder 1732/005
s. eylemek 2050/029

seyl (Ar.) is. Sel. -3-
s. 2051/005, 2051/017, 2055/015

seyyide (Ar.) is. Hürmet edilen
kadın. -1-
s. 2054/028

şıçramak Ayaklarla, birdenbire
ve kuvvetle yeri teperek hızla
yukarıya veya ileriye atılmak. -1-
ş. 1732/009

şifat (Ar.) is. Hal, keyfiyet, suret,
şekil. -2-
ş.+ larıdır 1658/011
ş.-ı gālibesidir 2052/027

şırtlan is. Sırtlangillerden, daha çok
leşle beslenen, etçil, postu benekli
bir hayvan (Hyaena). -2-
ş.+ a 2050/020, 2050/022

sikkīt (Ar.) is. -3-
s. 1657/013, 1657/025, 2051/008

sil' a (Ar.) is. Şişlik, ur. -1-
s. 1656/040

sinān (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
yazid bin s. al-murriyyi 2053/016

sincāntikeni is. Sakızlı bir tür dikenli
çalı (Astragalus). -1-
s. 1657/021

sinek is. Çift kanatlılardan, birtakım
uçucu böceklerin genel adı. -1-
s.+ e 2050/033

siñir is. Duyu ve hareket uyarılarını
beyinden organlara, organlardan
beyne ileten beyazımsı teller ve bu
tellerin oluşturduğu demet. -1-
s. 1656/037

sirāyet(Ar.) is. Geçme, buşama;
yayılma, dağılma. -1-
s. eyledikde 1656/039

sitem (*Far.*) *is.* Zulüm, haksızlık. -2-
s. 2055/016

s. eylemek 2055/013

şoğmak İçine veya arasına
girmesini sağlamak. -1-
ş. 1657/036

şokuşdurmak Dar bir yere zorla veya
itererek sokmak. -1-
ş. 1657/030

şoğra *zf.* Daha ileri bir zamanda,
müteakiben. -5-
ş. 2049/009, 2051/038, 2052/018,
2054/009
s.+ dan 2050/039

söyle - Bir düşünceyi ileri
sürmek, ortaya atmak. -1-
s.- şeler 2053/027

söylemek Düşündüğünü veya
bildiğini sözle anlatmak. -2-
s. 2052/002, 2052/003

söz *is.* Bir düşünceyi eksiksiz
olarak anlatan kelime dizisi, lâkırdı,
kelâm, kavi. -4-
s. 2051/041
s.+ e 2052/005
s.+ i 2052/007
s.+ ü 2052/002

şu *is.* (kural dışı olarak, isim
tamlamalarında belirten durumunda
iken suyun ve belirtilen durumunda
iken suyu biçimini alır). Hidrojenle
oksijenden oluşan, oda sıcaklığında
sıvı durumunda bulunan, renksiz,
kokusuz, tatsız madde. -25-
ş. 1732/010, 2050/003, 2050/014,
2050/024, 2050/031, 2051/005,
2051/007, 2054/004, 2054/011,
2055/008, 2055/010, 2055/026

ş.+ da 2052/036

ş.+ ya 2051/018, 2052/013

ş.+ yı 1657/033, 1657/034,
2051/006, 2051/025, 2054/013,
2054/021, 2054/032, 2054/034,
2055/015

ş.+ yu 2054/022

su'âl (*Ar.*) *is.* Soru, sorma. -1-
s. eyle 2052/019

sucüd (*Ar.*) *is.* Secde etme, namazda
alnı, el ayalarını, dizleri ve ayak
parmaklarını yere getirerek alınan
vaziyet. -2-
s. 2052/030, 2053/033

şüfiyye (*Ar.*) *is.* Tasavvuf ehli
olanlar, sofiler. -2-
ş. 2050/013
meşreb-i ş.+ yi : Sofilere has
davranış biçimi. 2050/009

suñnün (*Ar.*) *is.* -1-
s. 2050/005

şulb (*Ar.*) *sf.* Sert, katı. -1-
ş. 1656/037

tumām (*Ar.*) *is.* -1-
t. 2050/027

tumāma (*Ar.*) *is.* -2-
t. 2050/003, 2051/016

şurad (*Ar.*) *is.* -6-
ş. 1656/031, 1656/038, 2050/002,
2051/007, 2051/017, 2051/018

surra (*Ar.*) *is.* Yer ismi. -1-
s. man ra'y 1657/015

şusa - Su içme ihtiyacı duymak. -1-
ş.- miş 2050/031

şusuz *sf.* Susamışolan. -1-
ş. 1732/010

süd *is.* Kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını beslemek için memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı, süt. -16- s. 2049/002, 2051/021, 2051/038, 2055/004
s.+ i 2049/009, 2053/040, 2053/041, 2054/031, 2054/034, 2054/040, 2055/004
s.+ ini 2054/035, 2054/037, 2054/038
s.+ leri 2049/009
s.+ üñ 2049/001

südlü *sf.* Süt veren, sağlam, sütlü. -1- s. 2054/039

sükün *(Ar.) is.* Harekesizlik, harfin harekesiz okunması. (azm kelimesindeki z harfinin hâli gibi). -1- s.+ iyle 1657/024

sükürke *(Ar.) is.* İçecek, şire, sirke. -1- s.+ ye 2049/039

sülük *(Ar.) is.* Bir yola girme, bir yol tutma. -1- s.+ ı 2051/030

sür - Yetişip ortaya çıkmak, bitmek, yeşermek. -1- s.- en 2053/002

sür'at *(Ar.) is.* Çabukluk, hız. -1- s.-i busûkı : Çabuk yetişmek. 2053/001

süri *is.* Evcil hayvanlar topluluğu, sürü. -1- s.+ den 2051/026

şabâb *(Ar.) is.* Gençlik, tazelik, cıvanlık. -1- ş. 1658/016

şaddâd *(Ar.) is.* Kişi ismi. -1- ş. bin mu'âviyatu'l-'abasiyyi 2053/015

şahr *(Far.) is.* Şehir, büyük belde, il. -1- ş.-i anbâr 2051/036

şahm *(Ar.) is.* İçyağı, etler arasında bulunan yağ. -2- ş.+ mağ 1656/041
ş. olur 1656/031

şahş *(Ar.) is.* Kişi, kimse. -1- ş.-ı vâhiddir : Tek, bir kişi. 2053/010

şamaṭa *(Ar.) is.* Gürültü, patırtı, yaygara, velvele. -1- ş.+ yağ 2052/005

şân *(Ar.) is.* Durum, keyfiyet, nitelik. -1- ş.+ indan olan 2049/027

şarâb *(Ar.) is.* İçilecek şey; şarap. -2- meclis-i ş.+ dağ 2049/035
ş.+ dır 2049/039

şâriḥ *(Ar.) is.sf.* Bir kitabı şerh eden, bir kitaba açıklama yazan kimse. -6- ş. 2052/017, 2053/031, 2054/001
ş.+ inç 2049/007, 2049/018, 2050/023

şarṭ *(Ar.) is.* Koşul, yapılması bazı gerekçelere bağlı durum. -1- ş. 2052/038

şayṭân *(Ar.) is.* -1- ş. 1732/014

şebîh (Ar.) *sf.* Benzeyen, benzeyici. -1-
ş. olur 2054/038

şecer (Ar.) *is.* Ağaç. -6-
ş. 1657/021, 2055/026
ş.-i mezbûruñ 1657/023
ş.+ dir 2049/038
ş.+ inç 1657/022
ş.+ inç 2049/038

şedid (Ar.) *sf.* Şiddetli. -2-
ş. 1656/033
ş. ü'l-şavt : Yüksek, şiddetli ses. 1657/024

şehr (Far.) *is.* bk. şahr. -1-
ş.+ indç 1658/002

şerîf (Ar.) *sf.* Şerefli, soylu, asil. -3-
ş. 2053/001, 2053/006, 2053/013

şer'iyçe (Ar.) *is.* Şeriat konuları ile ilgili işler, İslamî inançlara uygun ve bununla ilgili konular. -1-
ıtlākāt-ı ş. 2053/036

şerr ü kerihçe (Ar.) *is.* Şerli, kötü şeyler. -2-
ş. 2051/033, 2051/040

şerr-gir olmak Haramilik, eşkıyalık, zorbalık yapmak. -1-
ş. 1657/020

şetm (Ar.) *is.* Sövme, küfür. -1-
ş. 1657/019

şey' (Ar.) *is.* Şey, nesne. -16-
ş.+ ç 2048/041, 2049/026,
2049/027, 2050/020, 2050/039,
2051/016, 2052/028, 2053/008,
2054/037, 2055/040
ş.+ i 1657/036, 2052/004
ş.+ inç 2049/002, 2053/002

şeytân (Ar.) *is.* Kötü ruhların tipik örneği, iblis. -2-
ş. 2052/028
ş.+ aq 2052/028

şiddet (Ar.) *is.* -3-
ş. : Sertlik, kaba kuvvet. 2055/017, 2055/018
ş. : Fazla, aşırı. 2049/024

şin (Ar.) *is.* Osmanlı Türkçesi alfabesinin on altıncı harfi olup "ş" sesini verir. -1-
ş.-i mu'camā : Noktalı şin harfi (noktasız sin harfinden ayırmak için bu şekilde adlandırılır). 2055/011

şire (Far.) *is.* Şıra. -3-
ş. 2050/029
ş.+ yeç 2050/028
ş.+ yi 2050/030

şişe (Far.) *is.* Camdan yapılmış dar ağızlı uzun kap, şişe, sırça. -1-
ş.+ niç 2054/015

şişmek (vücutun bir yeri) İçine yabancı bir maddenin girmesiyle veya başka bir etkiyle gerilmek, kabarmak. -1-
ş. 1731/039

şol *sf.* O. -21-
ş. 1658/015, 1658/017, 1732/002, 1732/010, 2049/009, 2049/011, 2049/012, 2049/035, 2050/005, 2051/028, 2051/034, 2052/008, 2052/010, 2052/022, 2052/023, 2053/012, 2053/038, 2054/028, 2055/001, 2055/022, 2055/023

şöyle *sf.* Şunun gibi, şuna benzer. -1-
ş. 1657/032

şurahbil (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
‘abbādu-bnu ş. 2049/008

şüride (Far.) sf. Dağınık, karışık. -2-
ş. 2051/041
ş. olmak 2055/009

tā ki (Far.) ed. Yeter ki, sonunda. -1-
t. 2055/004

ta‘ām (Ar.) is. Yemek, aş. -4-
t. -ı mezbūr : Adı geçen yemek.
2051/024, 2051/039
t.+ a 2051/021
t.+ inā 2051/038

tābu tarāvet (Ar. + Far.) is.
Körpelik, tazelik-1-
t. 2050/037

tabāşir (Ar.) is. -1-
t. 2050/017

tāb-dār (Far.) sf. Aydınlanan,
aydın. -1-
t. oldığıyçün 2053/019

tabh (Ar.) is. Yemek pişirme veya
yapma. -1-
t. 2051/038

tābi‘ (Ar.) sf. Kendinden öncekine
bağlı. -1-
t. 2052/002

tābi‘i (Ar.) is. Sahabeyi müslüman
olarak gören ve müslüman olarak
ölen ikinci nesli ifade eden terim,
tābiîn. -1-
nefer-i t. 2053/010

ta‘bir (Ar.) is. Anlatım, deyiş, ifade,
beyan; terim, ıstılah. -10-
t. ederler 1656/034
t.+ i 1656/037

t. olunan 2049/038, 2049/039
t. olunur 1656/032, 1656/036,
2051/018, 2052/037, 2054/003,
2054/007

tadahruc (Ar.) is. -4-
t. 2050/029, 2050/031, 2052/007,
2055/017

tafa‘ul (Ar.) is. -4-
t. 1657/036, 2049/002, 2055/009,
2055/036

tafa‘ul (Ar.) is. -1-
t. 1658/013

taf‘il (Ar.) is. -4-
t. 1657/039, 2049/021, 2052/030,
2055/003

tağ is. Yer kabuğunun çıkıntılı,
yüksek, eğimli yamaçlarıyla
çevresine hâkim ve oldukça geniş
bir alana yayılan bölümlerine
verilen ad, dağ. -2-
t.+ a 2054/024
t.+ in 2054/023

tağabbur (Ar.) is. -1-
t 2049/002

tağammud (Ar.) is. -1-
t. 1657/038

tağammudu (Ar.) is. -1-
t 1657/036

tağanturu (Ar.) is. -1-
t 2050/031

tağarguru (Ar.) is. -1-
t 2054/021

tağarrudu (Ar.) is. -1-
t 1657/011

tağassuru (Ar.) is. -1-
t. 2055/009

tağaşmuru (Ar.) is. -1-
t. 2055/017

tağti' e (Ar.) is. Kapatma, örtme,
gizleme. -1-
t. eyledi 1657/038

tağāyud (Ar.) is. -1-
t. 1658/013

tağazguzu (Ar.) is. -1-
t. 1732/009

tağazmuru (Ar.) is. -1-
t. 2052/006

tağazzuru (Ar.) is. -1-
t. 2055/036

tağbîr (Ar.) is. -2-
t. 2050/005, 2050/007

tağbîru (Ar.) is. -1-
t. 2049/021

tağdidu (Ar.) is. -2-
t. 1657/001, 1657/005

tağirra (Ar.) is. -1-
t.+ niş 2052/033

tağirratu (Ar.) is. -1-
t. 2052/030

tağmîdu (Ar.) is. -1-
t. 1657/039

tağrîdu (Ar.) is. -1-
t. 1657/011

tağrîr (Ar.) is. -1-
t. 2052/033

tağrîru (Ar.) is. -1-
t. 2052/030

tağzîru (Ar.) is. -1-
t. 2055/003

tağaddüt (Ar.) is. Ortaya çıkma. -
2-
t. eder 1656/032, 1656/040

tağallüf (Ar.) is. Gecikme,
arkada kalma. -1-
t. eylemiş 2051/022

tağāret (Ar.) is. Temizlenmek,
arınmak, abdest almak. -1-
t.+ indeş 2053/033

tağilla (Ar.) is. -1-
t. 2052/030

tağiyyat (Ar.) is. Selam. -1-
t. 2053/034

tağrîf (Ar.) is. Harflerin yerini,
kelimenin yapısını veya anlamını
değiştirme. -1-
t.+ leş 2054/003

tağşil (Ar.) is. Bilgi edinme,
öğrenme. -1-
vuğūf-ı t. eyledikten 2052/018

tağvîf (Ar.) is. Korkutma, ürkütme. -
1-
t. eylemek 2050/025

tağzîr (Ar.) is. Korkutma, çekindirme,
sakındırma. -1-
t. 2052/016

tağ'ife (Ar.) is. Topluluk, grup, takım,
firka. -1-
t.+ yeş 2050/005

tağāzā (Ar.) is. (borcunu) Ödemek
veya ödetmek için birini sıkıştırma.
-1-
t. eylemek 2055/006

tağdim (Ar.) is. Öne alma. -1-
t. eyledi 2051/010

ṭal‘at (Ar.) is. Aydınlık. -1-
ṭ.+ indan 2052/040

ṭaleb (Ar.) is. Arzu, istek, hahiş,
meyil. -1-
ṭ.+ indē 2049/024

tamağtara (Ar.) is. -1-
t. 2050/029

tamām (Ar.) z*zf.* Noksansız,
eksiksiz, tam. -1-
t. 2053/034

ṭamar is. Canlı varlıklarda kanın veya
besleyici sıvıların dolaştığı kanal,
damar. -1-
ṭ. 1732/003

ta‘mim (Ar.) is. Umuma veya
halka özgü oluşturma, genele teşmil
etme. -1-
t. olundı 2052/038

tamim (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
ṭarif bin t. al - ‘anbariyy 2053/015

tamr (Ar.) is. -1-
t. 2055/003

ṭaraf (Ar.) is. Yan, yön. -7-
ṭ.+ a 1658/010, 1658/012,
1658/013, 1658/014, 1658/018,
2054/009
ṭ.+ inda olan 1732/004

ṭarāvet (Ar.) is. Tazelik
canlılık. -1-
ṭ. 2050/037

ṭarıl - Gücenmek, kırılmak, alınmak,
incinmek, darılmak. -1-
ṭ.- ur olan 1657/007

ṭarılmağ bk. ṭarıl -. -3-
ṭ. 1657/003, 2052/005, 2055/018

ṭarif (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
ṭ. bin tamim al-‘anbariyy 2053/015

ta‘rif (Ar.) is. Etraflıca anlatma,
verilere dayanarak açıklama ve
bildirme. -1-
t.+ i 1656/035

ṭariğ (Ar.) is. Yol. -2-
ṭ.-i mekkēde : Mekke yolu.
2054/027
ṭ.+ iyle : Vasıta, sebep, vesile.
1656/034

taşavvur (Ar.) is. Zihinde kurma.
-1-
t.+ uyladır 2049/037

taşhiğ (Ar.) is. Yanlışı doğrultma. -1-
t.+ i 2049/007

taş is. Kimyasal veya fiziksel
durumu değişiklikler gösteren,
rengini içindeki maden, tuz ve
oksitlerden alan sert ve katı madde,
kaya. -2-
ṭ.+ lar 2051/038
ṭ.+ larā 2051/029

taşlık is. Taşı bol, taşlı (yer). -2-
ṭ. 2051/030
ṭ. olan 2051/029

ṭā‘ūn (Ar.) is. Taun, veba veya
yumurcak da denilen salgın
hastalık. -1-
ṭ.+ inā 1656/038

tavan is. Bir yapının, kapalı bir yerin
üst bölümünü oluşturan düz ve
yatay yüzey, taban karşıtı. -1-
t.+ in 1658/004

tavanlu *sf.* Tavanı olan. -1-
t. 1658/003

tavuk *is.* Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı (Gallus). -2-
t.+ inq 2054/013

tayy *(Ar.) is.* Kabile adı. -2-
t. 2049/017, 2055/026

tayyib *(Ar.) sf.* İyi, güzel, hoş. -1-
t. 2055/022

tazalzul *(Ar.) is.* -2-
t. 1732/009, 2054/021

taze *(Far.) sf.* Körpe, yeni, taze. -7-
t. 1658/015, 1658/017, 1658/018,
2055/039, 2055/040
t. olan 1657/025

tebāh *(Ar.) is.* Bozulma, çürüme. -3-
t. eylemek 2050/040
t. olmak 2049/015
t. olmuş 2050/002

tecrübe *(Ar.) is.* Tecrübe, deneyim, başından geçme. -2-
t.+ si 2052/024, 2053/026

tecrübüşiz *sf.* Tecrübesi olmayan. -1-
t. 2053/025

te'ennî *(Ar.) is.* Acele etmeme, yavaş gitme, temkinli hareket etme. -1-
t. 2055/012

tefriḳ *(Ar.) is.* Ayırma, seçme. -1-
t. eylemek 2052/004

tehdîd *(Ar.) is.* Birinin gözünü korkutma, korku verme, gözdağı. -1-
t. 2052/003

tehlike *(Ar.) is.* Büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek durum,

muhatarası. -1-
t.+ ye 2052/034

tehlîl *(Ar.) is.* İslâm dîninin tevhit akidesini hulâsa eden "lâilâhe-ill-Allah" sözünü tekrarlama. -2-
t. 2050/005, 2050/007

tekellüm *(Ar.) is.* Söyleme, konuşma, lakırdı etme. -1-
t. ederler 1658/019

tekettür *(Ar.) is.* Çoğalma, artma. -1-
t. 2055/004

tektîr *(Ar.) is.* Çoğalma, artma. -2-
t. edecek 2054/037
t. eder 2054/038

telḳib *(Ar.) is.* Lakap takma. -1-
bā'it-i t.+ dir 1658/008

temāyül *(Ar.) is.* Meyletme, eğilme. -3-
t. 1658/012
t. ederek 1658/013, 1658/018

temerrüd *(Ar.) is.* İnat etme, karşı gelme, dik gelme. -1-
t. edüp 2049/012

temizlenme - Arınmamış, paklanmamış. -1-
t.- miş 2050/041

temren *is.* Okun ucuna takılan ve demir veya sarıdan yapılan parça. -2-
t. 2053/032
t.+ i 2053/039

tenāvül *(Ar.) is.* Alıp yeme. -1-
t. edeni 1657/026

tencerē *is.* İçinde yemek pişirilen, kapaklı, genellikle metal

- kap. -1-
t. 2054/015
- te'nîṭ** (Ar.) is. Arapça bir sözü müennes (dişil) biçime sokma. -1-
t.+ i 2050/020
- tepe** is. Bir şeyin en üstteki bölümü. -2-
t.+ sindē 1732/007
t.+ sini 2054/015
- ter** (Far.) sf. Taze. -7-
t. 1657/025, 1658/011, 1658/015, 1658/017, 1658/018, 2055/039, 2055/040
- terāne** (Far.) is. Ezgi, nağme. -1-
t. 1657/013
- terci'** (Ar.) is. Tekrar etme, yineleme. -1-
t. éder 2050/006
- terdid** (Ar.) is. Tekrar. -1-
t. 2050/006
- tere** is. Turpgillerden, yaprakları salata olarak yenen baharlı bir bitki, tere (Lepidium). -1-
t. 2054/037
- tereşşuh** (Ar.) is. Sızma, damla damla akma, terleme. -1-
t. éden 2050/028
- tergîb** (Ar.) is. Rağbet ettirme, isteklendirme, arzu ve istek uyandırma. -1-
t. eyledikleriyçün 2050/006
- terk** (Ar.) is. Bırakma, koyverme, salıverme. -10-
t. 2051/004, 2051/005, 2051/006, 2051/014, 2051/016, 2051/017
t. éder ola 2052/009
- t. eylediği 2051/021
t. eylemek 2055/004
t. eyleyecek 2054/008
t.+ lē 2051/006
- tertib** (Ar.) is. Hazırlama. -2-
t. 2051/038
t. eylemek 2051/039
- tesbiḥ** (Ar.) is. "Sübḥânallah" kelimesini söyleyerek Allah'a ta'zîm etme. -1-
t. 2050/007
- teṭebbüt** (Ar.) is. Sebat gösterme, sabretme, dayanma. -1-
t. 2055/012
- teslim** (Ar.) is. Selam verme, selametle dua etme. -1-
t. 2053/034
- tesmiye** (Ar.) is. Ad verme, adlandırma, isim koyma. -2-
t. éderler 1657/022
t. olundılar 2050/007
- teṭniye** (Ar.) is. İkilenen, ikilik cem'ini gösteren ve kelimenin sonuna "-an" veya "-eyn" getirilerek yapılan kelime. -1-
t. 2054/024
- teşbih** (Ar.) is. Benzetme, kıyas etme. -1-
t. olunmuşdur 2049/014
- teşdid** (Ar.) is. -6-
t. : Şiddet gösterme, zorluk çıkarma. 2055/005
t. : Şeddeleme. 1656/030, 1657/028, 1731/039, 2052/014, 2054/029

teşvik (Ar.) is. Şevk ve gayrete getirme. -1-
t. 2050/007

tevaḳḳuf (Ar.) is. Durma, bekleme. -1-
t. eylemeksizin 2055/012

têz is. Çabuk, acele. -2-
t. 1731/041

tezevvüc (Ar.) is. Evlenme, nikah yaparak bir kadın alma. -1-
t. 2049/004

tıbbiyye (Ar.) is. Hekimliğe, doktorluğa, tıp bilimine ait. -1-
kütüb-i t.+ de 1656/032

tihāma (Ar.) is. Mekke-i Mükerreme'nin bir adı. -1-
t.+ da 2054/023

tiken is. Bazı bitkilerin dal, yaprak, meyve kabuğu gibi bölümlerinde ve bazı hayvanların derisinde bulunan sert, ucu sivri ve batıcı çıkıntılardan her biri, diken. -2-
t.+ i 1657/021
t.+ leri 1657/032

ṭolaşık sf. Kolay çözülmeyecek veya içinden çıkılmayacak derecede karışık, dolaşık. -1-
t. 2055/007

ṭolaşmak Saç, iplik vb. şeyler birbirine karışarak güç çözülür duruma gelmek, dolaşmak. -1-
t. 2055/010

ṭoldurmak Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek, doldurmak.-
2-
t. 1657/038, 2052/032

ṭoprak is. Yer kabuğunun, toz durumuna gelmiş türlü kütle kırıntılarıyla, çürümüş organik cisimlerden oluşan ve canlılara yaşama ortamı sağlayan yüzey bölümü. -3-
t.+ a 2049/015
t.+ ı 2055/022
t. + lā 1658/005

ṭopṭolu sf. Büsbütün dolu, dopdolu. -1-
t. 1658/006

ṭoymak İsteği kalmayınca kadar yemek, açlığı kalmamak, doymak. -1-
t. 2051/027

toz is. Çok küçük ve hafif parçacıklara bölünmüş toprak, gubar, rîk. -17-
t. 2048/040, 2049/015, 2049/019, 2049/021, 2049/023, 2049/025, 2049/026, 2050/019
t.+ a 2049/014, 2049/017, 2049/018, 2049/019, 2049/022, 2049/024
t. tozutmak 2049/022
t. tozıtır 2049/025

tozıt - Toz kaldırmak, çevreye toz yaymak.-1-
toz t.- ır 2049/025

tozlan - Tozlu olmak, üstüne toz konmak. -1-
t.- ur olan 2049/010

tozluca sf. Toza bulanmış veya tozu olan.-1-
t. 2049/040

tozlulanmak Tozlu olmak, üstüne toz konmak. -1-
t. 2049/020

tozutmak bk. tozıt -. -2-
toz t. 2049/026
toz t. 2049/022

tumrān (Ar.) is. -2-
t. 2051/018, 2051/020

tırma - Yerine getirmemek, tutmamak. -1-
‘ahde t.- yup 2051/003

türāb (Ar.) is. Toprak, toz. -2-
t. 2049/036
t.+ dan 2049/017

türkmen is. Türk soyundan bir halk ve bu halktan olan kimse. -1-
t. 1657/015

‘ubayd (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
muhammad bin ‘u. 2049/006

ucuzluk is. Fiyatın düşük olması, çok ucuz fiyata satılma, ehveniyet. -1-
u. 2050/025

uçmak - (kuş, kanatlı böcek vb. için) Hareketli kanatları yardımıyla havada düşmeden durmak, havada yol almak. -1-
u.- a 2052/032

‘udül (Ar.) is. Vazgeçmek, dönmek. -2-
‘u. 2055/030, 2055/036

uğra - Çatmak, duçar ve giriftar olmak. -1-
u.- yup 2052/018

uğurlu is. Kutlu, hayırlı, bereketli. -2-
u. 2055/034, 2055/041

‘ukde (Ar.) is. Boğum, düğüm. -4-
‘u. 1656/036
‘u.+ dir 1656/036
‘u.+ ye 1656/031, 1656/040

‘ulābiṭ (Ar.) is. -1-
‘u. 2052/013

‘ulabiṭa (Ar.) is. -1-
‘u. 2052/012

‘ulaym (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
ibn ‘u. 1658/001

‘umar (Ar.) is. Kişi ismi. -4-
‘u. bin al-nāsi’l-kināniyyi, 2053/015
‘u. bin abī rabī‘a 2053/014
‘u. u-bnu ‘abdi’llah 1658/007
‘u. u-bnu banhān 2049/008

umūr (Ar.) is. İşler. -5-
u. 2052/008, 2055/038
u.-ı dünyeviyye : Dünya işleri. 2052/024, 2053/026

un is. Öğütülerek toz durumuna getirilmiş tahıl ve başka besin maddeleri. -1-
u. 2051/038

‘unf (Ar.) is. Sertlik, kabalık, şiddet. -1-
‘u. 2055/017

‘unvān (Ar.) is. Kitap veya makalenin başına yazılan yazı, serlevha. -3-
‘u.+ inda 2049/007, 2053/034
‘u.+ ıylā 1732/013

ur *is.* Hücrelerin aşırı çoğalmasıyla dokularda oluşan ve büyüme eğilimi gösteren yumru, tümör. -1-
u. 1656/040

‘urfuṭ (*Ar.*) *is.* Bir ağaç türü. -1-
‘u. 1657/031

‘uṣfūr (*Ar.*) *is.* -1-
‘u. 2050/014

‘uṭmān (*Ar.*) *is.* -3-
‘u. 1658/002, 2051/035, 2054/041

‘uṣar (*Ar.*) *is.* Bir ağaç türü. -1-
‘u. 2050/027

uyku *is.* Dışuyarlanlara karşı bilincin, bütünüyle veya bir bölümünün yitdiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu. -2-
u.+ ya 1658/015, 2053/032

uza - Uzun duruma gelmek, boyu büyümek. -2-
u.- mış olan 2051/006
u.- yup 2053/001

uzun *is.* İki ucu arasında fazla uzaklık olan. -3-
u. 2050/023, 2051/020, 2054/022

ü *bağ.* bk. ve. -14-
ü. 1657/025, 1658/011, 1658/015, 1658/017, 1658/018, 2049/006, 2049/011, 2049/024, 2050/037, 2051/033, 2051/040, 2052/001, 2055/039, 2055/040

üç *is.* İkidenden sonra gelen sayı, 3 rakamı. -1-
ü.+ i 2053/009

ünsiyye (*Ar.*) *sf.* Allah ile yakınlaşma, manevî derecelere ulaşma. -1-
iş‘a-i esrār-ı ü. 2053/019

üzer *is.* Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı. -3-
ü.+ i 1658/005
ü.+ ine 2051/038, 2053/039

üzere *ed.* Amaç, şart anlatır. -10-
ü. 1656/032, 1658/020, 1732/003, 1732/013, 2049/007, 2050/024, 2051/006, 2051/014, 2051/016, 2052/010, 2052/023

vādi (*Ar.*) *is.* İki dağ arasındaki geçit, koyak. -2-
v. 2051/019, 2051/037

vāfir (*Ar.*) *sf.* Çok, fazla, bol. -1-
v. 1657/032

vāhid (*Ar.*) *sf.* Tek, bir. -1-
şahş-ı v.+ dir 2053/010

va‘id (*Ar.*) *is.* Kötülükten uzak tutmak için baskı yapma, caydırma, yıldırma. -1-
v. 2052/003

vāki‘ (*Ar.*) *sf.* Vuku bulan, oluşan. -1-
v.+ dir 1658/001

vāqt (*Ar.*) *is.* Çağ, zaman, devir. -1-
v.+ inde 2050/036

valid (*Ar.*) *is.* Kişi ismi. -1-
‘abbādu-bnu v. 2049/008

vālide (*Ar.*) *is.* Ana, anne. -1-
v.+ si 1658/009

var *is.* Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı. -1-
v. 1658/003

varaḡa - Erişilmek istenen yere ayak basamamak, ulaşamamak, vasıl olamamak. -1-
v. -z olā 2051/028

varma Belli bir duruma veya düzeye gelmek.-1-
v.+ sınağ 2053/038

varmağ Bir durumdan başka duruma geçmek. -1-
v.+ lağ 1658/016

vaşf (Ar.) is. Nitelik, özellik, sıfat, vasıf. -12-
v.+ dır 2049/026, 2050/002, 2053/007
v.+ mağ 2050/023
v.+ lardır 2051/009, 2052/016
v. olur 1657/008, 1658/006, 2049/030, 2053/017, 2054/031
v.-ı mü'enneflerdir : Dişilere, kadınlara ait sıfat. 2051/008

vāsit (Ar.) sf. Ortada bulunan. -1-
v. 2050/016

vaşa'atu'l-gābrā'u (Ar.) is. Yeni iz. -1-
a. 2049/032

vāv (Ar.) is. Osmanlı alfabesinin yirmi dokuzuncu harfi olup ebced hesabında altı sayısının karşılığıdır; v harfinin adı. -1-
v.+ iç 1657/008

vaz' (Ar.) is. Koyma. -1-
v. eyledi 2049/005

vāziđ (Ar.) sf. Açık, belli, ortada, kapalı olmayan. -1-
v. 2053/011

ve (Far.) bağ. İki söz birbirine bağlayan kelime, çok defa "ü" gibi

ve vokalle (sesli) biten kelimededen sonra "vü" olarak okunur.Kazâ vü kader- kaza ve kader... gibi. -504-
v. 1656/030, 1656/031, 1656/032, 1656/033, 1656/034, 1656/037, 1656/038, 1656/039, 1656/040, 1656/041, 1657/001, 1657/003, 1657/004, 1657/005, 1657/006, 1657/008, 1657/009, 1657/010, 1657/011, 1657/012, 1657/013, 1657/015, 1657/016, 1657/017, 1657/018, 1657/020, 1657/022, 1657/023, 1657/024, 1657/025, 1657/028, 1657/030, 1657/032, 1657/033, 1657/038, 1657/041, 1658/003, 1658/005, 1658/006, 1658/010, 1658/011, 1658/012, 1658/015, 1658/016, 1658/018, 1658/019, 1731/039, 1731/040, 1731/041, 1732/003, 1732/005, 1732/006, 1732/007, 1732/011, 1732/012, 1732/013, 1732/014, 1732/015, 2048/039, 2048/040, 2048/041, 2049/001, 2049/003, 2049/006, 2049/007, 2049/008, 2049/010, 2049/012, 2049/014, 2049/015, 2049/016, 2049/017, 2049/019, 2049/021, 2049/022, 2049/023, 2049/024, 2049/025, 2049/027, 2049/028, 2049/029, 2049/030, 2049/031, 2049/032, 2049/034, 2049/036, 2049/038, 2049/039, 2049/040, 2050/001, 2050/002, 2050/006, 2050/007, 2050/008, 2050/009, 2050/010, 2050/011, 2050/013, 2050/014, 2050/015, 2050/018, 2050/019, 2050/020, 2050/021, 2050/023, 2050/024, 2050/025, 2050/026, 2050/027, 2050/031, 2050/032,

2050/033, 2050/034, 2050/038,
2050/040, 2050/041, 2051/001,
2051/002, 2051/003, 2051/005,
2051/006, 2051/007, 2051/008,
2051/009, 2051/010, 2051/012,
2051/013, 2051/014, 2051/015,
2051/016, 2051/017, 2051/018,
2051/019, 2051/020, 2051/021,
2051/025, 2051/026, 2051/027,
2051/028, 2051/029, 2051/030,
2051/032, 2051/033, 2051/037,
2051/038, 2051/041, 2052/002,
2052/003, 2052/004, 2052/005,
2052/006, 2052/007, 2052/008,
2052/009, 2052/010, 2052/013,
2052/014, 2052/015, 2052/016,
2052/020, 2052/021, 2052/022,
2052/023, 2052/024, 2052/026,
2052/027, 2052/028, 2052/029,
2052/030, 2052/031, 2052/032,
2052/033, 2052/034, 2052/036,
2052/037, 2052/038, 2052/039,
2052/040, 2052/041, 2053/001,
2053/002, 2053/003, 2053/004,
2053/006, 2053/007, 2053/008,
2053/009, 2053/010, 2053/011,
2053/012, 2053/013, 2053/014,
2053/015, 2053/016, 2053/017,
2053/018, 2053/019, 2053/020,
2053/021, 2053/022, 2053/023,
2053/024, 2053/025, 2053/027,
2053/028, 2053/031, 2053/032,
2053/033, 2053/034, 2053/036,
2053/038, 2053/039, 2053/040,
2053/041, 2054/004, 2054/005,
2054/006, 2054/007, 2054/008,
2054/009, 2054/011, 2054/012,
2054/014, 2054/015, 2054/016,
2054/017, 2054/018, 2054/019,
2054/020, 2054/025, 2054/027,

2054/028, 2054/029, 2054/032,
2054/033, 2054/034, 2054/035,
2054/036, 2054/037, 2054/038,
2054/039, 2054/040, 2055/001,
2055/003, 2055/006, 2055/007,
2055/008, 2055/009, 2055/010,
2055/012, 2055/013, 2055/014,
2055/015, 2055/016, 2055/017,
2055/018, 2055/019, 2055/020,
2055/021, 2055/022, 2055/023,
2055/026, 2055/027, 2055/029,
2055/030, 2055/031, 2055/032,
2055/033, 2055/036, 2055/037,
2055/038, 2055/039, 2055/040,
2055/041

veca' (Ar.) is. Ağrı, sızı, acı -2-
v. 1656/035
v.+ ı 1656/036

vech (Ar.) is. Sebep, ilgi, münasebet,
cephe, yüz. -4-
v.-i mezkûr Bahsedilen sebep, ilgi.
1658/020, 2050/024
v.+ i : Yüz, cephe. 1658/003
v.+ inden : Yüz. 2053/002

vefâ' (Ar.) is. Sevgide, sözde sebat,
sevgiye ve söze bağlılık. -1-
v. 2051/002

vefâsızlık Vefasız olma durumu. -
1-
v. 2051/003

vefret (Ar.) is. Çokluk, bolluk. -3-
v.-ima'îşetê : Geçim bolluğu.
2055/019 2055/020
v.+ inden 1657/032, 2054/036

veled (Ar.) is. Çocuk. -1-
v. 2049/003

vêr - (üzerinde, elinde veya
yakınında olan bir şeyi) Birisine

eriştirmek, iletmek, vermek. -4-
v.- diği 2054/006
v.- e 2052/008, 2052/009
haber v.- düklerinde 2049/005

verem (Ar.) is. şiş, yumru. -1-
v.+ lerdir 1656/034

vêrme - İletmemek,
eriştirmemek, vermemek. -1-
v.- yüp 2052/009

vêrmek bk. vêr -. -1-
v. 2054/026

veya (Ar.) bağ. Ya da. Ayrı olmakla
birlikte aynı değerde tutulan iki
şeyi anlatan kelimelerden
ikincisinin önüne getirilir. -4-
v. 1656/035, 2051/011, 2051/012

vezn (Ar.) is. Ölçü -149-
v. eylemeksizin : Ölçüp
tartmaksızın. 2052/001
v.+ inde 1656/031, 1656/038,
1657/001, 1657/012, 1657/013,
1657/015, 1657/018, 1657/019,
1657/021, 1657/024, 1657/026,
1657/028, 1657/031, 1657/036,
1657/039, 1657/040, 1658/002,
1658/009, 1658/012, 1658/013,
1658/014, 1658/016, 1658/017,
1732/008, 1732/009, 1732/011,
1732/014, 1732/015, 2048/039,
2049/002, 2049/006, 2049/009,
2049/017, 2049/020, 2049/021,
2049/026, 2050/001, 2050/002,
2050/003, 2050/005, 2050/013,
2050/014, 2050/015, 2050/016,
2050/017, 2050/018, 2050/019,
2050/022, 2050/025, 2050/027,
2050/029, 2050/030, 2050/031,
2050/034, 2050/035, 2050/036,

2050/038, 2050/040, 2051/002,
2051/007, 2051/008, 2051/009,
2051/011, 2051/013, 2051/015,
2051/016, 2051/017, 2051/018,
2051/019, 2051/020, 2051/023,
2051/033, 2051/034, 2051/035,
2051/036, 2051/037, 2051/039,
2051/040, 2052/001, 2052/007,
2052/012, 2052/013, 2052/014,
2052/016, 2052/026, 2052/025,
2052/030, 2052/031, 2053/022,
2053/032, 2054/003, 2054/011,
2054/013, 2054/021, 2054/022,
2054/023, 2054/026, 2054/027,
2054/028, 2054/033, 2054/036,
2054/040, 2054/041, 2055/001,
2055/003, 2055/005, 2055/007,
2055/009, 2055/011, 2055/017,
2055/020, 2055/022, 2055/025,
2055/026, 2055/027, 2055/029,
2055/034, 2055/035, 2055/036,
2055/037, 2055/039, 2055/040
v.+ inde 1657/025, 2051/011
v.+ lerinde 2050/033

vukuf (Ar.) is. Öğrenme, anlama,
bilme. -1-
v.+ ı 2052/018

vüs' a (Ar.) is. Genişlik, bolluk,
rahatlık. -1-
v. 2050/026

vüs' at (Ar.) is. bk. vüs' a. -3-
v. 2055/019
v.-i ma' aşı olmakla 2055/034
v.+ la 2055/027

yā (Ar.) is. Osmanlı alfabesinin
otuz birinci harfi olup ebced
hesabında on sayısının karşılığıdır.
-1-

- y.-yı müşeddede : Şeddeli yā harfi.
2055/016
- yā** *ünl.* Seslenme amacıyla sözün başında kullanılır. -2-
y. 2051/013
- ya** *bağ.* Aynı anlamda pekiştirme yapmak için ikilemeli kullanılır. -1-
y. 2051/011,
- yaban** (*Far.*) *is.* İnsan yaşamayan ıssız yer. Böyle yerde yaşayan veya yetişen canlıları belirtmek için isim tamlamalarında tamlayan olarak kullanılır veya bu anlamda birleşik isim yapar. -1-
y. tavuğı : Yaban tavuğı, Habeş tavuğı, kaz cinsi ehlifleşmiş bir tavuk türü. 2054/013
- yağmur** *is.* Atmosferdeki su buğusunun yoğunlaşmasıyla oluşan ve yer yüzüne düşen yağışın sıvı durumunda olanı. -4-
y. 2049/025, 2050/034, 2051/024, 2054/030
- yāḥūd** (*Far.*) *bağ.* Veya, ya da, yahut. -7-
y. 1657/007, 1657/025, 1732/006, 2049/038, 2053/010, 2053/033, 2053/035
- ya'ış** (*Ar.*) *is.* Kişi ismi. -1-
y. al-hilālî 2053/005
- yan** *is.* -2-
y.+ inda : Civar, yakın. 2053/022
y.+ lar : Bedenin bir bölümü.
1658/011
- ya'ni** (*Ar.*) *ed.* Sözün kıyası, doğrusu. -12-
y. 1656/031, 1656/041, 1657/021,
- 1657/038, 2050/005, 2050/006, 2051/032, 2052/019, 2052/039, 2052/041, 2053/001, 2054/008
- yanḳaṭa'a** (*Ar.*) *zf.* Kesintili. -1-
lā y. : Kesintisiz. 1732/002
- yapınmaḳ** Kuş uçmaya hazırlanmak, özenmek. -1-
y. 2052/033
- yapışkan** *sf.* Dokunduğı yere yapışıp kalan, lüzucetli. -3-
y. 2055/019, 2055/021, 2055/026
- yapraḳ** *is.* Bitkilerde solunum, karbon özümlemesi, terleme gibi olayların oluştuğı, çoğı klorofilli, yeşil ve türlü biçimdeki bölümler. -4-
y.+ ı 2054/037
y.+ inā 2054/037
y.+ indan 2055/003
y.+ ları 1657/032
- yara** *is.* Keskin bir şeyle, bir vuruşla vücutta oluşan derin kesik veya zedelenme. -6-
y. 1731/039, 2049/015
y.+ ya 2050/002
y.+ da 1731/039, 1731/041, 1732/001
- yarıḳ** *is.* Yarılarak açılmış yer, geniş çatlak, gedik, rahne. -3-
y. 2051/030
y.+ a 2054/006
y.+ ları 2051/028
- yaşruḳ** (*Ar.*) *is.* Kişi ismi. -1-
y. 1658/002
- yavrı** *is.* Yeni doğmuş hayvan veya insan, yavru. -2-

y.+ sına 2054/006
y.+ sını 2054/005

yazîd bin sinân al-murriyyi (Ar.) is.
Kişi ismi. -1-
y. 2053/016

yazma is. Kaba kulak
hastalığı.-1-
y. 1656/033

yedi is. Altıdan sonra gelen sayının
adı ve bu sayıyı gösteren rakam, 7.
-1-
y. 1658/003

yek (Far.) sf. Bir, tek, münferit. -1-
y.-diğeri : Bir başkası. 2049/035

yelmeşik sf. Yapışkan, lüzucetli,
yelimşik. -1-
y. olup 2055/022

yem is. Hayvan yiyeceği. -2-
y. 2054/026
y.+ e 2054/006

yemâme (Ar.) is. Yer adı. -2-
y.+ de 2049/030, 2050/003

yemek Yemek yeme, karın
doyurma işi.-1-
y. 2054/005

yemen (Ar.) is. Yer adı. -4-
y.+ de 1658/002, 1658/016,
2051/036
mülük-ı y.+ den 1658/002

yemiş is. Bitkilerde, dölleme
sonunda çiçeği meyve
yapraklarından oluşan ve tohumu
taşıyan organ, meyve. -1-
y.+ ine 2049/038

yemlemek Hayvana yem vermek,
beslemek.-1-
y. 2054/005

yeñi sf. Oluş veya çıkışından beri
çok zaman geçmemiş olan. -1-
y. 2049/032, 2052/040

yer is. Arazi, arsa, toprak parçası. -
23-
y.+ de 1658/015, 2048/039,
2051/022, 2051/030
y.+ e 1658/015, 1732/008,
1657/019, 2049/019, 2049/030,
2051/028, 2051/029, 2054/004,
2054/025, 2054/031
y.+ i 2053/013
y.+ idir : Bölüm, kısım. 2052/040
y.+ inde 1656/036, 2049/015,
2054/006, 2054/007
y.+ ine : Bölüm, kısım. 2053/002,
2053/005
y.+ lerd 2049/031

yeşil sf. Sarı ile mavinin
karışmasından ortaya çıkan, bitki
yapraklarının çoğunda görülen
renk. -2-
y. 1658/003, 2055/021

yaşruğ (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
y. 1658/002

yılal - Üstünden yıl geçmek.-1-
y.- miş 1657/026

yırtık is. Yırtılma sonucu oluşmuş
yarık.-2-
y. 2051/030
y.+ ları 2051/029

yol is. Karada insan veya
hayvanların geçmesi için açılan
veya kendi kendine oluşmuş,

- yürümeye uygun yer. -1-
y.+ unda 2054/024
- yumrı** *is.* Şişkin, kabarık, yuvarlak biçimli, yumru. -1-
y. 1656/040
- yumrıca** *sf.* Yuvarlak biçimde, yumruca. -1-
y. 1656/031
- yumurta** *is.* Kuşların ve böceklerin üremeleri için içinden piliç ve yavru çıkmak üzere doğurdukları tohumlu tane: tavuk yumurtası. -1-
y.+ nı 1657/023
- yumuşak** *sf.* Sert olmayan, katı karşıtı. -2-
y. 1732/008, 2049/031
- yurd** *is.* Yer, ülke, memleket, yurt. -3-
y.+ unda 2049/017, 2050/003, 2050/014, 2050/017, 2055/026
- yün** *is.* Koyun tüyü, yün. -2-
y.+ i 2050/021, 2050/023
- yürmek** Adım atarak ilerlemek, gitmek. -1-
y. 1658/014, 1731/041
- yörü** - bk. yürümek. -2-
y.- r olan 1658/013
y.- r ol 1658/018
- yüz** *is.* -5-
y. : Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat. 2053/012, 2053/022, 2053/023
y. : Yan, taraf. 2049/016
y. : Yüzey, satıh. 2054/022
- zā** (*Ar.*) *is.* Osmanlı Türkçesi alfabesinin on üçüncü harfi. -2-
z.-yı mu‘camā : “rı” harfinden ayırmak için “z” harfine verilen ad. 1657/024, 2054/030
- zā‘f** (*Ar.*) *is.* Güçsüzlük, zayıflık. -2-
z.+ indan 1732/006
- zāhib** (*Ar.*) *sf.* Giden, gidici. -2-
z. 2048/041, 2049/027
- zāhir** (*Ar.*) *sf.* Görünen, aşikar ve meydanda olan. -1-
z. olan 2053/003
- zā‘il** (*Ar.*) *sf.* Yok olan, geçici. -1-
z. 2049/027
- zāl** (*Ar.*) *is.* “Zel” harfi. -2-
z.+ ı 1731/039
z.-ı mu‘camā : “Dal” harfinden ayırmak için “zel” harfine verilen ad. 2051/037
- zalzala** (*Ar.*) *is.* -2-
z. 1732/009, 2054/013
- zamān** (*Ar.*) *is.* Vakit, devir. -1-
z.-ı hīlāfetlerinde : Halifeliği devrinde. 1658/004
- zamm** (*Ar.*) *is.* Ötre denilen ve o, ö, u, ü okunan Arap harekesi. -26-
z.+ ı 1656/030, 1657/008, 1732/010, 2049/001, 2051/015
z.+ ıylā 1657/017, 2049/019, 2050/003, 2050/004, 2050/015, 2050/019, 2050/026, 2050/027, 2052/023, 2052/029, 2052/036, 2053/006, 2053/014, 2053/021, 2053/022, 2053/041, 2054/010, 2054/017, 2054/022, 2054/025, 2054/033

zammeteyn (Ar.) is. İki zamme, iki ötre. -2-
z.+ lə 1657/028, 2054/029

zanbūr (Ar.) is.-1-
z. 1658/009

zann (Ar.) is. Sanma, şüphe, işkil.-1-
z. 1732/014

zar is. Bir iç organı kaplayan veya ayıran ince deri, ince perde. -1-
z.+ a 1657/023

zarb (Ar.) is. Vurma, dövme. -3-
z. 1657/020
z. éder 2052/020
z. olunur 2054/009

zāt (Ar.) is. -2-
z.+ dır : Kimse, kişi. 2053/010
z.+ inda : Öz, asıl, cevher.
2051/034

ze'bir (Ar.) is. Kumaşın havı. -1-
z. 2050/035

zellāt (Ar.) is. Hatalar, suçlar. -1-
z.+ ı 1657/038

zemaḥşerī (Ar.) is. Kişi ismi. -1-
z.+ niḡ 2050/009

zemīn (Ar.) is. Yer. -1-
rū-yı z. 2050/036

zeyl (Ar.) is. Ek, hâmiş, dipnot. -1-
z.-i māddeḡ : Maddenin dipnotu.
2049/007

zidd (Ar.) sf. Bir şeyin aksi, muhalifi. -2-
z. olur 1657/035, 2048/040

ziddiyyet (Ar.) is. Zıtlık, karşıtlık. -1-
z.+ i 1657/036

zi'b (Ar.) is. Köpekgillerden, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da yaşayan, gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan (Canis lupus), kurt. -1-
z. 2049/027

zıkr (Ar.) is. Anma, söyleme. -8-
z. 1657/018
z. olunan 2050/028, 2050/029, 2051/030
z. olundu 1658/009, 1732/012, 2052/029, 2053/030

zıkrū' llāh (Ar.) is. Allah'ı anmak. -2-
z.+ la 2050/005, 2050/007

zır (Far.) is. Alt. -1-
z.-i hükümdeḡ : Hükümü altında.
2052/010

zırā' (Ar.) is. Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan ve uzunluğu 75-90 cm arasında değişen bir uzunluk ölçüsü. -1-
z. 1658/004

zişān (Ar.) sf. Şanlı, onurlu. -2-
z. 2053/007
z.+ indan 2053/001

ziyā (Ar.) is. Aydınlık, ışık, nur. -1-
z.+ niḡ 2053/003

ziyādeḡ (Ar.) sf. Çok. -1-
z. 2055/001

zu'āba (Ar.) is. -1-
z. 2051/020

zubāb (Ar.) is. Sinek. -1-
z.-i azrak : Mavi sinek. 2050/033

żubay'ata-bni'l-hārit (Ar.) is.

Kişi ismi. -1-

ż. 2053/014

żufar (Ar.) is. -3-

ż. 2049/006, 2050/016, 2051/036

żuhūr (Ar.) is. Meydana çıkma,

oluşma. -6-

ż. 2052/014

ż. eden 2054/015

ż. eylemek 2055/015

ż. eylemekle 2049/005

ż. eylese 1656/036

ż.+ ıylā 2050/036

żulm (Ar.) is. Haksızlık, kötülük. -2-

ż. 2055/013, 2055/016

żulmet(Ar.) is. Karanlık. -1-

ż. 2051/035

żu'l-ğarrā'u (Ar.) is. -1-

ż. 2053/021

żu'l-ğurra (Ar.) is. -1-

ż. 2053/005

żubayr (Ar.) is. -1-

ż. 2050/016, 2054/027

żümre (Ar.) is. Topluluk, cemaat. -1-

ż.+ si 2050/013

Toplam Kelime Sayısı : 5179

Toplam Madde Başı Sayısı : 1872

KAYNAKÇA

- “Âsım”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Ankara 2002 C.I, s.470.
- ABBAS EL-AZZAVÎ, “el-Mecd el-Firûzâbâdî ve'l-Kâmûsu'l-Muhît”, *Mecelletü'l-Mecma'î'l-Lugati'l-'Irakiyye*, VI (1959), s. 297-317.
- ABDÜSSEMİ', M. AHMED, *El-Me'âcimü'l-'Arabiyye*, Beyrut 1984, S. 121-139.
- AHMED ABDÜLGAFUR ATTAR, *Es-Sihâh ve Medârisü'l Mu'cemâti'l-'Arabiyye*, Mekke 1410/1990, s. 207-215, 220-232.
- AKSOY, Ömer Asım; *Gaziantep Ağzı III (Sözlük ve Kullanılmayan Kelimeler)*, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul 1946.
- AKSOY, Ömer Asım; *Mütercim Asım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962.
- AL-RÛDÂNÎ, İmam Muhammed bin Muhammed bin Süleyman; *Büyük Hadis Külliyyatı – Cem'ul-fevâid min Câmi'il usûl ve Mecma'iz-zevâid*, 1-2-3-4-5, İz Yayıncılık, İstanbul 2000.
- ANDREWS, Walter G.; İNAN, Murat; KEBELİ, Sevim; WATERS, Stacy; “Osmanlıca Metinlerin Transkripsiyonunu Yeniden Düşünmek: Geri Dönüştürülebilir Transkripsiyon”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 5/2 Spring 2010, s.1210-1240.
- AYAN, Hüseyin; “Mütercim Asım Efendi”, *Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu*, 22 Ekim 1999, Gaziantep 2000, s. 23-28.
- CLAUSON, Sir Gerard; *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford 1972.
- DAĞLIOĞLU, Hikmet Turhan; “Asım, Mütercim Seyyid Ahmed Asım”, *İslam-Türk Ansiklopedisi*, İstanbul 1360/1940, s. 564-581.
- DEVELLİOĞLU, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat (Eski ve Yeni Harflerle)*, Yayına Hazırlayan: Aydın Sami Güneyçal, 17. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara 2000.
- DİLÇİN, Cem; *Yeni Tarama Sözlüğü*, 2. bs, TDK yay., Ankara 2009.
- EBU'L-ULÂ MARDİN; “Antepli Seyyit Ahmed Asım Efendi”, *Huzur Dersleri*; İstanbul 1966, C. II, III, s. 207-212, 876-903.
- EMİL BEDİ' YA'KÛB; *El-Me'âcimü'l-Lugaviyyetü'l-'Arabiyye*, Beyrut 1985.

- ERDAL, Marcel; *Old Turkic Word Formation, A Functional Approach to the Lexicon, Vol. 1-2.*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden 1991.
- EREN, Ali Cüneyt; “Arapça Alfabetik Sözlüklerin Tanıtımı”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX (2009), S. 1, s. 129- 151.
- EREN, Hasan; “Türk Dilinin Étymologique Sözlüğüne Katkılar”, *Ömer Asım Aksoy Armağanı* [87-89]. Ankara 1978.
- EREN, Hasan; *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara 1998.
- FİRÛZÂBÂDÎ; *Al-Kâmûsu 'l-Muhît*, Beyrut, 1406/1986.
- FURAT, Ahmet Suphi; *Al-Firûzâbâdî'nin as-Sihâh'ı Tenkidi*, İstanbul 1978, s. 46-61.
- GÜLER, Kemal; *Kamusu 'l Muhit Tercümesi'ndeki Türkçe Hayvan İsimleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1988.
- HAYWOOD, J. A.; *Arabic Lexicography*, Leiden 1960.
- HÜSEYİN ALİ MAHFUZ, “El-Firûzâbâdî ve'l-Kâmûs”, *Mecelletü Külliyyeti'l-Âdâb*, IV, Bağdad 1961, s. 197-212.
- HÜSEYİN NASSAR, *El-Mu 'cemu 'l- 'Arabî Neş'etühü ve Tetavvürüh*, Kahire 1968, II, s. 575-679.
- İKBAL, AHMED ŞERKAVÎ ; *Mu 'cemü 'l-Me 'âcim*, Beyrut 1407/1987.
- İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, C. 1-40, İstanbul - Ankara 1996 -2010.
- İZZEDDİN İSMAIL, *El-Meşâdirü 'l-Edebiyye ve 'l-Lugaviyye*, Beyrut 1976, s. 387-395.
- KAÇALIN, Mustafa S.; “Mütercim Âsım”, *TDVİA*, C. 32, İstanbul 2006, s. 200-202.
- KAÇALIN, Mustafa S.; *Niyâzî – Nevâyî'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar – El-Lugatu'n-Nevâiyye ve'l İstihsâdâtu'l-Çağatâiyye- Giriş-metin-dizinler-tıpkıbası*, TDK Yayınları, Ankara 2011.
- KARSLI, İlyas; *Mütercim Ahmed Asım Efendi ve Arap Lügatçılığındaki Yeri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2000.
- KILIÇ, Hulusi; “el-Kâmûsü'l-Muhît”, *TDVİA*, C. 24, İstanbul 2001 s. 287.
- KILIÇ, Hulusi; “Firuzâbâdî”, *TDVİA*, C. 13, İstanbul 1996, s. 142-143.
- KİRİŞÇİOĞLU, Mehmet Fatih; *Mütercim Asım Efendi'nin Kamus Tercümesi'ndeki Uzuv İsimleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1988.

- KOÇAK, İnci; "Bazı Arap Ülke ve Şehir Adları", *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXXVI, 1-2 (1993) 127-135;
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1255/14413.pdf> (ET: 06.05.2013).
- M. SİDDİK HASAN HAN, *El-Bulga Fî Usûli'l-Luga*(Nşr. Nezir M. Mektebî), Beyrut 1408/1988, s. 441-463.
- MURTAZÂ EZ-ZEBÎDÎ, *Tâcü'l-'Arûs* (Nşr. Abdüssettar Ahmed Ferrac), Kuveyt, 1385/ 1965, I, 3-4; *Kâmus Tercümesi*; I, 2-63.
- OTAP (Osmanlı Metinleri Arşiv Projesi), Washington Üniversitesi, <http://courses.washington.edu/otap> (ET: 06.05.2013).
- PARLATIR, İsmail; *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınları, 3. bs., Ankara 2011.
- REDHOUSE, Sir James W.; *A Turkish and English Lexicon / Kitâb-ı Ma'ânî-i Lehçe*, Costantinapole 1890.
- STEINGAS, F.; *A Comprehensive Persian – English Dictionary including then Arabic Words and Phrases to be met with in Persian Literature*. London 1947.
- SÜYÛTÎ; *El-Müzhir Fî 'Ulûmi'l-Luga ve Envâ'ihâ* (Nşr. M. Ahmed Câdelmevlâ v. dğr.), Kahire, Ts. (Daru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye), I, 100-103; *Keşfü'z-Zunûn*, II, 1306-1310.
- Ş[EMSEDDİN] SÂMÎ; *Kâmus-ı Türkî*, Der-i Saâdet 1317/1901, I; 1318/1902, II.
- ŞEMSEDDİN SÂMÎ; *Kâmusu 'l-A'lâm*, İstanbul 1316 /1898.
- TDK; *Tarama Sözlüğü*, TDK yay., Ankara 2009.
- TDK; *Türkçe Sözlük I-II*. TDK yay., Ankara 1998.
- TDK; *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*,TDK yay., Ankara 2009.
- TDK; *Yazım Kılavuzu*, TDK yay., Ankara 2009.
- TIETZE, Andreas; *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, 1. Baskı, Simurg, İstanbul 2002.
- TOPALOĞLU, Bekir- KARAMAN, Hayreddin; *Arapça-Türkçe Yeni Kâmus- El-Kâmusü'l-Cedîd*, Nesil Yayınları, İstanbul 1989.
- WENSINCK, Arent Jean ; *el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfazi'l-Hadisi'n-Nebevi: Concordance et Indices de la Tradition Musulmane*, I-II-III-IV-V-VI-VII, çev. Muhammed Fuad Abdülbaki, E. J. Brill, Leiden 1936.
- YAZAR, İlyas, "Transkripsiyonlu Metinlerin web Tabanlı Öğrenme Ortamlarında Kullanımına Dair Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of*

Turkish or Turkic, www.turkishstudies.net, Volume 3/6 Fall 2008, p. 733-754.

YAZAR, İlyas; "Klâsik Türk Edebiyatı Çalışmalarında Bilişim Teknolojisinden Yararlanma ve E-Kütüphane Uygulamaları", *Journal of Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, www.turkishstudies.net, (Ed. Doç. Dr. Atabey KILIÇ, Arş.Gör. Sibel ÜST), Volume 2/3, Summer 2007, p. 572-584.

YAZICI, Numan; *Dünya Çapında Dil Âlimi Antepli Mütercim Âsım Efendi*, İstanbul Mayıs 2001.

YAZICI, Numan; *Mütercim Asım ve Kamus Tercümesi (Hadis İlimleri Yönünden Değerlendirme)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1999.

YILDIRIM, Suat; *Kur'ân-ı Hakîm'in Açıklamalı Meali*, İstanbul 1423/2003

YUSRÎ, Abdulgani Abdullah; *Mu'cemü'l-Me'âcimü'l-'Arabiyye*, Beyrut 1411/1991, s. 197-202.

YÜCE, Nuri; "Zemahşeri (Hayatı ve Eserleri)", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XXVI, 1986-1993, s. 289-316.

EK- TIPKI BASIM